

Ivar

Ravi

Ivar Ravi

Roman

Krijn van der Heijden

Copyright © 2020 Krijn van der Heijden
Omslagfoto: pixabay.com / Inge van der Heijden
Omslagontwerp: Inge van der Heijden
Foto auteur: Inge van der Heijden
Druk: Probook, Utrecht
ISBN 978-94-93226-00-5
www.krijnvanderheijden.nl

Deze uitgave verschijnt als E-book in de formaten PDF en EPUB en als gedrukt boek. De gehele uitgave of gedeelten daaruit mogen, uitsluitend voor eigen gebruik, zonder voorafgaande toestemming worden gedownload en gekopieerd.

Elke andere uitgave is alleen toegestaan met toestemming van de auteur, die alle rechten ten aanzien van druk, nadrukken, verfilming etc. behoudt.

1

2019

Mijn Citroën C4 heb ik geparkeerd op de Gemeentehaven, recht tegenover het zeventiende eeuwse huisje waar de schilder Jan Steen woonde en werkte. In mijn jeugd stond er op deze plaats een ronde, metalen gashouder die hoog boven de omgeving uitstak, met een speeltuin ernaast. Ik heb er uren doorgebracht. Er heerst een vredige rust. Je zou niet zeggen dat de burgemeester hier nog niet lang geleden een straatverbod voor jongeren heeft uitgevaardigd vanwege gewelddadigheden. Op de plaats waar de speeltuin was is nu een parkeerplaats, waarop het vandaag markt is. Een broodkraam, groenteman, een kaasverkoper, een stal met bloemen en planten en een viskraam. Ik loop er met een glimlach langs. Jaren geleden stond ik zelf in zo'n kraam.

Ik steek de houten ophaalbrug over en installeer me op een bankje op het eiland Koudenhoorn, aan de overkant van de Leede. De plas waarop ik uitkijk heet 't Joppe. Er wordt druk gezeild. Ik heb de plas in de zeventiger jaren gegraven zien worden. De polder heette toen Zwanenburg, een onafzienbaar weiland waar koeien liepen die de boeren alleen per boot konden bereiken. Het was de bedoeling van de gemeente dat er huizen gebouwd zouden worden, maar daar werd een stokje voor gestoken. Er werd daarom maar een recreatiegebied van gemaakt met veel groen, een passantenhaven voor de watersport, ligweiden en natuurlijk een restaurant.

Het is warm, de zon schijnt in mijn gezicht. Hoe lang is het geleden dat ik op deze plek ben geweest? Dat moet meer dan tien jaar zijn. Ik kom weinig in Warmond, afgezien van korte bezoeken aan mijn vader. Het dorp heeft een warm plekje in mijn hart. Ik ben er niet geboren, maar wel opgegroeid. Het bos van Krantz, aan de noordzijde van het dorp, waar ik niet ver vandaan woonde, was mijn avonturenplek. Toen mijn

vriendjes en ik pubers waren, al weet ik niet zeker of die toen al zo werden genoemd, dwaalden we daar tussen hoge eiken en kastanjes, langs hulststruiken, over graslandjes en langs mysterieuze, eeuwenoude taxusbomen. Wij wisten zeker dat die taxushagen ooit een heilige plaats van de druïden markeerden, omdat ze precies naar het oosten lopen en de opkomende zon er tussendoor schijnt.

Soms ook speelden we aan de westzijde van het dorp, op de begraafplaats achter de Oude Toren. Daar hadden we een knekelhuisje ontdekt waarin nog beenderen lagen van overleden dorpsgenoten. Ik heb ze in mijn handen gehad. De ingang was met een zware houten deur afgesloten, maar wij wisten via een opening in de vervallen muur toch binnen te komen. Het nieuws ging als een lopend vuurtje rond, zeker zo snel als de sociale media van nu. Mijn ouders waren geschokt toen ze er lucht van kregen. Al spoedig maakte de gemeente een einde aan ons avontuur door de stoffelijke resten te ruimen en de stenen ruimte dicht te metselen. Maar het mysterie voel ik nu, bijna zestig jaar later, nog steeds. Want achter in die halfduistere ruimte hadden we de ingang van een tunnel ontdekt, die even verderop was ingestort, maar die van alles beloofde. Later heb ik gelezen dat er in de vijftiende eeuw inderdaad een tunnel heeft gelegen tussen de Mathiaskerk, waar de Oude Toren bij hoorde, en het lang verdwenen St. Ursulaklooster.

Deze tunnel lijkt een metafoor voor mijn leven. Een tunnel voert je van een begin naar een einde, tussen muren, zonder dat je kunt ontsnappen. Zelfs als er een splitsing of afslag is, en je moet kiezen welke je neemt, dan volg je toch weer een nieuwe tunnel. Je leven is een route waar je niet vanaf kunt wijken, ook al zijn er bepaalde keuzes te maken. Je kunt soms linksaf of rechtsaf. Maar je wordt gedwongen binnen de wanden te blijven. Je kunt de route niet verlaten.

Mijn partner Corné heeft zich in de filosoof Spinoza verdiept. Die gelooft stellig in een vaste ordening van de natuur, waar ook de mens toe behoort, en waarin alles gaat zoals het gaan moet en

waaraan we gebonden zijn. Gedetermineerd. Zelfs God, als je al in hem gelooft, is niet in staat in te grijpen in de natuurwetten. Mensen en dieren, dingen, de natuur als geheel, heeft als enig doel zijn eigen bestaan voort te zetten. Rotsen, stenen, bomen, primitieve levensvormen en waterstromen zijn willeloos en *zijn* slechts. Ze zijn een speelbal van externe krachten, zoals door de natuur gedictieerd. Dieren pogen zich te handhaven ten koste van andere dieren en ten koste van flora. Ze eten elkaar op om hun bestaan te verzekeren. De mens is het enige ding in de natuur dat begiftigd is met denkvermogen. Ook mensen zijn in de ogen van Spinoza dingen, en hebben als enig doel hun eigen bestaan voort te zetten, ten koste van flora, ten koste van dieren en ook ten koste van andere mensen. Als mensen doen we er daarom volgens hem verstandig aan om in te zien dat we met ons verstand onderling afspraken maken. In samenwerking zijn we sterker dan in ons eentje. Het gezamenlijke belang is dus ook ons eigenbelang. De mens is het enige ding in de natuur dat in staat is om op die manier over de zelfhandhaving heen te kijken. In mijn leven heb ik dat geprobeerd te doen. Vaak ging dat goed, maar ook verviel ik in passies en hartstochten en raakte ik verwijderd van degene die ik in relatie tot andere mensen zou moeten zijn. Ik heb vergissingen gemaakt, maar in mijn ogen ook goede dingen gedaan. Ach, het leven is zoals het is. En wat is goed? Goed is wat je met elkaar afspreekt dat goed is. Ik heb me erbij neer te leggen en er vrede mee te hebben, ja er zelfs blijdschap uit te putten. Het loopt zoals het loopt. Er bestaat geen voorzienigheid, evenmin als bovennatuurlijkheid of leiding van boven.

Op 1 januari komend jaar hoop ik zesenzestig te worden. Ik ben dus al een flink eind op weg in het tunnelstelsel waaruit het leven bestaat. Ik heb een paar afslagen genomen en bevind me waar ik nu sta. Onafwendbaar ga ik in de richting van de dood, het grote niets. Ik heb daar vrede mee, al hoop ik nog lang op de aarde rond te lopen. Mijn leven is wat mij betreft nog niet voltooid. Ik

kan op mijn bescheiden manier nog iets betekenen voor mezelf en voor anderen.

Ik open mijn ogen. Een groepje opgeschoten pubers loopt over het pad voor me langs, jongens en meisjes. Ze slenteren op hun gemak en hebben flessen drank bij zich waaruit ze slokken nemen. Ze zijn luidruchtig, maken onderling grappen, raken elkaar voortdurend aan en zijn duidelijk onderhevig aan vitale driften en begeerten. Ze zijn onvolwassen, te jong om er weerstand aan te kunnen bieden. Ze kijken nadrukkelijk in mijn richting, een oudere man op een bank. Maar ik negeer hen.

Misschien komt de gedachte bij hen op om mij te bespotten of belachelijk te maken. In hun ogen ben ik waarschijnlijk belachelijk. Ze zien ervan af, wat wellicht een overwinning van hun rede is, maar waarschijnlijker is het dat dit komt door de aandacht die ze van elkaar opeisen. Ik begrijp hen.

Want heb ik in mijn leven zelf niet ervaren hoe het is als je met je verstand niet in staat bent om je hartstocht, je woede, je passie of je wraaklust te beteugelen?

Woede – 1975

Psychologie studeren was mijn droom.

Al van jongs af aan was ik gefascineerd door wat mensen beweegt in hun doen en laten. Ik wilde inzicht in hun wezen, inzicht in mensen. Ik nam kleuren rondom mensen waar en wist dan intuïtief of ze te vertrouwen waren, of dat ik bij hen uit de buurt moest blijven. Al heel jong verwonderde ik me erover dat mensen dingen niet zagen, dat ze domme dingen konden doen. Zoals mijn broer, die ik net op tijd kon waarschuwen voor een om de hoek aanstormende auto, die hij niet maar ik wel kon zien. Of mijn moeder met wie ik nietsvermoedend bloemen plukte achter het theehuis in het park aan de Leede, terwijl mijn twee jaar oudere zusje, onzichtbaar voor ons beiden, gevaarlijk dicht bij de aanlegsteiger kwam. Zo klein als ik was, sloeg ik alarm en werd daarvoor geknuffeld en geprezen.

‘Ivar is onze kleine beschermengel,’ zei mijn vader.

Langzamerhand begon ik in de gaten te krijgen dat ik blijkbaar dingen kan zien die andere mensen niet zien. Ik kan aanvoelen, nee, ik kan het waarnemen als er iets met andere mensen aan de hand is.

Een van mijn eerste helderziende ervaringen beleefde ik toen ik een jongen van een jaar of zes, zeven was. Ik slenterde door de Sweilandstraat, waar op dat moment een rij tweekappers werd gebouwd. Een bouwvakker, zijn kruiwagen achter zich aanslepend, had me niet in de gaten en struikelde bijna over mij. Hij gromde tegen me dat ik beter moest uitkijken. Ik keek hem aan en zag een donkerblauwe, bijna zwarte aura om hem heen. Ik wist toen nog niet beter dan dat iedereen dat kon zien. Pas later heb ik begrepen dat dit niet zo is, dat ik hiervoor ontvankelijk ben. Ik schrok, staarde naar hem en vroeg: ‘Gaat het wel goed met u, meneer?’

Zijn gelaatsuitdrukking veranderde terwijl hij ook mij bleef aankijken. Zijn blik werd treurig. Er verscheen een traan in zijn oog en hij mompelde iets onverstaanbaars. Ik wist niet goed wat me overkwam, zo'n grote kerel die hilde. Maar intuïtief wist ik wat er aan de hand was. Ik zag een jonge vrouw, lijkkbleek, liggend op een bed, met kussens in haar rug en een infuuszak aan een haak boven haar, al wist ik nog niet wat dat was.

Ik kwam weer terug in de werkelijkheid en zei zacht:

‘Beterschap met uw vrouw.’

Hij greep naar zijn hoofd en keek stomverbaasd.

‘Jij...’, zei hij alleen maar en liep snel met zijn kruiwagen het half afgebouwde huis binnen.

Ik had hem meer kunnen vertellen, want even later zag ik een beeld van hetzelfde bed met daarop een menselijke figuur, geheel bedekt door een wit laken.

Pas in de loop van mijn kinderjaren hebben mijn ouders mijn bijzondere gave opgemerkt.

‘Onze Ivar,’ zei mijn vader altijd, ‘is een kind met bijzondere gaven. Maar die heeft hij niet van ons.’

Er waren inderdaad verschillen tussen mijn broer Jan, mijn zus Gerrie en mij. Hun haar was vlasblond, net als dat van mijn vader, met een lichte neiging naar rood, een kleur die van mijn moeder afkomstig was. Zij hadden frisse, rode gezichten met blosjes op hun wangen. Zelf had ik een bleke huid, die naar geel neigde, en donkerbruin haar. Mijn ogen zijn bruin, wat voor de kenner een aanwijzing is dat ik niet een kind van mijn ouders kan zijn, die beiden staalblauwe ogen hebben. Ik ben geadopteerd. Mijn ouders waren aangesloten bij de plaatselijke Hervormde Kerk, al waren ze niet bijster gelovig. Op enig moment kwam van die kant het verzoek om mij in hun gezin op te nemen. Zij hadden al twee kinderen, maar de predikant deed een beroep op hen als Christenplicht. Hier was een ontheemd kind dat onderdak zocht. Zij hebben mij in hun gezin opgenomen en ik heb nooit gemerkt dat ze verschil maakten tussen mij en mijn broer en zus.

‘Ivar is een geschenk van boven,’ zei mijn moeder tegen iedereen die het horen wilde. Mijn ouders waren blij met mij. Met mijn talent van helderziendheid liep ik niet te koop. In de loop van de jaren ontdekte ik dat niet veel andere mensen aura’s kunnen zien, een soort gekleurd licht dat mensen uitstralen, en daarbij intuïtieve beelden krijgen. En het feit dat ik soms dingen weet die ik niet weten kan verbaast mijzelf nog steeds. In het leven van alledag speelt het trouwens geen grote rol. Ik moet me er nadrukkelijk op instellen en me concentreren. Wat ik zie houd ik voor me. Soms vind ik dat moeilijk, vooral als er belangrijke zaken op het spel lijken te staan. Langzaam ben ik me gaan realiseren dat mijn gave meer een last is, die een grote verantwoordelijkheid meebrengt.

Mijn vader en moeder hebben altijd geweten dat ik ‘anders’ was dan de meeste kinderen. Soms knuffelden ze mij daarom en fluisterden iets van een geheim dat we deelden.

Vanaf mijn vierde jaar zat ik op de kleuterschool in een historisch gebouwtje naast de kerk, die toen bewaarschool werd genoemd. Aansluitend ging ik naar de grote school, de School met den Bijbel aan De Baan, er schuin tegenover, die ik zonder problemen doorliep. Ik was een goede leerling, want op advies van het schoolhoofd mocht ik naar het Christelijk Lyceum in Leiden om het gymnasium te doen, terwijl broer Jan op de ambachtsschool zat en Gerrie naar de huishoudschool ging.

Maar, zei mijn vader, onze Ivar kan ook beter leren.

Mijn droom kwam uit. Na zes jaar gymnasium ging ik psychologie studeren in Leiden.

De psychologie als aparte faculteit bestond in Leiden nog niet zo heel lang. In 1947 werd professor Alfons Chorus als eerste hoogleraar psychologie aangesteld. Maar toen ik in 1973 ging studeren, had je al verschillende richtingen, zoals sociale psychologie en ontwikkelingspsychologie. Het eerste jaar, de propedeuse, was voor elke psychologiestudent hetzelfde. Ik kwam er tamelijk gemakkelijk doorheen. In het tweede jaar maakte ik kennis met de kinderpsychologie. De professor deed

onderzoek naar ‘moeilijke’ kinderen. Autistische kinderen, ongedurige kinderen, wat we tegenwoordig ADHD zouden noemen, en kinderen met een geestelijke handicap. Professor Chorus was op dit gebied een autoriteit. Voor de behandeling van niet individueel verzekerbare ziektekostenrisico's wist hij zelfs de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten te realiseren. Als student had je in die tijd nog tamelijk intensief contact met je hoogleraar. In een openhartige bui, na afloop van een mondeling tentamen waar ik ruim voor slaagde, vertelde ik hem van mijn speciale talent, en dat dit de belangrijkste reden was dat ik psychologie was gaan studeren. Ik schetste mijn plan om me daarin verder te verdiepen en vroeg of hij mij aan literatuur kon helpen. Hij keek me alleen maar zwijgend aan en reageerde niet. Een week later kwam hij erop terug. Ik zat op zijn kamer voor de voorbereiding van mijn kandidaatsexamen.

‘Van Noort,’ sprak hij, ‘ik heb een beter idee.’ Zo viel hij met de deur in huis, alsof we het vorige gesprek zonder onderbreking vervolgden. Ik begreep onmiddellijk waarover het ging.

‘Ik zie wel wat in jou. Verdiep je in autisme. Dat onderwerp heeft toekomst, verzeker ik je. Ik heb hier een literatuurlijst die je kunt gebruiken. Je kunt mij na je kandidaats ook assisteren bij mijn onderzoek en er dan op afstuderen.’

In die ene zin lag besloten dat mijn kostje wat hem betreft gekocht was. Hij ging er al vanuit dat ik voor mijn kandidaats zou slagen. En het was een grote gunst dat hij me uitnodigde om daarna als student tot zijn onderzoeksteam toe te treden. Het was het woord van een professor, een autoriteit die je kon maken of breken. Die sprak je niet tegen. Toch deed ik een poging.

‘Maar professor, het is voor mij echt heel belangrijk dat ik me verdiep in het verschijnsel helderziendheid. Een wetenschappelijke basis ervan zou zeker...’

Hij liet me de zin niet voltooien. Zijn gezicht vertrok in een laatdunkende grijns. Pure minachting straalde uit zijn blik.

‘Dat is alleen maar esoterische...’

Hij sprak het woord ‘nonsens’ niet uit, maar het galmde in mijn hoofd. Ik zocht naar woorden om te reageren, maar vond ze niet. Er viel een stilte.

‘Je kunt beter gaan.’

Zwijgend pakte ik mijn tas en verliet zijn kamer. Binnen een paar minuten was mijn vooruitzicht op een mooie academische carrière vervlogen.

Door de Leidse Hout fietste ik terug naar Warmond, want ik woonde nog bij mijn ouders. Mijn wereld was ingestort. Een ontembare woede welde in mij op. Teleurstelling, ontgoocheling, gramschap, wrok maakten zich van mij meester. Jegens de hoogleraar. Door mijn helderziendheid als onzin te bestempelen, ontnam hij me niet alleen mijn toekomst, maar ook mijn verleden. Mijn helderziende ervaringen, mijn gymnasiumjaren als voorbereiding op de studie waarvan ik zulke hoge verwachtingen had. Ja, hij ontnam me in zekere zin mijzelf door te ontkennen, nee te kleineren wat een essentie van mij was. Tijdens de fietsrit naar huis veranderde ik in iemand die ik zelf nauwelijks herkende. Ik wilde niets meer met de hele universiteit te maken hebben.

Kan zo’n professor dat zomaar doen? Bestaat er geen gerechtigheid? Veel later heeft Corné me uitgelegd dat de Natuur zo in elkaar zit. Het recht is het recht van de machthebber. In de Natuur, waartoe ook de mens behoort, bepaalt volgens Spinoza het ding met de meeste macht wat er gebeurt. De begrippen goed en slecht worden door hem op een heel eigen manier ingevuld. Goed is iets in zoverre het bijdraagt aan je eigen macht en voortbestaan, slecht is iets als dit je voortbestaan in de weg staat. Wat wij mensen normaal gesproken onder goed en slecht verstaan, zijn slechts afspraken over wat we goed of slecht vinden.

Is het slecht dat een uitvliegende koolmees, nadat hij wekenlang door zijn ouders is gevoerd, na het verlaten van het nest onmiddellijk wordt opgevreten door een Vlaamse gaai die hem al

zat op te wachten? Dat de CEO van een multinational lachend vijfduizend medewerkers in de ellende stort door hen op straat te zetten, omdat hem dit beter uitkomt voor zijn jaarlijkse bonus? Volgens Spinoza zijn dit geen betreurenswaardige afwijkingen van de normale rechtsgang, maar voorbeelden van hoe de relatie tussen macht en recht werkt. En omdat de Natuur en God voor Spinoza hetzelfde zijn, kun je het evengoed zien als Gods wil.

Eenmaal thuis merkte mijn moeder direct dat er iets met me aan de hand was. Ze probeerde me te troosten, maar ik was ontroostbaar. Mijn hele beeld van de toekomst was weg. Nog diezelfde nacht besloot ik met mijn studie te stoppen. Want als het niet kon gaan waarover het over moest gaan, dan maar liever helemaal niet. Tijdens het ontbijt deelde ik mijn besluit mee. Mijn vader besloot thuis te blijven van zijn werk om met me te praten. Hij was boekhouder bij een plaatselijk jachtwerf en kon systematisch en ordelijk denken. Hij toonde veel begrip voor me, wat me goed deed. Maar mijn besluit stond vast. Ik wilde niet langer naar de universiteit. Na een paar uur praten had hij me ervan overtuigd dat ik in elk geval mijn kandidaatsbul zou moeten halen. Een kwestie van een paar maanden. Anders zou mijn hele studie tot nu toe vergeefs zijn geweest.

3

2019

Ik kijk uit over de plas waarin het zonlicht schitterend weerkaatst. Nu, bijna vijfenveertig jaar later, realiseer ik me meer dan ooit dat ik mijn vader voor dat advies dankbaar moet zijn. Mijn vader is drieënnegentig en hij woont nog steeds in dit dorp, in hetzelfde huisje aan de Herengracht. Misschien moet ik het hem gaan zeggen.

Ik sta op van het bankje en volg het pad dat naar de zuidrand van het eiland leidt. Deze kant grenst aan een water dat Grote Sloot heet. Het is de verbinding tussen de Leede en de Zijl, die vanuit Leiden naar de Kagerplassen stroomt. Aan de overkant van de Grote Sloot zie ik botenhuizen, een scheepswerf en andere bedrijven. Ik loop er langzaam langs. Hier speelde zich een deel van mijn jeugd af.

Liefde – 1965

Als jongen kwam je niet zo gemakkelijk vanuit het dorp aan de overkant van de Leede. De brug aan de Gemeentehaven bestond nog niet, er was, behalve de spoorbrug, maar één brug, een boogbrug met houten planken die naar een timmerfabriek leidde. Dat was verboden terrein. De brug naar het fabrieksterrein was afgesloten met ijzeren draaihekken en werd bewaakt door een portier in een houten huisje. Maar ik had een streepje voor, want ik was bevriend met Rens Vaatstra, de zoon van een jachtbouwer. Zijn vader was een concurrent van het bedrijf waarvoor mijn vader werkte. Maar Rens en ik konden met elkaar lezen en schrijven. We kenden elkaar al vanaf de kleuterschool. Voor mij was de kennismaking met het gezin van Rens een cultuurschok, want zij waren rijk en ik woonde in een arbeiderswoning aan een van de dammen. Rens woonde in een vrijstaand huis naast hun jachthaven, vlakbij de boogbrug, waar ze tientallen zeilboten hadden liggen om te verhuren. Wij hadden geen auto, zijn vader bezat een lichtblauwe Mercedes. Ik kwam vaak bij Rens over de vloer en vergaapte me aan wat ze bezaten, hoe ze leefden en aan hoe ze met elkaar omgingen. Samen met Rens mocht ik de verboden brug over. Langs een pad liepen we dan naar het deel van het bedrijf van zijn vader dat kortweg ‘de overkant’ werd genoemd. Er stond een grote loods, waarin in het achterste gedeelte ’s winters de huurboten werden opgeborgen. In het voorste gedeelte was de werkplaats en de jachtwerf, waar motorjachten werden onderhouden en gebouwd. We speelden er uren, binnen tussen de boten, en buiten op het terrein en rond de sleephelling waarlangs de boten op het droge werden getrokken en weer te water werden gelaten. Soms mochten we met een motorbootje naar de overkant varen. Dan voeren we een eindje de Grote Sloot in en legden even verder aan.

Op een zomerse vakantie dag schooierden we over het terrein van de werf en keken uit over het eindeloze eiland aan de andere kant van de Grote Sloot, waar ik nu loop, maar dat toen nog een onbereikbaar weiland was. We zullen een jaar of negen geweest zijn. Ik ging op een ronde bolder zitten en zei zonder inleiding: ‘Ik ben geadopteerd.’

Rens kon het woord geadopteerd zo snel niet thuisbrengen. Hij keek me door zijn brillenglazen verbaasd aan.

‘Dat betekent dat mijn vader en moeder niet mijn vader en moeder zijn.’

‘Niet?’

‘Nee.’

‘Wat zijn ze dan?’

‘Adoptieouders. Zij hebben mij als hun kind aangenomen.’

‘Waar zijn dan je echte ouders?’

‘Dat weten we niet.’

Het is een bizar verhaal en tegelijkertijd een mysterie in mijn leven. Mijn ouders hadden het me nog niet zo lang geleden verteld. Als tweejarige peuter namen ze mij in 1956 in hun gezin op. Zoon Jan en dochter Gerrie waren zeven en vier jaar. Ik was nog jong, net geen baby meer. Ik was een kind dat bij een verschrikkelijke boerderijbrand ouderloos was geworden. De kranten hadden er vol mee gestaan. *‘Boerderij in lichter laaien. Echtpaar uit Ter Aar komt om in vuurzee. Brandweerman redt met gevaar voor eigen leven tweejarig jongetje. Stal met vijftig koeien blijft gespaard.’*

Mijn moeder heeft me later verteld dat zij en mijn vader twee kinderen eigenlijk wel genoeg vonden, maar dat hun intuïtie hun vanaf het eerste moment vertelde dat het goed was. Ik kwam als pleegkind, dus kregen ze geen kinderbijslag voor mij. Mijn opvang was inderdaad liefdewerk. Toen ik kwam was hun hele kinderuitzet al verkocht of weggegeven, dus schaften ze in haast het nodige aan en richtten een kamertje in, mijn moeder offerde er haar naaikamer voor op. Mijn ouders waren niet armlastig,

maar dit was voor hen toch wel een financiële aderlating.
Daarom ontvingen ze een bijdrage van de kerk.

Het enige dat ze van me wisten was dat ik Ivar heette. Ik had de achternaam van mijn bij de brand omgekomen ouders. Maar mijn echte achternaam was niet bekend, want het bleek dat ook mijn vorige ouders niet mijn echte ouders waren geweest. Als kinderloos echtpaar hadden ze mij ‘onderhands’ geadopteerd. Illegaal, dus. Zij hadden mij niet aangegeven bij de Burgerlijke Stand, ik kwam niet in de bevolkingsadministratie voor. Iedereen ging er gewoon van uit dat ik een wettig kind van hen was. Bij de brand waren de weinige papieren die er wellicht geweest waren verloren gegaan.

Rens’ ogen straalden.

‘Jeetje, je bent dus een *alien*.’ Dat woord kende hij dan weer wel. Ik grinnikte.

‘Mijn vader en moeder hebben navraag gedaan bij de gemeente Ter Aar, maar daar konden ze hen niet verder helpen. Daarna hebben ze onderzoek gedaan in de omgeving van mijn eerste adoptieouders. De naaste bureu woonden honderd meter verderop. Die wisten niet beter dan dat ik officieel geadopteerd was. Uiteindelijk kwamen ze wat mijn afkomst betreft niet verder dan ‘ergens uit het noorden’. Noorwegen, Zweden of zo. Dat hadden ze tenminste begrepen.

Die middag roeiden we naar de overzijde van de Grote Sloot. Met onze laarzen sopten we door het drassige grasland, aangestaard door een groepje koeien die ons met draaiende koppen nieuwsgierig volgden. We fantaseerden hardop onze eigen werkelijkheid, zoals we vaker deden. Rens zei dat hij een groot, wit jacht aan zag komen. Achter het stuurwiel bovenop stond een schipper, een slanke man met een witte pet op waar zijn donkere haar onderuit kwam. Hij zag ons en stuurde het jacht vlak onder de wal. Hij hield zijn hand boven zijn ogen en herkende mij.

‘Ben jij niet Ivar?’ riep hij.

‘Ja, dat ben ik.’

We holden naar onze roeiboot en voeren naar het jacht toe.
‘Ik ben je vader,’ zei hij tegen mij, zodra we aan boord waren geklommen.
‘Mooie fantasie, maar dat kan natuurlijk helemaal niet,’ zei Rens.
‘Jouw vader woont aan de Herengracht.’
Ik merkte dat mijn vriend het een interessant gegeven vond als je niet wist wie je was.
‘Mag ik het thuis vertellen?’ vroeg hij toen we terugroeien naar de jachthaven.
‘Van mijn part,’ antwoordde ik onverschillig. Heel veel mensen in het dorp wisten al lang dat ik een aangenomen kind was. Zoals de burgemeester.
Toen ik een jaar of drie was, trok mijn vader de stoute schoenen aan en meldde zich bij de ambtenaar van de Burgerlijke Stand, meneer Kroon.
‘Wij zorgen nu ruim een jaar voor Ivar,’ zei hij, ‘maar het kind bestaat niet voor de wet. Wij willen graag dat het ons eigen kind wordt.’
‘Dát kan niet,’ was de eerste reactie van ambtenaar Kroon.
‘Wat moet ik dan doen om mijn zoon te legitimeren?’
‘Ik heb op z’n minst een geboorteakte nodig om hem te kunnen inschrijven.’
‘Die is er niet. Het kind is uit het buitenland afkomstig en in Nederland nooit geregistreerd. En waarschijnlijk ook niet in het land van herkomst, want het is illegaal ter adoptie aangeboden. De papieren die er waren zijn verbrand.’
Kroon wreef over zijn kalende schedel en sprak: ‘Daar moet ik de burgemeester over spreken. Begin maar eens met deze vragenlijst in te vullen.’
Een paar maanden later kwam de burgemeester bij mijn ouders koffiedrinken.
‘Ik heb dit nooit eerder meegemaakt,’ begon hij. ‘Het is een heel bijzonder geval. Een kind dat schijnbaar uit het niets is gekomen, dat niet als inwoner van Nederland staat geregistreerd. Een kind

dat officieel niet bestaat, maar dat toch, eh, in uw huis liefdevol is ontvangen. En u wilt het als uw kind laten registreren.’

‘Dat is inderdaad onze wens, burgemeester.’

Hij ging er eens goed voor zitten en zette een formeel gezicht.

‘Ik heb uw verzoek welwillend bekeken, meneer en mevrouw Van Noort. Ik zal u niet vermoeien met details, maar de wet doet daar erg moeilijk over. Er staat echter een artikel in de *Wet rechten burgerlijke stand* dat het in zulke gevallen mogelijk maakt om een persoon toch in te schrijven. Ik heb advies moeten vragen aan een landelijke commissie die de *Commissie van Advies voor de Zaken betreffende de Burgerlijke Staat en de Nationaliteit* heet. Om een lang verhaal kort te maken: men heeft mij geadviseerd uw pleegzoon in te schrijven in de persoonsadministratie als uw eigen kind. Ik zal de heer Kroon opdracht geven aldus te handelen.’

Zo werd ik gelegaliseerd. Bij gebrek aan een geboorteakte werden mijn geboortedatum en geboortetijdstip bepaald op 1 januari 1954, te middernacht.

Rens en ik bleven de hele lagereschooltijd bevriend. Je zag ons altijd samen. We waren even oud en zaten in dezelfde klas. Na schooltijd en in de weekeinden hielp ik op de haven. De zeilboten, meest zestien kwadraten, klaar maken voor vertrek als er huurders kwamen. Leeghozen als het geregend had.

Controleren of aanlegtuwen, schoten en vallen nog in orde waren. En soms, als na een mooie dag tegen de avond de wind wegviel en de halve huurvloot nog op de Kagerplassen dobberde, mochten we mee met een sleepbootje om ze te zoeken en naar de haven te slepen, zodat de huurders niet het hele eind de Leede op hoefden te peddelen.

Maar tegen de tijd dat we twaalf waren, begon er in mij iets te borrelen waarvan ik op dat moment niets begreep. Het begrip van onze vriendschap kwam erdoor onder druk te staan. Ik begon op een nieuwe manier naar Rens te kijken.

Echte vriendschap is schaars. Miljoenen mensen noemen elkaar vrienden, maar vaak blijven ze hangen in het gezamenlijk

najagen van lustbevrediging, alcohol en verdovende middelen, en in het elkaar proberen af te troeven met zinloze prestatiedwang en egobevestiging via sportbeoefening en andere competitiegerichte bezigheden. En dan heb ik het nog niet over de tegenwoordige schijnwereld van de virtuele onwerkelijkheid die men tegenwoordig steeds meer als werkelijkheid gaat zien en waarin men elkaar als vrienden betitelt.

Volgens de filosoof Spinoza moet het verstand altijd de regie voeren over je handelen, ook in vriendschappen. Volwassen vriendschap kan volgens hem alleen bestaan tussen vrijdenkende, redelijke mensen die op een oprechte manier op zoek zijn naar de waarheid en het begrijpen van de dingen. Die hun onvrije passies, neigingen en hartstochten onderkennen en met behulp van hun verstand overwinnen. Die in openheid en eerlijkheid elkaar hun eigen mening kunnen zeggen en die onderling respecteren.

De vriendschap tussen Rens en mij was een kinderlijk, maar toch volwassen ‘elkaar begrijpen’. We verbaasden ons samen over de werkelijkheid, stelden daar vragen bij, die we zelf niet konden beantwoorden. Intussen konden we ons volledig onderdompelen in elkaars fantasiewerelden. Zo was onze vriendschap, kinderen als wij waren, een hechte en authentieke band.

Door onze ontluikende volwassenheid ontstonden er echter opeens fysieke en psychische drempels. Voor het eerst in al die jaren voelden we ons nu en dan ongemakkelijk. We zouden in onze vriendschap een nieuwe dimensie hebben moeten scheppen om elkaar als oprechte vrienden te hervinden.

Achteraf gezien was het dus misschien goed dat de wegen van Rens en mij in diezelfde periode uiteen zouden gaan. Onze mooie, kinderlijke, zuivere vriendschap zou schade hebben geleden.

De grote vakantie na de laatste klas van de lagere school was nog één groot feest. Het waren warme zomerweken waarin we op de haven werkten en daarna samen in Rens’ zeilboot over de Kagerplassen zwalkten en ’s nachts onder het dekzeil sliepen, zo

op de harde, houten vlonders. We deden wedstrijdjes met andere zeilers en bakten 's avonds pannenkoeken op een bunsenbrander. Het waren vakantieweken van onschuld, genieten zonder dubbele bodem.

Maar het was ook een tijd met een snelle spurt van onze hormonen. Dat gold voor ons beiden. Op zeker moment was de naïviteit van het samenzijn plotseling geladen met spanning van onze naderende puberteit. Er ontstonden drempels, deuren die werden gesloten, afgesloten kamers waarin we elkaar niet zonder meer konden toelaten. De komende jaren zouden niet meer hetzelfde zijn.

Na die laatste vakantieweken scheidde onze weg. Rens ging naar het Rijnlands Lyceum in Oegstgeest, ik naar het Christelijk Lyceum in Leiden.

Goed en kwaad – 1967

Mijn voornaam is Ivar. Het is een Scandinavische jongensnaam. Hij is waarschijnlijk samengesteld uit woorden voor ‘taxus’ en ‘krijger’. Ivar is ook bekend als Keltische jongensnaam en betekent dan ‘wijnrank’, een betekenis die mij beter bevalt. Ivar is ook de naam van een kast van Ikea. Hoe het zij, in Nederland is het een ongebruikelijke naam, waardoor ik altijd een tikje ‘anders’ ben geweest. Mensen herinneren zich mij doorgaans na een eerste kennismaking. Dat was ook het geval op de Leidse middelbare school.

Het Christelijk Lyceum had een ongedeelde gymnasium. Er waren nog geen brugklassen zoals tegenwoordig, waarin leerlingen van alle richtingen zaten, maar we waren vanaf het begin geselecteerd. In de eerste klas kregen we alleen Latijn. Vanaf de tweede kregen we er ook Grieks bij. En in de derde moesten we kiezen voor een van de richtingen alfa of bèta. Dat betekende aan het eind een examen in alle talen, geschiedenis, biologie, aardrijkskunde en zo, of, zoals ik, een examen met natuur-, wis- en scheikunde, uiteraard naast Grieks en Latijn. Soms vertel ik dit aan leerlingen van het voortgezet onderwijs van nu, en die weigeren me dan te geloven. Veertien examenvakken? Jazeker, nog afgezien van gym en tekenen. Maar ik wist niet beter. Al mijn klasgenoten deden het.

Vanaf de eerste dag werd ons ingepeperd dat wij, gymnasiasten, werden opgeleid om later de bovenlaag van de samenleving te gaan vormen. Wij zouden artsen worden, hoogleraren, ministers, rechters en hoge bedrijfsfunctionarissen. Een aantal van ons zou zelf weer in het onderwijs terecht komen om de kennis door te geven aan de generatie na ons.

Ik denk er met weemoed aan terug. Twee jaar later zou de rampzalige Mammoetwet van kracht worden, waarmee de rijke

traditie van HBS en Gymnasium in één klap teniet zou worden gedaan en de grote devaluatie van het onderwijs werd ingezet die tot vandaag de dag voortduurt.

Ik voelde mij op mijn plek in het grote, sombere schoolgebouw aan de Kagerstraat met zijn lange gangen en hoge vensters. Er heerste nog een sfeer van gewijde wetenschap, alhoewel de eerste leerlingenprotesten tegen de gevestigde orde al hadden plaatsgevonden. Onze lokalen lagen hoofdzakelijk in het oude gedeelte van het gebouw. De HBS en de MMS huisden grotendeels in de nieuwbouw van drie verdiepingen. Onze leraren waren academici, een aantal van hen gepromoveerd. We kregen godsdienst van niemand minder dan dominee Toornvliet en Nederlands van de dichter en directeur van het Letterkundig Museum Anton Korteweg. Door de bank genomen waren het voor mij, als gemiddelde leerling, goede jaren.

Maar al in de derde week dat ik in de eerste klas zat kwam ik voor een lastig dilemma te staan. Schuin voor mij in de klas zat een tener meisje met lang, blond haar, Irene genaamd, aan wie mij iets speciaals opviel. Ze was stilletjes en haalde hoge cijfers, maar dat was niet wat ik waarnam. Het duurde een paar dagen voordat ik doorhad dat er iets was met haar aura. Hoewel ik – dat is nog steeds zo – mensen met hun aura's zie, schenk ik daar in de drukte van alledag niet veel aandacht aan. Ook toen niet. Maar omdat ik een groot deel van de dag op haar zat uit te kijken, begon ik me ongemakkelijk te voelen. Ik concentreerde me op haar en kreeg beelden, vergelijkbaar met die van de bouwvakker van vijf jaar geleden. Ik wist: er is iets met haar longen. Natuurlijk was ik geen dokter, maar toch.

Wat te doen? Ik wilde tegen elke prijs voorkomen dat mijn talent van helderziendheid algemeen bekend zou worden, maar haar toch waarschuwen dat ze mogelijk een ziekte onder de leden had. Ik besloot uiteindelijk mijn godsdienstleraar in vertrouwen te nemen. Op een dag dat hij aanwezig was meldde ik me aan de drempel van de docentenkamer, die voor leerlingen streng

verboden terrein was. Een vriendelijke lerares scheikunde ging hem voor me halen.

Buiten de lessen om bleek hij best aardig te zijn. We liepen naar een leeg lokaal en daar deed ik mijn verhaal. Terwijl ik sprak verliep zijn gezichtsuitdrukking van ongeloof, via verbazing naar interesse.

‘Jij beweert dus dat je helderziende bent.’

Beweert!

Gelukkig begon hij niet over de Lotto en winnende cijfers of zoiets, want zo werkt helderziendheid helemaal niet.

‘Ik kan het niet helpen,’ zei ik, ‘maar blijkbaar kan ik dingen waarnemen die anderen niet zien. Ik voel me verantwoordelijk, en wil graag dat zij en haar ouders worden ingeseind. Maar dan zonder dat ze weten dat het van mij komt, begrijpt u.’

Ik merkte dat hij me eerst met enige moeite serieus nam. Met een peinzende blik keek hij me aan, dacht even na en zei:

‘Zoiets paranormals staat een eindje van mij af, Ivar. Maar goed, ik ben altijd wel in voor iets bijzonders.’ Ik weet nu dat Toornvliet vaak tegendraads was en niet vies van onorthodoxe initiatieven, zoals de oprichting van zijn eigen radiozender nadat hij door de kerkelijke instanties was geschorst.

‘Ik kan echter niet zomaar naar haar ouders stappen,’ ging hij verder. ‘Daar moet ik echt de rector over polsen. Dat zal ik ook doen. Maar vertel me nu eerst eens meer over dat speciale talent van jou, zoals je het noemt.’

Een week later werd ons verteld dat Irene ziek was. Ze bleef anderhalve maand weg en kwam terug met het verhaal dat er bij haar een tumor uit haar long was verwijderd. De vooruitzichten waren gelukkig goed. Ze is ondanks de onderbreking met redelijke cijfers overgegaan. En niemand op het Christelijk Lyceum, behalve dominee Toornvliet en de rector, heeft ooit iets geweten van mijn helderziende gave.

Vanaf het tweede jaar van het gymnasium werd ik in beslag genomen door heel andere zaken. Mijn kinderjaren waren

definitief voorbij. Ze waren, afgezien van de ontdekking van mijn helderziendheid, tamelijk kalm en in onschuld verlopen. Ik was een eenvoudige dorpsjongen die nauwelijks weet had van wat zich in de grote wereld afspeelt en ik dacht oprecht dat iedereen een even goede en positieve inborst had als ik.

Tot het moment dat mijn hormonen zich begonnen te roeren. Je lichaam verandert, maar ook je innerlijke psyche. De meeste jongens in mijn klas waren vol in de puberteit en hadden stoere verhalen over seks en vrouwen. Er zat een jongen uit Katwijk in mijn klas, een zekere Jan, brutaal, grof in de mond, die met een afschuwelijk Katwijks dialect sprak. Ik vroeg mij in het begin werkelijk af hoe hij ooit het gymnasium zou kunnen afronden. In de les sprak hij echter keurig Nederlands en hij was handig met andere talen, ook met Latijn en Grieks. Er werd beweerd dat hij hoogbegaafd was. Tegen ons pochte hij openlijk en hardop over zijn neukpartijen, op zondagmiddag in het duin. Jan was de kern van een groepje jongens die condooms en vieze boekjes uitwisselden in de fietsenstalling en tegen elkaar opboden over wat ze al niet met vrouwen deden. Natuurlijk niet met schoolmeisjes. Soms stond ik erbij en zag de opwinding in hun ogen en in de rest van hun lijven. Mij deed het wel iets, maar ik werd ik er niet bijzonder door geraakt. Meisjes leken mij wel leuk, ook seks met meisjes, maar naarmate de tijd vorderde werd ik steeds meer aangetrokken door het idee dat ik intiem zou zijn met een jongen. Natuurlijk deed ik dat niet, ik durfde niet, zoals ik het trouwens ook nooit met meisjes in het echt zou hebben gedurfd. Ik droomde ervan.

Wat seks betreft was ik niet naïef of onwetend. Tijdens momenten van intimiteit had mijn vader mij het nodige verteld, en mijn broer Gerrit was al bijna volwassen. Die tapte schuine moppen die weinig te raden overlieten. Ik wist dan ook dat er zoiets bestond als homoseksualiteit. Maar ik? En de meisjes dan, die ik ook wel zag zitten? Gedurende een paar maanden trok ik me in mezelf terug. Zelf zo, dat ze thuis vroegen of mij iets dwars zat. Ik durfde er tegenover mijn ouders niet over te

beginnen, uit angst om niet begrepen of afgewezen te worden. Maar ik moest er toch met iemand over praten. In die tijd ging ik nog elke zondag mee naar de kerk. En zo kwam ik, dwaas die ik was, op het onnozele idee om onze dorpsdominee om raad te vragen. Ik vroeg hem om vertrouwelijkheid en deed mijn verhaal. Het gesprek liep uit op een teleurstelling.

‘Homoseksualiteit,’ zei hij, ‘wordt door de kerk afgewezen en moet worden bestreden. Persoonlijk denk ik er iets genuanceerder over dan de officiële leer, maar het is ook in mijn ogen iets waar je tegen moet vechten. Sodomie is onnatuurlijk en verwerpelijk, je weet toch wat de zonden van Sodom in Genesis 19 vers 5 waren?’

Ik had geen idee. Het was ook de eerste keer dat ik mijn geaardheid met die term hoorde aanduiden.

‘De Bijbel wijst het ten stelligste af.’

‘Maar waarschijnlijk ben ik het,’ riep ik uit.

‘Ik begrijp het. Dat is een kruis dat je moet dragen, Ivar. Maar daarom hoeft je het nog niet te praktiseren.’

Het ging in zijn beleving al heel ver dat hij het bestaan van homoseksualiteit erkende. Maar seks hebben met hetzelfde geslacht, nee dat kon niet. Later heb ik begrepen dat hij ook nog zijn geheimhoudingsplicht heeft geschonden door er met mijn ouders over te spreken.

Op de terugweg van de pastorie naar huis was ik kwaad en nam me voor om voorlopig geen voet meer in zijn kerk te zetten.

Halverwege kwam ik op een lumineus idee. Ik had een vriend, een echte vriend. Rens. Ik besloot hem in vertrouwen te nemen. We zagen elkaar voor het eerst weer sinds maanden. Allebei druk met school. Rens was, net als ik, overgegaan naar de tweede, maar dan van de HBS. Hij bleek een speciale knobbel voor wiskunde te hebben en droomde ervan ingenieur te worden. Het was op een zaterdagochtend. We hadden afgesproken in het Stations Koffiehuis niet ver van zijn huis, en dronken koffie, wisselden schoolervaringen uit, haalden een paar herinneringen op en concludeerden min of meer verwonderd dat we beiden

veranderd waren. Volwassener geworden. Rens' stem was in twee jaar minstens een octaaf gezakt en ook ik had de baard in mijn keel. Na wat inleidend gepraat keek hij me vragend aan. 'Ik zal meteen het beestje bij de naam noemen, Rens,' begon ik. 'Ik denk dat ik homo ben.'

Op zo'n mededeling, rauw op het dak, is de allereerste flits, de primaire reactie, de eerste seconde bepalend of het een goed gesprek wordt. Rens slaagde glansrijk. Hij was niet verbaasd of geschokt, geen blik van afschuw of schrik. Hij nam mijn mededeling zonder meer aan, alsof het de gewoonste zaak van de wereld was. Wat het ook is, maar in die tijd lag dat toch anders. Hij zette zijn kopje neer.

'Jij bent de eerste die ik het vertel, zei ik. 'Nou ja, afgezien van de dominee, maar die reageerde afschuwelijk.'

'Dankjewel dat je het mij wilt vertellen,' antwoordde hij simpelweg.

'Je bent mijn vriend, en tegen een vriend kun je alles zeggen.' Ik dacht: wat spreken we toch anders met elkaar dan we twee jaar geleden deden.

'Weet je dat ik niet echt verbaasd ben?' zei Rens.

'Heb je het aan me gemerkt?'

'Gemerkt, nee. Maar de gedachte is me wel eens door het hoofd geschoten. Zoals je bent, ik weet niet. Op een bepaalde manier gevoelig. Weet je dat mijn moeder er ooit een vage toespeling op heeft gemaakt? Ik snapte toen niet goed waar ze op doelde, maar nu wel.'

'Nou ja,' zei ik, 'ik weet er niet goed raad mee. Of ik het aan mijn ouders moet zeggen, en zo.'

Rens grinnikte. 'Bij mij kun je helaas niet terecht, Ivar. Ik ben zo hetero als wat.'

Ik schrok van wat hij zei.

'Maar zo bedoelde ik dit gesprek ook helemaal niet!'

'Weet ik, weet ik. Geintje. Maar je zit ermee in je maag, toch?'

'Eerlijk gezegd wel.' Hij nam een langzame slok van zijn koffie om zichzelf tijd te geven om na te denken.

‘Volgens mij is dat niet nodig. Je bent zoals je bent, Ivar, punt uit. Andere mensen zullen je moeten nemen zoals je in elkaar zit.’

Ik vond dit een troostrijke gedachte die nog niet bij me was opgekomen.

‘Maar moet ik er openlijk voor uitkomen, denk je?’

Rens dacht weer even na.

‘Hoor eens, Ivar, ik ben hetero en dat roep ik ook niet tegen iedereen die het horen wil. Jij bent gewoon Ivar. Ivar die op mannen valt. Dat hoeft je wat mij betreft niet van de daken te schreeuwen.’

Nou, ik val ook wel op meisjes, hoor. Dat is het rare. Maar het liefst...’

‘Het liefst zou je met een man... nou ja. Dus.’ Hij lachte een beetje ongemakkelijk.

‘Ik ben nog maar veertien.’

‘Ja, hoor. Je hebt nog alle tijd om het voor jezelf duidelijk te krijgen. Hoe het bij jou werkt, zal ik maar zeggen.’

We bestelden nog een koffie.

‘Volgens de dominee is het slecht om homo te zijn. Dat moet je bestrijden, zei hij.’

Rens, die onkerkelijk was opgevoed, vond dit onzin.

‘Wat weet zo’n dominee daar nou van? Wie maakt uit wat goed en slecht is?’

‘God.’

‘En wie mag God wel zijn?’ Hij haalde zijn schouders op en zette een vragend gezicht. Op zoveel atheïsme had ik zo snel geen weerwoord.

‘Mijn vader,’ gaat Rens verder, ‘zegt dat je op je innerlijke kompas moet varen. Maar ja, die heeft ook tot zijn veertigste op de grote vaart gezeten.’ Hij lachte, waardoor ik me iets voelde ontspannen. ‘Iedereen weet in zijn hart wel of iets goed of slecht is.’

Ik dacht: innerlijk kompas? Wat moet ik daarmee? Ik was vaak een twijfelaar geweest. Is noord goed en zuid slecht? Of andersom? En dan heb je ook nog oost en west.

‘Thuis heb ik geleerd dat je uit de Bijbel...’

Rens liet me niet uitspreken.

‘Kom nou, met de Bijbel kun je alle kanten op.’ Hij werd zowaar een beetje nijdig. ‘Of wou je soms goedpraten dat die sterke kerel in de Bijbel, hoe heette hij ook alweer, dertig man vermoordde om een weddenschap te kunnen nakomen? Dertig man vermoord! Is dat soms wat God goed vindt?’

Ik was verbluft.

‘Hoe kom je erop!’

Rens grinnikte.

‘Ik zit dan wel niet op een Christelijke school, maar wij horen ook wel eens wat. Pas geleerd met wereldverkenning.’

Ik weet nog dat tijdens dit gesprek voor het eerst de gedachte bij mij opkwam dat ik ook zonder geloof zou kunnen leven.

Jaren later discussieerde ik met Corné over dit thema. Ik had verteld dat ik een meisje uit mijn studiegroep had gematst door haar mijn uittreksel van een studieboek te lenen, en dat ik dat best goed vond van mezelf.

‘Goed? Vind je dat goed?’

‘Natuurlijk vind ik dat goed, ik help haar er toch mee?’

‘Zeker. Maar je kunt het ook zo zien: je hebt haar benadeeld, doordat je haar de mogelijkheid hebt ontnomen om zelfstandig deze kennis tot zich te nemen. En dat is slecht.’

Corné is ook zo verdomd rationeel.

‘Het goede en het kwade,’ doceerde hij, ‘zijn nietszeggende begrippen, waarmee de geestelijken in deze wereld aan de haal zijn gegaan om ermee te indoctrineren en er macht mee uit te oefenen over de gewone mensen. De kerk heeft zelfs zeven hoofdzonden geformuleerd, hoogmoed, hebzucht, onkuisheid, nijd, onmatigheid, woede en gemakzucht. En ook zeven deugden, voorzichtigheid, rechtvaardigheid, gematigdheid, moed, geloof, hoop en naastenliefde.’

Hij kon ze uit het hoofd opzeggen.

‘Allemaal onzin. Ze zijn alleen maar bedacht om het volk op gezag van God in het gareel te houden. Want wat de een goed vindt is voor een ander het ultieme kwaad. Een terrorist is voor ons een crimineel, maar voor zijn thuisfront is hij een held.

Spinoza, o, wat hou ik van die man, heeft het helder uitgelegd. Goed en kwaad zijn geen grootheden op zich, maar je moet ze uitsluitend zien in het licht van de eigen aard van de dingen en de mensen. Iets is goed in zoverre het bijdraagt aan zijn streven tot zelfhandhaving. Dat is de aard van de natuur en van alle dingen. En iets is slecht als het daarmee in strijd is. Wij mensen beoordelen gebeurtenissen naar de mate waarin zij bij onze passies passen of daarmee in strijd zijn, of ze onze zinnen strelen of beledigen. Goed en kwaad zijn dus alleen maar gebrekkige oordelen van de mens, die niet in staat is het geheel van de schepping te overzien, maar alles uitsluitend op zichzelf betreft.’
‘Jeetje!’

‘Homoseksueel of biseksueel zijn, mijn beste Ivar, is dus niet van zichzelf goed of slecht. Het *IS*, en het past naar zijn eigen aard in de Natuur. God en Natuur is hetzelfde. Homoseksualiteit is dus door God/Natuur gemaakt. Het past ons niet om te oordelen, laat staan te veroordelen.’

Hoop – 1975

Ik was eenentwintig jaar en na mijn besluit om mijn studie na het kandidaats te stoppen had ik geen idee wat ik verder met mijn leven aan moest. Niet vaker dan strikt noodzakelijk was ik naar Leiden gefietst om colleges te volgen en tentamens te doen. Het deed me allemaal niets meer. Zelfs het tentamen over de persoonlijkheidstheorieën, een specialisme van professor Chorus, en eerder mijn belangrijkste reden om psychologie te studeren, kon mij maar matig boeien. In april slaagde ik voor het laatste tentamen en gaf ik me op voor het kandidaatsexamen, dat toen nog een echt examen was: een mondelinge proeve van bekwaamheid van een uur, afgenomen door de professor zelf, samen met een andere universitair docent. Ik was nog zelden echt gespannen geweest voor een examen of tentamen, maar deze keer zweette ik peentjes. Ik had een driedelig pak aangetrokken, wat te warm was voor het begin van de zomer. ‘Zo, Van Noort,’ begon de professor het examen. Hij zette er een gezicht bij dat uitdrukte: ik heb het met jou wel gehad. ‘Begin maar eens met te vertellen wat je weet van de cognitieve dissonantietheorie.’

Zo ging de overhoring van start, ik kon het niet anders noemen. Maar ik had me goed voorbereid en sloeg me er doorheen. Ze konden niet anders dan me met een zeven laten slagen. Twee weken later was er een kleine plechtigheid in een zaaltje van het universiteitsgebouw, waar ik en nog drie medestudenten onze kandidaatsbul uitgereikt kregen. Onze trotse ouders, familieleden en vrienden mochten erbij aanwezig zijn. Het zou de laatste gelegenheid worden dat ik contact had met de professor. Ik had ik hem zwaar teleurgesteld. Misschien is het anderen ontgaan, maar ik merkte dat hij moeite moest doen om woorden te vinden voor zijn toespraakje. Op zichzelf was ik een behoorlijk goede student geweest, maar ik had niet aan zijn verwachting voldaan.

Dat liet hij subtiel merken. Mijn medestudenten prees hij voor hun inzet en resultaten. Mij ook, maar voor mij had hij ook een tussenzinnetje: ‘Al had er wellicht nóg meer in kunnen zitten.’. Op de dag van de buluitreiking ging ik naar de studentenadministratie en schreef me uit als student.

Niet lang voor mijn kandidaatsexamen bezocht ik een receptie die werd gehouden ter gelegenheid van de promotie van een wetenschappelijk medewerker sociale psychologie. Als er ook maar enige aanleiding voor te vinden was, bezochten we als studenten graag promoties, want daar kreeg je na afloop gratis drank en hapjes. Daar deden we het vooral voor, want de promotie zelf was inhoudelijk vaak nauwelijks te volgen, zelfs niet voor een tweedejaars student. Ik stond met een glas tonic in een hoekje, nadat ik de promovendus van harte had gefeliciteerd en gecomplimenteerd met zijn wetenschappelijke prestatie. Het was destijds traditie, en misschien is dat nog wel zo, dat de laatste stelling van een dissertatie een aardige uitspraak bevatte die niets met het onderwerp van het proefschrift te maken hoefde te hebben. Ik weet na al die jaren nog hoe laatste stelling van zijn dissertatie luidde: *‘Het is treurig dat veel goede boeken uiteindelijk bij De Slegte terechtkomen’*, verwijzend naar een bekende keten van tweedehands boekwinkels. Ik vond haar nogal grappig.

Terwijl ik een kaashapje van de tafel pakte, viel mijn oog op een jongeman die in zijn eentje bier stond te drinken, het ene glas na het andere. Ik had hem een keer eerder gezien tijdens een gastcollege van een beroemde Amerikaanse psycholoog, waar hij naast me zat. Hij was me toen opgevallen en deed dat nu weer. Hij had een tamelijk donkergetinte huid en bruine ogen. We leken wel wat op elkaar. Zijn gelaatsuitdrukking was gesloten, maar er huisden pretlichtjes in zijn blik. Zodra hij zag dat ik op hem lette, verscheen er een brede lach op zijn gezicht. Hij kwam op me toe en nam intussen nog een flinke teug van zijn bier. ‘Loop jij ook alle promoties af?’
‘Nou, alle...’

‘Jij studeert hier toch ook?’

‘Klopt. Psychologie. Maar ik ga ermee stoppen.’

‘Ah, zijn de centen op?’

‘Nee, dat is het niet. Ik ben teleurgesteld in de studie. En in de hoogleraar.’

Hij knikte langzaam, alsof hij het wel begreep.

‘Ruzie met Chorus? Nou, dan ben je niet de enige.’

Ik wilde het hier niet over hebben. Mijn gevoelens zijn privé.

Afstand bewaren, Ivar.

Hij stak zijn hand uit.

‘Corné Duchenne.’

‘Ivar van Noort.’

In de korte stilte die na die handdruk volgde keken we elkaar aan. Een cruciaal moment. Ik zag zijn aura en wist dat dit een goed mens was. Zoiets kan ik in een oogopslag waarnemen. Ik besloot geen muur om me heen te bouwen zoals ik doorgaans deed.

‘Studeer jij ook in Leiden?’ vroeg ik.

‘Filosofie. Ik zit in de afstudeerfase. Ik werk momenteel aan mijn eindschrijft over de filosoof Spinoza. Wel eens van gehoord?’

‘Natuurlijk. Ik woon in de buurt van Rijnsburg, het Spinozahuisje.’

‘Ha, ha. Natuurlijk. Interessante kerel, die Spinoza, bar interessant.’

‘Mijn vader zegt soms: ga zo door, mijn zoon, en ge zult spinazie eten. Dat grapje had ik pas laat door, ge zult Spinoza heten. Maar ik weet eigenlijk niets van hem af.’

‘Komt wel, komt wel.’ Zijn woorden waren een prelude op wat zou volgen. Zijn lichaamstaal sprak: ik mag jou wel.

We besloten samen de receptie te verlaten en liepen over de brug de Steenstraat in. Corné voerde me in de richting van een pannenkoekenhuis. Ik aarzelde.

‘Dat kan ik me niet veroorloven,’ zei ik wat bedeesd. ‘Ik studeer op kosten van mijn ouders.’

‘Maakt niet uit. Ik teer ook op mijn oude heer, maar geld is daar geen probleem. Ik trakteer.’

Tijdens het eten van een pannenkoek met gember en rozijnen, terwijl Corné ontspannen doorbabbelde, realiseerde ik me dat ik binnenkort zelf voor mijn onderhoud zou moeten zorgen. Na mijn kandidaats zou het studentenleven voorgoed voorbij zijn. Ik zou werk moeten vinden.

In mijn gymnasiumtijd keek ik stiekem naar meisjes en naar jongens. Irene, het tengere, blonde meisje van de longtumor begon vanaf de vierde klas belangstelling voor mij te tonen. Ik reageerde terughoudend genoeg om niet al te gretig te lijken. Bovendien was ik er niet zeker van of ze er toch achter was gekomen dat ik haar ouders heb laten waarschuwen voor haar ziekte. Daar heb ik echter nooit een aanwijzing voor gevonden. Ik was blij met haar aandacht, omdat ik nog steeds niet zeker wist of het meisjes waren die mij aantrokken of jongens. Irene was even oud als ik, zestien jaar, en ze zag er aantrekkelijk uit. We praatten vaak met elkaar in de pauzes en gingen samen naar schoolfeestjes. Nu en dan fietsten we naar haar huis, een vrijstaande villa in Leiderdorp, waar ze mij hielp met natuurkunde en scheikunde. Ik heb haar ook een keer meegenomen naar ons huis aan de Herengracht. Ik vreesde dat zij het een armoedige boel zou vinden, maar het tegendeel bleek. ‘Wat een knus huis heeft u, mevrouw Van Noort. En wat is het leuk ingericht.’ Ze meende het oprecht.

‘Dankjewel,’ antwoordde mijn moeder gevleid. ‘Het is niet zo groot, maar we wonen hier fijn, hoor.’

‘En dat u thuis bent. Mijn ouders werken allebei, die zijn er haast nooit.’

‘Ik ben volledig huisvrouw, ja. En ik ben er ook voor de kinderen. Maar de oudste is al de deur uit, die zit in dienst. Ivar en zijn zus zijn nog thuis.’

Op mijn kamertje maakten we samen opgaven natuurkunde – ik weet nog dat het die keer over vectoren ging – en zaten daarna schuchter tegen elkaar aan op mijn bed te luisteren naar

popmuziek. Verder gingen we niet, alsof we beiden begrepen dat dit noch de plek, noch het moment was voor intimiteiten.

Voordat we naar beneden gingen kusten we elkaar. Als dank voor haar hulp, zei ik. Irene knikte begrijpend. Toen ze vertrok zei mijn moeder: ‘Wat een schattig meisje is dat, daar moet je zuinig op zijn.’

In de examenklas is het er twee keer van gekomen. Op een zomerse dag, een paar weken voor het eindexamen, fietsten we naar Katwijk om naar het strand te gaan. We hebben het strand nooit bereikt, want vlak voor de boulevard bekende ik Irene dat ik condooms had meegenomen. Irene aarzelde geen moment. ‘Met jou wil ik het wel doen,’ zei ze. ‘Maar wel voorzichtig, hoor, want...’ De rest van haar zin bleef hangen. We sloegen rechtsaf, fietsten over het gemaal, het fietspad door de duinen in en zochten een stil plekje achter een bosje in een vallei. Ik moest denken aan onze klasgenoot Jan uit Katwijk. Voor het eerst zag ik, afgezien van mijn zus, een jonge vrouw in het echt helemaal naakt. Tot mijn tevredenheid raakte ik opgewonden. Het bleek dat het voor ons beiden de eerste keer was.

In de periode tussen de uitslag van het schriftelijk – we mochten allebei mondeling doen – en de mondelinge examens mocht ik van de vader van Rens een zeilboot lenen. Samen met Irene zeilde ik naar de Kagerplassen. Ik legde de boot voor anker in een beschutte poel en streek de zeilen. We poedelden in het koude Kaagwater en lieten ons in de zon opdrogen.

‘Heb je iets bij je?’ Deze keer nam Irene het initiatief. Ik knikte. We wisten wat er komen ging. We waren ontspannen en genoten van elkaar.

Achteraf denk ik dat Irene er door haar hulp met natuur- en wiskunde flink aan heeft bijgedragen dat ik redelijk door het β -examen ben gekomen. Zijzelf was briljant, ze slaagde met een 8,5 als laagste cijfer. Na het examen verdween ze naar Amsterdam om medicijnen te studeren. We verloren elkaar uit het oog.

Maar onlangs zag ik haar onverwacht in een talkshow op televisie. Ze is hoogleraar ouderdomsziekten. Nog steeds is ze een mooie vrouw, blond en tenger, net als op haar zestiende. Tot mijn schande moet ik bekennen dat ik Irene in dat laatste examenjaar niet trouw ben gebleven. De hormonen raasden door mijn lijf, en ondanks onze mooie uren samen, verlangde ik ook naar mannelijke aandacht. Dat zat blijkbaar diep in me. Het was alsof er twee personen in mij huisden, die beurtelings naar voren kwamen. Maar een geschikte jongen vinden was een stuk moeilijker, zeker op deze Christelijke school, genoemd naar de voorzitter van de Wereldraad van Kerken. Ik wist van het bestaan van homocafés, maar daar durfde ik niet naartoe te gaan. Ik had trouwens geen idee waar ik die moest zoeken.

Bij toeval kwam ik in contact met Herman, in een disco in Noordwijk. In het halfduister keek ik rond en liet mijn oren wennen aan de harde muziek. Hij zat aan de bar en dronk jonge jenever met bier. Kopstoot. Ik vond hem er aantrekkelijk uitzien en liet me onopvallend een paar krukken verder zakken.

Blijkbaar hebben homomannen een speciaal zintuig om elkaar te vinden, want hij had me meteen in de gaten. Ik probeerde zijn aura te lezen, maar dat lukte me niet goed in die luidruchtige en schemerige omstandigheden. Hij schoof direct naar me toe.

‘Jij hebt vast wel zin in een drankje.’

‘Cola graag.’ Want ik drink geen alcohol. Hij lachte en wendde zich tot de barman.

‘Een cola met wodka voor deze jongeman.’ Ik protesteerde maar hij wuifde mijn woorden weg. Er zat niets anders op dan net te doen alsof ik dronk.

‘Ik heet Herman. En jij?’

‘Ivar.’

‘Ja, ja, natuurlijk. Ik zou ook niet meteen open kaart spelen.’ Hij legde zijn hand op mijn bovenbeen en keek me verlekkerd aan. Hij was misschien nog niet dronken, maar veel scheelde het niet. Ik was gewaarschuwd. Vanaf de vijfde klas van de lagere school was ik een liefhebber van het schaakspel geworden. Ik was er

intensief mee bezig. Kocht de hele reeks Prisma Schaakboeken en zoog de theorie in me op. De Siciliaanse opening, het aangenomen dame gambiet, eindspeltheorie, noem het maar op. Ik kwam erachter dat de eigenaar van een houtfabriek op ons dorp een verwoed schaker was, die op een schaakvereniging zat. Dus meldde ik me bij zijn kantoor. Hij heette Klaas Wildeman en reageerde positief, ik mocht hem bij zijn voornaam noemen. Wekelijks, op woensdagavond, reden we in zijn zwarte Mercedes naar Sassenheim, waar de schaakclub bijeenkwam in een bedrijfskantine. Na een paar jaar mocht ik al meedoen aan wedstrijden. Op mijn veertiende schaakte ik aan het derde bord, niet onverdienstelijk.

We hadden intussen een vertrouwelijke band. Op een avond, op de terugweg, vertelde ik hem dat ik op jongens viel. Hij was geschokt, liet het gaspedaal van schrik even los.

‘Weet je dat zeker, Ivar?’

‘Ik denk het wel, Klaas. Het is zo’n gevoel in mij.’

Klaas was een paar minuten stil, terwijl ik gespannen zijn reactie afwachtte. Hij was een bekende, gerespecteerde Warmonder, ook actief in de Hervormde kerk. Ik hechte aan zijn oordeel.

‘Je weet dat de kerk dat zondig vindt?’

‘Ja, ik heb er met de dominee over gepraat. Die wil er niets van weten. God verbiedt het.’

‘God!’ riep Klaas. Wat weet die er nou van. Hij verviel in het Warmondse dialect. ‘Wat ik ervan weet is dat het gewoon in je zit, je kunt het niet veranderen.’ Voor halverwege de zestiger jaren was zijn opvatting verrassend progressief. ‘Het zal je leven niet makkelijker maken, Ivar. Maar wees gewaarschuwd. Heel veel mannen van de verkeerde kant zijn alleen maar uit op één ding.’ Hij liet het stuur los en stak met een dramatisch gebaar zijn rechterwijsvinger in zijn linker vuist.

‘Trap daar niet in, Ivar. Het gaat in relaties niet alleen om seks, weet je. Helemaal niet, zelfs. Probeer je waardigheid te behouden.’

Herman was geen onaardige kerel, dat wil zeggen als hij nuchter was. Hij was een jaar of tien ouder dan ik. We gingen nog een keer of twee samen iets drinken. Geen alcohol vond hij belachelijk. Hij werd, nadat hij had gedronken, geleidelijk aan lichamenlijk opdringeriger en maakte openlijk seksuele toespelingen. Hij had gekrulde, wellustige lippen waar hij met zijn tong subtiel langs streek en waarmee hij me probeerde te zoenen. Het ging mij allemaal veel te snel en ik moest aan de woorden van Klaas denken. Hij vroeg me mee te gaan naar zijn huis, maar ik weigerde. Achteraf beviel zijn aura mij van geen kanten.

‘Jammer, jammer,’ was zijn reactie, ‘want je bent een lekker ding.’ Hij keerde zich onverschillig van mij af en bestelde nog een kopstoot.

En nu zat ik tegenover Corné een pannenkoek te eten. Ik voelde me tot hem aangetrokken, maar niet fysiek. We spraken over van alles, niet eens erg diepgaand. Ik genoot ervan, de intelligentie straalde van hem af. En ik voelde feilloos aan dat hij meer met mannen had dan met vrouwen. Ook nu dacht ik aan de woorden van Klaas Wildeman.

‘Weet je,’ zei ik, terwijl ik het laatste stukje van mijn pannenkoek in mijn mond stak, ‘ik put er hoop uit dat ik jou ben tegengekomen. Misschien wel niet terecht, maar toch. Het motiveert me extra om de eerste helft van mijn studie af te ronden.’

Hij glimlachte naar me, innemend.

‘Hoop,’ zei hij. ‘Hoop is volgens Spinoza – sorry hoor, maar ik ben momenteel vol van hem – een onzinnige emotie. Hopen is denken dat je door heel graag iets te willen de Natuur kunt veranderen. Maar de Natuur, die hij God noemt, is een eeuwige orde, in overeenstemming met onveranderlijke natuurwetten. Alles gaat zoals het gaan moet. Door te hopen kun je daar niets aan veranderen. Het is eerder de kunst om te begrijpen hoe de

wereld in elkaar zit, en blijdschap te putten uit de onvermijdelijkheid daarvan. Dat geeft je rust.’

2019

Op mijn gemak loop ik langs de oever van de Grote Sloot in oostelijke richting. Aan de overkant van het water trekt mijn jeugd met elke meter die ik afleg aan me voorbij. Het is warm geworden. De zon brandt op mijn hoofd, maar gelukkig nader ik een hoek van het eiland die bebost is. Er staan struiken en bomen, esdoorns, essen, krentenboompjes, berken en wilgen. Ze kunnen hoogstens vijfenveertig jaar oud zijn, want toen werd de natuur op dit eiland aangelegd. Ik denk aan mijn vader. Het is dit jaar ook vijfenveertig jaar dat hij alleen is. Ik vind het tragisch dat hij in zijn eentje zo oud moet worden. Ik vergelijk hem wel eens met een zwaan. Die vogels schijnen partners voor het leven te zijn, en na de dood van een van hen blijft de ander levenslang alleen. Volgens biologen is dat een mooi verhaal, dat niet klopt. Maar dat kan me niet schelen. Ik weet dat hij alleen is en mijn moeder nog elke dag mist. Ik vind een bankje in de schaduw.

God – 1975

We liepen door het centrum van Leiden in de richting van de Stadsschouwburg. We kenden elkaar een maand. Dat feit op zich was niet bijzonder, maar wel dat Corné en ik vrienden waren geworden. Ik was een keer bij hem thuis geweest. Ondanks dat zijn ouders dichtbij, in Oegstgeest woonden, beschikte Corné over een appartement in de Leidse binnenstad met uitzicht op de Stille Rijn en de Hartebrugkerk. Een onvoorstelbare luxe voor een student. Geld leek geen rol te spelen. Zijn moeder was hartspecialist in het Academisch Ziekenhuis en zijn vader was professor Duchenne, een vooraanstaand archeoloog aan de Leidse universiteit. Corné ontving van zijn ouders een ruime maandelijksse toelage.

Op de Lange Mare sloegen de wind en de druilregen in onze gezichten zodat we onwillekeurig dichter tegen elkaar aan gingen lopen.

Achteraf bezien en afgezet tegen het tijdsbeeld van nu kwam onze vriendschap langzaam op gang. Zelf had ik, na mijn halfslachtige relatie met Irene op het gymnasium, tijdens mijn studie de liefde op een laag pitje gezet. Ik had het te druk met lezen en aantekeningen maken en met kennis stampen.

Bovendien wist ik nog steeds niet zeker of het nu mannen of vrouwen waren die mijn lust opwekten. Of allebei. Tijdens de wandeling naar de schouwburg vroeg ik pardoes en zonder inleiding aan Corné hoe dit met hem zat. Het was tussen ons nog niet eerder onderwerp van gesprek geweest.

Corné hield even zijn pas in en keek me aan. Er brak een lach op zijn gezicht door.

‘Ha!’ zei hij. ‘Daar vraag je wat. Ik ben zes jaar ouder dan jij, maar nog steeds weet ik het niet. De natuur is in dit opzicht niet duidelijk.’

‘Natuur?’

‘De natuur dicteert.’

‘En je hebt op je zevenentwintigste nog geen idee of je hetero of homo bent?’

‘Ik heb een paar korte relaties met mannen gehad, ja. Daar zou je iets uit kunnen opmaken. Maar evengoed spelen vrouwen ook een belangrijke rol in mijn leven.’

Corné had een wat plechtige manier van spreken.

‘En,’ vervolgde hij, ‘ik ben als de dood voor aids, de homokiller.’

Hij hield me even staande en wendde zich naar mij toe.

‘Neem nou jou, bijvoorbeeld.’

Ik zei niets. We liepen verder.

‘Ik mag jou heel graag, ik geniet van onze gezamenlijke uren. Je bent jezelf, authentiek. We kunnen goed praten. Toch weet ik niet, ik durf niet te zeggen...’ Hij brak de zin af.

Aan het eind van de Lange Mare sloegen we linksaf de Oude Vest op.

Ik zei: ‘Je doelt op onze vriendschap. Zou die, eh, meer kunnen zijn dan gewoon vriendschap?’

‘Ik denk het wel,’ zei Corné.

Op dat moment stonden we voor de ingang van de Stadsschouwburg. We gingen naar binnen, leverden onze jassen in bij de garderobe, haalden de kaarten af en mengden ons in het gedrang.

Zelf had ik weinig ervaring met theatervoorstellingen. In ons gezin kwam dat idee gewoon niet op, nog los van het feit dat het een duur vermaak was. Maar Corné lustte er wel pap van. Hij vertelde dat hij veel concerten bezocht in de Stadsgehoorzaal en toneel en dans in de schouwburg.

Die avond was er een optreden van Kabaret Ivo de Wijs, de top van het vaderlandse cabaret. Vier getalenteerde jonge mensen met lang haar, vrij en vrolijk spelend met taal en muziek in een vrijwel leeg decor. Ze stelden gevoelige zaken aan de orde en schopten heilige huisjes van toen omver. Ze zongen *De wortels van het kwaad* en een lofzang op Peter Stuyvesant, *world's*

famoust cigarette, op de melodie van *Jerusalem*. Een tijdbeeld. En een lied dat eindigde met: *En wie krijgt er weer de schuld? Die debiele, homofiele, Joodse neger met een bult*. We vermaakten ons kostelijk.

Na afloop van de voorstelling wandelden we naar een café en dronken een glas. Corné wijn, ik tonic. We kletsten wat na over wat we hadden gezien en gehoord, maar de woorden van Corné voordat we de schouwburg binnengingen zoemden nog rond in mijn hoofd. En blijkbaar ook bij mijn vriend. Corné hief zijn glas.

‘Vrienden?’

‘Vrienden.’

‘Meer dan vrienden?’

‘Meer dan vrienden.’

Op die simpele manier bevestigden we een relatie. We tikten met onze glazen tegen elkaar.

Op dat moment wist ik nog niet wat dit zou gaan betekenen.

Maar het hield wel in dat we samen de nacht zouden doorbrengen.

In de loop van de maanden die volgden verstevigde onze relatie zich. Tegen de tijd dat ik kandidaatsexamen zou gaan doen overnachtte ik vaker aan de Aalmarkt in Leiden dan in mijn ouderlijk huis. Cornés appartement was dicht bij de universiteit, dus dat was prettig voor de studie. Maar thuis had ik iets uit te leggen.

‘Waarom ben je zo weinig meer hier?’ vroeg mijn moeder toen ik weer eens op de Herengracht was. ‘Nou ja,’ suste ze meteen, ‘je bent natuurlijk volwassen, je kunt gaan en staan waar je wilt, hoor. Maar...’ Ze zag aan mij dat ik aarzelde. Haar ogen lichtten verwachtingsvol op.

‘Woon je soms met iemand samen? Heb je een vriendinnetje?’

Dat meisje van toen?’

‘Irene? Nee, hoor. Maar ga maar even zitten, ik moet iets vertellen.’

Ze liet zich onzeker op een stoel zakken.

‘Ik heb inderdaad iemand leren kennen. Maar het is geen meisje.’ Het was tekenend voor mijn moeder dat ze maar een paar seconden nodig had om de strekking van mijn mededeling te begrijpen, en vervolgens geen enkel teken van schrik of afkeer te tonen.

Later sprak ik er met mijn beide ouders over. Ze waren aan het idee gewend en konden er zelfs grapjes over maken.

‘Jij bent altijd al een bijzondere geweest,’ zei mijn moeder. ‘Heel anders dan Jan en Gerrie.’ Mijn oudste broer werkte bij de gemeente, was getrouwd en ze verwachtten hun eerste kind. Mijn zus Gerrie werkte in de winkel van De Gruijter in Oegstgeest.

‘Wij hebben het niet zien aankomen, jongen.’ Mijn vader had iets meer moeite met mijn homoseksualiteit.

‘Echt niet?’

‘Nee.’ Hij keek mijn moeder aan. ‘We hebben nooit iets aan je gemerkt. Maar je moet je hart volgen. Je bent zoals je bent.’ Het waren woorden waarvoor Corné geapplaudisseerd zou hebben.

‘En wij willen graag met je vriend kennismaken.’

Zo kwam het dat Corné op een zondagmiddag in oktober bij ons zijn opwachting maakte. Mijn zus was niet thuis, maar Jan en zijn vrouw Jannie waren er al toen Corné zijn lichtgroene Simca 1000 in ons smalle straatje parkeerde. Ik was verbaasd, want ik had hem nooit anders dan op de fiets gezien.

Hij stelde zich beleefd voor.

‘Jeetje, jullie lijken op elkaar. Je kon wel broers zijn,’ fluisterde Jan in mijn oor.

‘Om de hoek bij de benzinepomp staat een prachtige Jaguar E-type,’ was het eerste dat Corné opmerkte na de kennismaking.

Hij wees met zijn hoofd naar de Dorpsstraat.

‘Ja, mooi hè,’ antwoordde mijn vader, ‘die is van de garagehouder.’

‘Leuk wonen jullie hier.’ Mijn moeder glom. En het ijs was gebroken. Mijn vriend, de bijna afgestudeerde filosoof, werd voorlopig goedgekeurd.

Nadat hij was vertrokken riep mijn moeder uit: ‘Hij is een héér.’ Ik kon een glimlach om het woord niet onderdrukken. Maar uit haar mond was het de hoogst denkbare lof.

Korte tijd later werd ik uitgenodigd door de ouders van Corné. De nieuwe vriend van hun enige kind. Ze bewoonden een groot herenhuis aan de Boonstraat in oud Oegstgeest. Zowel zijn vader, de professor, als zijn moeder, de hartchirurg, waren thuis, wat volgens Corné niet vaak gebeurde. We werden formeel ontvangen in de salon, waar zijn moeder thee serveerde in flinterdunne porseleinen theekopjes. Het gesprek verliep zoals ik vermoedde dat dit in hogere kringen werd gevoerd. Keurige gemeenplaatsen, nu en dan een klein prikje om mij toch vooral te laten merken dat ik niet van hun niveau was. Het viel me trouwens op dat zij zich tegenover Corné even afstandelijk gedroegen als tegenover mij. Ik merkte dat ik langs de meetlat werd gelegd. Vooral het feit dat ik was gestopt met mijn studie beviel hun niet erg. Maar gaande het bezoek werd de sfeer iets meer ontspannen. Ik vertelde uit wat voor gezin ik kwam en zag hun non-verbale reacties. ‘Niet intellectueel,’ zeiden die, ‘dat dachten we al’. Maar ze hadden tenminste het fatsoen om dit niet hardop te zeggen. Ik zag hun aura, liet hun woorden langs me afglijden en concentreerde me. Er verscheen een beeld van een baby, een klein meisje, in mijn geest en ik wist dat zich in dit gezin een drama had afgespeeld. Ik baalde intussen al een uur van de houding van deze mensen, hooghartig en neerbuigend, en besloot de knuppel in het hoederhok te gooien. Het zou me mijn relatie met Corné kunnen kosten, maar met deze schoonfamilie wist ik sowieso niet of ik daar verder wel zin in had.

‘Hoe oud is uw dochtertje geworden?’ vroeg ik plompverloren. De schrik sloeg mij om het hart toen ik de reacties van de drie anderen zag. Verbijstering, ongeloof en afschuw wisselden elkaar af in de ogen van mevrouw Duchenne. De blik van haar man sloot zich als de deur van een geldkluis. Er viel een stilte en toen barstte Cornés moeder in tranen uit. Corné keek met

stomverbaasde blik van mij naar zijn moeder en naar zijn vader. En toen naar mij.

‘Dochtertje?’ fluisterde hij.

Het kennismakingsbezoek eindigde anders dan het was begonnen. Op zeker moment zat ik met een arm om de schouder van Cornés moeder om haar te troosten. Zijn vader begon na een stilte van minstens vijf minuten, waarin zijn vrouw hartverscheurend huilde, langzaam te spreken. Corné was één groot vraagteken. Maar wat ik had gezien klopte. Het huwelijk van de Duchennes was gezegend met de geboorte van een meisje, Lotje heette ze, dat in haar zesde maand was gestorven door wiegendood. De echtelieden waren prompt verhuisd van Groningen naar Oegstgeest, hadden beiden nieuwe betrekkingen aangenomen en vervolgens gedaan alsof hun kind nooit had bestaan. Het was een geheim dat ze samen deelden. Zelfs Corné had het nooit geweten. En nu opeens... na al die jaren. Een catharsis.

Er werd eten besteld, Indiaas, als ik me goed herinner. Ik vertelde over mijn gave dat ik soms dingen zie die de meeste andere mensen niet kunnen zien, en hoe die ertoe had geleid dat ik mijn studie had beëindigd. Ze toonden alsnog begrip. Die nacht huilde Corné in mijn armen.

Drie weken later waren Corné en ik verwickeld in een spannend eindspel op het schaakbord toen de telefoon ging. Terwijl Corné mij de hoorn overhandigde, voelde ik dat er iets mis was. Het was mijn broer Jan.

‘Er is iets met moeder,’ zei hij met een snik. ‘Ze ligt in het ziekenhuis. Een zware hersenbloeding, zei de dokter. Ze is halfzijdig verlamd en niet bij bewustzijn. Ze wordt ook beademd. Verder weet ik niks.’

Nadat ik de hoorn had neergelegd zei ik tegen mijn vriend: ‘Ik moet naar haar toe’.

‘Ik zal je brengen.’

We reden door een gordijn van natte sneeuw naar Leiderdorp waar het nieuwe Elisabethziekenhuis sinds een paar jaar was

gevestigd. Het was al na middernacht. Toen we er aankwamen was er verder niemand bij haar, mijn familieleden waren naar huis gegaan.

‘U mag bij haar,’ zei de dokter, ‘maar ik moet u voorbereiden op het ergste.’

Ik hield mijn moeders hand vast en fluisterde woordjes van dank, waarop ze niet reageerde. Mijn moeder reageerde nergens meer op. Maar zij had mij een leven geschonken, en dat vertelde ik haar. Ik verbeeldde me dat haar gelaatstrekken verzachtten. Na een halfuur dacht ik erover om te vertrekken, toen ik een siddering door haar lichaam voelde trekken. Alle alarmen van de apparatuur om haar heen gingen af. Verpleegkundigen en een arts kwamen aangerend. Maar voordat ze iets konden doen voelde ik dat mijn moeder niet meer leefde. De arts onderzocht haar snel en schudde treurig zijn hoofd.

‘Ze heeft een tweede CVA gekregen. Onherstelbare schade.’

In juli was mijn moeder nog als trotse ouder aanwezig bij de uitreiking van mijn kandidaatsdiploma. Nu, nog geen half jaar later, zouden we haar moeten begraven op de begraafplaats achter de Oude Toren, waar ik als kind spannende avonturen beleefde.

Nu zocht ik troost bij Corné.

‘Zevenenveertig jaar was ze,’ huilde ik. ‘Het is godgeklaagd. Letterlijk: God geklaagd.’ Een alles verzengende woede welde in mij op. Ik rende naar de buffetkast en schonk een groot glas cognac in. Dit soort dure drank had Corné in huis.

‘O, God, nee,’ mompelde ik, ‘ik drink geen alcohol.’ Ook nu niet. ‘Maar,’ riep ik uit, ‘het is zo godvergeten oneerlijk, zo vals. Een vrouw die alleen maar goed heeft gedaan, aan wie ik mijn leven te danken heb. Is er dan geen gerechtigheid? Waarom laat God dit toe?’

Ik schonk een glas tonic in.

‘Kom eens bij me,’ zei Corné.

Ik kroop op de bank naast mijn vriend. Hij nam een slok van de cognac die ik had ingeschonken.

‘Je hebt nu een keer of vier God aangeroepen, maar ik vrees dat je geen antwoord kunt verwachten, Ivar.’

We hadden in de afgelopen maanden al veel met elkaar gepraat, maar nog niet over dit onderwerp.

‘De god waarvan je denkt dat hij – of zij?,’ hij glimlachte even, ‘je moeder dit aandoet, of die toelaat dat dit gebeurt, die god bestaat niet.’

Mijn hele Nederlands Hervormde opvoeding in een keer in de prullenbak.

‘Maar...’ aarzelde ik.

‘Ja?’

‘Maar iets of iemand moet dit toch veroorzaken? Mijn moeders overlijden, en al het andere wat er gebeurt, dat moet een hogere macht toch doen?’

‘Ja, dat is de gedachte waarmee je bent opgevoed, dat er ergens een hogere macht zit die alles wat er op aarde gebeurt regelt. Die aan touwtjes trekt, misschien wel willekeurig mooie en lelijke dingen laat gebeuren. Dat je door te bidden zijn hulp kunt invoeren. Of door te vloeken zijn boosheid kunt opwekken. De hele geschiedenis van de mensheid door hebben mensen geloofd in goden. De Islam en het Christendom beweren zelfs dat er maar één god is. De geestelijke leiders maken de mensen uit Gods naam bang om vooral geen dingen te doen die hun niet bevallen, en beloven hun een hiernamaals waarin ze beloond zullen worden voor wat ze goed hebben gedaan – volgens de geestelijke leider! – en gestraft voor wat ze fout hebben gedaan.’

Ik kalmeerde.

‘Daarmee ben ik inderdaad opgevoed. Alhoewel ik vaak getwijfeld heb. Want als Hij al bestaat, waarom houdt Hij zich dan verscholen? Kan Hij niet wat duidelijker zijn over wat de bedoeling is?’

‘Zo’n transcendent god, die van een afstand de zaken regelt, die bestaat niet, Ivar. Als er al een god is, dan zit die in de natuur, in onszelf, in de substantie. Die god is niet transcendent maar immanent.’

‘Hou op met moeilijke woorden, Corné, daar kan ik nu even niet tegen.’

‘Sorry, mijn afstudeeronderwerp, Spinoza.’

‘Oké. Maar hoe verklaart Spinoza dan het bestaan van de wereld en alles wat daarop voorkomt?’

‘Voor hem is God de natuur, het universum, dat in zichzelf geen verklaring nodig heeft. Die is. Alle dingen in de natuur, materie, dieren, mensen, zijn onderworpen aan eeuwige, onveranderlijke wetten.’

‘En als we dood zijn, zoals mijn moeder, dan is er zeker ook geen hiernamaals?’

‘Er bestaat niet zoiets als een toestand “dood zijn”. Alsof je dan op een andere manier nog een soort van voortleeft, niet levend maar dood. Na de dood is er “niets”, zoals er ook “niets” was voordat we werden geboren. Alle verhalen over hemel en hel, over geestenwerelden, over bijna dood ervaringen, reïncarnatie en noem maar op, zijn bedenksels van angstige mensen, of van geestelijke leiders om hen tijdens hun leven in het gareel te houden. Om angst voor de dood op te roepen, of die angst juist te verminderen.’

Het was half drie. Ik was moe en verdrietig en zocht ons bed op. Over vier dagen zou de begrafenis zijn, met mooie woorden van een predikant. Ik zou dan denken aan wat Corné me zojuist had verteld. Alles viel op zijn plaats, mijn twijfel aan het geloof, de ongerijmdheden in wat ik geacht werd te geloven. God is immanent, in de natuur, in alles. Deze nacht hield ik op te geloven. Corné en ik zouden samen bij de uitvaartdienst zijn en aanhoren wat er werd gezegd. Ik nam me voor om morgen een toespraak op papier te zetten, zodat de begrafenisbijeenkomst meer over het leven van mijn moeder zou gaan dan over God.

Mijn vader treurde de rest van zijn leven, nu al vijfenveertig jaar, om haar. En hij had ook nog moeten aanzien hoe zijn dochter rond haar vijftigste Alzheimer kreeg en langzaam verzonk in een halfdood. Er is geen gerechtigheid.

2019

Ik sta op van mijn bankje onder de bomen. De zon is gedraaid en staat nu schuin achter me. Mijn spieren bewegen eerst nog moeizaam van het lange zitten. Ik volg het pad en voel de vertrouwde kracht in mijn rug en benen terugkomen. Ik ben dan wel vijftenzestig, maar nog niet oud. Het zandpad waarover ik wandel komt uit op Het Joppe, een grote, drukbevaren waterplas. Een zeilboot gaat vlak voor de oever overstag om in grote halen tegen de noordwestenwind op te laveren richting het dorp. Ik hoor de stuurman 'ree!' roepen. Ik hoor het schuimende water voor de boeg en achter het roer en het klapperen van de zeilen. Misschien zijn de uitdrukkingen 'overstag gaan' en 'het roer om' clichés, maar als beeldspraak voor de fase waarin ik verkeerde waren ze wel op hun plaats. Terwijl ik wandel, moet ik diep zuchten. Ook de herinneringen vallen me zwaar.

Opgesloten – 1988

Mijn nieuwe leven viel me niet mee. Ik was gewend geraakt aan een onbezorgd bestaan. Ik was een vrije jongen geworden en verdiende al een aantal jaren geld als water met mijn marktkraam en andere zakelijke activiteiten. Het was een goed leven. We waren uit Leiden vertrokken in verband met de nieuwe baan van Corné aan de Nijmeegse universiteit. Corné en ik hadden onze intrek genomen in een grote villa in de heuvels van Berg en Dal. Maar waar ik was heerste een ijzeren dagritme. Gewekt worden, ontbijt, luchten, activiteiten, lunch in je cel, als je geluk had wat sport of ontspanning, avondeten, TV kijken en naar bed. Door het panopticumprincipe konden de bewakers alle deuren van alle cellen vanuit een centraal punt in de gaten houden. Ik zat in de Koepelgevangenis van Arnhem, officieel Penitentiaire Inrichting De Berg. Ik heb daar drie weken gewoond.

Tot mijn verdediging moet ik zeggen dat ik geen zware crimineel was. Nou ja, nu en dan had ik misschien de verleiding van een snelle, maar niet helemaal legale winst niet kunnen weerstaan en ik had tot dan toe kans gezien om uit handen van justitie te blijven. Maar in dit geval was ik een naïeveling geweest, die slachtoffer werd van een crimineel, de partner van onze vriendin Laura Anne. Die man heb ik zelf nooit ontmoet, ik wist niet eens dat ze een partner had. Laura Anne bracht me in contact met een van zijn maten die ik ook niet kende. Hij was geïnteresseerd in een houten opslagloods, ergens in de Overbetuwe, die ik voor mijn zakelijke activiteiten gebruikte. Hij had gehoord dat deloods leeg stond. Hij wilde die wel huren voor een schappelijke prijs om er zijn handel op te slaan. Een contract was niet nodig. Natuurlijk had ik op mijn hoede moeten zijn, alleen al vanwege het bedrag dat hij bereid was ervoor te betalen. Maar ik stemde in met het gemakkelijk verdiende geld, en eerlijk gezegd vergat

ik langzamerhand dat ik de loods bezat en raakte ik gewend aan het regelmatige inkomen.

Na vier jaar belde de politie aan bij ons huis. Er was een cannabisplantage opgerold in een schuur die op mijn naam stond. Of ik daar iets van wist. Natuurlijk ontkende ik. Ik werd meegenomen en ondervraagd. Ze begrepen al snel dat ik niet zelf de hennepteler was. Dus wilden ze weten wie de schuur van mij huurde, op welke manier ik daarvoor betaald kreeg, of ik deelde in de opbrengst. Maar ik wist van niets, ik wist alleen dat ik het ding ondershands had verhuurd. Ze konden het haast niet geloven, maar uiteindelijk wist ik hen te overtuigen, ook al omdat er bij mij verder geen spoor van hennepteelt of materialen daarvoor te vinden was. Ik wist niet eens het verschil tussen wiet en hasj.

De partner van Laura Anne was een professional. De gelden die hij naar me overmaakte kon de politie niet traceren omdat ze via via vanaf een buitenlandse rekening werden overgemaakt. Ik heb hem niet verraden, alleen maar vanwege Laura Anne. Ik moest voor de rechter komen en kreeg een milde straf. Want de rechter was er in zijn motivering van overtuigd dat ik niet de intentie had om cannabis te gaan telen, maar ik had volgens hem wel kunnen weten, c.q. vermoeden dat ik door een crimineel werd misbruikt, en dus ging ik niet vrijuit. Ik kreeg een boete van tweeduizend gulden en vijf weken gevangenisstraf, waarvan twee voorwaardelijk. Dit laatste ‘om,’ zoals de rechter niet zonder humor opmerkte, ‘mij niet in de verleiding te brengen alsnog profijtelijk hennep te gaan telen.’

Ik schaamde me dood. Ik schaamde me voor Corné, voor mijn vrienden en mijn zakelijke contacten, maar vooral ook voor mijn familie. Het is vernederend om als verdachte voor een rechter te staan en schuldig te worden bevonden. Het was zeker ook niet goed voor het vertrouwen dat klanten, leveranciers en dienstverleners in mij hadden.

Al in de eerste week van mijn detentie kwam mijn vader bij me op bezoek. Zijn afschuw van de gevangenisomgeving was van

zijn gezicht af te lezen. Verder drukte zijn blik alleen maar diepe teleurstelling uit. Teleurgesteld over mij.

‘Ik weet niet wat ik ervan moet denken, Ivar. Het hele dorp praat erover. Je was je leven zo veelbelovend begonnen.’

‘Sorry, Pa, maar ik ben erin geluisd.’

‘Dat wil ik wel geloven, maar dat je met zo’n boef in zee bent gegaan...’

‘Ik wist niet dat hij een boef was. Ik wist niet eens wie hij was.’ Mijn vader schudde ongelovig zijn hoofd. Sinds we naar Berg en Dal waren verhuisd, wist hij weinig van mijn bruisende bestaan, van het kleine handelsimperium dat ik had opgebouwd, van onze uitspattingen, van Laura Anne. Hij dacht dat ik nog dagelijks braaf in mijn marktkraam met rookwaren te vinden was, wat hij in zijn hart trouwens maar een armetierig beroep vond.

‘Ik sprak van de week je vroegere professor,’ zei hij plotseling.

‘Ken je die dan?’

‘Jazeker, hij woont in Warmond. Hij vroeg naar je. Of je ooit nog je opleiding hebt afgemaakt.’

‘En, wat heb je hem verteld?’

‘Dat het goed met je gaat, natuurlijk, en dat je helaas nooit bent afgestudeerd.’

Het deed me op een bepaalde manier goed dat professor Chorus zich mij herinnerde, dertien jaar na onze ruzie. Ik hoorde later dat hij in datzelfde jaar is overleden.

Twee dagen na mijn vader kwam Laura Anne op bezoek. Ik wist niet wat ik zag toen ze de bezoekruimte binnenstapte. Fris en monter, vrolijk als altijd, kwam ze informeren hoe ik het maakte. Ze was nu begin dertig, maar nog steeds een mooie, wilde meid. Ondanks het vroege voorjaar was ze zomers gekleed. Ik zag dat mijn medegevangenen in de bezoekruimte haar bekeken, maar ze schonk hun geen enkele aandacht.

‘Ivar!’ zei ze. We mochten elkaar niet aanraken, maar haar blik was een omhelzing.

‘Laura Anne!’

‘Hoe gaat het met je?’

‘Nou, wat denk je?’

Ze keek me een poosje zwijgend aan.

‘Tja.’

Haar lach verdween.

‘Mijn vriend vindt het ontzettend balen dat jij moet zitten.’

‘In plaats van hem.’

‘Ja. Maar hij is je dankbaar dat je hem er niet hebt bijgelapt. Hij zal het goed met je maken, daar kun je op rekenen.’

‘Ik wil nooit meer iets met hem te maken hebben. Nooit.’

‘Dat snap ik. Ik zelf trouwens ook niet. We zijn uit elkaar. P...’

Ik viel haar in de rede, hief waarschuwend mijn hand en schudde mijn hoofd.

‘Nee, noem me niet zijn naam. Ik wil het niet weten. Tot nu toe heb ik niet hoeven liegen als ik zei dat ik hem niet ken, dat wil ik graag zo houden.’

‘Zoals je wilt.’ Ze zette weer een vrolijk gezicht. ‘Moet je luisteren, Ivar, over een paar weken ben je hier weg, dan bouwen we een mooi feest.’

‘Als Corné mij nog ziet zitten, nu helemaal, met mijn strafblad.’

‘Corné houdt van je, dat komt wel goed. En je zit hier immers buiten je schuld. Toch?’

‘Nou, daar dacht de rechter dus anders over.’

Ze lachte. Laura Anne was goed in het weglachen van problemen. Ze zag altijd de zonnige kant van de dingen. Daarom mocht ik haar ook zo graag.

Haar ex-vriend, wiens naam dus blijkbaar met een P begon, heeft woord gehouden. Een paar dagen na mijn ontslag uit de Koepel kreeg ik op mijn bankrekening een bedrag met vijf cijfers gestort wegens ‘zakelijke dienstverlening’. Zonder twijfel niet te traceren.

Achteraf bezien zijn de drie weken detentie, waarin ik afstand moest doen van mijn luxe en vrije leven, de nuttigste van mijn leven geweest. Ook al was het maar kort, de situatie schudde mij ruw wakker, alsof ik onder een donzen dekbed vandaan kroop dat mij jaren had bedekt, dat mij in een verborgen wereld had

vastgehouden als een zijderups in zijn cocon. De eerste dagen in de Koepel duurden eeuwen. Het uurtje dat we naar buiten mochten leek een seconde, de resterende tijd verstreek met de snelheid van een slak. Ik vermeed zoveel mogelijk contacten met medegevangenen en communiceerde net genoeg om hen niet wantrouwend of kwaad te maken. Ik bracht lange uren door op mijn brits – zo'n ding staat er echt, in een cel. Denkend, denkend. Hoe ben ik hier in godsnaam in verzeild geraakt? Hoe heeft het zo ver met me kunnen komen? Wat ga ik doen als ik hier weer uitkom? Het was een geluk dat ik maar zo kort was gestraft. Het 'hierna' zou al over een paar weken zijn. Maar hoe moest ik mijn leven weer oppakken? Al denkend begon ik sterk te twifelen aan de basis van mijn bestaan. Geld verdienen, dat was wat ik deed. Handel in tabakswaren, een geldwisselkantoor, een paar cafetaria's, een slijterij, daarmee vulde ik mijn dagen. Ik had een man of achttien op de loonlijst staan, personeel dat ik overigens goed behandelde. Maar een ondernemer met een strafblad, dat is geen vertrouwenwekkende zakenpartner. Ik vreesde dat me dit zou opbreken en tot terugloop van de bedrijfsresultaten zou leiden, misschien wel tot faillissement. Teruggeworpen op mezelf, begon ik me ook te realiseren dat het mij in mijn werk niet om de inhoud ging, om de rookwaren, de frites, de valuta's of de wijn. Het ging mij uitsluitend om de vraag hoeveel ik ermee kon verdienen. Ik had een behoorlijk kapitaal op de bank staan – de boete van de rechter kon ik lachend betalen – maar in die eerste gevangenisdagen drong het tot me door dat ik in de voorbije jaren iets aan het najagen was geweest waarvan ik vermoedelijk nooit gelukkig zou worden. Steeds meer handel, steeds meer verdienen, het was nooit genoeg. En het zou nooit genoeg zijn. Waar was de bescheiden, serieuze jongen die psychologie wilde gaan studeren om mensen beter te kunnen begrijpen? Ik voelde dat ik ver was afgeraakt van wie ik was. Nou ja, van wie ik was vanaf mijn adoptie door mijn ouders, natuurlijk. Mijn speciale talent was buiten beeld geraakt,

al speelde het op de achtergrond nog steeds wel een rol. Je raakt dat niet kwijt.

Nu ik vreesde dat mijn ondernemingen door mijn toedoen zouden gaan wankelen, zag ik in dat er een kans was om mijn huidige leven achter me te laten. De avonden van de eerste week van mijn gevangenschap brachten mij tot een nieuw inzicht.

Een dag na Laura Anne kreeg ik opnieuw bezoek. Van Corné. Ik had hem al een tijd niet meer gesproken. Hij zag er vermoeid uit. 'Hoe gaat het, Ivar?'

'Ronduit beroerd, jongen. Ik voel me een ontzettende loser.' Ik sloeg mijn ogen neer. 'Wil jij nog wel met me te maken hebben?' vroeg ik bedeesd.

Ik dacht aan mijn vlucht naar het appartement boven mijn cafetaria.

Corné moest lachen om de rechtstreekse vraag.

'Natuurlijk. Ik ben je partner, door dik en dun.'

Ik was hem dankbaar voor die woorden. We waren al maanden uit elkaar.

'Dat verdien ik niet.'

'O, jawel. We pakken ons leven straks weer op. Wat je nu doormaakt is een rimpeling in de tijd, een hobbel die je moet nemen. Waar je achteraf met een "O, ja, da's waar ook" op terugkijkt. Je bent geen misdadiger, Ivar.'

'Zeker. Maar ik dacht, in de omstandigheid waarin ik nu verkeer...'

Ik voelde behoefte om mijn vriend te omhelzen, maar helaas was dat verboden.

Corné zweeg.

'Ons leven, ja...' zei ik. 'Daar zit ik tijdens de lange avonden aan te denken. Ik ben bijna zo ver, Corné, dat ik kan zeggen: ons leven zal niet hetzelfde zijn. Dat wil zeggen, het mijne. Ik kom hier als een ander mens uit.'

'Ach, het zijn maar drie weken, Ivar, waarvan er al een voorbij is. Ik kan me voorstellen dat je momenteel negatieve emoties over jezelf hebt, maar daar moet je geen slaaf van zijn. Probeer

het zo te zien: over twee weken ben je gezuiverd van je vergrijp, dan heb je boete gedaan en krijg je je vrijheid terug. Dat feit moet je blij stemmen.’

‘Maar mijn leven gaat op de helling, dat verzeker ik je.’

‘Laten we dit onderwerp bediscussiëren zodra we weer samen zijn, oké?’

‘Dus we gaan weer bij elkaar wonen?’

‘Wat mij betreft wel. Als jij dat ook nog wilt.’

Na een kleine twee weken, waarin ik geen bezoek meer kreeg, wandelde ik met een tas met kleren onder de monumentale poort van de Koepelgevangenis door naar buiten. Corné wachtte me in mijn eigen witte BMW M6 op in het smalle straatje.

‘Welkom terug in de vrije wereld,’ riep hij toen ik instapte.

‘Dit geval is het eerste dat ik ga verkopen,’ antwoordde ik na de begroeting, wijzend naar de auto. ‘Te poenerig. Past niet bij mijn nieuwe leven.’

Ik had tijd gehad om na te denken.

Die avond lieten we een cateraar een diner voor twee bezorgen, want thuis konden we beter praten dan in een restaurant. In een weldadige rust, met muziek van Bach op de achtergrond, genoten we van de lekkerste biefstuk die ik me kon herinneren. Een wereld van verschil met mijn recente herinnering aan het gevangenisvoedsel. Pas bij het nagerecht verbrak Corné de stilte.

‘Ik heb mij verdiept in hartstochten, Ivar,’ begon hij.

‘In wat?’

‘In hartstochten, zoals Spinoza die analyseert. Hij noemt ze aandoeningen, omdat we er slaaf van zijn, erdoor worden geregeerd.’ Hij legde zijn lepel neer. ‘De belangrijkste zijn blijdschap, droefheid en begeerte.’

Hij keek me recht in de ogen. ‘Begeerte,’ zei hij nogmaals.

‘Spinoza, dus.’

‘Ja. Want ons welzijn en geluk liggen in een leven volgens het verstand, en niet in een leven van slavernij aan hartstochten zoals geld en goederen, die we najagen. En ons geluk ligt al helemaal

niet in een gedachteloze toewijding aan bijgelovige praktijken die voor godsdienst doorgaan.’

Ik moest lachen om deze preek.

‘Ha, hier spreekt de filosoof Corné Duchenne.’

Ik moest zijn woorden even tot me laten doordringen.

‘Maar als ik eerlijk ben, zit er wel waarheid in wat je zegt. Jaren ben ik bezig geweest met maar een ding: zo snel mogelijk rijk worden. Begeerte, net wat je zegt. Nu ben ik rijk, maar mijn bezit geeft me geen echte voldoening. Integendeel, het voedt alleen maar het verlangen naar meer. Tot die slotsom ben ik in mijn cel gekomen.’

‘Nou,’ beaamde Corné, ‘dat is een gedachte die zo uit Spinoza’s Ethica kon zijn gekomen. Want uit “begeerte” leidt hij “hebzucht” af. En ook “vraatzucht”, “drankzucht” en “wellust”. Gelukkig zijn jij en ik niet aan eten en alcohol verslaafd geraakt. Maar wellust...’ We keken elkaar in de ogen dachten aan wilde nachten die we hadden beleefd. ‘We hebben ons laten leiden door begeerte, Ivar. Misschien is jouw detentie wel een signaal. En misschien wordt het niet alleen voor jou tijd om je leven om te gooien, maar ook voor mij.’

Ik keek naar mijn vriend en partner, liep om de tafel heen en omhelsde hem. Voor het eerst sinds tijden zag ik in mijn geest weer beelden. Ik zag twee mannen die met elkaar in harmonie samenleven. Maar ik meende ook te voorvoelen dat er in de toekomst onheil aan zat te komen. Iets met een vrouw. Alleen kreeg ik die beelden niet scherp. Ze verdwenen zonder dat ik ze goed had kunnen waarnemen. Ik hield het voor me.

‘Ik heb een verrassing,’ zei hij.

Corné stond op en liep naar een andere kamer, kwam even later terug met een pak geprinte A4 vellen.

‘Mijn dissertatie,’ zei hij. ‘Hij is af. En goedgekeurd.’

Ik was stomverbaasd.

‘Niks zeggen,’ antwoordde ik, ‘over Spinoza’.

‘Over Spinoza, inderdaad.’ Hij lachte geheimzinnig en haalde een bladzijde uit de stapel waarop een uitputtend overzicht stond

van alle hartstochten die Spinoza onderscheidde, achtenveertig in totaal.

‘Dit wil ik je laten zien.’

Ik liet mijn blik er overheen gaan.

‘Is dat niet wat overdreven?’ vroeg ik bedeesd, bang om zijn bewondering voor de filosoof te kleineren.

‘Misschien wel. Maar de gedachte is dat je je bewust moet zijn van wat je drijft in je leven, externe en interne emoties en hartstochten. Je moet ze beteugelen met je verstand. Volgens mij heb jij dat proces in de gevangenis doorgemaakt.’

Ik knikte zwijgend.

‘Over een paar maanden hoop ik op dit pak papier te promoveren. Het ligt al bij de drukker.’

‘Promoveer je op de hartstochten?’

‘Nee, hoor, op de relatie tot andere filosofen.’

‘Wauw. Doctor Corné Duchenne.’ Ik had geen idee gehad dat hij al zover was, te druk als ik was met mijn eigen leven en besognes.

Hij ging weer tegenover me aan tafel zitten en vervolgde zijn dessert.

‘Dus dat heb je al die tijd zitten doen op de vijftiende verdieping van het Erasmusgebouw.’

‘Naast het geven van colleges, ja. Ik heb er meer dan drie jaar aan gewerkt. Ik heb jou er niet mee willen vermoeien.’

‘En intussen was ik mijn begeerte achterna aan het lopen,’ schertste ik. ‘Begeerten waar ik nu van af wil.’

Corné stak een wijsgerige wijsvinger op en zette een collegetoon.

‘Volgens Spinoza moeten wij streven naar een overwinning op onze hartstochten die ons van buitenaf overvallen. Van genietingen en plezier moeten we slechts zoveel gebruikmaken als nodig is om onze gezondheid te behouden.’

En met nadruk naar mij toe: ‘Op geld moeten we slechts uit zijn om ons leven en onze gezondheid in stand te houden, en om mee te kunnen doen aan de gewoonten van het land.’

‘Oké,’ zei ik, terwijl ik aan mijn banksaldo dacht. ‘Dat punt heb je gemaakt.’

‘En je verstand moet het doen,’ vervolgde Corné. ‘Maar je moet je hartstochten niet met je verstand proberen weg te praten. Een hartstocht als hebzucht, het verlangen naar steeds meer geld, kan volgens Spinoza alleen worden bedwongen of opgeheven door een andere, actieve emotie, dus die van binnenuit komt, tegengesteld aan degene die moet worden bedwongen.’

‘Hallo, zeg, praat even normaal, je bent mijn professor niet. Graag met de beentjes op de grond, ja? Wat zou ik volgens jouw Spinoza moeten doen?’

‘Jouw opgave is om een nieuwe, interne hartstocht te vinden die sterk genoeg is om de oude, je hebzucht, te verdrijven.’ Hij zweeg even. ‘Je bent financieel onafhankelijk. Wat dacht je van liefdadigheid? Mensen helpen? Caritas? Dienstverlenend zijn aan anderen?’

Ik sperde mijn ogen open.

‘Wat wil je nou zeggen? Dat ik mijn geld moet gaan weggeven?’

‘Dat lijkt me niet. Maar als je het verstandig belegt, hoef je nauwelijks meer te werken, tenminste niet voor het geld.’

‘Moet ik hulpverlener worden?’

‘Met jouw karakter lijkt me dat zeker een optie. Jij bent in je hart geen snelle jongen, Ivar. Mensen helpen ligt meer in jouw aard. Daar was je ook voor aan het leren.’

Corné kende mij goed. Langzaam begon de volgende, logische gedachte tot mijn brein door te dringen.

‘En... Dat betekent... Dat betekent dat ik mijn studie psychologie weer zou moeten oppakken?’

‘Zou dat geen mooi vervolg zijn van je leven na de gevangenis?’

Hebzucht en hoogmoed – 1976-1979

Na mijn kandidaatsexamen psychologie hield ik een tijdje vakantie. De zomer van 1976 was lang en bloedheet. In mijn ouderlijk huis aan de Herengracht was het benauwd en ik verveelde me. Mijn moeder tobde met haar gezondheid. Ze was voortdurend moe en scharrelde met een rood hoofd door het huis zonder tot iets productiefs te komen. Wellicht was het al een voorbode van haar overlijden, die winter. Nu en dan fietste ik naar Katwijk om verkoeling te zoeken op het strand en in zee. Of ik fietste naar Leiden voor een bezoek aan de Lakenhal, het Museum van Oudheden of het Legermuseum. In die gebouwen was het beter uit te houden dan buiten. Maar omdat mijn ouders na het stoppen van mijn studie mijn toelage hadden stopgezet, raakte ik door mijn geld heen. Bovendien was ik er op mijn tweeëntwintigste aan toe om op mezelf te gaan wonen. Dat betekende dat ik geld moest gaan verdienen.

De vriendschap tussen Corné en mij had zich langzaam ontwikkeld tot een vaste relatie. Wij waren beiden serieuze, tamelijk schuchtere, voorzichtige types, die niet over een nacht ijs gingen. Juist door die eigenschap voelden we ons tot elkaar aangetrokken. We vonden het fijn om bij elkaar te zijn, maar seks stond bij ons, zeker in het begin, niet op de eerste plaats. Ik moest vaak denken aan de waarschuwing van Klaas Wildeman: homo's zijn maar op één ding uit. Corné was niet zo, en ik ook niet. Blijkbaar waren wij dus atypische homo's. Waar anderen vooral lijfelijk en seksueel contact zochten, zochten wij het in gezamenlijke activiteiten en voerden we eindeloze gesprekken, die inderdaad soms uitliepen op bevredigende intimiteiten. We konden ook samen lachen, ik hield van koken en wij beiden van lekker eten. We gingen vaak naar musea en voorstellingen, maar we konden ook uren samen in de kamer van Cornés appartement

met een glaasje zitten lezen. Corné dure cognac en ik alcoholvrije drankjes.

Tijdens die hete zomer stelde hij me voor om bij hem in te trekken. Ik voelde me bezwaard, omdat ik op Cornés zak zou gaan teren. Maar hij vond dat geen enkel probleem. Geld was voor hem gewoon geen thema. Dus sleepte ik, hevig zwetend, een aantal dozen met studiespullen, kleding, boeken en ander goed naar de Leidse Aalmarkt, waar ik me installeerde en me snel thuis voelde. Zo was ik opeens een samenwonende man geworden.

‘Ik ben blij met je gezelschap,’ zei Corné, ‘en jij toch ook met het mijne?’

Ik haastte me hiermee in te stemmen.

‘Anders zat ik hier maar in mijn eentje te verpieteren en maakte ik veel te lange werkdagen.’ Hij was in de afrondende fase van zijn studie en werkte aan zijn doctoraalscriptie.

Ik knikte zwijgend, en nam me tegelijkertijd voor dat ik binnen korte tijd financieel mijn eigen broek zou kunnen ophouden. Dus ging ik op zoek naar werk, maar dat viel niet mee. Ik solliciteerde op vacatures bij zorg- en hulpverleningsinstellingen, waar ze me te hoog gekwalificeerd vonden, of juist te laag, of waar ik werd geconfronteerd met mijn volkomen gebrek aan werkervaring. Op een half afgestudeerde psycholoog zat niemand te wachten. Er waren ook baantjes die ik te min vond, zoals vakkenvullen in een supermarkt. Of werk dat ik om andere redenen niet wilde, zoals in de horeca, vanwege mijn hekel aan alcohol. Na weken solliciteren en een paar vergeefse bezoeken aan bedrijven had ik er genoeg van. Stiekem begon ik spijt te krijgen dat ik met mijn studie was gestopt, maar ik was te trots om dat toe te geven.

Ik dacht aan de vader van Rens. Werken op de jachthaven zou ik wel zien zitten. Maar in de tussenliggende jaren had een van zijn oudere zonen de zaak overgenomen. Die kon zich mij nauwelijks herinneren en moest hartelijk lachen toen ik om werk kwam

vragen. Het maakte niet uit wat voor werk, zei ik. Maar hij schudde zijn hoofd. Geen behoefte aan personeel. Daarna dacht ik aan Klaas Wildeman. Bij de start van mijn studie was ik gestopt bij de schaakvereniging, maar hij was me niet vergeten. Hij ontving me allerhartelijkst.

‘Natuurlijk Ivar,’ zei hij, ‘iemand die echt wil werken kan bij mij altijd terecht. In de timmerfabriek kan ik iemand gebruiken om het hout van en naar de freesmachines en vandiktebanken te sjouwen.’ Hij lachte. ‘Daar hoef je niet voor gestudeerd te hebben, toch?’ Een tikje venijn. ‘En dagelijks moeten de vrachtwagens met een heftruck worden ingeladen met hout voor de doe-het-zelf winkels.’ Hij nam me voor een half jaar in dienst tegen het loon van een ongeschoolde arbeider. Gek genoeg was ik hem dankbaar. Ik beloofde hem dat ik erover zou nadenken om weer te gaan schaken. Ik had talent, zei hij. Het is er niet meer van gekomen.

Een paar maanden fietste ik dagelijks op en neer van ons appartement in de Leidse binnenstad naar de timmerfabriek in Warmond. Het klinkt misschien vreemd, maar na twee jaar intellectuele bezigheden beviel de lichamelijke arbeid me prima. Ik merkte dat mijn conditie beter werd en ik geleidelijk sterker werd in mijn armen en benen.

Wonen aan de Leidse Aalmarkt was prettig, maar op zaterdag konden we ons appartement nauwelijks bereiken vanwege de wekelijkse warenmarkt recht voor onze deur. Die was van acht tot vijf op de kades van de Botermarkt, de Vismarkt, de Aalmarkt en de Nieuwe Rijn. De markt intrigeerde me, ik was er vaak te vinden. Dan kuierde ik op mijn gemak langs de kraampjes, at een bakje kibbeling of zat op een terrasje met een kop koffie. Het was op een van die zaterdagen, ’s middags tegen het sluiten van de markt, dat het idee bij me opkwam. Ik dacht: marktkoopman, waarom niet? Hier op de markt moest je ook lang staan en sjouwen, net als in de fabriek van Wildeman, maar hier sjouwde je tenminste je eigen handel. En ik wist ook welke handel dat moest worden. Producten die niet te zwaar waren en

altijd aftrek vonden. Ik sprak er met Corné over, die er zijn schouders over ophaalde.

‘Als jij daar gelukkig van denkt te worden,’ zei hij, ‘dan moet je dat doen.’ Hij vond het prima, zolang hijzelf maar bezig kon zijn met de hogere wetenschap.

Door de Kamer van Koophandel liet ik me voorlichten en ik werkte me door de onvermijdelijke papierwinkel heen.

Aanvragen van een marktvergunning voor de verschillende markten bij de gemeente, aanvragen van een tabaksvergunning bij het Kantoor der Accijnzen van het Ministerie van Financiën.

Ik moest om de een of andere reden ook een verklaring aanvragen dat ik geen strafblad had. Het duurde al met al bijna drie maanden voordat alles rond was. De laatste vergunning viel in onze brievenbus op de dag dat mijn moeder werd begraven.

Intussen legde ik contacten met groothandels in tabakswaren.

Want dat was wat mijn handel zou worden. Bij de Kamer van Koophandel waren ze verbaasd. Een tabakskraam op de markt kwam niet zo vaak voor, maar met de juiste papieren kon het wel.

Zelf rookte ik niet, maar ik overwoog dat er veel nicotineverslaafden rondliepen, en dat er dus altijd wel handel zou zijn. Ik liet speciaal voor mij een marktkraamopbouw van transparant plexiglas maken, waaronder de kleurige pakjes sigaretten en shag en de doosjes sigaren goed zichtbaar waren, terwijl stelen onmogelijk was.

Voor de liefhebbers verkocht ik een assortiment pijpen. Op een koude, natte dag in december stond ik voor het eerst op de warenmarkt, niet ver van ons huis. Begin 1976 was Corné klaar met zijn studie. Hij studeerde cum laude af op een scriptie over, uiteraard, de filosoof Spinoza. Hij kreeg een aanstelling aangeboden voor vier jaar als

wetenschappelijk medewerker, direct onder zijn professor. Ik was bij de buluitreiking aanwezig en hoorde de complimenten van de hoogleraar. De plechtigheid gaf me een dubbel gevoel. Zelf had ik ook al halverwege de tweede helft van mijn studie kunnen zijn. Maar toen dacht ik aan mijn zakelijke inslag die steeds meer boven kwam drijven. Corné mocht dan geleerd zijn,

als het op handel en geld verdienen aankwam dan was hij toch duidelijk mijn mindere. Mijn zelfvertrouwen groeide.

Het was in het vroege voorjaar dat ik op de markt aan de praat raakte met een vent van een jaar of dertig. Hij was niet groot, droeg donkere kleding en een pet. Ik had hem al een tijdje in de gaten, want hij slenterde mij wat al te nadrukkelijk heen en weer langs mijn kraam. Op zeker moment kwam hij op me af.

‘Hoe gaat het met de handel?’

‘Kon beroerder.’

‘Goed dus.’

Ik haalde mijn schouders op en trok een *zou kunnen* gezicht. In feite ging het erg goed. Er was een vaste kring van klanten ontstaan die mijn sigaretten met sloffen tegelijk afnamen. Al na korte tijd had ik de aanloopkosten terugverdiend en een kleine financiële buffer opgebouwd. Ik had nooit gedacht dat markthandel zo profijtelijk kon zijn. Afgezien van je eigen inspanningen en de huur van je standplaats had je nauwelijks kosten. Het verschil tussen inkoop en verkoop is voor jou. Ik was eigen baas en vond het leuk werk. Nog voor het nieuwe jaar had ik de smaak te pakken en vroeg ik vergunningen aan voor weekmarkten in andere plaatsen rondom de stad. In een oude besteleend reed ik in alle vroegte naar de markten. In het buitengebied van Zoeterwoude huurde ik een voormalige koeienstal waar ik mijn voorraden bewaarde.

‘Heb je Silky?’ vroeg hij.

‘Ik heb het merk wel, maar het is troep, hoor. Er zit een kwart surrogaat door de tabak.’ Ik dook naar voren om een pakje te pakken.

‘Maar het kost dan ook maar een piek. Peter Stuyvesant, Lucky Strike, Pall Mall of Chief Whip kosten zo’n twee en een half keer zoveel.’

‘Benson & Hedges?’

‘Die zijn nog veel duurder.’

Hij kwam dichterbij staan en stak zijn hand uit, die ik schudde
‘Maup Abrams.’

‘Ivar van Noort. Wat moet je van me?’

‘Ik ben op zoek naar ondernemers. En ik denk dat jij er een bent.’

Ik voelde me licht gevleid.

‘Ik zou je een voordelig aanbod kunnen doen. Sigaretten tegen een lagere prijs.’

‘Hoe wil je dat doen?’ vroeg ik. ‘De prijzen liggen vast en staan op de banderol.’

‘Ha, banderol, zeg je. Er zijn ook fabrieken die daar, laat ik zeggen, wat creatiever mee omgaan.’

Ik voelde nattigheid, maar mijn snel gegroeide handelsmentaliteit won het van mijn ethische inborst.

‘Niet hier,’ zei ik. We spraken af om zeven uur in een restaurant aan de Breestraat.

Het aanbod dat hij me deed kwam erop neer dat hij iemand kende van een sigarettenfabriek die bereid was de belasting te ontduiken. Pakjes sigaretten zonder accijnsbandje. De winst zouden we met ons drieën delen.

‘Maar niet via mijn kraam,’ zei ik beslist. ‘Als ze daarachter komen kan ik mijn vergunningen in de papierversnipperaar gooien en dan ben ik brodeloos. Nee, geen illegale tabak in mijn kraam.’

Maup zei dat hij geen andere reactie had verwacht. De huichelaar.

‘Waar je die sigaretten ook onder de prijs aanbiedt,’ vervolgde ik, ‘dat trekt meteen belangstelling, dat gaat van mond tot mond. Binnen de kortste keren valt zo’n activiteit op en staat de politie voor mijn kraam.’

‘Ik dacht meer aan straathandel,’ zei Maup. Je weet wel, als een ouderwetse marskramer met een tas op mijn rug.’

We lachten samen om het idee.

‘Maar daar heb je mij niet voor nodig, Maup.’

‘Jij kan voor je handel een garagebox huren. En er moet ook iets van een administratie zijn.’

‘Nee,’ besloot ik, ‘dat moeten we slimmer aanpakken. Ik zal erover nadenken.’

Zo zaten we als *partners in crime* met een Wienerschnitzel voor ons plannen uit te werken. Het gesprek werd de opmaat tot een samenwerking die voor ons beiden profijtelijk kon zijn. Maup was een man met veel contacten, die een fijne neus had voor zakelijke buitenkansjes. Hij was aardig, maar sociaal erg onhandig. Later merkte ik dat hij semi-alfabeet was, hij kon nauwelijks lezen en schrijven. Met wetten, voorschriften en cijfers wist hij geen raad. Hij was dus niet zozeer op zoek naar een ondernemer, maar naar iemand die de weg wist in het land van de bureaucratie. We vulden elkaar aan.

Het plan voor de ontduiking van de tabaksaccijns werd niets. Ik vond het te risicovol. En dat was het ook, want niet veel later hoorde Maup dat het mannetje bij de sigarettenfabriek was aangehouden wegens fraude. We feliciteerden elkaar dat we de verleiding van het snelle geld hadden weerstaan. Maar Maup Abrams had in mij wel iets losgemaakt. Ik kreeg zin om echt te gaan ondernemen, en geld te verdienen.

De eerste kans die zich voordeed was een geldwisselkantoor. Hoe Maup eraan was gekomen wist ik niet, maar het was te koop en leek een goede investering.

Ik stapte op een paar banken af om een bedrijfskrediet te regelen. De rente viel tegen. Ik kon geld lenen tegen zeven-en-een-half procent en dat deed ik met pijn in het hart. Vier jaar later zou de rente oplopen tot dertien of veertien procent.

Het wisselkantoor, gelegen in een hoek van het station, bleek inderdaad een goede investering. Het was niet groot, met een beveiligd loket aan de kant van het binnenplein en een kluis en een sanitaire ruimte achterin. Het lag op een route waar veel mensen langskwamen, maar ik moest het hebben van de reizigers en vakantiegangers die – het was ruim voor de tijd van de euro – buitenlands geld nodig hadden. Driemaal per week kwam er een auto van waardetransport om de valuta's te halen en te brengen. Ik had twee mensen overgenomen die in wisselende diensten de

transacties uitvoerden met behulp van een primitieve computer. Ze moesten via een soort kluisdeur naar binnen. Het was een profijtelijke handel. Tussen de in- en verkoopprijs zat een flinke marge. Ik verbaasde me over de winst die overbleef, zelfs na aftrek van de lonen en de andere kosten. Aan Maup betaalde ik een bonus voor het aanbrenge van het idee.

In de jaren die volgden ging ik op zoek naar andere manieren om geld te verdienen. Er kwam een slijterij aan de Vijf Meilaan op mijn pad, die ik met de winst van de valuta's en een aanvullend krediet kocht, met overname van het personeel. De winkel viel binnen mijn handelsfilosofie. Drank was, net als tabak, een product dat ver van mij af stond, zelf dronk ik geen druppel alcohol. Maar ik redeneerde dat, zoals er veel rokers waren, er ook veel mensen alcohol gebruikten of eraan verslaafd waren, en dat daar dus altijd handel in zou blijven.

Dit was ook het moment dat het bemannen van mijn marktkraam haast niet meer te combineren was met mijn twee bedrijven. Na enig nadenken maakte ik Maup blij door hem aan te bieden om mijn kraam te gaan beheren. Dat bleek hij verrassend goed te doen. Hij verzorgde zelfs de inkoop. Ik zette hem op de loonlijst. Wel moest ik zelf het papierwerk blijven doen, want fatsoenlijk schrijven heeft hij nooit geleerd.

Maar het meeste profijt van hem, als ik het zo mag zeggen, had ik van de incidentele handeltjes. Daar had hij een goed gevoel voor. Zo wist hij een grote partij Rubiks kubussen te regelen, kort voor de periode dat het ding met de gekleurde vlakken een hype werd. Ze waren niet aan te slepen. We huurden een tweede kraam op de markt waar we ze verkochten. We hebben er tienduizenden guldens mee verdiend. Een ander commercieel succes, ook al een hype in die periode, was het trainingspak. Campingsmoking. Via een contact van Maup konden we in China een flinke voorraad inslaan tegen een prijs die ongeveer de helft was van de A-merken. Ze leken er echter als twee druppels water op. Het was een grote, risicovolle investering, maar we verkochten ze op de markt tot en met het laatste exemplaar. Ik

maakte er geen vriendjes mee onder de textielhandelaren, maar het leverde opnieuw een grote winst op. En zo waren er nog een aantal handeltjes die veel geld in het laatje brachten.

Het was op een avond na onze gezamenlijke maaltijd dat Corné zei: ‘Ik moet iets met je bespreken.’ Hij leek ernstig. Terwijl hij het zei doemden er weer beelden op in mijn geest. Dit soort beelden van mijn speciale gave had ik alweer lang niet meer gehad. Het waren onduidelijke indrukken die echter onheilspellend op me overkwamen. Ik keek mijn partner aan en de schrik sloeg me om het hart. Ik realiseerde me opeens dat ik hem in de afgelopen tijd schromelijk had verwaarloosd. Ik was zo druk met mezelf en mijn zakelijke beslommeringen dat ik weinig thuis was en hem niet vaak zag. In een flits zag ik in dat ik van hem verwijderd was geraakt. Maar ik wilde hem niet kwijt.

‘Ik ook met jou,’ zei ik, om hem voor te zijn.

Corné glimlachte.

‘Jij eerst dan.’

Ik aarzelde even.

‘Oké, ik zal het zonder omhaal zeggen. Zijn wij tweeën uit elkaar aan het groeien?’

Er trok een frons over zijn gezicht.

Hij vroeg: ‘Hoe lang zijn we nu samen, Ivar?’

‘Eh, drie jaar.’

‘En vind je dat we het goed hebben, samen?’

‘Ik zou zeggen van wel, al vind ik wel dat jij en ik uit elkaar aan het groeien zijn. Jij bent wetenschapper geworden, werkt aan de universiteit. Ik ben ondernemer, ik heb twee bedrijven. Wat hebben wij nog gezamenlijk?’

‘We hebben elkaar, zou ik zeggen.’

Zo was Corné. Hij maalde niet om status of geld, om succes of prestaties of voorspoed. Hij keek naar de mens. Naar mij, in dit geval.

‘Jij lijdt jouw leven en ik het mijne, maar we hebben elkaar.’ Hij stond op, liep om de tafel heen en kuste me.

‘Ik hou van je zoals je bent, Ivar. Jij hebt een ander leven dan ik, dat is waar. En je bent veranderd, ook dat is waar.’

‘Ik ben zakenman geworden.’

Hij keek me indringend aan.

‘Van de bescheiden, haast verlegen Ivar, ben je veranderd in een zelfverzekerde, ja zelfs hoogmoedige Ivar. En hoogmoed, mijn vriend, dat is: beter van jezelf denken dan gerechtvaardigd is.

Het is zelfvoldaanheid.’

‘Laat me raden, Spinoza?’

‘Inderdaad. Hoeveel geld heb je intussen verdiend? Ben je al miljonair?’

Ik grinnikte, wat inderdaad hoogmoedig en zelfvoldaan moet zijn overgekomen.

‘Nee, nog niet, maar het gaat wel die kant op. In drie jaar tijd heb ik al een aardig vermogen verzameld.’

‘Ik zeg je, van geld word je niet gelukkig. Hebzucht is onmatige begeerte en liefde tot rijkdommen. Je hebt er nooit genoeg van en het maakt je inhalig, vrekkelig. Het leidt af van de echte reden waarom je leeft.’ Hij pauzeerde even. ‘Maar als dat het leven is waarvoor jij kiest...’

‘Ik geniet van mijn vrije leven, van mijn ondernemerschap. En ik word er inderdaad rijk van. Wat wil ik nog meer?’

Het deed ons goed om zo open en eerlijk met elkaar te spreken.

Het versterkte onze band. We verschilden van mening, maar gunden elkaar ons eigen leven. Corné voor de wetenschap, ik voor de handel. Zonder de tafel af te ruimen liepen we naar onze slaapkamer en hadden seks, als een verzoening, een

genoegdoening voor al die uren samen die we hadden gemist.

Nadat we gedoucht hadden, zaten we weer in de woonkamer.

Corné met zijn onafscheidelijke cognac en ik met een alcoholvrij bier.

‘Je zei toch dat je me ergens over wilde spreken?’ vroeg ik, alsof er intussen geen tijd was verstreken.

‘Dat is waar ook.’ Hij keek me onzeker aan. ‘Ik kan een baan krijgen als wetenschappelijk hoofdmedewerker.’

‘Oef, dat is bijna professor, toch? Gefeliciteerd.’

‘Dank je. Het is alleen niet in Leiden, maar aan de Katholieke Universiteit Nijmegen.’

‘In Nijmegen!’

Ik dacht vliegensvlug na. Ik en mijn handel hier, Corné in Nijmegen.

‘We zullen moeten verhuizen.’

Ik was er snel uit.

‘Je moet die kans niet laten lopen, Corné,’ zei ik. Zijn gezicht klaarde op. ‘En dat verhuizen, daar hebben we het nog wel over.’

2019

Ik wandel verder over het pad langs Het Joppe en de zon steekt in mijn gezicht. Ik voel dat mijn huid aan het verbranden is. Dan doemt links van me een restaurantje op en ik kan de verleiding niet weerstaan. Het loopt tegen drieën en ik heb nog niet gegeten. Ik laat me zakken aan een tafeltje op het terras in de schaduw van het gebouw, met uitzicht op de plas. De uitbater komt langs en ik bestel een cappuccino en een broodje zalm. Aan de overkant van het pad ligt een grasveldje, waar ik de groep jongens en meisjes zie die ik eerder vanmiddag tegenkwam. Ze liggen te zonnen of zijn met elkaar aan het stoeien. Twee van de meisjes zie ik topless in het zand zitten. Jongens bewegen als in een paringsdans om hen heen, dromend over de beloften die hun naaktheid inhoudt. Er hangt een zwaar aroma van zomerse erotiek overheen. Het tafereel laat mij niet onberoerd. Er bekruipt me een nostalgisch gevoel, *das war einmal*, ooit waren wij ook jong. Nu ben ik oud, maar dat wil niet zeggen dat er geen erotisch gevoel meer is. Corné, inmiddels tweeënzeventig, en ik zijn nog steeds samen en we hebben ook een seksuele relatie. Ook altijd gehad. Mijn gedachten gaan terug naar de zeventiger en tachtiger jaren van de vorige eeuw, een periode vol van seksuele vrijheid en wellust, passend in de trend van die tijd. Ik kan er niet omheen, wij waren kinderen van onze eeuw. Als mijn broodje wordt geserveerd, voel ik dat ik uitgehongerd ben.

Promiscue – 1977-1980

Ik had de auto geparkeerd op het pad naar mijn opslagschuur in Zoeterwoude, met de achterdeuren wijd open. Deze schuur was een vroegere stal, degelijk gebouwd en waterdicht, waarin ik een stevige deur had laten maken. Ik liep heen en weer door de regenachtige herfstavond met dozen sigaretten en sigaren die de handel voor de volgende dag vormden, een vrijwel dagelijks ritueel. Het was al donker en ik wilde snel naar huis. Twee jaar deed ik nu dit werk en ik vond het nog steeds leuk. Meestal, tenminste. Marktkoopman is een mooi beroep als het zomer is, maar zodra het weer slechter wordt is het vaak nat en koud. Ik had die avond een slecht humeur en wenste dat ik iemand kon inhuren voor het marktwerk om zelf naar prettiger werkomstandigheden te gaan zoeken. Door de bank genomen was ik niet ontevreden. Rookwaren leverden een flinke winstmarge op. Met een gemiddelde omzet van zo'n duizend tot vijftienhonderd gulden per marktdag – waarvan overigens een fors deel naar de belasting ging – had ik een prima inkomen. Ik leunde financieel al lang niet meer op Corné, wat goed was voor mijn zelfrespect.

Zoals ik daar bezig was zou mijn moeder, die twee jaar geleden was overleden, mij nauwelijks hebben herkend. Haar bleue, bescheiden, zachte Ivar was veranderd. Ik was onbeschroomd en zelfverzekerd geworden door het succes dat mijn handelsgeest had gebracht. Ik bewoog me zelfbewust onder de mensen, kleepte me in vlotte pakken, vaak met een fris gekleurde strikdas, en liep op modieuze schoenen. Ik deed er mijn best voor dat alles aan mij uitstraalde dat ik eigen baas was, vrij en ongrijpbaar, en dat ik kon doen waar ik zin in had.

Ik laadde de auto vol en sloot de achterdeuren. Nu ik er nog eens over nadenk, komt het me haast wonderlijk voor dat mijn auto met inhoud nooit is gestolen. Een besteelend vol met sigaretten,

waarvan het slot niets voorstelde, moet een aantrekkelijk object voor dieven zijn geweest. Maar blijkbaar zag het oude barrel er niet uit alsof er iets waardevols in zou liggen. Ik stapte in en startte de motor, die het altijd deed, weer of geen weer. Achteruit reed ik het pad af en draaide de doorgaande weg op. Er zat geen ruitenwisser op de ramen in de achterdeuren en natuurlijk had ik beter moeten kijken. Maar door de hoge beukenhagen aan weerszijden van de uitrit had ik weinig zicht en er kwam op deze afgelegen plek eigenlijk nooit verkeer langs. Behalve dan vanavond. Ik hoorde hard remmen en zag het licht van koplampen die mijn auto ontweken en daarna de berm inschoten. Een botsing was voorkomen, maar de auto stond in het talud van de sloot aan de overzijde van de weg. Ik stapte uit en rende erop af. De auto lag scheef, half op de graskant, met een voorwiel in het ondiepe water van de sloot, de bestuurderskant naar beneden. De motor liep nog, de koplampen brandden. Door de achterraut zag ik vaag een persoon achter het stuur zitten. De motor werd afgezet en de lichten gedoofd.

‘Gaat het?’ riep ik door het glas heen. Ik keek door het zijraampje en zag een vrouwengezicht. De bestuurster leek ongedeerd. Zij maakte haar gordel los en klauterde schuin omhoog over de versnellingspook en de passagiersstoel heen naar het rechterportier. Ik opende het om haar te laten uitstappen. ‘Gadverdamme!’ riep ze. Ze stond licht te trillen en trok haar capuchon over haar hoofd tegen de regen.

‘Het spijt me ontzettend,’ zei ik, ‘ik zag je niet aankomen. Maar gelukkig ben je niet gewond.’

‘Kijk dan ook uit, sukkel. Ik kon je nog maar net ontwijken. Gadverdamme!’ Ze keek om naar haar auto, een nieuwe Opel Kadett. ‘Is die total loss?’

‘Dat denk ik niet. De grasberm is zacht, waarschijnlijk is hij alleen maar vastgelopen in de modder. Maar hoe is het met jou?’ Ik zag haar ontspannen, alsof de ongedeerde auto haar grootste geruststelling was. Er verscheen een lach op haar gezicht. Ik zag dat ze jong was en ook mooi.

‘O, prima hoor. Nou ja, behalve dan dat ik daarnet ben gecrasht.’ Ze haalde onverschillig haar schouders op, ‘Maar verder gaat het goed. Alles zit nog vast. Ha, ha, ha.’

Ik verbaasde me over haar laconieke houding, en over haar lach, die haar levensinstelling zou blijken te zijn. Ze bibberde, van schrik of van de kou.

‘Moeten we de politie niet bellen?’ vroeg ze.

‘Ik weet niet of dat nodig is. De boer van wie ik die schuur heb gehuurd heeft een tractor, die sleept je eruit en dan zullen we zien hoe het ervoor staat. Maar kom even bij mij in de auto, daar zitten we tenminste droog.’

We kropen in het donker dicht bij elkaar op het voorbankje van mijn eend. De auto die tijdens de oliecrisis nog goede diensten had bewezen vanwege zijn zuinigheid.

‘We moeten wel een schadeformulier invullen,’ zei ik. ‘Voor de verzekering, want misschien heb je toch schade. Goh, ik ben zo blij dat je er zelf goed vanaf bent gekomen.’

Ze reageerde niet op mijn opmerking.

‘Hier een formulier invullen? Dat lijkt me niet zo handig.’

Een kwartier later zaten we de administratieve beslommeringen af te doen aan de keukentafel bij boer Jaap van wie ik mijn voorraadschuur huurde. Zijn vrouw Helma zette koffie voor ons. Zelf was hij met zijn tractor vertrokken om haar auto uit de sloot te trekken.

Terwijl de vrouw haar deel van het formulier zat in te vullen, realiseerde ik me dat ik niet eens wist hoe ze heette.

‘We hebben nog niet fatsoenlijk kennis gemaakt. Ik heet Ivar. Ivar van Noort.’

‘Ik ben Laura Anne Bockhorst.’

‘Dat is een mond vol,’ zei ik, en meteen had ik spijt van mijn indiscretie. ‘Sorry, ik wil je niet beledigen.’

‘Geeft niet hoor,’ ze lachte, ‘mijn ouders konden niet kiezen tussen twee voornamen.’ Ze keek op haar horloge en ging verder met schrijven. Zelf vulde ik daarna mijn deel van het formulier in. We dronken koffie en babbelden wat met Helma die het wel

gezellig vond. Intussen keek ik eens goed naar Laura Anne. Ze had een fris, open gezicht, smal, met intelligente, helderblauwe ogen, die afstaken tegen haar halflange blonde haar. Geen dom blondje. Ze had haar jas uitgetrokken en droeg een lange, donkergroene coltrui. Haar aanwezigheid verwarde me. Ze deed me aan Irene van het gymnasium denken. Ik concentreerde me op haar uitstraling en zag dat de basiskleur van haar aura zilver was. Die kleur zie je niet zo vaak. Ik herinnerde me wat die kleur betekende, idealistisch, intuïtief, eerlijk en vol zelfvertrouwen. In elk geval voelde ik me in haar aanwezigheid op mijn gemak.

‘Je zit naar me te staren, Ivar.’

Ik kwam met een schok weer in de werkelijkheid.

‘Je doet me aan iemand denken.’

Weer die lach.

‘Je vriendinnetje?’

Ik wilde bevestigend antwoorden, maar Helma was me voor.

‘Nee,’ zei ze, ‘Ivar is van de herenliefde.’

Op dat moment kon ik onze gastvrouw wel iets aandoen, maar Laura Anne leek er niet in het minst door geschokt te zijn. Ze lachte haar lach.

‘Leuk,’ zei ze en keek me vorsend aan. ‘Mooie strikdas heb je trouwens,’ alsof ze vond dat die wel bij een homo paste. Maar ze streefde wel mijn ego. Ze dronk van haar koffie.

‘Zou het gaan lukken met mijn auto?’

Alsof hij de vraag had gehoord kwam Jaap op kousenvoeten de keuken binnen.

‘Het is gepiept hoor, jongedame. Hij staat weer op vier wielen. Ik kon hem er aan de trekhaak zo uit slobberen. Volgens mij is de patiënt ongedeed, maar hij is wel smerig geworden. Zo, en nu lust ik ook wel koffie.’

Het bleek dat Laura Anne nog niet gegeten had en ik ook niet, dus belde ik Corné op over wat er was voorgevallen en dat het laat zou worden. Want ik voelde me verplicht om haar uit te nodigen.

‘Heb je nog een afspraak? Je kijkt steeds op je horloge.’

‘Nee, dat is een gewoonte. Druk leven, hè.’

Later die avond zaten Laura Anne en ik tegenover elkaar aan een tafeltje in een restaurant aan de Lage Rijndijk. Ik had haar naar haar auto gebracht die door Jaap naar het pad van mijn schuur was gesleept. Het ding startte meteen. En Laura Anne bleek wel degelijk een afspraak te hebben, maar die belde ze vanuit het restaurant af.

‘Wat doe je voor de kost?’ vroeg ze toen ze weer aan tafel zat en de soep verscheen. Ik vertelde over mijn werk op de markt. Niet te uitgebreid, want ik kende haar nauwelijks.

‘En heb je een relatie? Die mevrouw zei dat je homo bent.’

‘Je bent wel heel direct, hè? Ja, ik heb een vriend die Corné heet. We wonen samen in een appartement in Leiden. En wat doe jij zoal?’

‘Ik ben advocaat. Sociaal advocaat, ik werk voor mensen die zelf geen geld hebben om een advocaat te betalen.’

‘Dus je hebt rechten gestudeerd.’

‘Klopt. Twee jaar geleden afgestudeerd. Ik ben nu vierentwintig, maar ik moet langzamerhand iets van mijn leven gaan maken. De sociale advocatuur levert weinig op.’

‘Genoeg voor een nieuwe Opel Kadett coupé.’

‘Ze grinnikte. ‘Ik verdien wel eens wat bij.’

Ik vroeg niet verder.

We waren dus even oud, Laura Anne en ik. Tijdens de maaltijd bleek dat we gezellig konden kletsen. Ik mocht haar wel en dat was kennelijk wederzijds. We zouden elkaar na het toetje gedag hebben kunnen zeggen en ieder onze eigen weg hebben vervolgd, maar zo liep het niet. Ze gaf me bij het afscheid haar visitekaartje en ik schreef mijn adres en telefoonnummer voor haar op een bierviltje.

Het zou een vriendschap voor het leven worden.

Die nacht in bed vertelde ik Corné over de gebeurtenissen van de avond. In onze driejarige relatie was het onderwerp vrouwen nog niet vaak aan de orde geweest.

‘Heb ik je wel eens verteld dat ik op de middelbare school een relatie met een meisje heb gehad?’ vroeg ik. ‘Och, wat was mijn moeder teleurgesteld toen ik niet met haar thuiskwam, maar met jou.’

We barstten samen in lachen uit.

‘Ja, dat heb je wel eens verteld,’ antwoordde Corné. ‘En het verbaast me ook niet echt, nu ik je steeds beter leer kennen. We hadden al eerder vastgesteld dat wij atypische homo’s zijn, toch? Weet je dat homo in het Latijn mens betekent, en kerel? Maar het woord betekent ook slaaf.’

Ik negeerde zijn toespeling.

‘Jazeker, meneer de professor. Ik heb op het gymnasium ook Latijn gehad, hoor.’

‘Sorry Ivar. Trouwens, ik wil je wel bekennen dat ik soms van vrouwen ook erg opgewonden kan raken. Daarom passen wij waarschijnlijk zo goed bij elkaar.’

De volgende zomer openden Laura Anne en ik een parenclub *Freeparty* heette die. De dubbelzinnige woordspeling was door haar bedacht. Vrij feest, vrijpartij. We hadden er hard om moeten lachen. Zakelijk hadden we elkaar gevonden, we waren partners in een onderneming die ook wonderwel in mijn bedrijfsfilosofie paste: producten waaraan altijd behoefte zal bestaan. De mensen zouden altijd behoefte hebben aan sigaretten, drank en vreemd geld. Daar viel dus mee te verdienen. In dat rijtje paste ook seks. Ik was eigenlijk nooit op het idee gekomen, maar een uitvaartonderneming is ook zo’n handel waar altijd behoefte aan zal bestaan.

Twee weken na het avontuur met haar Opel Kadett belde Laura Anne op. Ik was alleen thuis.

‘Hoi, ken je me nog?’

Ze zei niet wie ze was, maar ik herkende haar stem.

‘Laura Anne. Wat leuk dat je belt.’

‘Ja, en ik bel met een doel.’ Ze was in haar professionele modus en verspilde geen tijd met flauwekulpraatjes.

‘Zo,’ zei ik, ‘vertel.’

‘Ik heb gemerkt dat je een ondernemend mannetje bent, Ivar. Markthandelaar, eigenaar van een geldwisselkantoor en een slijterij.’

‘Hoe weet je dat allemaal?’

‘Ik heb het handelsregister geraadpleegd. Tja, je bent advocaat of je bent het niet, hè. Maar wat ik zeggen wil, ik zou onze kennismaking graag willen voortzetten. Zakelijk, natuurlijk. Ik denk dat we iets voor elkaar kunnen betekenen. Ik heb een paar ideeën.’

‘Zakelijk,’ zei ik, ‘hm.’

Ze lachte, zo kende ik haar weer.

‘Nou ja, een relatie tussen jou en mij zit er duidelijk niet in, hè.’

Ze lachte opnieuw. ‘Maar misschien zouden we persoonlijk bevriend kunnen zijn.’

In de afgelopen weken had ik regelmatig aan haar gedacht. Ik zag haar wel zitten.

‘Prima. Wat stel je voor? Afspreken in hetzelfde restaurantje?’

‘Nou, ik zou eigenlijk graag een keer bij jou op visite komen. Dan kan ik meteen ook met je partner kennismaken, zie je.’

‘Dat moet ik even met Corné overleggen, maar ik denk dat hij het ook wel leuk zal vinden.’

Een week later kwam Laura Anne ’s avonds op bezoek in ons appartement aan de Aalmarkt. We hadden speciaal voor haar opgeruimd en een kersenvlaai in huis gehaald. Zodra ze binnen was viel me haar heldere zilveren aura weer op. Nu wist ik nog beter wat dit betekende. Zilver staat voor mysterie en voor vrouwelijke intuïtieve wijsheid. Zilver heerst over de lichaamscycli, in het bijzonder die van de vrouw. Metaalachtige flitsen in de aura kunnen aangeven dat iemand probeert een illusie of droombeeld te scheppen of hunkert naar opwinding en stimulatie.

Ze zag er heel vrouwelijk uit in een zijden jurkje met een bijbehorend lang vest eroverheen, zo te zien niet goedkoop.

Vermoedelijk veronderstelde ze dat haar uiterlijk twee samenwonende mannen weinig zou doen. Maar het tegengestelde

was het geval, Corné en ik waren beiden van haar onder de indruk. Tijdens de koffie met vlaai vertelde Corné wat hij voor de kost deed en bekende hij dat hij heel even ook rechten had gestudeerd, maar dat hij daarmee snel was gestopt. Al die wetten en voorschriften, daar kon hij als vrijdenker niet mee uit de voeten. Dus was het filosofie geworden, ongeveer het zuiverste tegengestelde.

Laura Anne gaf ons op haar beurt een inkijkje in haar werk als sociaal advocaat en zei dat ze serieus eraan dacht om met dit werk te stoppen. Ze kreeg te veel zielige, kansloze mensen tegenover zich die zich door naïviteit, onwetendheid of domheid in de nesten hadden gewerkt. Daar kon ze na twee jaar niet meer zo goed tegen.

Na de koffie schonk Corné cognac in voor zichzelf en onze gaste en een alcoholvrij biertje voor mij. Toen kwam Laura Anne ter zake. Ze bekende zonder terughoudendheid dat haar bijverdiensten afkomstig waren van wat ze noemde ‘persoonlijke dienstverlening’.

‘Geen prostitutie, hoor, verre van dat. Er is een markt voor ontwikkelde, gestudeerde vrouwen met stijl, als gezelschapsvrouw, al of niet met seks.

‘Ik heb op die manier al heel wat bekende Nederlanders naar feesten en congressen begeleid. Je moest eens weten. Discretie is in dit werk een eerste vereiste. Ik ben een Schorpioen,’ zei ze, ‘en die hebben van aanleg promiscue neigingen. Bij mij is dat niet anders. En nu heb ik een wereldidee.’

Ze sprak mij aan op mijn ondernemende geest en stelde voor om iets met seks te gaan doen. Ik voor de organisatie, zij voor de inhoud.

‘Bijvoorbeeld een club voor *swingers* of georganiseerde bijeenkomsten. Maar het moet wel chic zijn, geen ordinair bordeel. Ergens waar discretie verzekerd is, waar je goed kunt eten en drinken. En dan natuurlijk je weet wel. Daar zullen de mensen flink voor moeten dokken, waardoor je de klanten

automatisch selecteert. We mikken op de bovenkant van de markt, daar is het meeste geld te halen.’

Zelf was ik nog niet op het idee gekomen, maar ik zou het zomaar bedacht kunnen hebben. Seks is een primaire menselijke drang, dus daar is altijd vraag naar. En voor een goede ambiance is men inderdaad bereid goed geld neer te tellen.

Ik zag Corné een beetje zuinig kijken. Ik kende hem, hij zat ongetwijfeld in zijn hoofd te analyseren of dit idee ethisch te rechtvaardigen was. Droeg het bij aan het vrije denken, aan de autonomie van de mens? Waren seksuele uitpattingen geen verdringing van de ratio, die in zijn beleving leidend moest zijn in ons leven? Was dit moreel verantwoord? Dat soort vragen. We dronken nog wat en praatten erover door. Ondanks mogelijke filosofische bezwaren wond het idee ons duidelijk op, ook Corné. Laura Anne en ik bespraken de mogelijkheden en ons enthousiasme nam toe.

Na drie of vier glazen was Corné er blijkbaar uit. Hij keek me aan en zei: ‘Het is jouw plan, Ivar. Ik kan er vrede mee hebben als jullie ervoor zorgen dat er geen perversiteiten plaatsvinden.’ Hij sprak op zijn collegetoon. ‘Geen dingen die de integriteit van deelnemers aantasten, volstreekte vrijwilligheid en geen geweld.’ Er viel een stilte.

Laura Anne reageerde als eerste. Ze knikte bedachtzaam. ‘Het is belangrijk wat je zegt, Corné. Voor SM en zo heb je aparte clubs. Ik denk meer aan een soort parenclub. Partnerruil is momenteel hot, die clubs schieten als paddenstoelen uit de grond. We leven in de *Seventies*, hoor.’

Corné keek instemmend. Maar hij had nog meer te melden. ‘Ik hoor sinds kort over een nieuwe ziekte die in Amerika is opgedoken en waar mensen, vooral homomannen, aan dood gaan. Het is een seksueel overdraagbare ziekte, zoals syfilis en gonorrhoe, maar dan dodelijk. GRID wordt hij genoemd, *Gay Related Immune Disease*. Maar het lijkt erop dat deze ziekte ook slachtoffers maakt onder injecterende drugsgebruikers en heteroseksuelen. Ik wil, Ivar’ – hij keek me indringend aan –

‘niet dat jij de verspreiding ervan op je geweten hebt. Dat je condoomgebruik stimuleert. Klanten die dat weigeren moeten dat natuurlijk zelf weten. Voor de rest heb je mijn zegen.’

Het werd een gezellige avond. Het onderwerp bracht ons op ideeën. Laura Anne met haar ervaring kreeg in de gaten dat Corné en ik allebei biseksuele trekken vertoonden, en daar maakte ze onbeschaamd gebruik van. Ze trok haar vest uit en zag er verleidelijk uit. Van onze kant lieten wij ons gebruiken. Als op afspraak lieten we ons aan weerszijden van haar op de bank zakken. De visite van Laura Anne eindigde in ons kingsize tweepersoonsbed. Toen we uitgeteld naast elkaar lagen zei ze: ‘Nou, dat is dan afgesproken.’

We lachten opnieuw, nu alle drie.

Na het vertrek van Laura Anne, ver na middernacht, vielen we allebei als een blok in slaap. Maar de volgende ochtend keken Corné en ik tijdens het ontbijt toch een beetje vreemd naar elkaar.

‘Wat is er gebeurd?’ vroeg ik. Domme opmerking, natuurlijk. ‘Dat lijkt me wel duidelijk. We hadden het heel gezellig.’ Hij smeerde een toastje. ‘Heb je er spijt van?’

‘Niet in het minst. Ik heb ervan genoten. Dit is nou precies wat Laura Anne en ik ook aan anderen willen gaan bieden. Ik ga er echt werk van maken.’ Ik lachte. ‘In de meest letterlijke zin, dus.’

Ik schonk nog een keer koffie in.

‘Wat zou jouw geliefde Spinoza ervan hebben gevonden?’ vroeg ik om mijn partner uit te dagen. Hij was in zijn vrije uren begonnen aan de voorbereiding van een proefschrift over de Grote Denker.

‘Ah!’ Corné ging ervoor zitten. Zelfs op dit vroege uur was hij ervoor in de stemming.

‘In zijn enorme oeuvre gaat hij de romantische liefde, ook de seksuele kant ervan, niet echt uit de weg, maar zij speelt in zijn filosofie ook weer geen grote rol. Evenmin als in zijn eigen leven, voor zover we weten.’ Hij dacht een ogenblik na. ‘En hij

is er ook niet erg optimistisch over. De seksuele liefde, dat wil zeggen de voortplantingsdrift, heeft volgens hem haar oorsprong in uiterlijk schoon. En elke liefde die niet voorkomt uit de vrijheid van de geest, slaat gemakkelijk om in haat. Volgens Spinoza is seksualiteit een soort verstandsverbijstering, die meer aanleiding geeft tot onenigheid dan tot eendracht.’
‘Zo, zo,’ zei ik. ‘Nou, ons heeft het alleen maar dichter bij elkaar gebracht, zou ik zeggen.’
Corné pakte mijn hand. ‘Zo is het.’

Mijn broodje zalm is op. Ik bestel nog een cappuccino en kijk naar de jongelui op het grasveldje. Eén van de twee toploze meisjes heeft een T-shirt aangetrokken. Het andere meisje zoent naakt met een van de jongens. De anderen keren zich collectief van hen af. Met nostalgisch sentiment denk ik aan de zeventiger jaren van de vorige eeuw. Aan de vrije omgang met elkaar, de losse seksuele moraal, maar ook aan de ziekte waar Corné voor waarschuwde, en die later als een wereldwijde Aidsepidemie om zich heen zou grijpen. Nu, in 2019, is er eerder sprake van een heropleving van preutsheid. Ik zie dat de jongelui het gedrag van het zoenende paartje openlijk afkeuren.

De jongelui op het grasveldje pakken hun spullen en verdwijnen. Ik neem de laatste slok van mijn cappuccino en reken af. Wat stram kom ik overeind van de terrasstoel, die achteraf bezien toch niet zo comfortabel was. Op mijn gemak loop ik een pad in westelijke richting af naar de ophaalbrug over de Leede. Met dit mooie weer zijn er veel mensen op de been. Wandelaars, moeders met kinderen, hardlopers en toeristen. Halverwege de brug over de Leede sta ik stil en leun met mijn armen op de brugleuning. Het uitzicht over het water is schitterend. Rechts de polder en de Kagerplassen, links luxe villa's aan het water en verderop is het park en daarachter de jachthavens. Ik verval in dagdromerij. We zouden hier eigenlijk best kunnen wonen, Corné en ik. Er zijn hier genoeg mooie huizen. Maar we wonen nog steeds in diezelfde villa in Berg en Dal. Twee oudere heren in dat grote huis. Een kalm huishouden van een emeritus-hoogleraar en een gepensioneerd zakenman en psycholoog. Ik glimlach.

Opeens tril ik over mijn hele lijf. Er doemen beelden op in mijn geest, mijn paranormale talent speelt op. Ik kijk naar mijn

spiegelbeeld in het water en er daalt een gevoel van vreugde op me neer. Maar ik kan de betekenis niet vatten. Ik grijp ernaast. De beelden en het gevoel verdwijnen weer even snel als ze gekomen zijn en ik ben terug in de realiteit. Ik loop de brug af en laat me op de Gemeentehaven zakken op een bank met uitzicht op het de Leede.

Zelfoverschatting, hoogmoed – 1980-1988

Plotseling overleed Cornés vader, professor Duchenne, aan een acute hartstilstand, terwijl hij opgravingen aan het doen was in de Gelderse Achterhoek in een buurtschap Groot Dochteren. Zeven jaar eerder had een lokale gepensioneerde huisarts daar archeologische vondsten gedaan die erop wezen dat er al ergens tussen de Romeinse tijd en de vroege middeleeuwen bewoning moest zijn geweest. Er was een artikel over verschenen in het Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond. Nu werkte de professor aan een boek over dit onderwerp. Twee studenten die een eind verderop bezig waren vonden hem. Hij was al overleden voordat een ambulance kon worden gebeld. Voor Corné was het een dramatische gebeurtenis. Sinds mijn kennismaking met zijn ouders, vijf jaar eerder, waarbij ik hun geheim van zijn overleden zusje had onthuld, was de verhouding tot zijn ouders vriendelijk maar afstandelijk. Corné had hen nooit helemaal kunnen vergeven dat zij de geboorte en het overlijden van Lotje voor zich hadden willen houden. Na de onthulling was hij onmiddellijk naar Groningen gereden waar zijn zusje lag begraven op het kerkhof van het gehucht waar zijn ouders hadden gewoond. Hij kwam aangeslagen terug, nog steeds verbijsterd.

Zijn vader was maar drieënzestig geworden. We hadden hem al een paar weken niet meer gesproken en Corné leed eronder dat hij geen gelegenheid had gekregen om met zijn vader zaken uit te praten. Maar hij prees zich gelukkig dat hij hem nog wel heeft kunnen vertellen over de eervolle benoeming in Nijmegen. ‘Da’s een mooie stap, jongen,’ had zijn vader gereageerd. Hij was trots op zijn zoon. ‘Over een paar jaar kun je ook hoogleraar worden.’

Corné en ik waren bij de crematiebijeenkomst. Verder was er niet veel familie, maar de bijeenkomst werd door de

archeologische en medische wereld zo druk bezocht dat er in het crematorium videoschermen moesten worden opgesteld.

Ogenschijnlijk onbewogen nam zijn moeder alle medeleven en condoleances in ontvangst. Twee dagen erna voerde ze alweer haar eerste openhartoperatie uit.

In de periode die volgde vielen mij de schellen van de ogen waar het ging om het bezitten van geld. Thuis was ik geen armoe gewend geweest, al was er ook geen grote overvloed. En ik vond mijzelf rijk met mijn ondernemingen en het vermogen dat daarin stak. Maar toen Corné me met enige schroom vertelde hoeveel hij zou erven sloeg ik steil achterover. Ik was intussen gewend te rekenen in bedragen met vijf nullen, Corné met zes. Zijn moeder zag af van haar recht om Cornés wettelijke kindsdeel te behouden dat hij na haar overlijden zou erven. Het ging om de helft van de erfenis, die hij meteen ontving. Verder onthulde hij dat ons appartement aan de Aalmarkt zonder hypotheek op zijn naam stond. Over geld hoefden we ons redelijkerwijs nooit meer druk te maken. Het was natuurlijk Cornés geld, maar hij beschouwde het haast ook als het mijne.

Op 1 maart 1980 begon Corné aan zijn baan in Nijmegen. Hij huurde tijdelijk een kamer aan de Berg en Dalseweg, want dagelijks in zijn Simca heen en weer rijden was geen optie. Grappig genoeg kwam het niet bij hem op om een degelijkere auto aan te schaffen. In de weekeinden was hij in Leiden, en iedere vrijdag waren we weer oprecht blij elkaar te zien. Maar we vonden een weekeindrelatie toch niet ideaal. Na een flinke discussie kwamen we tot de slotsom dat we het beste naar Nijmegen konden verhuizen. Dat zou voor mijn zakelijke activiteiten in het westen van het land het nodige reizen betekenen, maar ik hoefde, in tegenstelling tot Corné, lang niet elke dag persoonlijk aanwezig te zijn. Bovendien was mijn samenwerking met Laura Anne intussen zodanig hecht dat zij vanuit haar woonplaats Leiden veel van mijn zaken in het westen kon behartigen.

We moesten dus op zoek naar een woning in Nijmegen.

In mei van dat jaar reden we verschillende keren in mijn VW Passat naar het oosten van het land. De eerste keer liet hij me trots zijn werkkamer in het Erasmusgebouw van de universiteit en een paar collegezalen zien. Corné had van collega's gehoord dat rondom Nijmegen mooie dorpen liggen waar je goed en rustig kunt wonen, zoals Malden, Wijchen en Groesbeek. We wilden liever niet in de stad zelf gaan wonen. Via een makelaar kwamen we uiteindelijk terecht in Berg en Dal, een dorpje vlak bij de Duitse grens, in de uitlopers van het Reichswald. Even buiten het dorp, aan een smalle, steile weg met hoge bomen erlangs stond een villa uit 1880 te koop. Het was een reusachtig huis, dat jarenlang als pension had dienstgedaan. Zodra we tussen de gemetselde zuilen aan weerszijden van het oprijpad doorreden en het huis in de hoogte zagen liggen, waren we er verliefd op. Het was indrukwekkend en gebouwd van rode bakstenen met crèmekleurige kozijnen. Het had een hoog dak, verschillende kleine puntdakjes, mooie schoorstenen, erkers en uitbouwen. Er lag een bestrate parkeerplaats voor en eromheen lag een grote, bosachtige tuin. De makelaar leidde ons rond door de benedenverdieping waar zich onder andere twee reusachtige kamers en suite bevonden, een grote keuken, en aan de achterzijde een enorme Victoriaanse serre. Het huis was toen al bijna verkocht. Boven waren zes slaapkamers en twee badkamers. Onder de kap bevond zich over de hele oppervlakte van het huis een immense zolder, die verdeeld was in hokkerige pensionkamertjes. En dat allemaal voor ons tweeën.

Corné verkocht zijn Leidse appartement en kocht na enig onderhandelen en afdingen de villa. Hij kon haar dankzij de erfenis van zijn ouders contant betalen.

Nadat we verhuisd waren ontdekte ik pas hoe belangrijk de samenwerking met Laura Anne voor me was. Zij was nu bijna drie jaar bij mij in dienst en ik vertrouwde haar volkomen. Als advocaat zat zij goed in het privaatrecht en ze regelde mijn juridische zaken, beter dan ik ooit zelf had gekund. Er was een BV opgericht waarin de bedrijven waren ondergebracht, zodat ik

persoonlijk geen risico liep. Voor de loonadministratie van mijn ondernemingen, de financiële en belastingzaken had ik een administratiekantoor ingeschakeld. Bovendien wist ze alles van Cao's en arbeidsvoorwaarden. Als zaakwaarnemer in Leiden regelde ze veel dagelijkse beslommeringen rondom de bedrijven. Dat deed ze naast een parttimebaan als sociaal advocaat. Parttime was het nog wel vol te houden, beweerde ze.

Het geldwisselkantoor op het Leidse station en de slijterij aan de Vijf Meilaan, die met een bedrijfsmanager zelfstandig draaiden, bezocht ze regelmatig. Als er personele of logistieke problemen waren, probeerde zij die ter plekke op te lossen. Bij ernstiger kwesties moest ik zelf op en neer rijden.

Op de marktverkoop was ik al een tijd uitgekeken. Vooral de lange werkdagen, 's morgens vroeg op en pas om zeven uur, half acht weer thuis, braken me op. Kort nadat ik Laura Anne had ontmoet, deed ik de markthandel in zijn geheel over aan Maup Abrams. Als zakenpartner kon hij niet in haar schaduw staan, dus nam ik afscheid van hem. Zij hielp hem op weg met het regelen van de benodigde vergunningen en het aanvragen van een krediet bij de Rabobank. En ik was blij dat ik van de tabakshandel af was, want in die periode begon het roken in een slecht daglicht te raken en verschenen de eerste waarschuwingen op pakjes sigaretten, 'Roken schaadt de gezondheid'.

Verder was Laura Anne druk als bedrijfsleider van de parenclub die we tweeënhalf jaar eerder hadden opgezet. Daar had ze bij de start uitgesproken ideeën over gehad.

'Je moet me vertrouwen, Ivar,' zei ze. 'Ik voel haarfijn aan wat mensen in deze tachtiger jaren willen. Vergeet niet dat ik ervaringsdeskundige ben.' Ze trok een olijk gezicht. 'Mensen willen uit de band springen, maar wel in een beschermde omgeving. Ze willen seks, maar geen al te grote buitenisigheden. Wie dat wel willen, SM, bondage en andere perversiteiten, kunnen ergens anders terecht. Die moeten we buiten de deur houden, want voor hen lopen de "gewone" klanten weg. En ook moet de club niet alleen maar om seks

draaien. Mensen willen zich in een gezellige, vertrouwde omgeving kunnen ontspannen, samen wat eten en drinken, nieuwe vriendschappen opdoen.’

‘Klinkt goed, Laura Anne,’ zei ik. Ik noemde haar altijd bij haar beide voornamen. ‘Het lijkt erop dat je weet wat je wilt. Maak maar een plan.’

Ik regelde een ondernemerskrediet en gaf haar de vrije hand. De club *Freeparty* werd een succes. In de Leidse binnenstad konden we een voormalige wolweverij huren, nog een residu van de aloude Leidse lakenindustrie. Laura Anne richtte het gebouw in met een moderne uitstraling en voorzag het van alle ruimtelijke en sanitaire benodigdheden die je in een chique club mag verwachten. Een restaurantgedeelte met een bar, verborgen nisjes, aparte kamertjes, badkamers en een sauna. Ze probeerde de club een tijdje bijna gratis uit, waardoor er meteen al een flinke toestroom op gang kwam. Intussen had Laura Anne een lidmaatschapssysteem bedacht, op grond waarvan deelnemers verplicht waren een contante storting te doen, een soort aandeel, zoals ook bij duurdere golfclubs gebruikelijk was. Dat gaf de leden een zekere garantie voor exclusiviteit en niveau. Want naast de inleg was ook de prijs van het lidmaatschap zelf een behoorlijke drempel. De bovenkant van de markt noemde Laura Anne dit. Wonderlijk genoeg bleek dat nu juist klanten aan te trekken. Het gaf status, ze wilden erbij horen, al werkte dit niet voor de volle honderd procent, want er bleken soms ook ordinaire mensen te zijn met veel geld. Laura Anne ontpopte zich echter als een getalenteerde gastvrouw die de touwtjes stevig in handen hield. De lidmaatschapsgelden werden vanwege de privacy met een niet te herkennen omschrijving van de rekeningen van de leden afgeschreven. De club leverde een zekere en constante inkomstenstroom op.

Het geld van mijn bedrijven kwam binnen zonder dat ik daarvoor erg veel hoefde te doen. Maar al het succes was niet voldoende om mijn geldingsdrang te bevredigen. Ik vond mezelf een hele zakenman en wilde dat ook uitstralen. Ik kocht trendy linnen

kostuums en getailleerde overhemden met lange, puntige boorden en bijbehorende kleurige stropdassen. Ik liep erbij als de vrije jongen Tedje van Es van het duo Koot en Bie. Regelmatig was ik te gast bij sterrenrestaurants, soms samen met Corné, soms met Laura Anne, soms ook met ons drieën. Corné en ik waren allebei heimelijk een beetje verliefd op haar, op haar optimisme en vrolijkheid, haar lach en haar vermogen zaken te relativeren, en dat wisten we van elkaar. Een enkele keer voerde dit gegeven ons naar ons huis voor een avond relaxen en een wilde nacht.

Ik profileerde me steeds meer als zakenman en schafte een donkerblauwe Mercedes 280 SE aan. Ik kocht een loods in de Overbetuwe die we als opslagruimte gebruikten voor de voorraden van de parenclub, maar die in de praktijk vrijwel leeg stond. Ik genoot met volle teugen van het succes.

Corné zag het met stijgende verbazing aan. We praatten heel veel met elkaar, over van alles, maar zelden spraken we over onze dagelijkse werkzaamheden. Zijn colleges filosofie, zijn onderzoek en zijn publicaties enerzijds en mijn handel anderzijds lagen zo ver uit elkaar, dat er nauwelijks een brug over te spannen was. Onze onderlinge verhouding was hecht en warm, maar we lieten elkaar vrij in de invulling van ons werkzame leven. Corné verbaasde zich over mijn bedrijfsactiviteiten, waarin ik mezelf onderdompelde en waarvoor ik van hot naar her reed. En ik van mijn kant zag mijn partner als een kamergeleerde, een beetje saai, zittend achter een volgeladen bureau en een kast met boeken op de zoveelste verdieping van het Erasmusgebouw. Maar toch, als ik heel eerlijk was miste ik diep van binnen wel een intellectuele uitdaging.

Corné en ik vormden een gewoon gezin. Samen runden we het huishouden. Als we allebei vrij waren, wat niet zo vaak voorkwam, keken we 's avonds televisie of zaten te praten op de bank, waarbij ons werk maar zo nu en dan zijdelings aan de orde kwam. Maar we hadden ook veel gedeelde activiteiten, die lagen op het vlak van literatuur, muziek en kunst, van reizen en

ontdekken. Regelmatig reden we naar Parijs of vlogen we naar Londen of Berlijn om ons tegoed te doen aan lekker eten, musea, opera of musical.

Op zekere avond zaten we te eten in een restaurantje in de Nijmeegse binnenstad, toen Corné het onderwerp aansneed van mijn zakelijke triomfen, zoals hij het formuleerde. Ik peilde hem, zag de ernst op zijn gezicht en realiseerde me dat hij zich zorgen maakte.

‘Het gaat je voor de wind,’ zei hij, ‘en je zwelgt in je voorspoed en je welvaart.’

‘Klopt.’

‘Heb je er weleens over nagedacht wat dit met je doet?’

Ik reageerde verbaasd. Typisch zo’n vraag van een alfafiguur.

‘Wat het met me doet? Nou, eh, het maakt me blij en tevreden.’

Hij schudde zijn hoofd.

‘Blij misschien wel, maar tevreden?’ Hij dacht na en zei:

‘Tevreden betekent dat je genoeg hebt. Je hebt veel zelfvertrouwen gekregen. Geld maakt je zelfverzekerd. Maar kijk uit dat je niet in de valkuil van de zelfoverschatting valt, Ivar.’

Hij pakte mijn hand. ‘O, ik gun je van harte dat het je goed gaat. Ik zie het vanaf de zijlijn aan en geniet met je mee. Maar je kunt ook te zelfverzekerd zijn.’

Ik overdacht zijn woorden terwijl ik met smaak een hap van mijn rosbief nam.

‘Bedoel je dat je vindt dat ik doorsla in mijn werk? Nou, dat valt nog wel mee. Ik ken jongens die nog veel meer ondernemingen hebben.’

Hij was even stil.

‘Ja. Maar zie je het ook in proportie? Is het nodig om almaar groter en rijker te worden?’

‘Wat een vraag is dat, Corné. Natuurlijk zie ik dat.’

Corné haalde een velletje papier met een geprinte tekst uit zijn binnenzak en keek me veelbetekenend aan.

‘O, nee!’ riep ik tamelijk luid. De mensen aan de tafel naast ons keken op. Ik dimde en lachte zachtjes.

‘Spinoza. Het zal niet waar zijn.’

‘Ik wil je een korte passage uit de Ethica voorlezen, luister goed. *“Als het affect – dat is de primitieve vorm van handelen waarmee elk organisme zijn plaats in het bestaan bevecht – wanneer dit affect betrekking heeft op degene die zichzelf hoger inschat dan terecht is...”* Hij keek me indringend aan. *‘... wordt ze hoogmoed genoemd. Hoogmoed is een soort waan, omdat de mens met open ogen droomt dat hij alles echt kan doen wat hij zich louter inbeeldt, dat hij zijn inbeelding als werkelijkheid beschouwt, en daarin glorieert zolang hij zich niets kan voorstellen wat het bestaan van die inbeeldingen uitsluit, en zijn vermogen tot handelen beperkt. Hoogmoed is dus een blijdschap die daaruit voortkomt dat de mens zichzelf hoger inschat dan terecht is.’* Zo, laat dat maar eens goed tot je doordringen, het werd zo’n 350 jaar geleden geschreven.’

‘Een vertaling graag.’

‘Oké. Hij zegt: als je jezelf hoger en beter inschat dan je in feite bent, dus als je hoogmoedig bent, dan maak je jezelf ten onrechte blij, omdat je je alleen maar inbeeldt dat je zo goed bent.’

Hij overhandigde mij het vel papier en wenkte de serveerster om zijn wijn en mijn tonic bij te schenken. Ik moest de ingewikkelde zinnen een paar keer overlezen voordat de betekenis tot me doordrong. Ik knikte langzaam en at verder aan mijn rosbief.

‘Nu zou je denken,’ vervolgde Corné, ‘dat Spinoza hoogmoed als een slechte eigenschap beschouwt, maar dat is niet zo. Ik heb je geloof ik als eens uitgelegd dat “goed” en “kwaad” bij Spinoza heel andere begrippen zijn dan in onze huidige betekenis. Goed is iets als het bijdraagt aan onze macht, slecht is iets dat daaraan afbreuk doet.’

‘Ha!’ zei ik. ‘Ik heb dus de zegen van Spinoza, voor wat dat trouwens waard is.’

‘Zeker, zolang je maar blijft bedenken dat hoogmoed en zelfoverschatting wanen zijn. Je wordt er blij van, het gevoel dat je alles kunt, maar zij is niet de werkelijkheid.’

‘Hoogmoed komt vóór de val.’

‘Inderdaad.’ Hij hief zijn glas. ‘Proost.’ We dronken en zwegen. Zijn woorden kwamen harder bij mij binnen dan ik had willen toegeven. Was ik inderdaad hoogmoedig geworden, was ik mezelf aan het overschatten?

‘Volgens Spinoza,’ zei Corné, ‘wijst de hoogste hoogmoed op de hoogste machteloosheid van het gemoed.’

Weer zo’n zin.

‘Oftewel: je denkt dat je daadkrachtig bent, maar in feite volg je door je zelfoverschatting machteloos je passie. Het is zaak om je daadkracht te laten leiden door rede, je verstand. Dat wilde ik je zeggen.’

Tijdens het vervolg van ons hoofdgerecht was ik stil. Cornés boodschap was overgekomen, ik zou erover nadenken. Mijn verstand gebruiken.

Als nagerecht namen we beiden tiramisu. Ik had het velletje papier in mijn zak gestopt. Mijn vriend en partner babbelde weer over gewone dingen. Zijn college Spinoza was voorbij.

’s Nachts in bed lag ik wakker naast de man die de oorzaak was van mijn onrust, maar die zelf diep in slaap was. Tegen vieren kwam ik tot de conclusie dat er, hoogmoed en zelfoverschatting of niet, weinig mis was met de wens om mijn zaken uit te breiden. Spinoza was al meer dan driehonderd jaar dood.

Terwijl de jaren voorbijgingen, kreeg ik opnieuw de kriebels. Door de prettige manier waarop mijn zaken in het westen van het land door Laura Anne werden geregeld, had ik mijn handen vrij voor nieuwe zakelijke uitdagingen. Ik dacht een tijdje na en kwam andermaal tot de conclusie dat ik kennelijk rijk werd ten koste van andermans ontembare behoeften. Ik had een handelsfilosofie ontwikkeld, die erop neerkwam dat je producten moest verkopen waar mensen aan verslaafd zijn, waar ze van afhankelijk zijn of waar ze tenminste een sterke behoefte aan hebben. Tabak, sigaretten, shag, dat zijn producten waar mensen aan verslaafd zijn en die ze dus altijd zullen blijven kopen. En seks. Ook buitenlands geld is zo’n behoefte, omdat men hoe dan

ook op vakantie wil, binnen of buiten Europa. En daarvoor heb je Engelse ponden, Marken, Kronen, Dollars, Francs en Lires nodig. En over drank, alcohol, hoef ik niet uit te wijden. Daar zal altijd vraag naar zijn. In die trant doorredenerend kwam ik op het idee om in fastfood te investeren. Mensen willen altijd een vette hap, al dan niet ter vervanging van zelfbereide maaltijden. Als je het goed organiseert, dan is daar dik geld mee te verdienen.

Laura Anne was me opnieuw van dienst. Zij kon als advocaat gemakkelijk uitzoeken welke bedrijven er slecht voorstonden of al surseance van betaling hadden aangevraagd en in de verkoop stonden. Ze kwam twee vrijwel failliete cafetaria's op het spoor, in Elst en in Valburg, allebei familiebedrijven die volgens haar waren vastgeroest in hun eigen sleur. Potentie genoeg, maar de eigenaren zagen die gewoon niet. Ik ging met de eigenaars praten. Er waren overeenkomsten. In beide gevallen ging het om een ouder echtpaar zonder opvolgers. Ook het personeel leed aan sleetsheid. Met een nieuw bedrijfskrediet, waar ik liefst dertien procent rente voor moest betalen, kocht ik de twee bedrijven goedkoop op en maakte daarmee een doorstart mogelijk. Ik liet de cafetaria's een opknapbeurt geven en verdiepte me in de fastfoodtrends die eraan zaten te komen. Het vinden van geschikte bedrijfsleiders was een gedeelte van het proces waar ik van genoot. Ik plaatste een advertentieoproep, voerde sollicitatiegesprekken en selecteerde twee jonge vrouwen die bruisten van energie en die volgens mij in staat moesten zijn om de vernieuwde cafetaria's, ondanks de economische crisis, nieuw leven in te blazen. Het kostte tijd en moeite, maar na een paar maanden begon de investering haar vruchten af te werpen. Op de bovenverdieping van ons huis had ik een kantoor ingericht van waaruit ik de zaken regelde. Administratief had ik de boel op orde en ik kon de gearriveerde zakenman gaan uithangen. Intussen kregen de hoogmoed en de zelfvoldaanheid waarvoor Corné me had gewaarschuwd steeds meer vat op mij.

2019

Vanaf mijn bankje op de Gemeentehaven loop ik weer de brug op, want het uitzicht fascineert me. Ik kijk in noordelijke richting. Iets verderop links stond ooit de houtfabriek van Wildeman waar ik heb gewerkt nadat ik met mijn studie was gestopt. Verderop rechts staat een fraaie molen. Ik sta als Narcissus in het water te staren. Het heldere blauw van de lucht en het wit van de wolken weerkaatsen in het rimpelloze, licht deinende oppervlak. Ik zie mezelf weerspiegeld in het water met de lucht als achtergrond. Ik ben van aard weliswaar een zelfbeschouwer, maar ik hecht geen waarde aan mijn eigen spiegelbeeld, noch aan het oude volksgeloof dat zich achter de spiegel je ziel of je levenskracht bevindt. Maar er komt bij het aanschouwen van mijn spiegelbeeld voor de tweede keer een gevoel van vage blijdschap omhoog. Ik probeer het te vatten, te ontdekken waar het vandaan komt, maar ik kan er weer niet bijkomen. Dan wordt het beeld ruw doorsneden door een motorvlet die van achter me onder de brug vandaan komt. Ik ben het kwijt. Vrolijke kinderen achterin de boot wekken me zwaaiend uit mijn trance. Ik zwaai terug. Als het water weer gekalmeerd is, is de magie van mijn spiegelbeeld verdwenen. In gedachten glijd ik terug naar de jaren tachtig, die zo'n cruciale periode vormden in ons beider levens, in onze relatie. Corné en ik, verbonden, maar ook gesepareerd en in zekere zin ook geïsoleerd. We vormden aan de ene kant een gezin, en in verband met onze persoonlijke bezittingen hadden we zelfs een samenlevingscontract afgesloten. Maar anderzijds gingen we beiden onze eigen weg.

Tafelgesprekken, uitspatting – 1980-1988

De jaren tachtig waren begonnen. Mijn partner Corné en ik kenden elkaar nu vijf jaar. Viereneenhalf jaar woonden we samen en we waren ieder op onze eigen manier gelukkig. Toch begon onze relatie barstjes te vertonen. Of liever gezegd, in de band die er tussen ons was verschenen er zwakke plekken. Persoonlijk klikte het nog steeds. Onze aanvankelijke verliefdheid had zich ontwikkeld tot een hechte verbondenheid en kameraadschap. We waren levensgezellen geworden. Geen van beiden keken we om naar andere mannen, dat kwam gewoon niet in ons op. Ook in dat opzicht waren we misschien wel een atypisch homopaar. Maar wat betreft de invulling van ons bestaan, of zoals Corné plechtig formuleerde: waartoe we op aarde zijn, zochten we het in totaal verschillende richtingen. We hadden elkaar ontmoet toen we allebei nog studeerden. Twee jonge honden, haast nog onbeschreven bladen, die gretig aan het leven snuffelden en vooral wetenschappelijke nieuwsgierigheid met elkaar deelden. We moesten elkaar, maar ook onszelf nog leren kennen. Maar in de loop van de jaren hadden we onze persoonlijke routes gekozen. Corné in de wetenschap, ik in de handel. En daar zat het venijn. We dreigden uit elkaar te groeien. Corné was een begaafd docent. Hij sprak altijd bedachtzaam, wat vormelijk zelfs, ook tegen mij over gewone, dagelijkse zaken. Hij vond steeds de juiste woorden en trof de juiste toon om te zeggen wat hij zeggen wilde. Hij had een talent om ingewikkelde zaken op een voor velen begrijpelijke manier te vertellen, wat hem geschikt maakte voor zijn beroep. Als universitair docent verzorgde hij onder andere het college ‘encyclopedie van de filosofie’, wat erop neerkwam dat hij in twee studie jaren een uitgebreid overzicht gaf van belangrijke filosofische stromingen en denkers. Hij begon bij de Indische filosofie, ging van de Grieken Socrates, Plato, Aristoteles en de Romeinse Stoïcijnen,

via de denkers van de Middeleeuwen, de Scholastiek naar de Renaissance en vervolgens naar de modernere filosofische stromingen. Zonder dat hij het wist ben ik een keer aangeschoven bij een college van hem, achteraan in een halfgrond, trapsgewijs oplopend auditorium waar tientallen studenten konden zitten. En die zaten er ook, want zijn colleges waren populair. Het ging die keer over Karl Marx en het historisch materialisme. Terwijl hij zo in zijn element was, was ik verliefder dan ooit. Zijn knappe gezicht was sprekend en boeiend en zijn stem nam je onontkoombaar mee in zijn betoog. Op het moment dat hij me in de gaten kreeg aarzelde hij een fractie van een seconde, maar hij was direct weer terug in zijn verhaal.

‘Ik hoop dat je er iets van hebt opgestoken,’ zei hij ’s avonds thuis. ‘Of was het te moeilijk voor een barbaar als jij?’

Het was zijn manier om me te straffen dat ik mijn studie niet had afgemaakt. Nog steeds.

‘Hallo zeg, barbaar..., nou heb je me wel heel erg laag zitten. Ik heb mijn kandidaats psychologie, hoor. Ik kan wel iets aan.’

‘Alleen doe je daar niets mee, dat vind ik nog steeds zonde.’

Een jaar geleden had ik twee cafetaria’s gekocht. Zelden liet Corné zich erover uit, maar ik voelde aan dat hij het maar niets vond. ‘Fritesboer’ had hij me eens schertsend genoemd. Of ‘Piet Patat’ naar de gelijknamige snackbar in mijn geboortedorp Warmond. Dan lachte ik maar.

‘Ik kan me er anders aardig mee bedruipen,’ was mijn repliek.

‘Jij kunt daar met je salaris niet aan tippen.’

‘Materieel gepraat,’ zei hij. ‘Het gaat bij jou alleen maar over geld. Er is toch meer in de wereld.’

Die keer liet hij Spinoza gelukkig achterwege.

Maar op een avond, tijdens ons toetje, vroeg Corné me plotseling of ik mijn zakelijke talent ook eens voor hem zou willen inzetten. Ik was verbaasd, omdat ik niet beter wist dan dat hij in zijn hart mijn bezigheden verafschuwde.

‘Wil je een cafetaria beginnen?’ vroeg ik. ‘Of een kroeg?’

‘Nee, Ivar, ik zou mijn handel iets meer intellectueel willen houden.’

‘Vertel op.’

‘Dit huis is groot, en het biedt een massa mogelijkheden.’ Hij keek de kamer rond waar we aan tafel zaten, ongeveer tien bij acht meter. Direct erachter lag nog zo’n zelfde kamer.

‘Daar wil ik iets mee doen. Ik denk aan het geven van cursussen filosofie voor geïnteresseerden, hier in huis.’

Ik reageerde enthousiast.

‘Ik wil graag een cursusruimte, voorzien van alle gemakken, waarin minimaal twintig mensen kunnen zitten.’

‘Oké. En wat wil je daar precies gaan doen?’

‘Mijn vak toegankelijk maken voor de gewone man en vrouw. Vertellen over oude wijsheden en nieuwere gedachten, filosofische thema’s. Misschien zelfs wel Spinoza uitleggen, al is hij voor de ongeschoolde persoon nauwelijks te volgen. Maar ik denk bijvoorbeeld ook aan meditatie en yoga. Dat laatste ga ik natuurlijk niet zelf doen,’ voegde hij er snel aan toe.

In het gesprek dat volgde kwamen we tot de slotsom dat de ruimte onder het hoge dak van ons huis, die we tot nu toe niet gebruikten, er het meest geschikt voor was.

Een paar weken later hadden we een aannemer over de vloer die de zolder opknapte. De wanden van de bestaande kamertjes van het pension werden gesloopt, waardoor er een grote zaal ontstond. We waren er zelf verbaasd over hoe groot. De bouwvakkers installeerden een nieuwe, bredere trap, isoleerden het hoge dak en maakten er tuimelramen in. Ze legden een nieuwe vloer en maakten een plafond en er kwam ook een toiletruimte. Een installateur legde op zolder verlichting en centrale verwarming aan en installeerde een geluidsinstallatie. Toen het allemaal klaar was kochten we tafels en stoelen die we in de vorm van een rechthoek plaatsten, waaromheen twintig mensen konden zitten. Vooraan in de ruimte kwam een projectiescherm te hangen dat je kon neerlaten. Aan het plafond hingen we een voor de tachtiger jaren hypermoderne beamer.

Een bevriende amateurkunstenares vroeg ik een affiche te ontwerpen, waarop al snel de eerste aanmeldingen binnenkwamen. Ons huis groeide binnen een half jaar uit tot een centrum voor lezingen en cursusactiviteiten, waar mensen uit Nijmegen en omgeving op afkwamen. Corné en zijn gastinleiders konden er al hun kennis en enthousiasme in kwijt. Op een winterse avond ergens halverwege de tachtiger jaren organiseerde we een lezing van Corné over de filosoof Martin Heidegger. Het is een onderwerp waar mensen gewoonlijk niet in massa's op afkomen, maar toch was er nog een vijftiental toehoorders. De bijeenkomst was nog maar net begonnen toen het buiten begon te ijzelen. Er vormde zich een dikke ijslaag op de wegen en stoepen en ook op ons oprijpad en de parkeerplaats. Toen om half tien de cursusavond was afgelopen, bleek het volstrekt onmogelijk om over de steile, smalle weg lang ons huis te lopen, te fietsen of met een auto te rijden zonder over het spekgladde ijs uit te glijden of met de auto de berm in te slippen, of erger. Er was nog geen strooiwagen langs geweest, want die kon vermoedelijk ook niet tegen de heuvel opkomen. De eerste verschijnselen van lichte paniek bij de gasten begonnen zich te vertonen. Er zat echter niets anders op dan wachten totdat de weg weer begaanbaar zou zijn. Corné toonde zich van zijn charmante zijde en nodigde de deelnemers beneden uit voor een hapje en drankje, totdat ze weer naar huis zouden kunnen. We zaten met zeventien mensen te babbelen, in een kring in de achterkamer, vier vrouwen, elf mannen, Corné en ik. Op zeker moment kwam een van de deelnemers terug op de cursusavond. Die was kennelijk over iets abstracts als 'het Zijn' gegaan. Hij vroeg naar angst als fundamentele ervaring van de mens, de angst voor het 'Zijn' waarover Corné had gesproken. 'Dat is nou zo'n typisch filosofische vraag,' merkte ik half schertsend op. 'Maar er is veel over te zeggen,' zei Corné zonder mij aan te kijken, 'zoals vanavond hopelijk duidelijk is geworden.' Hij keek de kring rond. 'Misschien is het aardig als degenen die dat willen

daar iets over zeggen. Om de tijd te doden, en er toch een zinnige invulling aan te geven. Geen discussie, maar meer beschouwend. Het aftasten van de grenzen van het begrip, zoals een filosoof dat pleegt te doen. Wat is angst? Hoe ervaar je die? Wat is het voorwerp van angst? Dat soort vragen.'

Er ontspoon zich een alleraardigst groepsgesprek over angst, dat in het werk van Heidegger blijkbaar een belangrijk begrip is. Sommigen vertelden heel open over hun persoonlijke angsten. Anderen hielden een meer algemeen betoog. Maar we kregen met ons allen een aardig beeld van wat angst is. En de angst voor de dood, zo luidde de slotconclusie, is de meest fundamentele vorm van angst.

Tegen half twaalf hoorden we buiten het zware geluid van een vrachtwagen. Ik ging kijken en zag een strooiwagen langzaam achteruit de helling afrijden, terwijl hij voor zich uit zand en zout strooide om de weg begaanbaar te maken. De deelnemers konden naar huis.

Toen ze waren vertrokken zaten Corné en ik met een glas (Corné cognac, ik alcoholvrij bier, want ik dronk nog steeds geen alcohol) in onze oorfauteuils.

'Wat een avontuur,' zei ik.

'Ja,' antwoordde Corné, 'de cursus zelf was min of meer standaard, maar het nazitje was bijzonder. En ik was verrast door de kwaliteit van de inbreng van sommigen. Ze zijn geen van allen filosofisch geschoold, maar jeetje, wat een verhalen kwamen er.'

'Ik denk dat dat komt doordat ze vooraf door jou in de stemming waren gebracht.'

'Mogelijk. Hoe het zij, deze avond heeft me op een idee gebracht, Ivar. Zulke gesprekken zijn geweldig. Die ga ik hier organiseren en ik noem ze symposions, naar Grieks voorbeeld. Met dat idee loop ik al langer rond.'

'Symposion? Dat is toch een drinkgelag?'

'Nou, niet alleen maar drinken. In Athene waren het inderdaad overvloedige maaltijden met veel wijn, aangelengd weliswaar,

want ik denk dat ze niet te snel dronken wilden worden. Tijdens de bijeenkomst werden door de deelnemers redevoeringen gehouden rond een bepaald thema. Daar ging het om.’ Corné werd al geestdriftig bij de gedachte. ‘Je kent natuurlijk ‘Symposion’ van Plato, over de liefde en de god Eros. Zoiets bedoel ik. Ik ga mensen uitnodigen – nee, mannen moet ik zeggen. Want vrouwen mochten er in Athene niet bij aanwezig zijn, uitgezonderd *hetiares*. Dat waren gecultiveerde courtesanes die een bijdrage konden leveren aan de conversatie en eventueel na afloop seksuele diensten konden leveren.’ Hij keek me dubbelzinnig aan. ‘Zo iemand als onze Laura Anne, bijvoorbeeld.’ Ik reageerde niet. ‘Dan zetten we twee lange rijen tafels tegen elkaar aan, zodat de deelnemers dicht bij elkaar zitten. We laten flink wat eten en drinken cateren, de verlichting wordt gedimd en dan kan het feest beginnen.’

Anderhalve maand later vond het eerste symposion plaats. Het thema was: De markt van welzijn en geluk, over het gelijknamige boek van de filosoof Hans Achterhuis dat kort tevoren, in 1981, was verschenen. Er waren negen aanwezigen, waaronder Corné en twee van zijn collega’s, een buurman die we hadden leren kennen en ik. Ook Laura Anne was erbij. De andere drie deelnemers waren afkomstig uit het Nijmeegse welzijnswerk. We lieten een koud buffet aanrukken en openden de nodige flessen wijn. Voor degenen die geen alcohol wilden stond er een karaf met water op tafel. Het zag er feestelijk uit. Corné opende het gesprek met een samenvatting van de boodschap van het boek.

‘Nog niet zo lang geleden moesten mensen in moeilijke situaties zichzelf bedruipen en dat deden ze ook. Of ze hielpen elkaar. Tegenwoordig wordt de hulpverlening steeds meer van de mensen afgepakt en in handen van beroepskrachten gelegd. Voor medische verzorging van vóór de wieg tot aan het graf is dat nu al volkomen normaal geworden. Medici definiëren steeds nieuwe ziektes en kwalen, en bieden er een specialistische behandeling voor aan. Dit alles geldt ook voor het welzijn van mensen. Er is

een markt ontstaan waarin aan welzijn en geluk geld wordt verdiend. Het is een aanbodmarkt, er is steeds meer hulp, nooit minder. Mensen worden op die manier objecten van zorg, niets kunnen ze meer zelf, ieder probleem moet voor hen door professionals worden opgelost. We worden slaven gemaakt van de zorg.’

Als eerste hield een van de welzijnswerkers een Marxistisch getint betoog, waarin hij alle schuld bij het kapitalisme legde. ‘De arbeidskracht van arbeiders wordt door ondernemers tegen te weinig geld gekocht, zodat de kapitalist winst maakt ten koste van de arbeider. Verder is er ook sprake van geestelijk onderwerping van het volk door het kapitaal, namelijk via de religie. Religie is de opium van het volk, waarmee de mensen zichzelf in slaap sussen. En nu is ook het lichamelijke welzijn van de arbeidersklasse vercommercialiseerd. Artsen zijn grootverdieners geworden voor medisch werk dat de mensen vaak alleen maar is aangepraat, maar dat wel door het volk zelf via een collectieve financiering wordt betaald. Zelfs welzijnswerkers, ja, ook ikzelf, verdienen aan de ellende van kansarmen. Ik steek de hand in eigen boezem. Mensen zouden meer autonoom moeten worden, minder afhankelijk van beroepskrachten. Maar dat willen de professionals niet, omdat hun dat hun baan en dus geld zou kosten. Ik pleit dan ook voor minder beroepskrachten.’

Laura Anne hield een heel ander verhaal. Ze gaf een paar schrijnende voorbeelden van haar cliënten die door het economische systeem werden uitgespuugd, vervolgens door overheidsinstanties in de steek werden gelaten en tussen wal en schip vielen.

‘Maar ik verdedig het bestaan van betaalde beroepskrachten, zoals ikzelf. Ik zet mijzelf in als (overigens slecht) betaalde sociaal advocaat voor mensen die het slachtoffer zijn geworden van het kapitalisme. Ik help hen binnen de grenzen van de wet, die in wezen kapitalistisch georiënteerd is. Maar de enige manier om deze mensen als advocaat letterlijk recht te doen is de

uitwassen van het kapitalisme te bestrijden met kapitalistische middelen.’

Ik had onze vriendin nog nooit zo serieus gezien.

Eén van Cornés collega’s, een jonge vrouw, hield een warm betoog voor zelfhulpgroepen. ‘Het is inderdaad mogelijk om als mens je eigen hulpverlener te zijn, maar dat kun je niet in je eentje. En er zijn alternatieven, zoals ook in het boek van Achterhuis wordt aangegeven. Met name Vidogroepen, voor vrouwen in de overgang, zijn een goed voorbeeld. Deelnemers ervaren dat veel andere vrouwen dezelfde klachten hebben, en dat weerhoudt hen ervan om zich al te snel bij de dokter te melden en een lading pillen te krijgen. Ook het feminisme biedt mooie mogelijkheden. VOS-cursussen die vrouwen bewuster maken van hun positie in het gezin en in de samenleving, Blijf Van Mijn Lijf Huizen, waar vrouwen hulp kunnen krijgen en die opvang bieden aan mishandelde vrouwen.’

Er volgde geen discussie, niemand kreeg gelijk of ongelijk. Een aantal kanten van het thema werd belicht, vanuit ieders eigen denkwereld.

Voor mij werd de avond een openbaring.

Want zelf viel ik bij dit thema als ondernemer natuurlijk volkomen uit de boot. Ik was immers als eigenaar van vijf ondernemingen het prototype van een kapitalist. Ik verdiende geld aan de behoeften van anderen. Maar over deze nadelige ethische kant van mijn werk had ik eerlijk gezegd nog nooit serieus nagedacht, sterker, het was mijn bedrijfsfilosofie, ik was er trots op. Mijn bijdrage aan het tafelgesprek was dan ook kort. Ik zei dat onze huidige economie nu eenmaal gebaseerd was op het kapitalistische systeem. Ik begreep dat, in de opvatting van Marxisten, winst maken in feite diefstal van arbeiders is, maar benadrukte dat ik op mijn manier ook voor mijn werknemers zorgde. Ik betaalde hun een redelijk loon, ze hadden goede arbeidsvoorwaarden, kortom ik buitte ze niet uit. Er waren bijna tien gezinnen in mindere of meerdere mate van mijn bedrijven

afhankelijk, en dat voelde ik als een zware verantwoordelijkheid. Ik was niet alleen maar uit op mijn eigen voordeel.

Na dit symposium begreep ik beter wat Corné bedoeld had als hij zei dat er meer in het leven was dan de vrije jongen uithangen en geld verdienen.

Ongeveer eens per drie maanden organiseerde Corné zo'n symposium, telkens met andere deelnemers en over andere onderwerpen. Hij genoot er zichtbaar van.

Een jaar later kwam ik op het idee om de vaste personeelsleden van al mijn bedrijven een feestje aan te bieden. Ik vond dat ze dat verdienden. De zaken gingen goed, en dat kwam toch vooral door hun toedoen. Dus nodigde ik hen op een zaterdagavond uit in ons huis, veertien medewerkers, zeven mannen en zeven vrouwen en ikzelf. Ook mijn zakenpartner Laura Anne was erbij. Ik zorgde voor drank en glazen op een grote tafel die als bar diende. En ik zorgde voor muziek, mijn collectie pop-lp's, Beatles, Moody Blues, BeeGees, Focus, Stones, Animals, dat werk. Ik was niet zo van het extreme. Verder had ik een flinke dansvloer vrijgemaakt.

Het was hoogzomer en warm weer. Ik ontving mijn gasten om een uur of acht met thee en koffie in de tuin, in de avondzon op het terras. De meesten kenden elkaar niet, dus deed ik een rondje voorstellen. Meer was niet nodig, er ontstond direct een aangename sfeer van ons kent ons en uitwisselen van ervaringen. Na de koffie verplaatste het gezelschap zich naar de zolder.

Na een uurtje drinken en dansen, toen het al schemerde, begonnen zich als bij afspraak koppels te vormen, die alleen nog maar belangstelling voor elkaar leken te hebben. De vrouwen en mannen bewogen zich zwetend over de dansvloer. Ik zag tweetallen die volgens mij bij elkaar hoorden, maar ook gemixte paren. Allemaal hetero. Regelmatig liepen ze naar de bar om nieuwe drank te halen of gingen ze naar het toilet. Een van mijn gasten had eigen grammofoonplaten meegenomen met zwoele nummers, die pasten bij de temperatuur. Lionel Richie, David Bowie, Michael Jackson. Ze dansten dicht tegen elkaar aan in de

zaal die steeds duisterder werd. Niemand had meer belangstelling voor mij of voor Laura Anne. Als twee muurbloempjes zaten we langs de kant en zagen het aan. We waren allebei broodnuchter.

‘Dit gaat de verkeerde kant op, Ivar,’ zei Laura Anne tegen mij.

‘Nou ja, als je dat tenminste verkeerd vindt.’

‘Hoe bedoel je?’

Naïeveling die ik was!

‘Ik zie,’ zei ze, ‘hetzelfde als wat elke avond in onze parenclub gebeurt: er hangt seks in de lucht. Kijk maar naar de bobbel in de broek bij sommige mannen. Als je dat niet wilt, moet je nu ingrijpen.’ Ze wist uit ervaring hoe het op dit soort feestjes toeging. Zelf was ik nooit in *Freeparty* geweest, tenminste niet als hij open was.

‘Ik pieker er niet over om in te grijpen. Het is hun feestje.’

‘Vind ik ook.’ Ze kwam dicht tegen me aan zitten. ‘Laten wij het dan ook maar gezellig maken.’

Het was intussen bloedheet geworden en halfdonker. De enige verlichting kwam van een paar schemerlampjes langs de wanden. Tegen half elf zette iemand *Je t’aime* van Jane Birkin op. Het was alsof er bij dit zwijmelnummer een rilling door het gezelschap ging. Een van de mannen trok zijn door getranspireerde overhemd uit. Een van de vrouwen deed de bandjes van haar topje naar beneden. Zo begon het.

Tegen twaalfen kwam Corné thuis. Hij wierp een nieuwsgierige blik naar binnen door een kier in de deuropening. Mijn partner is bepaald niet preuts, maar wat hij zag schokte hem. De meeste gasten, sommigen half ontkleed, waren al zo dronken dat ze nauwelijks meer tot welke handeling ook in staat waren. Het was het tafereel van een groepsorgie. Een drinkgelag. En Laura Anne en ik zaten aan de wand en keken ernaar.

Mijn gasten bleven, zoals tevoren afgesproken, slapen. Want ik wilde niet op mijn geweten hebben dat ze met veel drank op naar huis zouden rijden. We hadden zes slaapkamers op de eerste verdieping, waarvan een voor onszelf. In de andere vijf hadden

ze hun roes liggen uitslapen. Sommigen hadden door Laura Anne en mij ondersteund moeten worden om de trap af te komen. Een paar van hen hadden in de feestzaal zelf overnacht op geïmproviseerde matrassen van losse stoelkussens.

Corné vertrok de volgende ochtend al om acht uur voor een lange wandeling. Ik sprak hem nauwelijks. Geleidelijk kwamen de feestgangers naar beneden voor een simpel ontbijt, water en paracetamol. Sommigen hadden een kater, maar door de bank genomen waren ze redelijk te pas. Ze bedankten me uitbundig voor het fantastische feest en vertrokken de een na de ander naar huis. Als laatste vertrok Laura Anne naar haar Leidse appartement. Toen was het opeens heel stil in huis, dus begon ik op zolder de rommel op te ruimen. Ik dweilde de vloer. Lege glazen, flessen en bierkratten sleepte ik twee trappen af naar de garage. Als laatste zette ik de tafels en stoelen weer in de cursusopstelling. De slaapkamers zouden de volgende dinsdag door onze huishoudelijke hulp worden opgeruimd en schoongemaakt.

Om twaalf uur kwam Corné thuis van zijn wandeling en zijn gezicht stond op onweer. Ik zat op het terras uit te rusten van mijn huishoudelijke werk. Hij was zwaar opgefokt, helemaal niet zoals ik hem kende. Corné was altijd de rust en zelfbeheersing zelve. Hij liet zich op een terrasstoel vallen en keek me aan.

‘Ik heb nagedacht.’

Ik kromp quasi grappig in elkaar en zei: ‘Zeg het maar.’

‘Je stelt me teleur, Ivar.’

‘In welk opzicht?’

‘Moet ik dat nog zeggen? Dat was geen feestje, gisteravond, maar een boertige zuip- en neukpartij. Ik dacht dat ik naar zo’n schilderij van Jan Steen stond te kijken waarop erop los gedronken en gevreeën wordt.’

Uit de manier waarop hij het zei merkte ik dat hij echt kwaad was. Hij had een rood hoofd en een vertrokken mond. Ruzie in de zin van schreeuwen of schelden lag niet in zijn aard, maar dit was ernstig.

‘Dat is hun manier om plezier te beleven,’ zei ik vergoelijkend. ‘Samen dansen, dronken worden en een beetje, eh, minnespel.’ Ik haalde mijn schouders op, bagatelliserend, alsof ik het ook niet kon helpen. ‘Het was warm, bloedheet om precies te zijn, en er was opwindende muziek. En ja, dan komt er een vrouwenborst tevoorschijn. En dan, nou ja... Het waren vooral de vrouwen die opgewonden raakten, en dan kunnen die kerels niet achterblijven. Maar ze vonden het allemaal een fantastische avond.’

‘De helft was getatoeëerd.’

‘Dat hoort bij dit type mensen, Corné. Het is hun manier om...’

Hij viel me in de rede.

‘En jij en Laura Anne?’

‘Ah, zit hem daar de kneep?’ teemde ik ‘Je bent jaloers. Maar ik kan je geruststellen: we hebben ons keurig gedragen. We hebben allebei de hele avond geen alcohol gedronken, we hebben het aangezien en we hebben besloten om niet in te grijpen. En een klein beetje intiem gedaan, dat wel, maar daar is het dan ook bij gebleven.’

Hij had een ondoorgrondelijke blik. Het was voor het eerst in vijf jaar dat ik hem zo zag. Het was onze eerste echte woordenwisseling.

Mijn eerlijkheid over Laura Anne beviel hem kennelijk, want zijn woede zakte een beetje.

‘Hebben ze ook echt..., jeeuwel?’

‘Wil je de smerige details horen? Nou, sorry, ik heb niet alles gezien wat er in het halfdonker is gebeurd.’

Hij schudde zijn hoofd.

‘Het interesseert me helemaal niet wat ze precies hebben gedaan. Wat me zo tegenvalt is het niveau! Het niveau! Alsof het dieren zijn. Walgelijk.’

Nu werd ik kwaad. Ik vond dat ik voor mijn personeel moest opkomen.

‘Je hebt het wel over mensen, hoor! Waardevolle mensen. Het zijn vrouwen en mannen die het werk doen in mijn winkels. Heel gewone mensen, niet van die hoogst beschaafde, gestudeerde

mensen zoals jij. Kom terug op aarde, Corné. Dit is het niveau van vijftiennegentig procent van de bevolking. Of meer. Het zijn hardwerkende mensen, die de verantwoordelijkheid dragen voor een drankwinkel of een cafetaria. Niet iedereen is in staat om Spinoza te begrijpen.'

Dat was een stoot onder de gordel, en ik merkte dat mijn opmerking doel trof. Corné kalmeerde. Hij reageerde niet op mijn opmerking.

'Het steekt zo schril bij elkaar af.'

'Wat bedoel je?'

'Mijn bijeenkomsten op zolder, mijn symposions, en de jouwe. En daarmee jij en ik. Ze illustreren het grote verschil tussen ons.'

'Nou, dat geldt andersom ook,' antwoordde ik recalcitrant. 'Jij verkeert in hogere kringen, figuurlijk en ook letterlijk, ergens bovenin het Erasmusgebouw. De universiteit is jouw wereld, wetenschap, filosofie. Maar dat is niet de manier waarop gewone mensen in de wereld staan, hoor.'

Corné zuchtte diep en liet zijn hoofd zakken.

'Dat is waar,' zei hij zacht. 'De mensen met wie ik omga en met wie jij omgaat. Ik heb vannacht liggen nadenken en er ook tijdens mijn wandeling over lopen piekeren. Ik denk er al veel langer over na, al sinds jij in de handel bent gegaan. Wie ben jij eigenlijk, Ivar? Dat vraag ik me af. Ik dacht ooit dat ik je kende, maar ik ken je niet meer. Dat is me vannacht duidelijk geworden. Jouw leven staat zo ver af van het mijne. Het leven dat je lijdt, het werk dat je doet, de contacten die je hebt.'

Nu moest ik zuchten.

'Had je die gedachten alleen maar vanwege een uit de hand gelopen feestje?'

'Nee, nee, niet alleen maar daarom. Zelfs niet in de eerste plaats. Het is fundamenteeler. We hebben het er al vaker over gehad, Ivar. Maar...'

Ik besloot het initiatief te nemen. Als Corné zo duidelijk liet merken dat hij vond dat we niet meer bij elkaar pasten, dan moest dat gezegd worden.

‘Wil je van me af?’

Het hoge woord was eruit.

‘Ik hou van je, Ivar. Nee, ik wil niet scheiden. Maar misschien is het wel goed dat we een poosje allebei nadenken hoe het verder moet met ieder van ons.’

‘Oké.’

‘En dat we dat niet onder één dak doen.’

Nu sloeg mijn hart een slag over.

‘Je bedoelt dat je me eruit gooit?’

Ik liet de gedachte tot me doordringen. Corné en ik tijdelijk uit elkaar.

‘Dat kun je niet menen.’

Corné keek alleen maar. Ik zat dik in de verdediging. Het was Cornés huis, hij had alle troeven in handen. Tot dan toe was het geen moment bij me opgekomen dat ik in dat opzicht van hem afhankelijk was. Ik moest in een dwaze gedachtekronkel denken aan getrouwde vrouwen die na een rijk huwelijk opeens door hun man in de steek werden gelaten, en die vervolgens zonder inkomen en zonder bezit maar voor zichzelf moesten zorgen, van de bijstand moesten leven. Voor mij gold dat laatste gelukkig niet. Ik was financieel zelfvoorzienend.

‘Je meent het dus.’

‘Ik hou van jou, Ivar, eerlijk waar. Als persoon, als mens. Maar ik heb moeite met het leven dat je lijdt. Misschien moet ik je wel opnieuw leren kennen en ervaren of ik nog steeds mijn leven met jou kan delen.’

‘Is er soms een ander in het spel?’ Ik dacht aan al die avonden dat hij niet thuis was en op de universiteit werkte. Maar ik wist onmiddellijk dat dit niet zo was. Er verschenen tranen in zijn ogen.

‘Je doet me pijn, Ivar.’

Even later trostten we elkaar. Maar ik wist dat een scheiding, naar ik hoopte tijdelijk, onontkoombaar was.

Ik sta in verwarring op de brug. Wat heb ik gezien? Was het een inkijk in de toekomst, een paranormale ervaring? In de eerste jaren met Corné, de jaren waarin ik hoofdzakelijk bezig was met mijn zakelijke activiteiten, was mijn speciale talent op de achtergrond geraakt. Maar in de afgelopen decennia is mijn helderziendheid aanzienlijk aangescherpt door het beroep dat ik heb uitgeoefend. Ik denk dat dit zo werkt, dat je je sensibiteit de kans moet geven zich te ontwikkelen en te manifesteren. Het beeld van mijzelf in het wateroppervlak van de Leede is zonder twijfel afkomstig uit mijn intuïtie. Maar vanwaar dan die plotselinge blijdschap? Ik kom overeind uit mijn gebogen houding en strek mijn rug. Mensen kijken naar me. Wat staat die kerel al die tijd tegen die brugleuning te doen? Spoort hij wel? Is hij soms van plan er een eind aan maken? Ik kom in beweging, loop de brug af de Gemeentehaven op en begin in de richting van het dorp te lopen. Op de parkeerplaats zijn de marktlui bezig hun spullen in bestelbusjes te laden. Het loopt tegen vieren, de markt gaat sluiten. Ik sla rechtsaf en slenter de Jan Steenlaan in, die even verderop overgaat in de Dorpsstraat. Het is druk bij Albert Heijn. In mijn jeugd stond hier de Roomse school voor jongens, met wie we als protestantse jongens regelmatig gingen knokken. Ik heb er ooit een in de vijver tegenover de villa van Nypels gesmeten. Ik merk dat ik van mijn oude dorp geniet en ik wil graag rust nemen voor overpeinzing. Halverwege de Dorpsstraat is een pleintje met een stenen pomp in het midden. Daar is een restaurant gevestigd in een gebouw dat ooit een school was en later een gymnastieklokaal, waar we met de klas twee keer per week naartoe gingen. Er is ook een terras waar ik een plekje uit de wind zoek en een tonic bestel.

Overpeinzing – 1987

Nog diezelfde zondag pakte ik twee koffers en vertrok. Corné en ik hadden afgesproken dat het voor twee maanden zou zijn. Acht weken, om erachter te komen of onze relatie toekomst had. Ik had eerst geen idee waar ik naartoe moest. Het was een toevalligheid dat op de bovenverdieping van mijn cafetaria in Elst een appartementje leeg stond. Daar kon ik voorlopig slapen. De administraties van mijn bedrijven, een kast vol ordners, kon ik niet meenemen, maar ik kon in ons huis terecht om te werken, in elk geval overdag als Corné op de universiteit was. Een scheiding van tafel en bed heette dit.

De eerste nacht was moeilijk. Ik was verdrietig, teleurgesteld en boos en ik lag te piekeren. Vooral de vraag *waarom* hield me bezig. Ik had het niet zien aankomen. Waarom, en waarom juist nu?

Wat had ik verkeerd gedaan? Had ik wel iets verkeerd gedaan? Of was het Corné die het opeens op zijn heupen had gekregen? Ik overwoog de mogelijkheid dat hij overspannen was. Ik wist dat hij, naast zijn onderwijs- en onderzoekstaak, aan zijn dissertatie werkte. Was het hem te veel geworden, kon hij mij er niet meer bij hebben? Ik moest huilen, maar ik verbeet mijn tranen door diep in en uit te ademen. Even later kwamen ze toch. Het uit de hand gelopen feest van mijn werknemers was de aanleiding geweest, zoveel was wel duidelijk, de spreekwoordelijke druppel. Maar toch ook niet meer dan dat. Corné kon niet geschokt zijn vanwege een beetje seks, want hij en ik waren als het om erotiek ging wel wat gewend. We hadden in de jaren dat we samen waren wel wildere feestjes bijgewoond. In dat opzicht waren we aan elkaar gewaagd.

Zoals een paar jaar eerder, aan boord van een tjalk tijdens de zomervakantie. In de haven van Harlingen ontmoetten we

schipper Koert en zijn vriendin Ilse, een jong koppel, ik schatte hen nog geen dertig. Ze zagen er door de buitenlucht oergezond uit, gebruind door de zon, hun haren wapperden in de wind. Met een gezelschap van nog drie echtparen, allen ergens tussen de dertig en veertig, zouden we een week over de Waddenzee zwalken. Het werd een prachtvakantie. Urenlang zeilden we over open water en door kreken tussen de zandbanken. Nu en dan kwamen we een veerboot tegen of hadden we zicht op de vuurtoren van een Waddeneiland waar we langs kwamen. Het was mooi weer. Overdag lagen we naakt te zonnen op het dek, onbespied. We genoten van de warmte, van het geluid van klotsend water tegen de boeg en de zijwaarden, van het fluiten van de wind langs het want en de prachtige roodbruine zeilen. We legden aan in Oudeschild, West-Terschelling en Nes. Al snel raakten we met ons allen bevriend. Aan het einde van de eerste dag, terwijl we in de avondkoelte, dicht tegen elkaar in de diepe kuipruimte op het achterschip zaten, stelde Corné voor dat we elkaar iedere avond een verhaal zouden vertellen. Zoals in de Decamerone of de Canterbury Tales. Zelf begon hij als eerste met het klassieke verhaal van Odysseus, die langs een eiland moest varen waar zich Sirenen, halfgodinnen bevonden. Die konden zo mooi zingen, dat zeelieden er geen weerstand aan konden bieden en ernaartoe moesten. Dat liep altijd slecht af, want schepen liepen te pletter op de rotsen en de bemanningen kwamen om. Maar Odysseus smeerde was in de oren van zijn bemanning en liet zichzelf aan de mast vastbinden. Zo kon hij het verleidelijke gezang horen, maar de bemanning niet, en die hoorden ook niet zijn geschreeuwde bevelen om naar het eiland toe te varen. Odysseus voer er veilig langs. De Sirenen verloren daardoor hun magische krachten en veranderden in rotsblokken. Iedereen, zelfs de enkeling die het verhaal al kende, luisterde ademloos toe. Mijn Corné kon mooi vertellen. De avond erna lag de tjalk midden op de Waddenzee voor anker. Onze gastheer en gastvrouw hadden zich discreet teruggetrokken in hun vooronder. Een van de vrouwen, Marieke, vertelde een

erotisch verhaal. Tijdens het vertellen illustreerde ze haar vertelling tot ieders verbazing en genoegen door zich al pratend langzaam uit te kleden. We hadden haar al naakt zien zonnen, dus eigenlijk was niemand erg geschokt. Totdat haar man Sjors opstond, op zijn vrouw afliep en, terwijl ze doorvertelde, handelde zoals het verhaal ging. Alsof zij alleen op de wereld waren. Algemene opwinding greep om zich heen. Het gebeurde in de openlucht, op het dek van het schip. Niemand die het kon zien, afgezien van een paar wadvogels die verderop in het ondiepe water naar voedsel liepen te zoeken, maar die geen enkele belangstelling toonden voor menselijke seksuele activiteiten. Zo verliepen ook de volgende avonden.

De laatste avond van de zeilvakantie liet schipper Koen de tjalk droogvallen op een zandbank. Het schip lag zo vast als de ark van Noach nadat de zondvloed was weggezakt. Op minder dan honderd meter afstand zagen we een stuk of tien zeehonden die lagen uit te rusten van een vermoeiende dag op vis jagen.

‘Dit droogvallen,’ zei Koen, ‘is de ultieme manier om het getij van deze zee te leren kennen. Dat moet ik jullie een keer laten ervaren. Op dit moment liggen we vast, maar over ongeveer zeven uur is het weer hoog water, dan gaat het schip drijven en kunnen we verder varen.’

Onder zijn leiding klommen we met een trapje overboord en maakten een wandeling over de zandbank. Groepen zeevogels vlogen krijsend op.

Enmaal weer aan boord vertelde Ben een liefdesverhaal. Spannend en goed verteld, maar niet erotisch. Dat had hij voor deze laatste avond goed aangevoeld. Het begon al te schemeren toen het applaus opging in de avondwind. Maar er stond nog iets te gebeuren.

Corné verdween door de kajuitdeurtjes naar onze hut en kwam een paar minuten later tevoorschijn, spiernaakt. Kreetjes van verrassing ontsnapten aan diverse kelen. Maar hij was onbewogen en doelgericht. Langzaam liep hij door het gezelschap heen, stapte over de kuiprand op het brede zijboord

en klom op het dak van de roef. Daar ging hij staan, rechtop als het granieten standbeeld van een Griekse filosoof. Misschien voelde hij zich ook wel zo. Zijn strakke, gespierde lijf stak scherp af tegen de roze gestreepte hemel, het licht van de ondergaande zon legde een gouden glans op zijn licht getinte huid. Met zijn linkerhand leunend op de gestreken gaffel en het opgerolde zeil, zijn rechterarm gestrekt in de richting van de ondergaande zon, bleef hij roerloos staan. Ik was ontroerd door het beeld van mijn partner.

‘Dit is de natuur!’ riep hij luid over het wad. Zijn stem droeg ver. Vogels schrokken ervan op. Het gezelschap zweeg in opperste verbazing.

‘Dit is god!’

‘God is de natuur!’

‘Ik ben de natuur!’

‘Ik ben god!’

‘De natuur is mij!’

‘God is mij!’

Nog minstens twee volle minuten bleef hij staan, als in trance. Dan leek hij te ontwaken. Hij liet zijn arm zakken en liep met een naar binnen gekeerde blik terug, via het dek, door de kuip waar wij zwijgend naar hem opkeken, en verdween door de roefdeurtjes. Een kwartier later voegde hij zich volledig gekleed bij ons gezelschap. Niemand vroeg iets, geen van allen reageerden we op wat we hadden gezien. Ze moesten wel denken dat hij dronken of stoned was. Of was het een performance? Niemand had geklapt. Maar ik wist beter, want ik had de betekenis van de woorden herkend.

Die nacht, op onze smalle tweepersoonsmatras in de piepkleine hut fluisterde hij me toe dat hij een *peak experience* had beleefd.

‘Die zee,’ fluisterde hij, ‘die zandbanken, de golven in de verte, de dieren op het wad, het is allemaal van een onaardse schoonheid. Ik voelde me een ogenblik één met de natuur, één met god, maar ook afhankelijk van de natuurwetten, op de manier zoals Spinoza het bedoelde. Want god is de natuur. Ik

heb op dat bovendek een ogenblik ervaren wat het betekent om zodanig met god-natuur verenigd te zijn, dat ik zonder hem niet kan bestaan of begrepen kan worden, maar hij ook niet zonder mij kan bestaan.'

Voordat ik hem kon vragen wat hij daar precies mee bedoelde viel hij in slaap.

Nee, het kon niet mijn seksuele moraal zijn die de oorzaak was van onze proefscheiding. Corné had in dat opzicht zelf te veel boter op zijn hoofd.

Maar wat dan wel? Terwijl de weken van onze scheiding traag voorbijgingen en ik zo goed en zo kwaad als het ging mijn werk deed, pijnigde ik mijn hersens met de vraag wat er dan wel achter zou kunnen steken. Tijdens een ritje naar Valburg in de BMW M6, waar ik mijn Mercedes voor had ingeruild, kwam de gedachte plotseling omhoog: het moest niet aan mijn gedrag, maar aan mij liggen, aan mijzelf zoals ik was, aan mijn persoon. Ik als mens, voortvloeiend uit mijn genen en mijn opvoeding, was het waarin Corné was teleurgesteld. Maar wie was ik eigenlijk echt?

Daar moest ik over nadenken. Ik zou een confrontatie met mijn afkomst onder ogen moeten zien, want die was totaal anders dan die van Corné. Ik regelde mijn zaken in Valburg en reed naar Elst, waar ik op mijn bovenverdieping op het bed ging liggen nadenken. Ik kreeg een beeld door van een groot stenen gebouw met een koepel. Het was lang geleden dat ik in mijn geest een beeld had gezien. Het was een vaag beeld. Een Romeinse kathedraal? De Sint-Pieter? Het beeld vervaagde weer en ik concentreerde me op mijn jeugd.

Ik was een kind uit de lagere middenklasse. Al heel jong was ik me bewust van mijn anders-zijn binnen het gezin Van Noort. Mijn moeder was een schat, zij leefde in een beperkte, religieuze, vertrouwde denkwereld. Mijn vader was intelligent, maar hij was in zijn jeugd klein gehouden binnen het arbeidersmilieu waaruit hij kwam. Pas op latere leeftijd had hij zich via het Praktijkdiploma Boekhouden en MBA aan zijn milieu kunnen

ontworstelen en bereikte hij de status van een witte boordenbaan. Ik hield veel van mijn broer en zus, maar ze verschilden zo ontzettend van mij. Mijn broer Jan was een matige leerling op de lagere school. Hij ging, zoals veel jongens uit het dorp, naar de Ambachtsschool. Aansluitend werd hij door de gemeente aangenomen als onderhouds- en klusjesman, wat hij nog steeds was. Mijn zus Gerrie had moeite met leren. Ze zat een jaar op de huishoudschool en werd verkoopster bij De Gruyter in Oegstgeest. Sinds de opheffing van De Gruyter werkte ze bij de Spar.

Maar ik, Ivar, mocht naar het gymnasium en kon gaan studeren. Mijn broer en zus hebben me nooit echt begrepen en keken altijd een beetje tegen mij op.

Het was ook mijn helderziendheid waarmee ik me in mijn jeugd onderscheidde. Toen die zich manifesteerde reageerde mijn omgeving ongelovig en soms lacherig. Grappig genoeg was het juist mijn moeder die me serieus nam, zeker nadat ik al heel jong mijn zus in het park had behoed voor verdrinking.

Wat men niet kon begrijpen was dat ik beelden kon zien van dingen die op een andere plaats of in een andere tijd plaatsvonden, die de meeste andere mensen niet konden zien. Ik was pas vijf jaar toen ik tijdens een wandeling door het dorp naar de spoorwegovergang wees en tegen mijn moeder zei dat daar een ongeluk zou gebeuren. Op kerstavond gebeurde dat ook. Een auto werd door de trein gegrepen, waarbij een Oegstgeests echtpaar om het leven kwam. Maar behalve mijn moeder wilde niemand geloven dat ik het van tevoren had geweten.

Ook voorvoelde ik dat een invalmeester op de lagere school, een oudere, gepensioneerde onderwijzer, niet lang meer te leven zou hebben. Een paar weken later vertelde de juf met betraande ogen dat hij niet meer zou komen.

Ik had in mijn geest gezien dat de houtfabriek van Wildeman, waar ik later zou gaan werken, in brand zou vliegen. In augustus 1969 was het zover. We gingen er kijken en het was alsof ik het voor de tweede keer zag.

Mijn voornaam was Ivar, een vreemde naam. Die kwam ergens uit het noorden, en was het enige dat ik bij mijn adoptie had meegekregen. Waarschijnlijk was ik een van de weinigen in het land die zo heette.

Ik was anders dan mijn puur Nederlandse ouders, Jan en Anna, en ook anders dan Jan en Gerrie. Ik was niet blond, maar donker. Als we met ons allen naar het strand gingen, werden mijn broer en zus dik ingesmeerd met zonnebrandolie. Bij mij hoefde dat niet, ik verbrandde niet maar werd egaal bruin, iets waar mijn moeder heimelijk trots op was.

Ongeveer vier jaar was ik, toen ik ontdekte waarom ik anders was. Dat ik was geadopteerd. Dat gebeurde in het voorbijgaan, we waren er niet speciaal voor gaan zitten. Mijn moeder hing de was op en ik gaf de knijpers aan.

‘Mamma,’ vroeg ik, ‘waarom zie ik er anders uit dan Jan en Gerrie? Ik heb een heel ander gezicht en andere haren.’

Ik overviel haar ermee, maar mijn moeder aarzelde geen seconde met haar antwoord.

‘Omdat je anders bént, Ivar. Jij bent heel speciaal.’

Daar moest ik over nadenken.

‘Wij hebben jou gekregen,’ ging ze verder. ‘Je was een cadeau waar pappa en ik heel blij mee waren.’

Met dat antwoord nam ik voorlopig genoegen. Want ik wist: kinderen krijg je. Dus dat ik een cadeau was, was niet zo ongewoon. Maar een dag later stelde ik natuurlijk de onvermijdelijke vervolgvraag: ‘Van wie heb je mij dan gekregen?’ Mijn moeder had intussen tijd gehad om na te denken.

‘Jij was een jongetje zonder vader en moeder, Ivar. Wij vonden jou zo mooi, toen hebben pappa en ik gezegd: “Wij willen jouw vader en moeder zijn.” Sinds die tijd ben jij ons kind en zijn Gerrie en Jan je zus en je broer.’

Mijn persoonlijkheid is gevormd in een dorp van tegenstellingen. Je had er protestant en katholiek. Er was een protestantse en een katholieke bakker. Een katholieke harmonie en een protestantse

fanfare. In ons dorp had je van bijna alle voorzieningen twee varianten. Twee kerken, natuurlijk. Twee scholen, of eigenlijk drie, want de katholieke jongens en meisjes zaten in verschillende schoolgebouwen. Er waren twee voetbalclubs, maar alleen een Christelijke korfbalclub. En bij de toewijzing van woningwetwoningen werd rekening gehouden met de kerk waar je bij hoorde.

Een andere tegenstelling in Warmond was die tussen rijk en arm. Vrijwel alle mensen waar we mee omgingen waren niet rijk. Onze vrienden- en kennissenkring bestond uit werkmannen, handambachtslieden en land- en fabrieksarbeiders die je doorgaans kon herkennen aan het plaatselijke dialect dat wij van mijn ouders niet mochten spreken. Als gezin hadden we het niet slecht, maar een vetpot was het ook niet. Mijn moeder was thuis, zoals de meeste moeders in die tijd. Mijn vader had een baan als boekhouder bij een plaatselijke scheepswerf waar luxe motorjachten werden gebouwd. Pas toen ik in Leiden op de middelbare school zat kon mijn vader zich van zijn loon een auto permitteren, een grijze Ford Cortina. In zijn hart vond hij het een uitspatting die van hoogmoed of ijdelheid getuigde. Maar een auto maakte je leven zoveel comfortabeler. Hij parkeerde de auto verderop, omdat het ding nauwelijks in onze straat paste. En misschien ook wel uit valse schaamte.

Aan ons kinderen werd bijgebracht dat we gewoon waren en gewoon moesten blijven. ‘Wij zijn dan wel geen dubbeltje,’ zei mijn vader ooit tegen ons drieën, ‘hoogstens vijftien cent. Maar een kwartje, dat zullen we nooit worden. Onthoud dat goed!’ Er woonden ook rijke mensen in Warmond, in grote huizen verspreid door het dorp en langs de Leede, zoals hoogleraren van de Leidse universiteit en hoge ambtenaren uit De Haag. Onze lokale autoriteiten waren de burgemeester, de dominee, de notaris en de dokter. Daar keek je tegenop. Op enige afstand werden ze gevolgd door de schoolhoofden, de directeur van de Boerenleenbank, zakenlieden, bollenboeren en middenstanders, die weer hoger en belangrijker waren dan wij. Je hoorde erbij, of

je hoorde er niet bij. Het gezin Van Noort behoorde duidelijk tot de laatste categorie.

Zo was het resultaat van mijn denken over mijn afkomst. Het beeld van een jongetje dat in een warm gezin was terechtgekomen, maar toch min of meer als vreemdeling opgroeide in een sfeer van kleindorpsheid en sociale controle. Het beeld van een intelligente basisschoolleerling die aanvoelde dat hij verschilde van de andere kinderen, die aura's kon zien maar niet goed wist wat hij ermee aan moest. Van een middelbare scholier die zich ervan bewust werd dat hij niet alleen in spiritueel, maar ook nog in seksueel opzicht verschilde van anderen. Die wist dat hij talenten had maar daarmee niet uit de voeten kon.

Was het zo verwonderlijk dat ik enorm verschilde van Corné, die uit een intellectueel milieu stamde, waar geld geen thema was, maar die in zijn jeugd van zijn ouders weinig warmte had ervaren?

Zelf had ik vanuit mijn afkomst de leidende gedachte meegekregen: blijf geen dubbeltje, word vijftien cent, maar word nooit een kwartje. Ik was intussen een gulden geworden. Ik liet de afgelopen jaren van Corné en mij de revue passeren. Had Corné het niet regelmatig tegen mij gezegd? Dat ik alleen maar materieel geïnteresseerd was? Dat ik uitsluitend oog leek te hebben voor geld verdienen, steeds meer geld? De conclusie begon te rijpen dat ik misschien mijn leven anders zou moeten gaan inrichten.

Verder kwamen mijn gedachten niet. Ik werd in mijn gepeins gestoord door de telefoon.

Wat nu weer, dacht ik. Voor welke van mijn ondernemingen werd mijn aandacht gevraagd, op dit uur van de dag?

Maar het was Corné die belde.

‘Ivar,’ zei hij, ‘je moet hier naartoe komen. De politie staat voor de deur.’

2019

Nu ik toch in het dorp ben, besluit ik mijn vader te bezoeken, die nog altijd in z'n eentje in ons huis aan de Herengracht woont. Hij is inmiddels drieënnegentig. Met hem kan ik herinneringen ophalen.

Ik betaal mijn consumpties en wandel loop het terras af, langs de voormalige school naar de Herenweg. Het valt me op hoe fraai de Katholieke kerk is die daar achter hoge bomen verscholen staat. Die schoonheid is me in mijn jeugd nooit zo opgevallen. Katholieken waren mensen met wie je zo weinig mogelijk te doen wilde hebben. Ik sla bij de Herenweg rechtsaf en kom even verderop langs mijn vroegere bewaarschool. Het gebouwtje staat er nog, anno 1886. Christelijke Kleuterschool staat erop. Zuivere nostalgie. Beelden van toen staan me weer helder voor de geest. Wij kleuters op kleine stoeltjes in een kring, de juffrouw in een kuise jurk en het lange haar in een knot in het midden. Ik leerde er de eerste beginselen van sociaal gedrag. Als je iets wilt vragen of zeggen, dan steek je je vinger op. Als een ander kindje iets vastheeft wat jij graag wilt hebben, dan pak je het niet af, maar dan vraag je het. Als je buiten speelt, dan mag je niet met je billen in het natte zand gaan zitten, want daar word je ziek van. Ik sla rechtsaf en loop langs de muziektent de Baan op, waar ik in mijn herinnering de School met den Bijbel verwacht. Maar die staat er natuurlijk niet meer, die is jaren geleden gesloopt. Nu staat er een afschuwelijke betonnen bunker van een telecombedrijf. Het is onbegrijpelijk dat de gemeente ooit toestemming heeft gegeven om dat ding daar neer te zetten. Ik schud mijn hoofd en loop door richting Dorpsstraat.

Eindpunt, slot – 1988

Tijdens mijn detentie, hoe kort die ook geweest mocht zijn, was ik tot de conclusie gekomen dat ik een ander mens moest worden. Ik wist dat ik mijn leven moest omgooien en gedurende de eenzame uren in mijn cel had ik gelegenheid gehad om daarover na te denken. Ik was er nog niet helemaal uit, maar de hoofdlijn was duidelijk: afscheid nemen van mijn leven als snelle jongen. Ik zou ermee beginnen zodra ik weer buiten was.

Corné kwam me ophalen in mijn eigen poenerige auto. Deed hij dat expres, om mij met mijn manier van leven te confronteren? Het zou kunnen. De begroeting was koeltjes. Tijdens het ritje van Arnhem naar Nijmegen spraken we niet veel.

Eenmaal terug in ons huis in Berg en Dal stond ons een lastig gesprek te wachten. We wisten beiden dat we samen verder zouden kunnen, maar dan zou ik moeten veranderen. En Corné wellicht ook. Onze proefscheiding had wat mij betreft al te lang geduurd, meer dan drie maanden tot aan de rechtszitting en daarna nog drie weken intern. Het was intussen zomer geworden. Corné zette koffie en we gingen tegenover elkaar op het terras zitten.

‘Ik heb je gemist,’ zei Corné simpelweg. ‘In mijn eentje in dit grote huis was niet echt leuk. Ik moet je bekennen dat ik nog meer tijd op de universiteit heb doorgebracht dan ik voorheen al deed.’

‘Nou,’ was mijn reactie, ‘dat is dan wederzijds, dat gemis bedoel ik. Mijn tijdelijke onderkomen in Elst was ook niet bepaald ideaal. Het was er somber en het rook er niet fris. De frituurgeur van beneden drong via de mechanische afzuiging en door de kieren van het raam mijn kamer binnen. Ik kan voorlopig geen patat meer zien.’

We moesten allebei lachen, een beetje onwennig, alsof het ons eerste afspraakje was, wat het in zeker opzicht ook was. De oude vertrouwelijkheid was nog niet terug.

Corné was de eerste die het onderwerp aansneed.

‘Bij mijn laatste bezoek aan jou in de Koepel, nou ja, tevens mijn eerste, zei je dat je leven op de helling gaat.’

Ik veerde op, nieuw elan stroomde door mijn lijf.

‘Ja! Ik heb diep nagedacht, Corné. Over jou en mij, over mijn afkomst en de jouwe. Mijn wieg stond – ha, ha, dat weet ik niet eens. Maar ik ben opgegroeid in een klein rijtjeshuisje aan de Herengracht. Jij in een Oegstgeestse villa. Een totaal verschillende start van onze levens. Onze jeugd is zo verschillend geweest, mijn prioriteit was het ontstijgen van mijn milieu. O, begrijp me goed, ik heb schatten van ouders gehad, een warme jeugd, ze hadden alles voor mij over. Toch heb ik me altijd de mindere gevoeld van mensen met aanzien, met bezit.

Tot nu toe heb ik mijn leven dan ook besteed aan het compenseren daarvan, aan zakelijk en materieel succes. Dat was voor mij het levensdoel. Dat is ook wat tussen ons begon op te spelen. Voor jou was dat iets om op neer te kijken. Toch?’

‘Nou,’ zei Corné, ‘zo zwart wit ligt het nou ook weer niet.’ Hij keek me schuldig aan. ‘Ik heb natuurlijk ook nagedacht.

Misschien heb ik me die bewuste zondagmorgen na het feest wat al te, eh, kras uitgedrukt. Ik wilde zeggen dat jij zo’n ander leven hebt dan ik. Ik begon diepgang in jou te missen, al heb je die wel degelijk. En ja, in een bepaald opzicht vond – en vind ik nog – dat het met jou de verkeerde kant opging. De valkuil van bezit, van rijkdom, is dat je steeds gretiger wordt, dat je er steeds meer van wilt hebben en dat je er zelfs ongelukkig van wordt als er mensen zijn die meer hebben dan jij. Weet je nog dat je ooit tegen me zei: “Ik ken jongens die nog veel meer ondernemingen hebben.”? Dat was het moment dat ik dacht: dit is de valkuil waar Spinoza voor waarschuwt. Dit is wat hij een “aandoening” noemt, een interne hartstocht, waar je zelf slaaf van bent. Je gijzelt jezelf in je rijkdom en je enige doel wordt de allerrijkste te

worden. En wat dan? Dan nog zal je honger naar bezit niet gestild zijn. Hebzucht is onmatige begeerte en liefde tot rijkdom. Maar als je rationeel bent, en dat ben jij in beginsel, dan kun je...’ Hij stopte abrupt met zijn betoog.

‘Ik zit weer te preken.’

Ik glimlachte.

‘Mijn lieve Corné, je hebt gelijk. Ik ben zelf ook tot de conclusie gekomen dat mijn leven tot nu toe eenzijdig gericht was op het verzamelen van bezit. Dat is trouwens heel goed gelukt, mag ik wel zeggen. Als ik mijn ondernemingen verkoop, wat ik van plan ben te doen, dan kan ik de rest van mijn leven teren op de opbrengst.’

Ik zuchtte.

‘Maar door die levensinstelling heb ik me vervreemd van jou. En ook van mijn familie. Weet je dat mijn vader me in de gevangenis heeft opgezocht?’

‘Oh?’

‘Ja. Hij zei met zoveel woorden dat hij zijn Ivar niet meer herkende. En dat was ook zo. Hij had geen idee van wat ik allemaal doe. En eerlijk gezegd durfde ik er tegen hem ook niet rond voor uit te komen. Dat was een eyeopener voor me. Het voelde alsof ik me voor mijn succes moest schamen. Misschien deed ik dat ook wel. Dus...’

Heb je nog meer bezoek gehad?

‘Onze Laura Anne.’

Cornés gezicht versomberde.

‘De feitelijke oorzaak van je strafblad.’

‘Nou, haar partner blijkt een crimineel te zijn, die zonder mijn medeweten mijn loods heeft gebruikt. Laura Anne zelf staat daarbuiten. Trouwens, ze is inmiddels bij hem vandaan, zei ze. Ze was vrolijk, zoals altijd. “Even doorbijten, Ivar, over een paar weken ben je weer vrij man”, dat soort praat.’

‘Dus je dumpst haar niet?’

‘Ik kan niet zonder haar, zakelijk gezien.’

‘Nu verval je weer in je oude rol, je zakelijke beslommeringen. Maar past zij ook in jouw nieuwe leven? Dat is de vraag.’ Hij stond op om iets in te schenken. Cognac voor hem, alcoholvrij bier voor mij. We toastten en toen de glazen weer op tafel stonden zei ik:

‘Ik weet nog niet precies hoe en wat mijn nieuwe leven zal zijn. Daar ga ik over nadenken. Mijn eerste actie zal zijn om mijn vijf bedrijven te verkopen. Dat wil zeggen, de aandelen. Ze zijn ondergebracht in een holding, met daaronder de BV’s, de twee cafetaria’s, het geldwisselkantoor, de slijterij en de parenclub *Freeparty*. Dat heeft Laura Anne zo geregeld en daar ben ik haar dankbaar voor. Ik ben eigenaar van de holding, en dus ook enig aandeelhouder, maar ik ben ook directeur en bestuurder. Zelf is zij medebestuurder, dus in zeker opzicht zijn we collega’s. Laat ik je niet vermoeien met details. Ik moet er de tijd voor nemen om dat allemaal te regelen. Het zal misschien niet meevallen om kopers te vinden, maar Laura Anne heeft als advocaat een groot netwerk. En een nieuw leven komt er, dat is zeker. Laura Anne is een dierbare vriendin geworden, zij zal daar ook deel van gaan uitmaken, als ze dat wil, natuurlijk.’

‘Het klinkt me als muziek in de oren, om maar eens een platgetreden gezegde te gebruiken,’ zei Corné. ‘Kun je al iets zeggen in welke richting je denkt?’

Ik knikte langzaam.

‘Ik wil iets gaan betekenen voor mensen. En als het mogelijk is wil ik daar mijn helderziendheid bij inzetten.’

Hij keek me meewarig aan.

‘Oké,’ zei ik, ‘ik weet dat jij...’

‘...daar niet in gelooft,’ maakte hij mijn zin af. ‘Maar ik zal je steunen waar ik kan, voor zover dat tenminste nodig is voor zo’n snelle jongen als jij.’

Iets van de oude scherts, de vertrouwelijkheid kwam terug.

‘En...’ ik stak mijn wijsvinger op, ‘ik ben van plan mijn studie psychologie weer op te pakken.’

‘Alsnog! Dat is goed nieuws.’

‘Inderdaad, alsnog.’

We raakten een beetje uitgepraat en ik kreeg het warm in de zon. Ik stond op en gaf mijn partner een knuffel.

‘Wat mij betreft kunnen we na deze, eh..., loutering samen verder. Vind je ook niet?’

Corné hief zijn glas cognac. Ik hief mijn 0,0% biertje.

‘Op ons. Samen’

Maar zo simpel bleek het niet om een nieuw leven te beginnen. Mijn eerste actie was een gesprek met de accountant van mijn administratiekantoor. Hij ontving me met alle egards. Toen ik het plan voorlegde om de bedrijven van de hand te doen, keek hij echter somber.

‘Kijk,’ zei hij, ‘we beginnen economisch net weer een beetje op te krabbelen. De oliecrisis en de recessie dreunen nog na. Jouw ondernemingen hebben het naar verhouding nog aardig gedaan, daar mag je blij om zijn. Maar het is momenteel een ontzettend slechte tijd om te verkopen. De rente is hoog, ondernemers zijn niet in de stemming om grote investeringen te doen.’

‘Mooi is dat,’ reageerde ik. ‘En wanneer komen er betere tijden?’ Hij haalde zijn schouders op.

‘Tja, ik ben niet helderziend.’ Ik moest lachen. Als ik, als helderziende, zulke voorspellingen kon doen, dan was ik de rijkste man op aarde geworden. ‘Maar,’ vervolgde hij, ‘wat ik zeg, de economie begint weer aan te trekken. De huizenverkoop zit in de lift. Dat is altijd een goed teken, dat de mensen weer vertrouwen krijgen. Wacht nog een jaar of wat, zou ik zeggen, dan kun je een veel betere prijs krijgen. Dat zou mijn advies zijn.’

Daar kon ik het mee doen. Het kwam me slecht uit, want ik wilde zoveel mogelijk geld hebben om de rest van mijn leven andere dingen te kunnen doen.

Het was een feit dat Laura Anne nauw betrokken was bij mijn zakelijke bezigheden. Zij zou er zeker ook haar opvatting over hebben. Daarom besloot ik haar op te zoeken in haar Leidse appartement. Ze ontving me enthousiast, zoals ik had verwacht.

‘Ivar! Wat leuk,’

‘Nog bedankt,’ zei ik, ‘dat je me in de Koepel bent komen opzoeken.’ Ik kuste haar hartelijk. ‘En voor het waarnemen van mijn zaken tijdens mijn verblijf.’

‘Maar dat spreekt toch vanzelf. Kom verder.’

Laura Annes appartement lag op de bovenste verdieping van een hoog flatgebouw aan de noordkant van de stad en keek in de verte uit op de Kagerplassen. Als ik heel goed keek, kon ik mijn dorp zien liggen. Achter de hoge ramen dronken we een kop thee en genoten we van het uitzicht. Ik begon over mijn plan om onze bedrijven te verkopen. Daar kwam een typische Laura Anne reactie op. Ze lachte vrolijk, alsof ze het de beste grap in tijden vond. Dan werd ze serieus.

‘Verkopen. Hm. Waarom wil je van je business af? En ga je mij ontslaan?’

Nu moest ik op mijn beurt lachen.

‘In de koepel heb ik veel tijd gehad om na te denken over de rest van mijn leven. Zoals ik nu bezig ben, daar wil ik niet mee doorgaan. En in mijn nieuwe leven passen, vrees ik, geen zakelijke activiteiten meer.’

Dat moest even tot haar doordringen.

‘Oké. Wat wil je dan gaan doen?’

‘Nou, eh, ja, dat weet ik eigenlijk nog niet zo goed. Maar de opbrengst van de ondernemingen zal een mooi vermogen zijn waarmee ik opnieuw kan beginnen. Niet om er nog meer geld van te maken, maar om er iets nuttigs mee te gaan doen. Voor de mensheid, zal ik maar zeggen.’

Weer die vrolijk lach van haar.

‘Klinkt dat uit mijn mond zo belachelijk?’

‘Nee, hoor, sorry. Maar je verbaast me. Ik ken je als een ras ondernemer. En nu dit. Een nieuw leven, zeg je.’

‘Ja.’

‘Weet je, ik voel me wel een beetje verantwoordelijk voor je. Want tenslotte ben je min of meer door mijn toedoen in de bajes beland.’

‘Daar zeg je wat. Inderdaad, het was jouw partner die... Ik had geen idee wat hij in die loods uitspookte. Verdomme, ik wist niet eens dat je een partner had!’

‘Die relatie was een grote vergissing van mij. Hij was echt aardig, weet je. Helemaal geen type van een zware jongen. En hij was goed in bed. Eerlijk is eerlijk: ik ben er met open ogen ingetuind. Onze verhouding heeft trouwens minder dan een half jaar geduurd. Ik was er nog niet eens aan toegekomen hem aan jullie voor te stellen. En nou ja, partner, partner, laat ik zeggen dat we allebei niet helemaal monogaam zijn gebleven. Al snel kreeg ik in de gaten dat hij vooral belangstelling had voor mijn juridische kennis en mijn contacten. Ik ben denk ik erg naïef geweest. Ik wist niet beter dan dat ik een relatie had met een eigenaar van een garagebedrijf. Je moet me geloven Ivar, als ik zeg dat ik geen idee had wat hij naast zijn werk deed. En ik schaam me er diep voor, maar ik heb hem in mijn onnozelheid op het idee van die half leegstaande loods gebracht. Hij bracht me er heel gewiekst toe, moet ik zeggen. Ik heb de paar dingen die erin stonden zelfs nog naar de cafetaria’s laten brengen. Het is mijn schuld. Mea culpa. Kun je me vergeven?’

‘Jeetje. Zo onnozel ben je anders niet. Het moet wel een bijzondere kerel zijn.’

‘Ja. Maar ik heb geen contact meer met hem.’

‘Natuurlijk vergeef ik je, ik weet niet eens of er iets te vergeven valt. Jij kon niet weten dat hij er een wietplantage zou beginnen, toch?’

‘Nee, natuurlijk niet.’

‘Enfin,’ zei ik, mijn schouders ophalend, ‘het zijn gedane zaken. En misschien moet ik het wel als een signaal zien. Ik bedoel, dat de wereld zo rot als een mispel is, hoewel Corné daar geloof ik anders over denkt.’ Ik grinnikte. ‘Die meent dat wat mensen doen om hun eigen bestaan voort te zetten, in beginsel goed is. Heeft-ie van Spinoza. Alleen ging dat in dit geval ten koste van mij. Maar ik probeer het maar zo te zien, dat mijn detentie ook

iets goeds heeft gebracht. Een positieve ommekeer in mijn leven en denken.'

Laura Anne bestudeerde mijn blik om na te gaan of ik dit echt meende.

'Oké,' zuchtte ze, 'dan zal ik mijn schuldgevoel proberen te beteugelen.' Ze lachte haar vrolijke lach.

'Maar,' zei ik, 'om daarop terug te komen, wat vind je van mijn voorstel? Jij bent tenslotte niet voor niets medebestuurder.'

'Je overvalt me ermee, Ivar. Ik moet erover nadenken, en ook over mijn eigen positie. Mijn eerste ingeving zou zijn dat ik het liefst zelf je aandelen zou willen kopen. Maar daar heb ik het geld niet voor. Als je een nieuwe financier, een nieuwe aandeelhouder vindt, dan wil ik graag bij de bedrijven betrokken blijven. Ik heb de medewerkers in de afgelopen jaren goed leren kennen, en ik denk dat zij dat ook wel zouden willen. En dan liefst als directeur. Dat geldt in ieder geval voor de parenclub, want die is toch een beetje mijn kindje.' Ze bloosde.

'Daar kunnen we het zeker over hebben, Laura Anne. Je wijst het plan dus niet af?'

'Niet op voorhand, nee. Alleen vraag ik me af of dit er wel een goed moment voor is. Het is nu 1988. Hopelijk brengen de negentiger jaren een beter economisch klimaat. Dan kun je er meer geld voor krijgen.'

'Ja, dat zei mijn accountant ook al.'

'Nou, Ivar, dan weet je wat je te doen staat.'

'Ik zal dus nog wel een tijdje in dit leven verder moeten gaan.' Ik stak mijn wijsvinger omhoog. 'Maar ik heb ook ander nieuws. Ik ben van plan om mijn psychologiestudie weer op te pakken.'

Na deze woorden sprong Laura Anne overeind en omhelsde me.

'Dat is het beste nieuws dat ik in tijden heb gehoord!'

Met een opgelucht gevoel reed ik de A12 af. Naar huis. De gedachte dat ik weer een thuis had ontroerde mij. Een paar weken afwezigheid maar, en ik verlangde er meer dan ooit naar, naar ons huis in de heuvels en naar Corné.

Achteraf beschouwde ik de gesprekken met Corné en Laura Anne als de afsluiting van mijn oude leven. Mijn nieuwe leven kon beginnen. Als eerste concrete actie reed ik een dag later langs een autodealer om mijn poenerige BMW aan te bieden voor inruil.

2019

Warmond is een klein dorp. Het is maar een paar stappen lopen, vanaf De Baan langs hotel De Stad Rome, door de Dorpsstraat naar de Herengracht. Ik bezoek hem onverwacht, maar mijn vader is thuis. Uiteraard, want hij komt nauwelijks de deur meer uit.

‘Hé, daar hebben we onze psycholoog,’ is zijn begroeting. Die straalt warmte uit.

‘Hé, boekhouder. Hoe gaat het met je?’

We lachen allebei.

‘Ben je alleen?’

‘Ja, Corné is thuisgebleven, hij heeft niet zoveel met Warmond.’ Mijn vader is een verbazend fitte man. Hij loopt rechtop, zonder rollator, maar wel met een wandelstok. En geestelijk is hij goed bij. Hij zet koffie en tovert koeken uit de kast, terwijl ik vertel over mijn nostalgische toer door het dorp. Ik draag het blad met koffie naar buiten. We laten ons zakken op een zitje in de kleine achtertuin.

‘Red je het, zo in je eentje?’ vraag ik.

‘Ach, het gaat. Jan komt regelmatig langs en die kan ik wat vragen. Soms ga ik bij Gerrie aan, nu ze hier in St. Liduina woont. Maar zij heeft van de wereld geen weet meer. Ze herkent me niet.’

Hij zucht. Ik hoor hem denken: ‘En jou zie ik haast nooit’.

‘Ik was vanmiddag in Koudenhoorn, aan de overkant van de Leede,’ zeg ik opgewekt. ‘Het is daar mooi geworden, zeg.’

‘Ja, zeker. Maar toch is Warmond niet meer wat het was. Sinds de herindeling is het allemaal minder. Teylingen, wie bedenkt zoiets? Jacoba van Beieren, die heeft toch niets met ons dorp te maken? Waar is de tijd dat je met de burgemeester of met een wethouder iets kon regelen? Je broer Jan zegt het ook, het is bij de gemeente allemaal veel zakelijker geworden. Soms moet hij

in Sassenheim of Voorhout aan het werk.’ Mijn vader zegt het op een toon alsof dat een absoluut dieptepunt is. Er valt een stilte. Ik moet iets bij hem kwijt.

‘Herinner je je nog het gesprek dat we hadden over mijn studie, toen ik ermee wilde stoppen, bijna vijfenveertig jaar geleden?’

‘Natuurlijk weet ik dat nog. Ik ben wel oud maar niet seniel. Je gaf er van de ene dag op de andere de brui aan. Gelukkig heb ik je nog zover kunnen krijgen...’

‘...dat ik mijn kandidaats heb afgemaakt, ja. Voor dat advies ben ik je nog altijd dankbaar, weet je dat?’

‘Mooi dat je dat zegt, jongen. En het is uiteindelijk toch goed gekomen. Met je studie, tenminste. De vage dingen die je daarna bent gaan doen, daar begrijp ik niks van. “Het is onze Ivar in de bol geslagen”, zou je moeder zeggen.’ Hij zucht weer bij de gedachte aan zijn vrouw en er verschijnt een traan in zijn linkeroog. ‘Dat is volgend jaar ook vijfenveertig jaar gelden. Ik mis haar nog elke dag.’

‘Heb je ooit aan hertrouwen gedacht?’ Nog niet eerder heb ik dit zo rechtstreeks gevraagd. Hij moet even nadenken over zijn antwoord.

‘Ach, wat zal ik zeggen, Ivar, Anna was uniek en onvervangbaar. Ik heb wel eens met de gedachte gespeeld...’

‘...maar? Je was nog geen vijftig, je had nog een leven voor je.’

‘Ik weet het. Maar kijk jongen, het leven loopt zoals het loopt. Je kunt er weinig aan veranderen. De natuur gaat zijn gang. Het is me niet gegeven.’

Het is alsof ik Corné en Spinoza hoor praten.

Intuïtie – 1998

Op een zaterdagmiddag bezocht ik het Bijbels Openluchtmuseum. Sinds we achttien jaar eerder in Berg en Dal waren komen wonen, was ik daar nog niet geweest, ondanks dat het niet ver van ons huis lag. Ik kon er lopend naartoe. Corné bleef liever thuis. Hij had weinig op met het Christendom, was er niet in opgevoed. Voor mij, met mijn Hervormde jeugd, lag dat anders.

Het was een zonnige voorjaarsmiddag. Dromerig liep ik door het parkachtige museum waar je je kon wanen in het land waar het Nieuwe Testament zich afspeelde. Daarin stonden verhalen die voor mij al lang geen religieuze betekenis meer hadden, maar die in mijn jeugd een grote rol hadden gespeeld. Ik kwam Bijbelse namen tegen, Sion, Nazareth, Tiberias, ik kende ze allemaal nog. Ik bekeek de Tollenaarswoning en het huis van de maagd Maria. Over het uitgestrekte terrein reed een trammetje op en neer tussen de haltes Jericho en Jerusalem.

In mijn geest verschenen herinneringen uit mijn opvoeding. Ik zag mijn gelovige kindertijd, de dominee op de kansel, hoog verheven boven de kerkgangers, ik hoorde het kerkorgel spelen. Ik zag de kleurenplaten uit onze kinderbijbel waaruit mijn moeder voorlas. Ik zag mijn vader die na het eten met gedragen stem een passage uit Het Woord voorlas. Terwijl ik daar rondwandelde, zou ik bijna vergeten dat ik al jaren geleden het geloof had afgezworen.

Er was veel publiek in het museum. In het nagebouwde Romeinse straatje, de Via Orientalis, liep ik tussen een massa andere bezoekers over een mozaïek van onregelmatig gevormde tegels, toen ik plotseling een fel weerlicht zag. Het leek een soort bliksem die me verblindde. Ik schrok en dook intuïtief door die lichtflits in elkaar om hem te ontwijken. Ik struikelde, liep tegen een paar bezoekers op en moest tegen de gele muur van een

huisje leunen om overeind te blijven. Een minuut lang was ik totaal verblind. Toen ik geleidelijk weer iets kon onderscheiden, had zich een groepje bezoekers om mij heen verzameld. Ik keek verwilderd in het rond.

‘Gaat het wel, meneer?’ vroeg iemand.

‘Bent u onwel geworden?’

‘Hebt u zich bezeerd?’

Ik knipperde met mijn ogen om meer te kunnen zien.

‘Nee, nee,’ zei ik, ‘het gaat wel weer. Het kwam door die lichtflits.’

Er viel een stilte.

‘Lichtflits?’ reageerde een jongen. ‘Er was helemaal geen lichtflits.’

‘Jawel,’ mompelde ik. Want ik wist zeker dat ik een bliksem, een hemelvuur had gezien. Enkele van de omstanders keken me meewarig aan. Ik zag hen denken: die heeft te veel gedronken. Zodra ze zagen dat ik niets mankeerde, verloren ze hun belangstelling en liepen verder. Maar voor mij zag de wereld er opeens compleet anders uit. Ik leunde nog een tijdje tegen de muur en zag de passerende bezoekers met om hen heen een gloed, oplichtend als zichtbare energievelden. Ik zag hun aura’s, sterker en helderder dan ik in vele jaren had waargenomen. En ik ervoer ambigue beelden, vage impressies van de mensen om mij heen, van hun beleving van het moment, hun gevoel, hun emotie. Daardoor kreeg ik de neiging om hen op hun schouder te tikken en tegen ze te zeggen: hé, denk aan je hart. Of: kop op, joh, het komt allemaal goed. Of: hé, je drinkt te veel.

Maar ik leunde alleen maar tegen mijn ruwe muur. De mensen keken naar me, met een blik van ‘wat doet die vent raar.’ Ik was al jaren afgestudeerd psycholoog en ik kon me hun verwondering voorstellen. Iemand die in het openbaar afwijkend gedrag vertoont wordt onmiddellijk ingedeeld in een categorie. ‘Spoort niet helemaal’, ‘vraagt aandacht’ of ‘doe even normaal’. Ze hadden allemaal gelijk.

Ik voelde me moe en had behoefte aan een ogenblik rust. Dus kocht ik een beker zwarte koffie en ging op een bank zitten. Geleidelijk aan begon de felheid van mijn waarnemingen iets af te nemen. De koffie bracht mijn op hol geslagen indrukken enigszins tot proporties terug. Maar de bijzondere helderheid van mijn waarnemingen bleef, ook nadat ik het openluchtmuseum had verlaten. Er was echt iets veranderd. Wat was er met me gebeurd?

Dit was precies de vraag die Corné me stelde toen ik later samen met hem op ons terras zat.

‘Nou, ik zag een fel licht,’ verklaarde ik simpelweg.

‘Een licht...’

‘Ja. Ik zag het echt. Een soort rolbliksem, die op me afkwam. Ik werd er volkomen door verblind, ik moest tegen een huisje leunen om overeind te blijven. Maar de mensen om me heen keken me aan alsof ik gek was. Misschien was ik dat ook wel, want behalve ikzelf schijnt niemand het te hebben waargenomen. En je gelooft me vast niet, Corné, maar ik nam opeens van alles waar, gekleurd licht om mensen heen. En ik voelde wat zij voelden.’

‘Nou, zeg...’

‘Je zult me wel voor gek verklaren, maar het is echt zo. Het lijkt wel alsof mijn helderziendheid sinds vanmiddag tien keer zo scherp is als ze was. Ik zie het allemaal. Nu!’

‘Oké.’

‘Je gelooft me niet, hè? Maar ik zie het ook bij jou. Ik zie dat je pijn hebt in je hoofd, nek en schouders. En je bloeddruk is hoog. Je moet beter voor jezelf zorgen, Corné.’

Mijn partner was even uit het veld geslagen, maar herstelde zich.

‘Hoe bedoel je dat je dat nu ziet? Dat wist je al lang.’

‘Je bent sceptisch. Maar ik zie het, dat zweer ik je. En ik voel het. De aura om je bovenlijf is verkleurd. Je zit volgens mij tegen een burn-out aan.’

Corné haalde zijn schouders op.

‘Wat vond je van het museum?’

‘Och, vanuit een oogpunt van historie gezien is het een mooi museum. Maar voor mij ligt de nadruk toch te veel op het Christelijke geloof. En op het Joodse, natuurlijk. Het is mij te veel evangelisatie en te weinig realiteit. Die paters moeten er hun verhaal kwijt.’

‘Ik begrijp niet dat er zoveel mensen op afkomen,’ was het eindoordeel van mijn partner. ‘Nederland moet wel vol zitten met Christenen.’ Hij lachte luid. Ik stond op omdat het mijn beurt was om het eten klaar te maken. Ik ging een zalmcurry maken.

We zaten tegenover elkaar aan tafel te eten. Tijdens de maaltijd keek Corné me op zeker moment peinzend aan.

‘Is er iets,’ vroeg ik argeloos.

‘Wat jij vanmiddag vertelde... Ik kreeg er een associatie bij.’

‘Oh?’

‘Ja, je zult het wel gek vinden, uitgerekend uit mijn mond. En op voorhand gezegd: als filosoof heb ik altijd wat gereserveerd gestaan tegenover jouw talent van helderziendheid. Alleen kan ik er vanuit eigen ervaring niet omheen dat jij zoiets hebt, ook al bestaat er geen enkel wetenschappelijk bewijs voor.’

‘Oké, goed. Maar wat is die associatie?’

‘Pinksteren.’

Ik viel haast van mijn stoel. Uitgerekend een volbloed atheïst als Corné kwam met een Christelijk verhaal aan.

‘O, begrijp me goed, dat van de Heilige Geest en zo, daar geloof ik geen lor van. Maar wat daar toen gebeurde, mensen met vurige tongen op hun hoofd, apostelen die opeens alle talen van de wereld konden spreken, ja daar moest ik aan denken. Die mensen zagen en hoorden volgens mij ook dingen die er niet waren. Volgens mij was dat een soort collectieve paranormale beleving. Dat verschijnsel bestaat dus al heel lang. Niet zo gek, toch, die associatie?’

‘Hm,’ zei ik, ‘helemaal niet. En je bent beter in de Bijbel thuis dan ik dacht.’ Intussen voelde ik me door hem prettig serieus

genomen. Want hij had mijn belevenis immers even zo goed als ingebeelde flauwekul kunnen afdoen.

‘Nou ja, dat hoort bij mijn vak. Als filosoof moet je van alle richtingen iets weten. ’Maar ik kreeg er nog een, een associatie.’
‘Vertel.’

‘Ik dacht aan de bekering van Saulus.’

Ik wist natuurlijk heel goed wie Saulus was, maar het verbaasde me dat ook Corné dat wist.

‘Ook al een Bijbelverhaal!’

‘Ja. Hij zag onderweg, net als jij, opeens een fel licht. Hij viel van zijn paard en was blind. En hij hoorde een stem. Heb jij ook een stem gehoord?’

‘Nee, dat niet. Maar verder is er inderdaad wel overeenkomst.’

‘En voor hem was het een ommekeer in zijn leven! Vóór die tijd vervolgde hij de Christenen, daarna was hij opeens een grote voorvechter van het Christendom. Hij veranderde zelfs zijn naam van Saulus in Paulus.’

Een ommekeer in zijn leven. En het mijne dan? Wat wilde Corné ermee zeggen? Ik voelde aan dat er iets op moest volgen, dat hij me zou gaan vragen welke ommekeer voor mij aan de orde zou zijn. Maar de vraag kwam niet. We keken elkaar aan, concentreerden ons op de curry en lieten het onderwerp voorlopig rusten. Ik zei dat ik eerst moest nadenken.

Die avond zette Corné na het Achtuurjournaal de televisie uit.

‘Ik wil graag nog even met je praten, Ivar. Over wat jou vanmiddag is overkomen, jouw helderziendheid. Daar heb ik over nagedacht.’

‘Nou,’ zei ik, ‘dan ben ik dus niet de enige denker hier in huis.’
Corné lachte.

Ik moest even over een drempel heen, maar dacht: wie weet heeft hij goede raad voor me. Ik kende mijn partner en zette me schrap voor een filosofisch college.

‘Zoals je weet,’ zei hij, ‘ben ik een bewonderaar van de filosoof Benedictus Spinoza. Niet dat ik alles wat hij schreef blindelings overneem, maar een paar goede en heel radicale ideeën had hij

wel. Alleen: over helderziendheid, paranormale verschijnselen, dat soort zaken, heeft hij voor zover ik weet nooit iets geschreven. Ik denk dan: hoe zou hij hier tegenaan hebben gekeken?’

‘Zeg het maar.’

Spinoza was een rationalist, in die zin dat hij aan het verstand grote waarde toekende. Alleen en uitsluitend het verstand kan ons tot de waarheid brengen. Dat is een centrale gedachte in zijn filosofie. En bovennatuurlijke dingen zijn moeilijk met de rede te vangen. Maar aan de andere kant denk ik dat hij, als zich in de werkelijkheid paranormale dingen voordoen – en dat doen ze – dat hij die zou proberen te begrijpen. Vermoedelijk zou hij ze rekenen tot de verschijnselen die bij de natuur horen, die hij attributen noemt.’

‘Maak je het niet te ingewikkeld?’

‘Oké.’ Hij ging ervoor zitten. ‘Helderziendheid is een vorm van kennis. Een helderziende weet iets. Maar is het ook ware kennis? Of moeten we helderziendheid zien als, ja, wat eigenlijk?’

Spinoza onderscheidt drie typen kennis waarover de mens kan beschikken.

Het eerste type bestaat uit waarnemingen, verbeelding, meningen. Het omvat alles wat je ziet en hoort, leest en ruikt, oordeelt en interpreteert, alles wat je zintuigen opvangen. Dat is een stroom van ongeordende indrukken, waarvan er heel veel onjuist of zelfs onzinnig zijn. Die vorm van kennis moeten we wantrouwen. Kijk alleen maar naar wat er tegenwoordig allemaal in kranten en tijdschriften wordt geschreven en wat er op televisie wordt beweerd. We hebben daarnet het Journaal gezien. Driekwart ervan, of meer, is larienkoek. Het leidt tot wat Spinoza passies en aandoeningen noemt, irreële ideeën waardoor mensen zich laten meeslepen en er slaaf van zijn. Het is onmogelijk om van daaruit adequaat te handelen.

Gelukkig hebben we als mens onze ratio, het verstand, dat al deze indrukken kan filteren door logisch na te denken. Dat is kennis type twee, je verstand. De grote massa doet dit echter

nauwelijks en blijft hangen in wat ze zoal opvangen. Dat geloven ze, en het stuurt hun leven. Maar mensen die hun verstand goed gebruiken, rationeel zijn, kunnen inzicht in waarheid en werkelijkheid verkrijgen. Op basis daarvan kun je adequaat handelen.

Dan is er volgens Spinoza kennis type drie, dat is de intuïtieve kennis. Die doe je niet van buitenaf op, maar die komt rechtstreeks van binnenuit. In bepaalde situaties weet je intuïtief wat goed is om te doen. Dan moet je vervolgens nog wel je verstand gebruiken en er goed over nadenken.’

Ik riep: ‘Poeh, zeg, dat is nogal wat. Leer je dat ook aan je studenten?’

Corné grinnikte.

‘Zeker, maar ook onder mijn studenten zijn er die in het begin van hun studie niet verder komen dan kennistype één en nauwelijks aan rationeel denken toekomen. En van intuïtie hebben ze nog nooit gehoord, of er nooit over nagedacht.’

‘Goed,’ zei ik, ‘maar wat heeft dat met mijn paranormale gave te maken?’

‘Op het eerste oog zou je denken dat helderziendheid kennis van het derde type is. Wat je in andere mensen ziet komt bij jou van binnenuit en je “weet” intuïtief dat de informatie waar is.’

Ik moest daar even over denken.

‘Dat is niet helemaal zo,’ reageerde ik. ‘De paranormale kennis komt niet alleen maar uit mijn binnenste. Ik neem wel degelijk bij anderen iets waar. Ik zie energievelden om hen heen, met bepaalde kleuren. Kleuren die mij iets vertellen over hun toestand. Maar wát er met die mensen aan de hand kan zijn, ja, dat voel ik aan. Daar komt geen redenering of logica aan te pas.’

‘Goed,’ antwoordde Corné, ‘misschien is het dus inderdaad intuïtieve kennis, ik zou het niet zeker durven zeggen. Maar, om met Spinoza te spreken: het feit dat God/natuur (je weet intussen dat dit voor hem hetzelfde is) jou dit talent heeft toebedeeld, ik mag wel zeggen: jou ermee heeft opgezaald, daar kunnen we niet omheen. Zelf neig ik ernaar om het verschijnsel

helderziendheid inderdaad te zien als een eigenschap van God/natuur, een attribuut in Spinoza's termen.'

Mijn partner liet zich achterover zakken, alsof hij wilde zeggen: 'Ik heb gezegd'.

Ik zuchtte diep.

'Oké, universitair docent. Zeg het nu dan maar in gewone woorden.

Hij ontspande zichtbaar en moest grinniken.

'Sorry, hoor. Maar hoe je het ook bekijkt, Ivar, aan jouw paranormale waarnemingen komt geen ratio te pas. Het is niet te zien, niet te begrijpen, niet te meten, niet te beredeneren. Toch heb ik het aan den lijve ervaren, zoals toen je mijn ouders confronteerde met hun overleden dochter, waar ik niets vanaf wist.'

'Dus?'

'Ja, wat zal ik zeggen. Als je op die weg verder wil gaan, dan moet je rekenen op veel scepsis en ongeloof. Wetenschappers maken het belachelijk. Maar ik denk dat ik bij Spinoza toch voldoende aanknopingspunten vind om je er succes mee te wensen.'

Ik zei: 'Spinoza is echt een geloof voor jou, nietwaar?'

'Toe zeg,' riep Corné, 'geloven staat nou precies haaks op wat hij beweert. Geloven, dat is een schijnwereld in stand houden en jezelf afleiden van de werkelijkheid.'

2019

Het loopt tegen het einde van de middag. We zitten al een tijdje te praten en ik merk dat mijn vader moe begint te worden.

‘Heb je iets in huis om te eten?’ vraag ik hem.

‘Ik kook niet meer zelf. Er staan maaltijden in de vrieskast.’

‘Heb je soms zin om mee uit eten te gaan?’

Mijn vader kijkt me aan met een treurige blik.

‘Aardig van je dat je het aanbiedt, maar ik vind dat tegenwoordig een beetje vermoeiend. Dan moet ik lang rechtop aan tafel zitten en me gedragen, en zo.’ Hij lacht jongensachtig. Hier wreekt zich het feit dat hij zich jong voelt, maar wel in de negentig is. ‘Maar...,’ vervolgt hij, ‘een lekkere, ongezonde hap zou er wel ingaan.’ Hij grinnikt. ‘Met veel vet en veel zout, lekker fout eten.’

Dus loop ik de Dorpsstraat weer af en haal bij de plaatselijke snackbar patat, kroketten en mayonaise. Voor mij is er alcoholvrij bier in huis.

‘Voor het geval je komt,’ zegt mijn vader, ‘want ik weet dat je geen alcohol gebruikt. Dat is nou zo’n goeie eigenschap van jou.’ Ik proef opnieuw een licht verwijt in zijn woorden, dat hij me te weinig ziet. In stilte beloof ik beterschap.

Mijn vader geniet zichtbaar van het eten, en ik niet minder, al zit het broodje van twee uur geleden nog hoog. Terwijl we tegenover elkaar aan tafel zitten, voel ik opeens behoefte om terug te komen op zijn opmerking eerder die middag over ‘vage dingen die ik ben gaan doen’. Hij doelde natuurlijk op mijn laatste werk als psychologisch hulpverlener.

‘Je hebt mijn paracounselingpraktijk nooit zo zien zitten, hè?’ vraag ik voorzichtig. ‘Je noemde het daarstraks tenminste vaag gedoe.’

‘Nou ja, het is niet dat ik het allemaal onzin vind, hoor. Ik weet nog heel goed dat je als kind al dingen wist die je niet kon weten. Maar je moeders overlijden had je bijvoorbeeld niet voorzien.’

Aha, denk ik, is dat wat je dwars zit. Blijkbaar heeft hij het verlies na meer dan veertig jaar nog niet helemaal verwerkt.

‘Bedoel je dat ik haar dood had moeten voorkomen?’

Hij schrikt.

‘Nee, nee, dat bedoel ik niet. Maar als helderziende moet je daar toch iets van geweten hebben?’

‘Ik heb haar dood niet zien aankomen, pa, als je dat bedoelt. Die kwam voor mij net zo onverwacht als voor jou. Ik heb in de maanden ervoor wel gezien dat zij niet goed in haar vel zat. Maar dat zag ik gewoon als haar kind, dat heeft niets met helderziendheid te maken. Helderziendheid wil niet zeggen dat je alles van tevoren weet. Dat zou wel verdraaid handig zijn. Nee, zo werkt het niet. Nu en dan krijg ik, als ik iemand observeer, een flits door van iets dat staat te gebeuren. Daar blijft het bij. En ja, vaak heeft dat te maken met de gezondheid van die mensen. Maar ik heb bijvoorbeeld ook geen idee hoe lang jij nog hebt te leven. Of ikzelf.’

Mijn vader lacht weer. De angel van zijn opmerking over mijn moeder is eruit.

‘Ik snap alleen niet dat je er geld mee kunt verdienen. Dat er mensen zijn die naar je toekomen en ervoor betalen om iets over hun toekomstige ellende te weten te komen. Dan verdien jij toch aan hun onzekerheid of hun angst?’

Rake opmerking. Mijn vader is scherp op zijn drieënnegentigste. Over dit ethische aspect van mijn werk hebben Corné en ik ook gediscussieerd. Hij stelde mij exact dezelfde vraag. En ik had er geen afdoend antwoord op.

‘Tja,’ zeg ik, ‘maar om het gratis te doen..., ook een helderziende moet leven, toch?’ Het is een dooddoener, en dat weet ik. ‘En ik ben er niet rijk van geworden, hoor.’

‘Nee.’ Hij snuift. ‘Rijk was je al.’

‘Klopt,’ antwoord ik, en we hebben samen plezier.

Kennis, geleerdheid – 1988-1992

In de periode na mijn drie weken gevangenschap in de Arnhemse Koepel begon ik afstand te nemen van mijn bedrijven. Ik merkte ook dat ik er mijn interesse voor begon te verliezen. Alleen het hoognodige deed ik er nog aan, het meeste werk liet ik over aan Laura Anne. Ze vroeg een hoger salaris, dat ik haar graag gaf. In plaats daarvan wilde ik mijn studie psychologie weer oppakken. Het was voor mijn gevoel een mensenleven geleden dat ik dagelijks in de statige universiteitsgebouwen bivakkeerde. Op onze rommelzolder achter de cursuszaal zocht ik tussen oude spullen naar restanten van mijn Leidse tijd en ik vond een paar dozen met dictaten en aantekeningen, die ik gretig doorkeek. Dit was ooit mijn doel geweest, mijn levenswens. Op de boekenkast in mijn werkkamer stonden nog een paar oude studieboeken. Zoals *Introduction to psychology*, van Hilgard & Atkinson, het boek dat ik ooit bijna van buiten kende, en *Ontwikkelingspsychologie* van Mönks & Knoers. Maar vooral herinneringen kwamen terug. Al bladerend en lezend kreeg ik er weer zin in. Ik maakte een afspraak met het bureau studentenzaken van de Leidse Universiteit en reed er opgewekt naartoe. Maar daar kreeg ik een teleurstelling te verwerken. ‘U hebt in 1975 uw kandidaatsdiploma gehaald,’ sprak een sympathieke medewerkster na enig zoeken. Ik zat dus in ieder geval nog in de administratie. ‘Maar sindsdien is er veel veranderd, meneer Van Noort. Zes jaar geleden is de tweefasenstructuur ingegaan, en die is totaal nieuw van opzet. Die sluit niet aan op de oude indeling. En de overgangsprogramma’s zijn verlopen. U zult heel wat onderdelen opnieuw moeten doen, vrees ik. Ook hebt u geen recht meer op studiefinanciering.’ Ze zag dat ik teleurgesteld was en leefde met me mee.

‘Het is de straf voor mijn koppigheid van dertien jaar terug,’ bekende ik haar. ‘Toen ben ik vrijwillig gestopt.’ Ze haalde haar schouders op. Er was weinig dat ze voor me kon doen.

Na mijn vergeefse rit naar Leiden vertelde ik Corné dat ik het wel kon vergeten. Hij maakte me er echter op attent dat nog niet lang geleden de Open Universiteit was opgericht. Daar kon je op afstand en in je eigen tempo een academische studie doen. Met enige scepsis nam ik contact op met het kantoor in Heerlen, maar daar wilden ze mij tot mijn verrassing met open armen ontvangen. Ik reed er naartoe met in mijn tas mijn kandidaatsdiploma en een stapeltje oude tentamenbriefjes. Ik had een lang gesprek met een decaan, die voor mij een speciaal studieprogramma in elkaar zette, aanvullend aan wat ik in Leiden had gedaan. Daarmee zou ik alsnog in de psychologie kunnen afstuderen.

Ik werd weer fulltime student. Mijn werkkamer werd een studeerkamer. Ik bracht er veel uren in eenzaamheid door en kreeg er geleidelijk meer plezier in. Het bleek dat de studie psychologie anders was dan in de tijd dat ik in Leiden studeerde. Onderdelen van toen zaten er niet meer in en er waren vakken die ik destijds niet kreeg, zoals statistiek en onderzoeksmethoden, waar ik pittige tentamens voor moest doen. De inhoud van de studie bleek sowieso minder beschouwend en veel exacter te zijn dan vijftien jaar terug. Psychologische verschijnselen werden in kaart gebracht door middel van empirisch onderzoek, correlaties en significante verbanden. Het was maar goed dat ik op het gymnasium een degelijke wiskundige ondergrond had gekregen, want ik hoorde dat voor een aantal studenten deze tentamens nauwelijks te nemen hindernissen vormden.

Aan de Open Universiteit studeren was, teruggebracht tot de kern, een groot aantal schriftelijke cursussen volgen, met een beetje ondersteuning via gesprekken met docenten. Systematisch werkte ik de stof door. Tweeëneenhalf jaar na de start was ik zover dat het afstudeertraject in zicht begon te komen.

Op een ochtend belde Laura Anne op. Ik scheurde me los van de lesstof over klinische psychologie die ik zat te lezen. Zij was intussen directeur geworden van al mijn ondernemingen en ontving naast haar salaris een jaarlijkse bonus, afhankelijk van de winst die werd gemaakt. Als aandeelhouder hoefde ik niet veel meer te doen dan dividenden incasseren. Ze viel met de deur in huis.

‘Hoi Ivar, ik heb nieuws, misschien wel goed nieuws.’

Het ging over onze bedrijven, de twee cafetaria’s, de slijterij, het geldwisselkantoor en de parenclub, die een doorslaand financieel succes was geworden. We hadden ze twee jaar geleden in de etalage gezet, zoals Laura Anne het formuleerde. Ze waren te koop.

‘Ik heb een bod gekregen op het geldwisselkantoor. Een serieus bod.’ Ze noemde het bedrag, waarvan ik moest blozen.

‘Zoveel?’ vroeg ik aarzelend. Het bod was een veelvoud van wat ik er destijds voor had betaald.

‘Nou ja,’ reageerde ze vinnig, ‘je bent wel een eind afgedwaald van je ondernemerschap, zeg. Heb je de markt niet gevolgd?’

‘Eh, eerlijk gezegd niet zo, nee. Ik ben de afgelopen jaren met andere dingen bezig.’

‘Ik weet het. Oké. Nou, de economie trekt dus behoorlijk aan. Bedrijven investeren weer en de mensen geven meer geld uit. Ik verwacht dat de jaren negentig een economisch succes gaan worden. Dit is een bod dat helemaal in die trend past.’

Ik dacht pijsnel na. De verkoop van het geldwisselkantoor zou betekenen dat een deel van mijn vermogen niet meer uit aandelen maar uit contant geld zou bestaan.

‘Van wie is het bod afkomstig?’

‘Van een Brits bedrijf dat erop uit is om alle geldwisselkantoren op de wereld in zijn bezit te krijgen.’

‘Ah, ze hebben er dus belang bij. Dan kun je er misschien nog iets meer uit peuren.’

‘Zo ken ik je weer,’ zuchtte Laura Anne. ‘Hoever kan ik gaan?’
‘Moet je luisteren, jij bent de directeur.’

‘En jij de aandeelhouder.’

‘Nou, ik zou zeggen: zorg dat je de geïnteresseerde koper niet kwijtraakt.’

‘Dus je wilt echt verkopen?’

‘Zeker. Maar ik wil geen gedwongen ontslagen. En zorg ervoor dat jijzelf ook niet uit de boot valt.’

‘Duidelijk, baas. Hé, zal ik vanavond bij jullie op bezoek komen om het te vieren? Het is alweer een paar weken geleden dat ik in Berg en Dal was.’ Met plezier dacht ik aan de gezellige en intieme avonden die we regelmatig met ons drieën hadden.

‘Corné heeft vanavond een cursus filosofie, maar dat is op zolder. Wat mij betreft ben je van harte welkom. Misschien kunnen we wel buiten zitten.’

Terwijl ik kookte dronk Corné een glas wijn aan de keukentafel. Ik zei dat ik een van mijn bedrijven vermoedelijk ging verkopen.

‘Dat werd tijd,’ reageerde hij, ‘twee jaar na het voornemen. Wat levert het op?’ Ik noemde het bedrag van vijf cijfers. Hij schudde zijn hoofd terwijl ik de aardappels afgoot.

‘Wat een geld. De duivel schijt ook altijd op de grote hoop,’ hoonde hij. Het was zo helemaal geen uitdrukking voor mijn geleerde partner.

In Nijmegen had de Open Universiteit een Studiecentrum waar je begeleiding van docenten kon krijgen en tentamens kon doen. Het centrum was ondergebracht in een aantal ruimten van de universiteit. Ik had er een lange ochtend doorgebracht om het tentamen fysiologie te doen. Ik studeerde dan wel geen medicijnen, maar ook als psycholoog moest je een groot deel van het menselijke skelet, de spiergroepen, pezen, zenuwbanen en weet ik wat al niet leren, met de Latijnse namen erbij. Er waren een paar weken stampwerk aan het tentamen voorafgegaan, en ik wist bijna zeker dat ik het veertien dagen later grotendeels weer vergeten zou zijn. Na afloop van het tentamen tapte ik in de benedenhal van het universiteitsgebouw een kartonnen bekertje automatenkoffie en liep naar een tafeltje waaraan een lotgenote

zat. Ik schatte haar tussen de veertig en vijftig. Ze was niet mager, had een buikje en een rood hoofd met een wild, koperkleurig kapsel. Ze zag er verhit uit in haar donkerblauwe T-shirt en zat zichzelf frisse lucht toe te waaien met het opgevouwen papier waarop de tentamenopgaven waren gedrukt. Ze was geen mooie vrouw, maar de blik in haar ogen had iets dat mij boeide.

‘Vind je het goed als ik bij je kom zitten?’ vroeg ik.

‘Natuurlijk. We moeten even bijkomen van het examen, toch? Musculocutaneuszenuw, Sulcus intertubercularis, ik kan geen zenuw en geen pees meer zien.’

Ik lachte maar wat. Zelf had ik ook moeite gehad met het van buiten leren. Ik stak mijn hand uit.

‘Ivar van Noort.’

‘Hoe zeg je?’

‘Ivar. Dat is een Noorse naam. Ivar Van Noort’

‘Bijzondere naam. Ik ben Frederika van Ede. Niet te verwarren met de beroemde schrijver. Haha.’ Ik glimlachte maar wat.

‘Denk je dat je voor het tentamen geslaagd bent?’ vroeg ik om iets te zeggen.

‘Het meeste wist ik wel, ja.’ Dat gold ook voor mij.

‘Je hebt er niet veel inzicht voor nodig. Gewoon leren.’

We kletsten wat over ons beider motivaties om aan de Open Universiteit te studeren.

‘Ik ben leraar aan een basisschool in Culemborg,’ vertelde Frederika. ‘Al meer dan vijftientig jaar. De kinderen van mijn eerste groep zeven zijn intussen zelf ouders.’

‘Jeetje,’ zei ik, ‘wat een ervaring heb je.’

‘Werken met kinderen is het mooiste wat er is, maar alleen maar voor de klas staan gaat op den duur toch vervelen. Bovendien zijn de kinderen tegenwoordig niet meer zo makkelijk.’ Ze zette een gezicht alsof ze wilde zeggen: ik kan het ook niet helpen.

‘En waarvoor studeer jij? Zit je ook in het onderwijs?’

‘Nee, nee. Ik ben bezig met een carrièreswitch. Tot nu toe zat ik in zaken, maar daar ben ik min of meer op uitgekeken. Ongeveer

net als jij. Na mijn middelbare school heb ik een paar jaar psychologie gestudeerd, dat wil ik nu afmaken.'

'Oké. Nou, ik wil graag voor de klas vandaan, maar wel met kinderen blijven werken. Als schoolpsycholoog, begeleider bij leerproblemen of als instituutpsycholoog. Ik doe de richting ontwikkelingspsychologie.'

'Boeiend. Ik wou dat ik al zo'n duidelijk omschreven doel had.' Ze zei: 'Wil je nog een koffie? Of zullen we het gesprek ergens anders voortzetten? Ik vind het in deze hal niet echt gezellig. En de koffie is hier, nou ja, eigenlijk niet te drinken.'

Ik dacht even na. Ben je bekend hier in de omgeving?

'Helemaal niet.'

'Dan weet ik een aardig wandelingetje. Maar wel zonder koffie.'

Ze lachte. We stapten in mijn auto en ik sloeg de richting in van de Ooijpolder, aan de noordkant van de stad. Frederika ontspande zich zichtbaar. Ze vouwde haar handen achter haar ruige krullen. Haar blote bovenarmen waren haast tweemaal zo breed als mijn pezige armen die het stuur vasthielden. In stilte vergeleek ik haar met Laura Anne, die zo slank was als een jong meisje. Frederika leek van het ritje te genieten.

'Leuk, zo even eruit, afkicken van het tentamen. Ik heb me een paar weken een ongeluk zitten leren. Gelukkig heb ik een dag studieverlof in de week.'

'Oef, het lijkt me heel wat, een academische studie naast een gezin.' Maar dat bleek een ongefundeerd vooroordeel.

'Ik heb geen gezin. Niet meer, tenminste. Ik heb twee zonen, maar die zijn het huis uit. De een studeert, de ander zit bij de Marine. Mijn ex is buiten beeld. En jij?'

'Ik woon samen. Hier niet ver vandaan, in Berg en Dal. Geen kinderen.'

'Ben je getrouwd?'

Ik glimlachte. 'Nee, we zijn niet getrouwd.'

Intussen begon zich een behoorlijke verwarring van mij meester te maken. Ik voelde me aangetrokken tot deze vrouw, haar rechttoe rechtaan manier van spreken, maar ook haar lichaam. Ik

wist tot nu toe niet dat ik ook op dik viel. Ik besloot voorlopig niet te onthullen dat ik een vaste relatie met een man had.

Ik reed de Ooijpolder binnen, passeerde Kekerdom en parkeerde de auto aan het einde van een verharde weg. Ik was er met Corné al een aantal keren geweest. Hier begon een kronkelig pad door bosschages en hoog gras dat we afliepen totdat we plotseling aan de oever van de Waal stonden. Het grasland liep uit op een strandje, met bomen die half in het rivierwater stonden. Over het brede water voor ons voeren lange vrachtschepen voorbij, waarvan de golven op het strandje stuk sloegen. Een paar koeien stonden met hun poten in het water te drinken, ze schonken geen aandacht aan ons.

‘Oh, wat is het hier prachtig,’ riep Frederika uit.

‘Ja,’ antwoordde ik. Het is nog vrijwel onontdekt. Ik weet niet eens zeker of we hier van Rijkswaterstaat wel mogen komen. En is er helaas geen horeca, maar dit zou er een uitgelezen plek voor zijn.’

We gingen naast elkaar in het zand zitten. De warme zon scheen op onze ruggen.

‘Waarom studeer jij eigenlijk?’ vroeg Frederika.

‘Dat is een lang verhaal. Na het gymnasium heb ik mijn kandidaatsdiploma psychologie gehaald. Toen ben ik gestopt. Nu vind ik het tijd om iets voor het welzijn van anderen te gaan betekenen. Ik weet alleen nog niet hoe, maar in ieder geval als psycholoog. Daarom wil ik nu mijn studie afmaken.’

‘En wat heb je in die tussenliggende jaren gedaan?’

Ik voelde dat ik bloosde. ‘Geld verdienen,’ zei ik zacht. ‘Veel geld.’

Frederika schudde haar hoofd, draaide zich naar mij toen en gaf me een kus.

‘Een soort bekering, dus. Je bent me er een, Ivar. Ik mag jou wel.’ Ze schoof naar me toe in het zand, kwam dicht tegen mij aanzitten en sloeg haar armen om me heen. Ik voelde me overvallen, maar vond het ook prettig. ‘Je bent een mysterie, je hebt iets raadselachtigs over je.’

Frederika zat me te verleiden.

‘Ik heb zin in jou, weet je dat?’ fluisterde ze. Ik schrok.

‘Ben je altijd zo rechtstreeks?’ Maar ik voelde dat ik opgewonden raakte. Mijn heterokant speelde op.

‘Welja. Ik ben een vrije vrouw en we leven in een vrij land, wat is erop tegen dat we een beetje plezier maken?’ Ze keek om zich heen en lachte. ‘Psychologen onder elkaar. Letterlijk. Haha!’

Ze keek opnieuw om zich heen en in een snelle beweging trok ze haar T-shirt uit en maakte haar bh los.

‘Ik ben volkomen schaamteloos, Ivar. De schaamte voorbij, om met Anja Meulenbelt te spreken. En er is hier niemand te bekennen die zich eraan kan storen.’

Ik had de tegenwoordigheid van geest om te zeggen: ‘Ik wil alleen maar veilig vrijen, en ik heb niks bij me.’

‘Ik ook niet,’ mompelde ze in mijn oor. ‘Maar je kunt ook plezier hebben zonder dat je hem erin stopt, hoor.’

Een half uur later kleedden we ons weer aan.

‘Dat was leuk en lekker,’ zei Frederika tevreden, alsof ze een taak had afgerond. ‘Hé, wat kijk je ernstig. Vond je het niet fijn, een beetje onverwachte seks?’

‘Ik vond het heel fijn, Frederika. Maar ik heb een partner.’

Wat ik zei was de waarheid, maar niet de oorzaak van mijn ernst.

‘We hebben toch niets gedaan? Tenminste niet hét. Je hebt geen overspel gepleegd.’

Ik lachte weer. Frederika moest eens weten, over Corné en over hoe wij met elkaar omgaan. Maar mijn geweten was toch bezwaard. Want tijdens mijn hoogtepunt had ik iets in haar gezien. En nu ik van een afstandje naar haar keek zag ik het opnieuw. Haar aura. Ik kreeg beelden door. Maar ik durfde het niet tegen haar te zeggen.

Tijdens de wandeling terug spraken we niet veel, bezig als we waren met onze eigen gedachten. Ik voelde me verplicht om bij haar elke verwachting van een relatie, van welke aard ook, de grond in te boren. Dat zei ik ook tegen haar. Ze rausde met haar handen door haar koperen krullen, wat een gewoonte van haar

leek te zijn, en antwoordde: ‘Ik neem het leven zoals het komt. Op deze middag kijk ik met plezier terug. Ik vind het fijn je te hebben ontmoet, Ivar. Mag ik je adres? Misschien neem ik ooit nog wel contact met je op.’

‘Dat mag natuurlijk altijd. Ik ben benieuwd hoe je studie verloopt.’ Ik zocht in mijn portefeuille en gaf haar een kaartje met mijn gegevens.

‘Van Noort Holding,’ las ze hardop. ‘Dat klinkt goed. Zijn dat je zaken?’ Ik knikte alleen maar.

Door de drukke Nijmeegse avondspits reden we terug naar de parkeerplaats van de universiteit waar haar auto stond. Voordat ze uitstapte draaide ze zich naar me toe en kustte me zacht op mijn rechterwang.

‘Bedankt Ivar.’

Nu moest ik het zeggen. Want ik had het gezien en ik had het gevoeld.

‘Wacht nog even, Frederika,’ zei ik ernstig. ‘Ik denk dat je naar een dokter moet. Je rechterborst. Ik heb...’

Haar blik werd star, ondoorgrondelijk en ze keek me langdurig strak aan.

‘Ik weet het, Ivar. Ik weet het,’ antwoordde ze. En ze stapte uit. Nog een keer draaide ze zich om en zwaaide naar me, weer lachend.

’s Avonds vertelde ik Corné wat er die middag was voorgevallen. Hij reageerde zoals ik had verwacht.

‘Met een vrouw, zeg je?’ Hij lachte. ‘Daar hebben we toch een afspraak over? Met Laura Anne zijn we allebei vaak vreemdgegaan. Zij, en wat mij betreft alle andere vrouwen op de wereld, vallen buiten onze relatie.’

Een jaar later was ik me aan het voorbereiden op mijn doctoraalexamen. Ik wilde graag afstuderen op het onderwerp paranormale verschijnselen, maar dat stuitte op problemen bij mijn docent. Hij vond de parapsychologie, die bovennormale zaken bestudeert, een niet serieus te nemen wetenschap. Voor de tweede keer leek mijn droom in duigen te vallen, al was deze

docent iets minder afwijzend dan professor Chorus, zeventien jaar eerder. Maar ik had me voorgenomen om mijn studie niet voor de tweede keer door mijn koppigheid in gevaar te brengen. Op een ijsskoude wintermiddag had ik in Heerlen een lang gesprek met mijn docent, waarin ik bekende – bekende - zo voelde het aan, alsof ik een misdadiger was! Dat ik paranormale gaven had, en dat ik daaronder graag een wetenschappelijke fundering wilde leggen. Hij vroeg me ter plekke te bewijzen dat ik helderziende was, maar ik legde voor de zoveelste keer uit dat het zo niet werkt. In plaats daarvan vroeg ik om in mijn scriptie een overzicht te mogen geven van het wetenschappelijk onderzoek dat er wel degelijk naar was gedaan, om daar conclusies aan te verbinden.

‘Oké, dan,’ zuchtte hij uiteindelijk, na lang aandringen van mijn kant, ‘maar een scriptie met vaag geleuter keur ik geheid af. En alleen op voorwaarde dat de conclusie is dat er geen enkel echt wetenschappelijk bewijs bestaat voor helderziendheid en andere paranormale zaken.’

Dus deed ik literatuuronderzoek en schreef over Max Dessoir die de naam parapsychologie bedacht, en J.B. Rhine die de parapsychologie als wetenschap ontwikkelde, en zich steeds meer ging bezighouden met laboratoriumonderzoek en wetenschappelijke methoden. Ik beschreef de bewondering die de andragoge Martine Busch had voor de prestaties van paranormale aard, onder andere die van de partagnost Warner Tholen. Acht jaar eerder had zij al een theorie over aard en wezen van paranormale fenomenen gepubliceerd. Ik schreef over de beroemde partagnost Gerard Croiset en het werk van professor W.H.C. Tenhaeff, die jarenlang een hoogleraarschap parapsychologie aan de Utrechtse universiteit bekleedde. En over professor Henri van Praag die hem in Utrecht opvolgde. Het probleem met de gevestigde wetenschap is dat deze uitsluitend oorzaak-gevolg verbanden wil aantonen. Als iets niet meetbaar aan te tonen is, dan bestaat het volgens de wetenschap niet. Maar paranormaliteit is helemaal niet causaal. Een tweede

beginsel van de officiële wetenschappelijke methode is dat een onderzoek herhaalbaar moet zijn, en dat het dan dezelfde uitkomsten zou moeten geven. Bij onderzoek van paranormale verschijnselen, zoals helderziendheid, buitenzintuiglijke waarneming, telekinese, is dit uiteraard onmogelijk. En dus zegt de wetenschap: het bestaat niet. Maar, vroeg ik me af, hoe zat het dan met mijn eigen talent, waar ik tal van overtuigende voorbeelden van kon noemen?

Ik kreeg mijn doctoraalscriptie maar ternauwernood goedgekeurd. Om dit te bereiken formuleerde ik mijn stellingen zo slim, dat ze voor meer uitleg vatbaar waren, ook voor de uitleg dat het allemaal onzin was, zoals mijn docent beweerde. Hij gaf me er een zes voor, met de woorden ‘er had veel meer in jou kunnen zitten’. Het waren vrijwel dezelfde woorden als die van professor Chorus bij de uitreiking van mijn kandidaatsdiploma.

In 1992 ontving ik mijn diploma in het bijzijn van mijn broer Jan en mijn vader. Ook Corné was uiteraard gekomen. Hij omhelsde me en was geëmotioneerd.

‘Mooi gedaan, jochie,’ zei hij.

Maar drie maanden na mijn afstuderen wist ik nog steeds niet wat ik moest gaan doen. Voor geld hoefde ik niet te werken – ik had intussen ook mijn andere ondernemingen goed verkocht – maar ik kon niets bedenken waarmee ik andere mensen zou kunnen helpen. Tot in september tot mijn verrassing Frederika belde.

‘Dag Ivar. Met Frederika.’

Binnen een seconde was ik tweeëneuhalf jaar terug in de tijd op het strandje aan de Waal. Daar in de buurt was intussen een theetuin gevestigd.

‘Hé, wat leuk. Hoe gaat het met je? Ik voelde een steek in mijn maag, omdat ik geen positief antwoord verwachtte. Maar zij bleek nog even nuchter en onconventioneel in het leven te staan als toen.

‘Ik heb een hectische tijd achter de rug. Ik ben behandeld voor borstkanker,’ antwoordde ze nuchter. ‘Operatie, bestraling, de hele mikmak. Het gaat nu goed met me. En dat is vooral dankzij jou. Ze waren ze er vroeg bij. De prognose is positief.’

‘Dankzij mij?’ vroeg ik verbaasd. ‘Maar..., maar je zei bij ons afscheid dat je het al wist.’

‘Ik wist het dus niet.’

‘Jeetje...’

Er viel een stilte in het gesprek.

‘Ja,’ zei ze uiteindelijk. Ik begreep dat ze er nu liever niet over wilde praten.

‘Maar daar bel ik je niet voor. Ik bel je omdat ik misschien werk voor je heb. Of beter gezegd: ik heb je nodig.’

Ze vertelde dat ze sinds kort leiding gaf aan een locatie van een onderwijsbegeleidingsdienst in Utrecht. Ze zocht een psycholoog.

‘Weet je, het stikt hier van de pedagogen, orthopedagogen en andragogen, maar een goede psycholoog is moeilijk te krijgen. Dat wil zeggen, ze komen niet voor het salaris dat ik te bieden heb. En omdat je toen zei dat je het geld niet nodig had, of iets in die geest, dacht ik...’

Ik werd vrolijk van het aanbod. Er was waarschijnlijk niets paranormals aan, maar het kwam wel op het goede moment. We maakten een afspraak in het Postiljon Hotel in Bunnik, ongeveer halverwege onze woonplaatsen.

Twee maanden later was ik freelance aan het werk. Mijn belangrijkste taak was het afnemen van psychologische tests bij kinderen en jongeren en het interpreteren van de resultaten ervan. Voor het eerst in mijn leven had ik een soort reguliere baan en een vaste structuur in mijn dagen.

2019

Tegen zessen neem ik afscheid van mijn vader. Net als bij vorige keren dat ik hem opzocht neem ik me voor dat er minder tijd moet zitten tussen nu en mijn volgende bezoek. Hij mag dan een gezonde en fitte indruk maken, hij is wel een man van de dag. Hij laat me niet gaan voordat hij me heeft geknuffeld. Het ontroert me hoe blij hij zich toont met mijn komst. Eigenlijk verdien ik dat niet.

Nu ik toch in mijn geboortedorp ben, wil ik ook nog even bij mijn zus Gerrie op bezoek. Misschien zal ze blij zijn als ze me ziet, misschien herkent ze me niet. Alzheimer. Het begon rond de eeuwwisseling met vergeetachtigheid, tien jaar later was ze dement. Sindsdien wordt ze verpleegd. Jarenlang woonde ze in een Leids verpleeghuis, maar sinds februari verblijft ze in een plaatselijk particulier verpleeghuis, het Gastenhuis Warmond, dat in mijn jeugd Sint Liduina heette. Het is gevestigd in een fraai gebouw uit het begin van de vorige eeuw. Het is kortgeleden gerestaureerd.

Ik wandel er naartoe door de Dorpsstraat, diep in gedachten. Terwijl ik door de smalle straat slenter en het verkeer omzeil, borrelen jeugdherinneringen omhoog als biogas uit een vuilstortplaats. Ik kom langs de garage met de rode Jaguar E-type waarmee Corné het hart van mijn vader stal. Het vroegere postkantoor en de Baan, met recht daartegenover onze Protestantse bakker die er niet meer is. Op de hoek van de Baan zat in mijn jeugd de zeilmalerij die aan Jachthaven Vaatstra zeilen en dekzeilen leverde. Het is allemaal veranderd. Iets verder is de plek waar het jaarlijkse tobбетjesteekfestijn plaatsvond. Ik kom langs de vroegere wagenmakerij aan mijn linkerhand, waarin nu een huisartsenpraktijk is gevestigd. Rechts, er schuin tegenover, was een kleine supermark met aan de zijmuur een kauwgomautomaat. Bazooka, heette het roze spul

dat erin zat. In de verpakking van elke kauwgom zat een klein stripplaatje gevouwen met een avontuur van *Bazooka Joe*. Die spaarde ik.

Ik loop langs het vroegere huis van de dorpsdokter en langs het pleintje met de waterpomp, waar ik eerder die middag iets heb zitten drinken. Links is de straat waar het houtbedrijf van Wildeman was, met voorin de voormalige drukkerij. Rechts is de verdwenen Boerenleenbank en iets verderop, aan dezelfde kant, zat de Rooms Katholieke bakker, waar wij als Protestanten niet kwamen.

Langs Albert Heijn loop ik naar de Herenweg waaraan het verpleeghuis is gelegen.

Mijn zuster ontvangt me in haar privékamer. Die is niet groot, maar wel knus en sfeervol ingericht. Een gemakkelijke stoel, een kleine tafel met drie stoelen, een kastje met een flatscreen televisie erop.

‘Dag Gerrie.’

‘Dag meneer.’

‘Ik ben Ivar, je broer.’

‘Oh, zeg dat dan meteen. Dag Ivar.’

Gerrie is zevenenzestig, twee jaar ouder dan ik, maar ze ziet er veel ouder uit. Ze is net terug van de gezamenlijke maaltijd. Zelfs op dit tijdstip van de dag maakt ze een frisse indruk. Haar blouse is schoon, haar kapsel verzorgd. Dat was in het vorige verpleeghuis wel eens anders. Ik ga tegenover haar aan het tafeltje zitten.

‘Leuk dat je langskomt,’ zegt ze.

‘Heb je lekker gegeten?’

‘Eh, ja, dat geloof ik wel.’ Ze glimlacht, dezelfde glimlach als toen ze nog alles kon. Ze steekt bij de herinnering haar wijsvinger omhoog. ‘We hadden nasi. Lekker hoor, maar veel mensen lusten dat niet.’

‘Dat is zeker lekker.’ Ik kijk haar aan. ‘Vanmiddag ben ik bij vader geweest. Het gaat goed met hem. Je moet de groeten hebben.’

Ik zie aan mijn zus dat ze moeite doet om het begrip ‘vader’ te plaatsen. Dan krimpt ze ineen alsof ze plotseling pijn heeft. Schaamteloos trekt ze haar rok omhoog en laat me een grote blauwe plek op haar dijbeen zien.

‘Gevallen,’ zegt ze. Gisteren of eergisteren, dat weet ik niet meer zo goed. Het doet pijn.’

Dan bloost ze en schuift ze met een snel gebaar de rok weer omlaag.

‘Dat ik dat zomaar aan een vreemde laat zien. Een man nog wel!’

Gerrie is haar hele leven alleen gebleven. Met mannen en seks heeft ze nooit veel opgehad, ook niet op de leeftijd waarop andere meisjes achter de jongens aanzaten. Ze was gelukkig in haar leven als *spinster*, met haar werk in de winkel, de kerk en haar geloof als belangrijkste elementen. In de voor-vorige eeuw zou ze vermoedelijk begijn zijn geworden, als ze tenminste Katholiek was geweest. Misschien, denk ik opeens, is ze net als ik. Met dit verschil, dat ik wél van seks kan genieten.

‘Ik ben je broer, Gerrie. Je hoeft je voor mij niet te schamen, hoor.’

Ze lacht ontspannen. ‘Dat is waar ook.’

‘Waar ben je gevallen?’

Dat weet ze nog wel. ‘Op de trap.’

‘Gelukkig heb je je heup niet gebroken.’ Ze kijkt me verbaasd aan.

Zo babbelen we nog even door. Mijn zuster behoort tot de categorie ‘tevreden alzheimerpatiënten’. Kennelijk heeft ze zich geschikt in haar lot en ondergaat ze dat blijmoedig. Ik herken in haar veel van mijn moeder. Die was ook altijd positief ingesteld en meegaand, was blij met weinig en ze had geen groot ego. Ik schat in dat de verzorging aan Gerrie geen moeilijke patiënt heeft.

Na een halfuurtje maak ik aanstalten om te vertrekken.

‘Zou u de televisie willen aanzetten?’ vraagt ze. ‘Dan hoef ik de zuster niet te roepen.’

Ik doe wat ze vraagt en neem met een kus afscheid.

‘Dag meneer,’ zegt ze vriendelijk, ‘leuk dat u er was.’

Ik laat het maar zo.

Terug op de Herenweg kijk ik nog even om. Het is een fraai gebouw. De halfronde oprijlaan met een vijver ervoor, een ronde muur als grondkering met in het midden een trapje, het lijkt op een chic landhuis.

Ik steek de Herenweg over en kom langs een hoge, witte muur met een openstaand houten hek. Toen ik klein was, was dat hek dicht en vormde het de afsluiting van het erf van de boerderij die erachter lag. Zodra je erlangs liep, begon het brullende geflaf van een woeste Mechelse herder. Je kon zijn gemene krokodillenbek zien door de brede kier eronder. Ik was bang voor die hond. Maar nu biedt het hek me een rechtstreekse doorgang richting Gemeentehaven waar mijn auto staat.

Het is druk op de gemeentehaven. Er is kortgeleden een rondvaartboot afgemeerd. De toeristen zijn in een gereedstaande dubbeldeks bus gestapt, die nu, vlak voor me, langzaam probeert weg te rijden. Het is een donkerblauwe bus met een voorruit die zo hoog is als de bus zelf. Ik zie hoe de chauffeur, een jonge vrouw, het gevaarte niet zonder moeite tussen geparkeerde auto’s en wandelaars door wringt, en eerst een scherpe bocht naar rechts en onmiddellijk daarna een scherpe bocht naar links moet maken. Het lange ding beweegt stapvoets op me af. Ik kijk door de voorruit en plotseling waan ik mezelf uren vroeger op de dag. Ik kijk weer naar het spiegelbeeld van mezelf, alsof ik vanaf de brug in het water staar. De bus heeft zich nu door de nauwe doorgang gewurmd. Ik kijk nog eens goed, maar ik vergis me niet. Ik zie mezelf. Is het een weerspiegeling van mezelf in de voorruit? Nee, want het spiegeleffect zou moeten verdwijnen zodra de bus de eerste bocht indraait en aanstalten maakt om de tweede te nemen. Ik aarzel geen moment en ruk razendsnel mijn mobiele telefoon uit mijn linker broekzak. Ik toets de pincode in – in een keer goed – en druk op ‘camera’. Voordat de bus om de hoek achter de bomen verdwijnt, kan ik er nog net een paar foto’s van maken.

Ik sta daar, als de vrouw van Lot, veranderd in een zoutpilaar. Ik moet denken, nadenken. Wat zag ik in die touringcar? Ik zag mezelf door de spiegelende voorruit, maar ik was het niet. Het ging zo snel dat er nauwelijks tijd was om het tot me door te laten dringen, toen was het voorbij. Maar de indruk is onuitwisbaar. Of was het toch gezichtsbedrog? Ik kan het me niet voorstellen, want deze ervaring staat niet op zichzelf. Eerder op de dag heb ik mezelf tweemaal weerspiegeld gezien in het wateroppervlak van de Leede, en beide keren voelde ik dat er iets met me gebeurde. Ik tracht me voor de geest te halen wat er precies plaatsvond. Gedachten kolken zonder veel patroon door mijn hoofd. De gehaaste bezoekers van Albert Heijn en de heen en weer lopende toeristen om me heen hinderen me in mijn gedachten.

Ik besluit de rust op te zoeken en wandel terug naar de Herenweg. Ik loop in noordelijke richting, kom weer langs de Katholieke kerk en sla iets verderop linksaf de Bisschopslaan in, waarvan het hoge, rijk geornamenteerde, gietijzeren hek openstaat. Ook dit hek was in mijn jeugd gesloten. Slechts eenmaal per jaar ging het open om de bezoekende Bisschop van Haarlem aan het Grootseminarium door te laten. Deze laan was toen ook al lommerrijk, met aan weerszijden een dubbele rij bomen. Je kon er een paar keer per dag seminaristen in lange, zwarte toga's zien, die liepen te bidden met hun brevier in de hand. Als Protestantse jongen had ik geen idee wat ze deden. Mijn vriendjes en ik vermaakten ons in de herfst met het gooien van eikels of afgevalen kastanjebolsters, waarmee we hen probeerden te raken.

Na een korte wandeling langs de vroegere seminariegebouwen, nu een verpleeghuis, ga ik opnieuw door een hek, deze keer van de begraafplaats bij de Oude Toren. Ik loop om de ruïne van de toren heen, waarachter het graf van mijn moeder ligt en waar ook mijn vader zal worden begraven. Normaal gesproken heb ik niet zoveel met graven. Mijn moeder is daar niet, alleen misschien wat restanten van haar lichaam. Hoewel, na bijna vijfenveertig

jaar... Ook geloof ik niet dat communicatie met dode mensen mogelijk is. Maar deze aanblik maakt me rustig. Ik laat me aan de andere kant van het grindpad in het gras zakken en verzink in gepeins.

Ik weet precies wat ik voelde toen ik naar mijn spiegelbeeld in het water stond te staren. Het was een gevoel van opwinding, vreugde, blijdschap. Bij de herinnering merk ik dat mijn hart sneller en sterker gaat kloppen. Wat er op die brug gebeurde, dat moet mijn paranormale talent zijn geweest, besluit ik. Hoe kon ik immers blij geworden zijn over iets dat nog niet was gebeurd, als dat niet van binnenuit kwam? Toch durf ik nog niet de implicaties onder ogen te zien van wat ik heb meegemaakt. Een stille opwinding stijgt op in mijn borst. Zou dit het begin kunnen zijn van..., ja, van wat? Gaat mijn fantasie niet met me op de loop? Die bus, die was toch echt? Ik haal mijn mobiele telefoon tevoorschijn, tik ik op *Galerij* en bekijk de foto's die ik heb gemaakt. Het zijn er vier en ze vallen tegen. De eerste is sterk bewogen, op de laatste foto is alleen het achterste stukje van de bus te zien terwijl die achter de bomen verdwijnt. Maar twee foto's zijn bruikbaar. Ik maak met twee vingers een van de foto's op het scherm groter en kan onderscheiden wat er op de zijkant van de bus staat. Iets als *Ferieture Aarhus*. Ik klap het toestel dicht en neem op hetzelfde moment een besluit.

Vreugde en verdriet – 1998-2002

Tegenover me zat een man van een jaar of veertig, blozend, strak in het pak. Hij was zichtbaar nerveus, speelde met een pakje sigaretten, maar omdat roken in mijn spreekkamer verboden was, beperkte hij zich tot gefriemel.

‘Wat kan ik voor u doen?’ vroeg ik. Ik zag de man voor het eerst na een telefonische afspraak. Ik wist alleen dat hij Jan Schrijvers heette.

‘Ik las je advertentie. Ben je echt psycholoog? Ik bedoel, heb je ervoor doorgeleerd?’

‘Zeker, als u wilt kan ik mijn diploma van de universiteit laten zien.’ Ik negeerde zijn tutoyeren.

‘Nee, dat is niet nodig. Alleen hebben de meeste paragnosten geen...’

‘Ik ben geen paragnost, meneer Schrijvers,’ viel ik hem in de rede. ‘Zo profileer ik me ook niet. Ik help mensen om hun problemen te ordenen en oplossingsrichtingen te vinden. Daarbij maak ik soms gebruik van mijn paranormale kwaliteiten.’

‘Goed, goed. Sorry dat ik een beetje wantrouwend ben. Kan ik op je discretie rekenen?’

‘Dat spreekt vanzelf. Alles wat er in deze kamer wordt gezegd blijft tussen de vier muren.’

‘Ik vrees dat ik dement aan het worden ben.’

Die had ik niet zien aankomen. Ik leunde een moment peinzend achterover in mij stoel.

‘Kunt u dan niet beter naar een arts gaan? Dat ben ik namelijk niet.’

Er gleed een autoritaire glimlach over zijn gezicht, wat mij waakzaam maakte. Hij ging rechterop zitten.

‘Ik ben een succesvolle jongen, dat mag je wel zeggen.’

Demonstratief legde hij een afstandsbediening met een sleutelhanger van Maserati voor zich neer. ‘Ik doe in gebruikte

auto's in het duurdere segment. Vanaf Mercedes, Audi en hoger. Prima business. Verdient vast veel beter dan wat jij doet.'

'Wat kan ik voor u doen?' herhaalde ik.

'Ja. Nou ja, ik vergeet de laatste tijd dingen. Soms de naam van een klant, soms een autonummer, maar soms ook afspraken over prijzen. Dat heeft me al een keer geld gekost, zat ik een rooie rug lager dan we afgesproken hadden. Die vent moet zich wel rot gelachen hebben.'

'En nu bent u bang dat u aan het dementeren bent?'

Hij leunde vertrouwelijk naar voren. De onaangename geur van alcohol drong mijn neus binnen. Het rook naar het spul dat Corné vaak dronk.

'Ik durf niet naar een dokter,' zei hij zacht, bijna fluisterend. 'En ik dacht: als jij nou een beetje in mijn toekomst kan kijken... Zie je.'

Dit type cliënten kreeg ik wel vaker tegenover me. Die voor een paar tientjes een blik in het onbekende willen werpen, omdat ze in het heden onzeker of bang zijn. Deze man moest ik teleurstellen. Ik was geen waarzegger en deed geen voorspellingen, dat kon ik helemaal niet.

Peinzend keek ik hem aan en concentreerde me. Hij was duidelijk te zwaar en had een te rood hoofd. Ik bestudeerde zijn aura. Hij was van het rode type. Zelfverzekerd, extravert, gericht op de buitenkant van de dingen. Ik zag ook scherpe, donkerrode vlekken. Die kunnen soms wijzen op problemen met hart en bloedvaten. Inderdaad was ik geen dokter, maar zijn rode gelaat leek me eerder een gevolg van hoge bloeddruk dan van frisse buitenlucht. En in combinatie met zijn overgewicht, stress in het werk, maar vooral ook zijn ongetwijfeld stevige alcoholgebruik, kon die wel eens de oorzaak zijn van zijn weigerachtige geheugen.

'Mijn indruk is dat u te, eh..., te zwaar leeft, zal ik maar zeggen. Ik raad u aan uw leefstijl te verbeteren. Niet roken, weinig drinken, veel bewegen. Nogmaals, ik ben geen dokter, maar u

moet echt beter voor uzelf zorgen. Ik zie ook dat u andere problemen heeft. Daarmee wil ik u uiteraard graag helpen.’ Hiervoor was hij niet gekomen. Hij bleef stoer doen. ‘Mijn leefstijl gaat niemand wat aan,’ riep hij. Hij werd nijdig. ‘Ik zal toch verdomme zelf weten wat goed voor me is, daar heb ik jou niet voor nodig.’

Ik maakte een gebaar van: nou ja, dan niet.

‘U bent gekomen voor advies,’ zei ik, ‘en ik zal u ronduit in uw gezicht zeggen wat ik denk. U bent een wandelende hersenbloeding. Of een hartinfarct, naar keuze.’

Gek genoeg kalmeerde hij hiervan. Hij lachte zelfs.

‘Jij neemt tenminste geen blad voor je mond. Ik moet erover nadenken.

Ik haalde mijn schouders op. ‘Prima. Ik wil graag helpen, maar daarvoor moet u zich wel openstellen. Denk er inderdaad nog eens goed over na en bel me op als u zover bent.’

Hij betaalde me uit een portefeuille met een dikke stapel bankbiljetten en vertrok uit mijn spreekkamer.

Het werk dat ik deed was voortgevloeid uit mijn spirituele belevenis van vier jaar terug in het Bijbels Openluchtmuseum. Die was ik mijn *Pauluservaring* gaan noemen, ontleend aan de associatie die Corné had met de bekering van deze apostel. Die middag in het museum had inderdaad een ommekeer in mijn leven tot gevolg gehad. Tot die dag leidde ik al een aantal jaren een regelmatig en onopvallend leven als schoolpsycholoog. Drie dagen in de week reed ik naar Utrecht om mijn testwerk met schoolkinderen te doen en gesprekken met de kinderen en hun ouders te voeren. Dat deed ik weliswaar als zelfstandig ondernemer, maar het voelde net als een vaste baan. Alleen speelde het echte ondernemersinstinct in mij regelmatig op, waardoor ik al eens verlekkerd naar advertenties had gekeken voor overname van een bedrijf. Het was er nog niet van gekomen.

Na het Bijbels Openluchtmuseum voelde ik dat ik iets moest gaan doen met mijn paranormale talent dat zich op die zaterdagmiddag zo aan me had opgedrongen. Maar waar moest ik beginnen? Ik sprak erover met Laura Anne, die me als goede vriendin al vaker adviezen had gegeven. Zij deed echter een beetje lacherig.

‘Je moet paragnost worden. Net zo beroemd als die Croiset.’

‘Sorry, maar dat ben ik niet. Ik pretendeer niet dat ik alles van iedereen weet, dat ik de toekomst kan voorspellen en bij alle mensen wel iets bijzonders zie. Maar soms is dat dus wel het geval. Tamelijk vaak zelfs, zoals je weet.’

‘Of je wordt een tweede Jomanda,’ vervolgde ze.

‘Wie is dat?’

‘Zij is een opkomend fenomeen, een rijzende ster. Ze beweert dat ze mensen paranormaal kan genezen. Daarmee kom je op televisie en zo.’ Alsof dat het ultieme doel moet zijn. Ik begreep dat Laura Anne te rationeel was, dat ze niet de juiste persoon was om mee over mijn toekomst te sparren. Ik wuifde haar ideeën weg.

Het duurde een paar weken voordat ik voldoende had nagedacht over wat ik wilde. Ik wilde mensen helpen, met gebruikmaking van mijn studie psychologie. Maar ik wilde ook mijn paranormale talent inzetten. En op zeker moment, midden in een nacht, schoot ik overeind in bed en was klaarwakker. Er was een idee in me opgekomen. Waarom begon ik niet een gecombineerde praktijk als *counselor* en als helderziende? Ik was gekwalificeerd als psychologisch dienstverlener én ik was helderziend. Ik wist ook hoe ik die vorm van dienstverlening zou noemen: *Paracounseling*. Ik zag het helemaal voor me.

Psychologische hulpverlening, counseling, gecombineerd met paranormale zaken. Het was half drie toen ik het bed uit sloop en naar mijn werkkamer liep om de PC op te starten. Ik krabbelde ‘paracounseling’ op een lege diskette, deed die in de gleuf en begon als een bezetene te typen. Op zeker moment kwam Corné om de hoek van mijn kamer kijken.

‘Is het je naar het hoofd gestegen?’ bromde hij, en ging weer naar bed toen ik niet reageerde. Die nacht schreef ik de blauwdruk voor mijn nieuwe werkzaamheden. Ik zou mensen laagdrempelig gaan helpen hun gedachten te ordenen en voor zichzelf hun problemen inzichtelijk maken, zodat ze tot een oplossing konden komen. Maar ik zou ook aan mijzelf gelegenheid geven om hen te attenderen op of te waarschuwen voor dingen die ze mogelijk niet in de gaten hadden, maar die ik als helderziende wel zag.

In zekere zin was die nacht een wedergeboorte voor mij. Al heel lang, sinds mijn vroege jeugd, wist ik dat er een tweede ‘ik’ in mij was verscholen. Als jongetje had ik immers al gedroomd dat ik anders was. Dat ik mijn voornaam in omgekeerde lettervolgorde kon schrijven en *Ravi* kon heten. In het Hindoeïsme was Ravi de naam van de zonnegod. Hij heette ook wel Surya, en hij was de bringer van het licht. Ravi werd in een wagen langs het hemelruim getrokken door zeven paarden. Hij was het symbool voor het licht dat de duisternis verdrijft. En dit was precies wat ik met mijn nieuwe werk wilde bereiken: licht brengen in de duisternis. Mijn praktijk zou Ravi heten. Ik vond dat de omkering van mijn naam ook symbool kon staan voor een nieuwe start in mijn leven.

Later ontdekte ik dat het Franse voltooid deelwoord *ravi* ‘verheugd’, ‘blij’, ‘gelukkig’ betekent. Allemaal woorden die pasten bij wat ik met mijn nieuwe praktijk wilde bereiken. Ik besloot een postdoctorale opleiding voor counselor en psychotherapeut te volgen. In december 1999, toen ik nog maar net met die opleiding was begonnen, startte ik mijn *Paracounselingspraktijk Ravi*, gevestigd in een gehuurd kamertje in een buurtcentrum aan de Daalseweg in Nijmegen. Toen de eerste cliënt op mijn advertentie reageerde was ik als een kind zo gelukkig.

Opnieuw moest ik als kersverse ondernemer van alles regelen. Omdat Laura Anne daar als jurist goed in was, vroeg ik haar erbij te helpen. Rechtsvorm, inschrijving handelsregister, btw-

nummer, ze wist precies de weg in de bureaucratie. Binnen een paar weken was het voor elkaar.

Om mijn nieuwe start te vieren, dineerden we met ons drieën in een restaurant in de binnenstad, Corné, Laura Anne en ik. We babbelden opgewekt, zoals altijd, nu en dan een beetje plagerig, dan weer serieuzer. Maar tijdens het hoofdgerecht kwam er een onheilspellend voor gevoel over mij, zo sterk als ik nog niet vaak had beleefd. Iets met een vrouw. Ik verstijfde. In een heldere flits herinnerde ik me dat ik dit voor gevoel eerder had. En ik wist nog precies wanneer: elf jaar geleden, in ons appartement aan de Leidse Aalmarkt, op de avond na mijn terugkeer uit de gevangenis. De toekomst leek op dat moment weer zonnig, maar ik onderging een gevoel van naderend onheil. Toen kon ik het niet plaatsen, maar nu wel.

Ik staarde naar Laura Anne, concentreerde me op haar aura en vermoedde wat er aan de hand was. Ik kreeg een sterke associatie met Frederika. Maar ik voelde ook hoe het zou aflopen. En daar werd ik niet vrolijk van.

‘Ivar, waar zit je met je gedachten?’ riep Corné vrolijk. ‘We vieren jouw feestje, hoor.’

Ik herpakte mezelf, hief mijn glas Spa en zei: ‘Op een succesvolle *Paracounselingspraktijk Ravi*, en dat jullie er lang getuigen van mogen zijn.’ Ik vreesde dat die laatste wens wel eens een ijdele wens zou kunnen zijn.

De volgende dag belde ik Laura Anne op in haar werkkamer in de Leidse parenclub, waar ze nog steeds de scepter voerde.

‘Lieverd...’ begon ik.

Ze viel me in de rede.

‘Doe alsjeblieft niet zo nichterig, Ivar.’

‘Sorry. Maar ik moet je wat zeggen. Ik ben bloedserieus. Ik weet dat je diep in je hart mijn helderziendheid maar flauwekul vindt...’

‘Welnee,’ riep ze opgewekt. ‘Als je erin gelooft, dan is het geen onzin. Alleen geloof ik er niet in. Haha.’

‘Toch vrees ik dat ik je moet waarschuwen.’

Anderhalve week later zat Laura Anne in de zitkamer van onze villa in Berg en Dal. Ze had ons van tevoren gebeld dat ze niet met goed nieuws zou komen. Corné en vooral ik zagen voor het eerst een beetje tegen haar komst op, maar het bleek mee te vallen. Zij was nog dezelfde goedlachse, nuchtere Laura Anne. Ik zette het koffieapparaat aan en we lieten ons zakken in de comfortabele fauteuils rondom de open haard waarin een knetterend vuur brandde.

‘Ik ga dood,’ zei ze.

Er viel een ijzingwekkende stilte. Corné en ik wisten niet hoe we moesten reageren. Uiteindelijk zei Corné: ‘Dat meen je niet.’

‘Jawel, ging ze verder. ‘Want plotseling, zonder enige aanleiding, zijn in mijn beenmerg jonge witte bloedcellen begonnen zichzelf als gekken te kopiëren. Ze heten blasten. Ooit van gehoord? Ze vermenigvuldigen zich ongecontroleerd en vergiftigen je bloed. Nou ja, vergiftigen, ze verstoren de aanmaak van normale bloedcellen.’

Ze keek mij met een schuldige blik aan.

‘Na jouw telefoontje, Ivar, geloofde ik je niet. Maar ik ben toch maar naar de huisarts gegaan, voor de zekerheid, en die stuurde me direct door naar een specialist. Ik kon er met twee dagen terecht en zij was er binnen een half uur uit, alleen al door wat ik haar kon vertellen. Want ik had al een tijdje last van vermoeidheid en andere dingen. Die dokter liet voor alle zekerheid een bloedtest doen en een dag later had ik al de uitslag. Het vonnis: AML, acute myeloïde leukemie. Bloedkanker. Komt niet zo vaak voor, en dan vooral bij zestigers, minder bij vrouwen dan bij mannen. Maar ik heb het.’

Corné stond op, bukte naast haar stoel en pakte haar hand vast.

‘Dat is ernstig,’ zei hij. ‘Maar je gaat niet echt dood, hè?’ Hij legde zijn hoofd tegen het lange blonde haar dat over haar schouder hing. In zijn stem klonk een traan. Zelf zat ik aan mijn stoel vastgekleefd.

‘Hé, hallo!’ riep ze. ‘Wie moet nou wie troosten? Nee, ik ga nog niet dood. Niet meteen, tenminste.’

Laura Anne vertelde dat ze binnenkort met chemotherapie zou beginnen. Daarna zou wellicht een stamceltransplantatie volgen. Ze zei het op een toon alsof ze uitkeek naar een schoolreisje.

‘En nu wil ik koffie.’

Corné toonde zich van zijn dienende kant en schonk voor ons drieën in.

‘Wat zijn je kansen?’ vroeg ik. ‘Heeft die dokter daar iets over gezegd?’

‘Ze was niet optimistisch. Ze wilde geen percentage noemen, maar ze zei wel dat mijn vorm van bloedkanker niet zo vaak volledig te genezen is. Ik zal dus niet oud worden.’

Ik kreeg een gevoel van diep medelijden. Met Laura Anne, en misschien ook wel met mezelf.

‘Hoe voel je je erbij?’ vroeg ik na een tijdje. ‘Ben je bang om dood te gaan? We kennen elkaar al zo lang, maar over dit soort zaken hebben we nooit gesproken.’

Ze dacht lang na.

‘Ik ben niet zo bang om dood te gaan, maar ik zie wel op tegen het ziekteproces. En ik vraag me af hoe het zal zijn om dood te zijn. Hoe zou de dood eruitzien? Hebben jullie daar een beeld bij?’

Ik zei: ‘Ik ben niet religieus, ik geloof niet in een hiernamaals. Dood is gewoon dood, je leeft niet meer.’

‘Ja,’ vulde Corné aan, en verviel in de rol waar hij goed in was, die van docent. De woorden ”leven” en “dood”, het is een schijntegenstelling. Net als “licht” en “donker”. Dood is niet zoiets als dat je in een andere toestand of dimensie voortbestaat. Je leeft of je leeft niet. Er is licht of er is geen licht. Dat laatste noem je donker, maar er bestaat geen toestand “donker”. Het is alleen het ontbreken van licht. Zo is “dood” het ontbreken van leven.’

‘Oef,’ kreunde Laura Anne. ‘Maar ik geloof dat ik je begrijp.’

‘Sorry,’ fluisterde Corné. ‘Ik ben er kapot van.’

‘Corné is filosoof,’ mompelde ik. Zelf kon ik hem zo nu en dan ook nauwelijks volgen.

‘Kijk,’ ging hij verder, ‘het is als mens niet zo zinvol om veel over de dood na te denken. De menselijke wijsheid bestaat in het bepeinen van het leven, niet van de dood. De dood is onvermijdelijk, en daar kun je dus maar het beste in berusten. Je voegt geen minuut aan je leven toe door bang te zijn om dood te gaan of te hopen dat je langer leeft. Besteed je gedachten liever aan je leven en wat daarin zinvol is. Schep er vreugde in dat je het leven neemt zoals het komt. Probeer met je verstand te bereiken dat je doet wat goed voor je is en berust in wat je niet kunt beïnvloeden.’

Stilte.

‘Maar...’ Laura Anne stond op en liep naar de lange zitbank. ‘Hé, komen jullie eens naast me zitten. Ik heb steun nodig.’ Corné en ik liepen naar haar toe en flankeerden haar. Ze sloeg haar armen om onze schouders.

‘Jullie zijn lieve jongens,’ zei ze. ‘En dit is een mooie avond. Maar: me erbij neerleggen, zeg je? Dat is... Als ik straks doodga, dan is dat toch slecht? Ik ben nog geen vijftig.’

Corné nam weer het woord.

‘Goed en slecht, ja, dat zijn moeilijke begrippen.’ Hij boog naar voren en keek ons beiden beurtelings aan. ‘Iets, wat dan ook, is niet goed of slecht in zichzelf. Iets is alleen goed of slecht in relatie tot onze menselijke natuur. Iets is goed als het bijdraagt aan ons bestaan, en slecht als het dat bestaan tegenwerkt.’ Hij pauzeerde om diep adem te halen. ‘Maar zelfs dingen die ons daadwerkelijk kwaad doen, zoals jouw ziekte...’ – hij keek Laura Anne warmhartig aan – ‘...is niet slecht in zichzelf. Want zo is nu eenmaal de noodzakelijke orde van de natuur. Het heeft geen zin om over de dood als een kwaad te denken, de natuur is zoals zij is. Zonder dood zou er geen leven zijn.’

Laura Anne slaakte een diepe zucht.

‘Als je zo nuchter en reëel kunt denken,’ besloot Corné, ‘dan ben je werkelijk vrij.’

‘Ik moet er dus inderdaad maar in berusten,’ concludeerde ze na een tijdje.

‘Zo zag Spinoza de dingen,’ fluisterde ik, want ik wist hoe Corné aan deze gedachten was gekomen.

‘En zo zie ik ze,’ reageerde Corné. ‘Een mens moet blijheid ontlenen aan een zinvol leven en berusten in het onvermijdelijke.’

Laura Anne liet de woorden tot zich doordringen. Toen veerde ze op en lachte. De oude, luchthartige, onbekommerde Laura Anne.

‘Ik wil een borrel!’ riep ze. ‘En een grote.’

Ik stond op en liep naar de buffetkast om drank en glazen te pakken. Ik goot voor Corné en Laura Anne flink wat cognac in wijde glazen en haalde tonic voor mezelf uit de koelkast in de keuken. Toen ik terugkwam zaten mijn partner en Laura Anne op de bank verstrengeld in een kus. Ik glimlachte, dit had ik verwacht, en misschien wel gehoopt.

‘Dankjewel, Corné,’ zei Laura Anne toen ze zich van elkaar los maakten. ‘Je hebt me iets zinnigs gegeven om over na te denken.’

Ik zei: ‘We waren geestelijk zo intiem, misschien moeten we dit fysiek maar voortzetten.’

‘Van diepe gedachten word ik opgewonden,’ zei Laura Anne. Ze hief haar glas.

‘Op de gezondheid!’ En opnieuw moest ze luid lachen toen de ongerijmdheid van die heildronk tot haar doordrong. ‘Op de chemo.’

Later lagen we gedrieën naakt in ons kingsize bed. We hadden genoten van elkaars geest en deden dat ook van elkaars lichamen. Ik bedacht dat biseksualiteit een wonderlijke, maar mooie menselijke eigenschap is. Je kunt er alle kanten mee uit. Het was intussen laat geworden. Laura Anne was in slaap gevallen tussen ons in. We besloten dat ook maar te doen.

In de maanden die volgden onderging onze vriendin de zware behandeling tegen haar leukemie. We zagen haar kaal worden van de chemotherapie en ze ging tegendraads een bijna zwarte

pruik dragen in plaats van haar uitgevallen blonde haar, die onmogelijk afstak tegen haar lichte huid.

‘Ik ben dit namelijk niet,’ zei ze.

‘Ja, het is iemand anders die ziek is,’ reageerde ik. Corné haalde zijn schouders op.

Haar werkzaamheden als directeur van mijn vroegere bedrijven droeg ze over aan anderen, want haar krachten namen snel af. Alleen de parenclub bleef ze nog zo lang mogelijk zelf doen. In de loop van een jaar moesten we aanzien hoe Laura Anne zwakker werd, mager en bleek. We bezochten haar nu en dan in haar Leidse appartement. Haar hoop was gevestigd op een donor van stamcellen. Zowel die van mij als van Corné bleken ongeschikt voor haar. Wij zouden ze graag gedoneerd hebben. Maar het was opvallend hoe rustig zij zich schikte in haar lot. Na een jaar werd er eindelijk een stamceldonor gevonden die bij haar paste.

Ongeveer tegelijkertijd ontving Corné een aanstelling als hoogleraar aan de Nijmeegse universiteit. Eindelijk: professor dr. C. Duchenne. Zijn vader zou apetrots zijn geweest. De leeropdracht luidde: ‘Filosofie van de Renaissance’. Zijn benoeming kwam als een grote verrassing voor mij, want hij had me niet verteld dat hij had gesolliciteerd. We vierden het samen in hetzelfde restaurant als waar we drie jaar eerder met Laura Anne de start van mijn praktijk hadden gevierd.

Corné’s inauguratie was, zoals veel intredes van hoogleraren, een evenement. Rijen professoren in zwarte toga’s en een massa medewerkers en studenten vulden de grote collegezaal. Hij maakte indruk achter het spreekgestoelte. Zijn nieuwe toga, zwart met rode biezen, stond hem goed. Enigszins tot mijn verrassing ging Corné’s inauguratierede slechts zijdelings over zijn geliefde Baruch Spinoza. Hij ging diep in op een haast niet te volgen verschil van opvatting over ‘natuurlijke wetmatigheden’ tussen de filosoof Hobbes, de scholastici en Spinoza, en legde een relatie naar de huidige tijd. Ook hield hij een betoog, waarin hij de tegenwoordige filosofische

wetenschappers verweet zich te veel te storten op moderne neoliberale stromingen, terwijl Renaissancedenkers als Descartes, Leibniz en Spinoza naar zijn oordeel veel meer en veel fundamenteeler inzichten te bieden hadden. En hij had een sneer naar de studenten van nu, die hij uitdaagde om meer zelf te denken, zoals de Renaissancedenkers hadden gedaan. En om vooral ook hun oorspronkelijke werken te lezen, liefst in het Latijn, en zich niet te beperken tot uittreksels.

Naast de aanwezigen van de universiteit en belangstellenden waren er ook familieleden. Een trotse moeder van Corné, mijn vader, mijn broer Jan en mijn zus Gerrie zaten achteraan, net als ik. En naast mij zat een sterk verzwakte Laura Anne, die ik op weg er naartoe had moeten ondersteunen. Maar ze had erop gestaan om aanwezig te zijn.

De stamceltransplantatie werd uitgevoerd in het Academische Ziekenhuis van Leiden, maar die werkte rampzalig uit. Laura Anne kreeg als bijwerking een acute vorm van de graft-versus-host-ziekte. Dat is een ziekte waarbij de afweercellen van de graft, de donor, die van de host, de patiënt, aanvallen. Ze reageerde maar matig op de medicijnen die de afweer moesten onderdrukken en werd steeds zieker.

Haar laatste weken bracht ze door in een 24-uurs zorginstelling, waar geen behandeling meer plaats vond, alleen palliatieve zorg. Wij bezochten haar zo vaak als mogelijk was.

Het was druk aan haar sterfbed, een komen en gaan van de meest bijzondere figuren. Tot onze verrassing, of zelfs ontsteltenis, ontdekten we dat Corné en ik onze vriendin de afgelopen vierentwintig jaar maar beperkt hadden gekend. Voor ons was Laura Anne de succesvolle juriste. Ze was actief voor mijn bedrijven, later zelfs als directeur. Ze was een vriendin die vaak ook onze sekspartner was geweest. Zij was de geslepen advocaat die juridische constructies voor mijn ondernemingen bedacht, zodat ik er zoveel mogelijk aan kon verdienen.

Laura Anne bleek echter ook nog een heel ander leven te hebben gehad. Als sociaal advocaat had zij een bestaan waar wij

nauwelijks iets van hadden geweten. Ze bleek een netwerk van mensen te hebben die ze uit handen van de belastingdienst, de sociale dienst en zelfs van justitie had weten te houden. Gewone, gemiddelde mensen, maar ook lieden met wie wij normaal gesproken niets te maken zouden willen hebben en die we als randfiguren of zelfs als criminelen bestempeld zouden hebben. Haar ex-partner ‘met een P.’, die mij in de gevangenis had doen belanden, was er een van.

Tijdens een van de laatste bezoeken, terwijl ze met een enorm gezwel in haar buik op haar dood lag te wachten, vroeg ik haar ernaar. Ze kon nauwelijks meer dan fluisteren, maar er was vurigheid in haar reactie.

‘Dat zijn ook waardevolle mensen,’ zei ze met hese stem. ‘Zij hebben alleen minder geluk gehad in hun leven dan jullie en ik. Armoede, een klotejeugd, zwerven op straat, seksueel misbruik, verkeerde vrienden, ze hadden recht op verdediging. Dat heb ik gedaan, en dat zou ik weer doen als dit niet...’ Ze wreef met een hand over haar buik. We waren er stil van. En ze gaf met een lach – zelfs nog in dat stadium van haar ziekte – toe, dat ze ons niet met haar andere leven had willen vermoeien.

In september 2002 overleed zij, achtenveertig jaar oud.

Sindsdien leidde ik een ontspannen en prettig leven, samen met mijn partner Corné. Maar onze vriendin Laura Anne misten we elke dag.

Aldus mijmerend over voorbije tijden wachtte ik op mijn volgende cliënt, die over een halfuur zou komen. De derde cliënt van die dag. De *Paracounselingpraktijk Ravi* liep goed, ofschoon ik er niet heel veel aan verdiende. Mijn vorm van hulpverlening werd door geen enkele zorgverzekeraar erkend, laat staan vergoed. Dus had ik besloten mijn tarieven laag te houden, zodat de meeste mensen het zich konden permitteren. Want dankzij het belegde vermogen, afkomstig uit de verkoop van mijn zakelijke activiteiten, had ik geen financiële zorgen. Een gunstig neveneffect was dat ik concurrerend was ten opzichte van collega GGZ-psychologen. En bovendien had ik geen

noemenswaardige wachtlijst. Er waren dan ook nogal wat hulpvragers die in plaats van naar de reguliere GGZ-zorg voor eigen rekening naar mij toe kwamen en het ‘para’-gedeelte van mijn praktijk voor lief namen.

Weldaden – 2002-2016

Ik was terug in Leiden, in de evenementenzaal van hotel Holiday Inn, waar een paranormaalbeurs werd gehouden. Het was in de winter van 2011. De naweeën van de kredietcrisis deden zich nog volop gelden, economisch ging het niet goed met het land. Er was veel werkloosheid, de mensen hadden over het algemeen minder te besteden. Maar in deze hal leek de schaarste niet op te gaan. Tientallen bezoekers hadden een forse entree betaald en slenterden langs de stands waar paragnosten, handopleggers, edelsteenverkopers, astrologen, reikimeesters, tarotkaatleggers en nog veel meer spirituele en paranormale aanbieders hun diensten ten toon stelden. Om me heen zag ik dat bezoekers voor zulke zaken gretig hun portemonnee of pinpas trokken. In een hoek van de zaal zat ik op een klapstoeltje voor mijn kraampje met materiaal van de *Paracounselingspraktijk Ravi*. Ik moest erom lachen: geen rookwaren in mijn kraam, maar paranormale waren. Ook ikzelf had over belangstelling niet te klagen. De meeste mensen die ik sprak moest ik uitleggen wat ik deed. En dat week nogal af van de cryptische, mysterieuze en veelal zweverige zaken waar collega's mee op de proppen kwamen. Aan mijn werk was niets wazigs. En eerlijk gezegd hield ik er ook niet zo van om mezelf openbaar te profileren. Ik had voldoende aan nu en dan een wervende advertentie en mond-tot-mond reclame. Maar toch, één keer per jaar deed ik aan zo'n beurs mee.

Voor mijn paracounselingspraktijk had Laura Anne een plan gemaakt. Het bestond uit een idee voor paranormale bijeenkomsten met publiek. Zij zag het helemaal voor zich, grote zalen, gevuld met mensen die verlangend opkeken naar mij, het medium, dat hun troost en verlossing zou kunnen bieden en op een wonderlijke manier hun problemen zou kunnen oplossen. Volgens haar moest ik treden in de voetsporen van

televisiedominees en gebedsgenezers. Daar was veel geld mee te verdienen. Ik moest het liefst groots aanpakken. Bijeenkomsten in bekende zalen, zoals de Utrechtse Jaarbeurs of de Nijmeegse Vereniging. Een kantoor, een staf van PR-medewerkers, een ingehuurd organisatiebureau en een eigen tijdschrift. Ze had het op papier helemaal uitgewerkt, met een aanzet voor een businessplan en een financieringsopzet erbij.

Drie maanden voor haar overlijden, alweer negen jaar geleden, bespraken we haar plan. Ik was er niet echt enthousiast over, al liet ik dat aan Laura Anne niet zo blijken. Ik was er na haar dood ook niet mee verder gegaan. Ik kon mezelf onmogelijk als paragnost zien, en al helemaal niet als paranormaal genezer.

Mijn talent beperkte zich tot inkijkjes in de geest en het lichaam van anderen, dingen die hun aura's mij vertelden, zodat ik hen kon inlichten of waarschuwen. En soms een onverwachte blik in de toekomst of in het verleden. In veel gevallen had ik het bij het juiste eind. Gecombineerd met mijn wetenschappelijke, psychologische counselingopleiding had ik een goede mix te bieden van 'reguliere' en paranormale psychische hulpverlening. In de loop van de jaren was ik trouwens wel spiritueler geworden. Ik kon me 'Ivar de zakenman', die ik ooit was, haast niet meer voorstellen. Ik had mijn academische graad in de psychologie gehaald en een aanvullende counselingopleiding gedaan. Ik had me grondig verdiept in paranormale zaken, onder andere door het bestuderen van de – min of meer – wetenschappelijke studies en onderzoeken, die aan de leerstoel Parapsychologie van de Utrechtse universiteit en aan de *Koestler Parapsychology Unit* van de Universiteit van Edinburgh waren gedaan. Ik had meer begrip gekregen voor mensen die hun heil zochten in etherische, bovenaardse zaken. Mensen die zich met behulp van mystiek trachtten te onttrekken aan hun vaak beroerde werkelijkheid. Veel cliënten die ik in mijn spreekkamer kreeg zochten bij mij dingen die ongrijpbaar en liefst ook onbegrijpelijk waren, zodat ze zichzelf niet met de harde realiteit hoefden te confronteren. Dat gold voor ziektes, voor

huwelijksstress, voor problemen met drank en drugs, voor persoonlijke vraagstukken en opvoedingsproblemen, kortom voor alles wat zij aan ellende op hun weg ondervonden. Dan zochten ze in mij een waarzegger of een tarotkaartlegger of iemand die met overleden familieleden kon communiceren. Maar ik was dat niet.

Soms vertelde ik Corné na een van mijn therapiedagen wat ik had beleefd en wat ik zoal te horen had gekregen.

‘Laat ze maar spiritueel dromen,’ zei Corné. ‘Als ze weer met beide benen op de grond staan, zullen ze inzien dat al die bovenzinnelijkheid een manier is om zichzelf in slaap te sussen en om de werkelijkheid niet te hoeven zien. Het zal een diepe teleurstelling voor hen zijn als ze daarachter komen.’

‘O, nee,’ antwoordde ik. ‘Zo werkt dat psychologisch niet. Ze zijn meestal niet van hun spirituele ideeën af te brengen. Het is een bekend verschijnsel dat mensen dat juist niet doen, ik bedoel, dat ze niet opeens inzien dat ze in een illusie leefden. Ze zullen eerder, andersom, de werkelijkheid – hún werkelijkheid – aanpassen aan hun ingebeelde hersenspinsels. Dat verschijnsel heet Cognitieve dissonantie.’

‘Cognitieve dissonantie?’

‘Ja. Ha, ha, het was de eerste vraag van de professor op mijn kandidaatsexamen, lang geleden.’

Ik gaf hem het voorbeeld van een man die uit statusoverwegingen graag een dure auto wilde kopen, maar daar een schuldgevoel over had. Een paar modellen goedkoper zou immers beter zijn voor zijn spaarsaldo. Zo waren er twee gevoelens in hem, die dissonant, met elkaar in strijd waren. Om zulke strijdige gevoelens met elkaar in overeenstemming te brengen, consonant te maken, zullen mensen óf hun gedrag óf hun opvattingen moeten aanpassen. Ze kiezen dan vaak voor het rationaliseren van irrationele ideeën of overtuigingen. In dit geval ging de man argumenten bedenken om zijn grote wens voor zichzelf acceptabel te maken. Een grotere auto, zo redeneerde hij, zou meer bergruimte hebben, handig voor

vakanties. Een grotere auto is ook veiliger bij aanrijdingen. En een grotere auto zou een hogere inruilwaarde hebben. Hij kocht hem, was ervan overtuigd dat hij een juiste beslissing had genomen en nam de hogere kosten voor lief. Mensen nemen dus geen afstand van hun spirituele droombeeld, maar integendeel, ze redeneren er naartoe. De illusie wordt hun werkelijkheid. Dat merk ik in mijn praktijk.'

'En wat doe jij met zulke mensen?'

'Ik probeer hen meer rationeel te laten denken en ze de werkelijkheid te tonen. En dát is voor hen inderdaad een teleurstelling, want daarvoor waren ze niet naar mij toegekomen. Eerder om hun spirituele dagdromen bevestigd te krijgen.'

Vanaf mijn klapstoeltje zag ik tussen de passerende bezoekers door dat een keurig geklede man met een blond ringbaardje langs verschillende stands ging en gesprekken probeerde aan te knopen. De meeste standhouders zag ik afwerende gebaren maken. De vrouw in de stand naast mij, een paranormaal genezer, wilde hem zelfs geen hand geven. Toen was hij bij mij. Hij stak zijn hand uit.

'Bob Datema,' zei hij. 'Van Stichting Skepsis.' Die club kende ik. Die bestreed alles wat naar paranormaal rook.

'Dag, ik ben Ivar van Noort. Stichting Skepsis, zegt u? Wat zoekt u dan hier?' Ik realiseerde me dat mijn reactie lomp was, maar hij glimlachte minzaam.

'Ik probeer uit te vinden wat hier in deze hal gaande is. Tot nu toe vind ik nogal wat nonsens.' Ook hij was dus lomp. De toon was gezet.

'Waarom komt u hier dan, als u uw oordeel toch al klaar heeft?'

Ik kreeg een ingeving. 'Is dat soms ook de manier waarop u wetenschap bedrijft, eerst een oordeel hebben en daarna het bewijs erbij gaan verzamelen?'

Hij lachte hautain.

'Ik ben inderdaad wetenschapper. Doctorandus. Maar, zoals u misschien niet weet, is echte wetenschap objectief. *By the way*, wat is uw paranormale activiteit, meneer Van Noort?'

‘Doctorandus Van Noort. Ik ben ook wetenschapper, psycholoog, met een aanvullende postdoctorale opleiding. Dus komt u niet aan met dat ik niet zou weten wat wetenschap is.’

Bob Datema gaf geen krimp.

‘Wel, wel, dan bent u hier kennelijk een uitzondering. Ik ben al heel wat amateurs en kwakzalvers tegengekomen.’

Ik keek hem aan en schudde langzaam mijn hoofd. Laat je niet opnaaien, Ivar, zei ik in mezelf. Ik probeerde me te concentreren op zijn aura.

Ik zei: ‘Ik heb een paracounselingspraktijk. Daarvoor ben ik volledig bevoegd en gekwalificeerd. Ik doe psychologische hulpverlening, met nu en dan een helderziende waarneming die ik in de therapie gebruik.’

‘Helderziendheid bestaat niet,’ antwoordde hij. Dat verschijnsel is nooit wetenschappelijk aangetoond. Geen enkel onderzoek heeft ooit bevestigd dat er zoiets als paranormale waarnemingen bestaan.’

Ik zei: ‘Dat klopt. En dat komt doordat uw “wetenschap” een uiterst beperkte blik op de werkelijkheid biedt. Alsof er alleen maar oorzaak-gevolg verbanden mogelijk zouden zijn die ertoe doen. Ik weet uit eigen ervaring dat er veel meer soorten relaties bestaan. Dat is uw blinde vlek. Uw “wetenschap” is zo bevooroordeeld, dat u weigert om u zelfs maar in bovenzinnelijke zaken te verdiepen.’

‘Mijn wetenschap is algemeen aanvaard.’

‘O, ja? Algemeen is dan ook weer een beperkt begrip. Miljoenen mensen op de wereld ervaren dingen waarvan u het bestaan op voorhand ontkent. Toen de voorouders van uw “wetenschappers” nog in berenvellen met speren achter elanden aan renden, hadden Chinese artsen al geavanceerde geneesmethodes, die u echter nog steeds niet serieus wilt nemen. Uw enige doel is aan te tonen dat uw “wetenschap” de enig mogelijke is. Quod non!’

Hij opende zijn mond om iets te zeggen, maar ik viel hem in de rede.

‘Dat betekent: “Wat niet het geval is”, voor het geval u geen Latijn heeft gehad.’ Ik merkte dat ik het leuk vond om lomp te zijn.

‘Uw evangelie, meneer Datema,’ vervolgde ik, ‘is het bestrijden van paranormale zaken en kwakzalverij. Mijn evangelie is gebruik te maken van bepaalde krachten die u weigert te leren kennen. Maar evangelies blijven het, het mijne en het uwe, al zijn ze tegengesteld. In feite maakt u zich schuldig aan wat u uw tegenstanders verwijt.’

‘Maar onderzoek heeft aangetoond...’

Ik zag zijn vaalblauwe aura, met schelle oranje vlekken dichtbij het hoofd. Ik wist bijna zeker dat deze man uiterst conservatief was en een verminderd gevoel van identiteit of eigenwaarde bezat. Hij zocht zekerheid in zijn drang om het onbekende te bestrijden. En ik zag ook dat hem iets mankeerde.

Ik kreeg een beetje medelijden met hem, net als met al die stellige wetenschappers die te vuur en te zwaard willen ontkennen dat dingen zouden kunnen bestaan die zij niet rationeel kunnen bewijzen.

Wetenschap of niet, van één ding was ik volkomen zeker, en dat was mijn persoonlijke talent, mijn helderziendheid. Zeker, ook ik was van mening dat er nogal wat kaf onder het koren zat als het ging om paranormale hulpverleners. Wat sommigen deden vond ik vaag. Of sterker nog, riskant, met name als zij zelf ziektes wilden behandelen. Maar velen deden ook serieus werk waarmee ze anderen konden helpen. Zelf had ik me gespecialiseerd in het ‘lezen’ van aura’s, hun kleuren en verschijningsvormen, en de betekenissen die daaraan verbonden konden worden. Mijn talent was reëel. In de loop van mijn leven had ik daarvan voldoende voorbeelden ervaren. Daardoor was ik in staat tot het verrichten van weldaden jegens anderen.

Zo ontving ik in mijn spreekkamer een vrouw, laat ik haar Eva noemen, van een jaar of vijfendertig die moeite had haar leven te organiseren. Zij kwam er zelf niet uit en vroeg hulp bij het maken van keuzes in de chaos. Ze had speciaal voor mij gekozen

omdat ze hoopte dat ik misschien op paranormale wijze iets kon waarnemen wat zij over het hoofd zag.

Eva was een schoolvoorbeeld van de moderne moeder aan het begin van de eenentwintigste eeuw. Ze had een baan, een gezin, sociale activiteiten en ze volgde ook nog een studie. Dat alles probeerde ze in één leven te persen. Na de intake dacht ik: ze is slim, ze zal toch zelf wel beseffen dat ze te veel hooi op haar vork heeft genomen? Wat komt ze hier eigenlijk doen? Dat laatste vroeg ik me wel vaker af op basis van een eerste indruk. Ze was niet onknap, vlot gekleed en ze kon zich goed in woorden uitdrukken. Mijn tweede observatie was dat ze een vermoeide indruk maakte. Toen ik daarnaar vroeg, klaagde ze er inderdaad over dat ze voortdurend moe was. Nou, dit lijkt een simpel geval, ging het door mij heen, die vrouw moet gewoon haar leefstijl veranderen. Maar dat bleek eenvoudiger gezegd dan gedaan. Eva was gescheiden en kostwinner, wilde haar twee kinderen een goede jeugd geven en werkte tegelijkertijd ook aan haar eigen carrière. Ze vertelde dat ze aan een sociaal leven nauwelijks toekwam. Tijdens het eerste consult werd ze tweemaal mobiel gebeld, gesprekken die ze onder veel verontschuldigheden wegdrukte.

Na de tweede sessie concludeerde ik dat Eva leed onder een extreem streven naar perfectie. Ik zag dat aan de manier waarop ze zat, hoe ze sprak, zichzelf voortdurend verbeterend, hoe haar haar was gedaan, hoe ze haar koffiekopje neerzette (precies recht, met het oortje naar rechts), hoe ze over haar kinderen en haar studie sprak. Het bleek ook uit de verdere gesprekken die we voerden. Ze leefde met een laag gevoel van zelfrespect, het was nooit goed genoeg wat ze deed. Alle imperfectie probeerde ze uit haar leven te bannen, wat uiteraard niet lukte. Niemand is perfect.

In zo'n geval is rationele therapie adequaat. Ik moest haar helpen zichzelf ervan te overtuigen dat het geen ramp is als iets niet perfect gaat. Dat 'goed' evenveel resultaat geeft als 'uitstekend'. Ik moest haar zover krijgen dat ze haar onvolmaaktheid leerde te

accepteren, en dat ze beseftte dat lagere eisen aan jezelf stellen geen doodzonde is. Ik hanteerde daar allerlei methodes en oefeningen voor. Aan die therapie begonnen we dus. Zulke counselingsgesprekken vroegen van mij een hoge concentratie, zodat ik tijdens de eerste sessies niet toekwam aan het inzoomen op haar aura. Toen ik me daarop ging concentreren, viel me op dat zich in haar hoofdzakelijk zachtrode aura oranje, vlekachtige plekken bevonden, ongeveer ter hoogte van het middenrif. Esoterische collega's van mij zouden dit het derde chakra noemen. Volgens de theorie kunnen plekken van die specifieke kleur duiden op de dikke darm, zelfs op de aanwezigheid van een of andere ziekte. Maar ik was geen arts, ook geen paranormaal genezer. Ik adviseerde haar een internist te raadplegen.

Na zeven sessies – veel meer zijn er doorgaans niet nodig – beëindigde ik de therapie. Het resultaat was dat Eva inzag dat ze minder dwingend en perfect moest zijn en dat ze haar imperfectie omarmde als iets dat bij haar hoorde. *'Divide et impera'*, 'verdeel en heers', leerde ik haar, maar dan in een totaal andere betekenis dan de Macedonische veldheer het had bedoeld. Verdeel je leven in stukjes, en werk ze een voor een af. Je kunt niet alles tegelijk, en dat hoeft ook niet. Haar studie parkeerde ze voorlopig. Ze vertelde dat haar kinderen aan haar gedrag al hadden gemerkt dat ze 'anders' was geworden.

Maar ook was het resultaat dat zij na mijn aanwijzing een diagnose colitis ulcerosa had gekregen, in een stadium dat die met medicatie goed behandelbaar was. Deze ziekte was op zichzelf al een reden om het kalmer aan te doen. Ik sloot het dossier met een tevreden gevoel af.

'Ik durf hardop te stellen' zei ik tegen het heertje tegenover me, 'dat ik helderziend ben, meneer Datema. Al weet ik zelf niet precies wat dat betekent. Vreemd hè? Ik heb sterke staaltjes meegemaakt van dingen die ik wist, maar die ik absoluut niet kon weten. Het is voorgekomen dat ik gebeurtenissen voorspelde, die uit bleken te komen. Ik heb ziektes ontdekt in

een stadium dat de patiënten daar zelf nog geen weet van hadden, en daarmee erger voorkomen.'

'Toeval, meneer Van Noort, allemaal toeval.'

'Zeker niet. Hoe kon ik weten dat een klasgenootje van mij een tumor in haar long had? Hoe kon ik weten dat mijn partner voor zijn geboorte al een overleden zusje had gehad, wat zijn ouders altijd voor hem verborgen hadden gehouden? Maar ik wist het! Mijn partner, die filosoof is, beweert dat dit kennis van het derde type is volgens de leer van Spinoza: intuïtie. O, nee, toeval is het zeker niet. Maar, dat geef ik toe, ik kan niet zeggen dat ik altijd alles kan voorzien. Dat zou wel handig zijn, nietwaar? Het gebeurt onverwacht, incidenteel. Maar als het gebeurt, dan is het in negen van de tien gevallen raak, dat kan ik u verzekeren.'

Bob Datema glimlachte. Zijn toch al niet vrolijke gezicht toonde een minachtende blik.

'Wetenschappelijk is niets bewezen,' was zijn laatste verweer.

'Door *uw* wetenschap, inderdaad. Maar er is meer werkelijkheid dan *uw* wetenschap kan onderzoeken en aantonen.'

Hij maakte een lichte buiging als teken dat hij ging vertrekken.

'Het was me aangenaam, meneer Van Noort.'

Ik wreef over mijn kin alsof ik nadacht.

'Wel, mij eerlijk gezegd ook,' besloot ik. 'En als ik u een advies mag geven: de benauwdheid waar u nu en dan last van heeft is vermoedelijk niet onschuldig.'

Bob Datema veerde op, alsof hij door een slang in zijn kuit werd gebeten.

'Hoe...'

Maar hij hield zich in, keek me aan, draaide zich om en verdween uit mijn gezichtsveld.

2019

Ferieture Aarhus. Denemarken is het land waar ik moet zijn. Deens spreek ik niet, maar ik kan met hulp van een beetje Duits wel raden wat de woorden betekenen. Mijn knieën kraken als ik mijn benen strek en overeind kom. Na nog een blik op het graf van mijn moeder wandel ik terug over de begraafplaats. Op de grafstenen staan namen van dorpsgenoten. Mensen die ik door de straten heb zien fietsen, bij wie ik spullen heb gekocht of die voor mijn vader klussen hebben gedaan. De koster van de kerk, de dorpsloodgieter, een jongen die verdrong toen hij van de spoorbrug in het water sprong, het praalgraf van een rijke familie. Diep in gedachten wandel ik terug naar mijn auto. De rit naar Nijmegen duurt bijna twee uur, maar lijkt veel korter, alsof ik hem in een trance heb gereden. Wat staat me te wachten? Eenmaal thuis is het al zo goed als donker. Corné is niet thuis. Ik start mijn laptop en zoek *Ferieture Aarhus*, maar Google herkent het woord *ferieture* niet. Er verschijnt een rij zoektermen met ‘friture’, maar wat ik zoek staat er niet bij. Voor de zekerheid sla ik een Deens woordenboekje op, en inderdaad, het woord betekent ‘vakantiereizen’. Met een onbevredigd gevoel ga ik naar bed. Het was een lange en vermoeiende dag. Als tegen enen mijn partner thuiskomt, heb ik niet meer de energie om iets van mijn belevenissen te vertellen.

We ontbijten de volgende ochtend op ons gemak. Twee heren op leeftijd, beiden met pensioen, hebben geen haast. Na zijn eerste glas thee vraagt Corné hoe mijn dag was.

‘Het was een echte *sentimental journey*,’ vertel ik enthousiast.

‘Ik ben toch meer aan mijn geboortedorp verknocht dan ik dacht. En je moet de groeten hebben van mijn vader. En van Gerrie, maar dat weet ze zelf niet.’

‘Dankjewel. Het is vreemd, maar bij Oegstgeest heb ik helemaal geen gevoel. Het dorp doet me niets.’ Ik slaag erin om een

badinerende opmerking over een *kakdorp* binnen te houden. Het is nog te vroeg voor stekeligheden.

‘En ik heb ook iets heel bijzonders meegemaakt. In de loop van de dag kreeg ik twee keer beelden door, alsof ik in een spiegel keek. Helderziende beelden, weet je. En later zag ik mezelf echt weerspiegeld. In een touringcar.’

‘Leg uit. Hoe bedoel je dat?’

‘Er valt weinig over uit te leggen. Het was alsof ik mezelf in die bus weerspiegeld zag. Maar achteraf gezien kon het geen spiegeling zijn, want de bus draaide en ik bleef het zien. Ik heb er op de terugweg over nagedacht. Er moet iemand voorin hebben gezeten die veel op mij leek.’

‘Dat is boeiend. Een familielid of zo?’

‘Zeg het maar. Ik wil geen overhaaste conclusies trekken.’

Hij schenkt nog een keer thee voor me in.

‘Hoe dan ook, ik heb besloten het te gaan uitzoeken. Vooral het feit dat ik het spiegelbeeld had gezien vóórdat ik die bus zag, dat vind ik veelzeggend. Ik stond op een brug over de Leede en staarde in het water. Ik zag mezelf weerspiegeld en kreeg een soort geluksgevoel over me. Alsof er iets moois stond te gebeuren. En later dus die bus. Ik wist zo snel niets anders te doen dan een paar foto’s maken. Het enige aanknopingspunt dat ik heb is wat er op de zijkant van de bus stond.’ Ik open mijn iPhone en laat hem de foto’s zien.

‘Ik zie niets van een spiegelbeeld.’

‘Natuurlijk niet. Degene die ik zag zat voorin, maar toen had ik mijn camera nog niet bij de hand. En erachteraan rijden kon ook niet, want mijn auto stond een eind verderop op een parkeerplaats. Maar Aarhus is een aanwijzing. Toch?’

‘Wie weet woont die kerel in Stockholm of in Reykjavik. Ik noem maar wat.’

‘Misschien kan ik via de busmaatschappij achter zijn naam komen.’

Ik vind in het woordenboek het Deense woord voor busmaatschappij en zoek op het Internet naar *buskoncern Aarhus* en vind inderdaad een bedrijf dat *Ferieture Aarhus* heet.

Ik wacht een dag. Daarna probeer ik de busmaatschappij te bellen, maar dat blijkt lastig. Het blijkt geen reisorganisatie te zijn, maar een busbedrijf. Na een tijdje krijg ik een vrouw aan de lijn. Maar ik stuit op een muur van onwil. In gebrekkig Engels maakt ze me duidelijk dat ze onder geen beding namen van reizigers geven. Als ze die al weten, want de vakantiegangers hebben bij wel tien verschillende reisorganisaties voor de toer naar Nederland geboekt. Ha, denk ik, daarmee geeft ze toe dat ik wel een van hun bussen heb gezien. Alsof ze zich haar verspreking realiseert, lijkt ze opeens weinig Engels meer te kunnen spreken. Maar via de website heb ik nu in elk geval een adres in Aarhus waar ik kan beginnen.

‘Dus je gaat alweer op stap,’ is Cornés conclusie als ik het hem vertel. ‘Ik wens je succes, maar het lijkt me zoeken naar het onvindbare. En bovendien mis je een boeiende bijeenkomst over de Stoïcijnen, morgenavond hier in huis. En wie moet nu de koffie schenken?’

Ik kijk Corné schalks aan. Dat laatste meent hij natuurlijk niet.

‘Laura Anne,’ zeg ik zacht.

‘Ach ja... Laura Anne.’ Zij is nog steeds in onze gedachten.

Een paar dagen later ben ik onderweg.

Ik heb een tijdje in een lange rij moeten staan, maar nu ben ik aan boord van een bomvolle veerboot voor de oversteek over de Elbe, van Wischhafen naar Glückstadt. Ik ben verbaasd hoeveel auto’s erop kunnen. Mijn auto was een van de laatste die de slagboom konden passeren. De pont is oud, maar beschikt gelukkig wel over een toilet. Daar ben ik aan toe na een autorit van uren.

Ik rij naar Denemarken via een binnendoor route door Duitsland, en die bevalt me prima. Ik doe er dan wel twee dagen over, maar zo ontloop ik de drukke snelwegen rond Bremen en Hamburg. De overtocht duurt vijfentwintig minuten. Als ik terug ben van

het toilet, stel ik alvast de navigatie in op het adres van mijn hotel in Elmshorn, nog zo'n twintig minuten rijden. Ik kijk uit over de Elbe. Het lijkt alsof we op zee varen, zo breed is de rivier.

Hotel *Drei Kronen* is netjes en comfortabel, maar in je eentje op een hotelkamer zitten is niet erg gezellig. Bovendien is het restaurant van het hotel gesloten, dus loop ik naar het centrum van Elmshorn. Het ziet er verlopen uit. Bij gebrek aan een fatsoenlijk restaurant bestel ik in een buitenlands eettentje een shoarmaschotel, die me verrassend goed smaakt. Ik lig al vroeg in bed en slaap als een kind dat morgen jarig is, vervuld als ik ben van wat er komen gaat.

De volgende dag rijd ik uitgerust en op mijn gemak noordwaarts. Denemarken is een dunbevolkt land en de meeste inwoners wonen op het eiland Seeland. Hier in Jutland is de snelweg vrijwel verlaten. Het is vroeg in de middag als ik de stad Aarhus binnenrijd. De navigatie van mijn auto vindt feilloos het hotel dat ik heb geboekt. Ik check in zet mijn koffer op de kamer en rijd door het drukke stadverkeer naar het adres van het busbedrijf dat ik op de website had gevonden. Daar blijkt toch een reisbureau te zijn gevestigd. Schreeuwende platen van zonnige bestemmingen staan en hangen in de winkelruimte. Er is één personeelslid aanwezig dat telefonisch in gesprek is, een beeldschone jonge vrouw. Ze is gekleed alsof ze onderweg is naar een cocktailparty. Na een tijdje legt ze haar iPhone neer en kijkt me vragend aan. 'Hvad kan jeg gøre for dig?'

In mijn beste Engels leg ik uit dat ik op zoek ben naar een passagier van een van hun bussen die een reis naar Nederland heeft gemaakt. Er verschijnt herkenning in de blik van de vrouw. Ze schakelt ook over naar het Engels.

'U heeft gebeld.'

'Inderdaad,' antwoord ik verrast. Ik zeg maar niet dat ik haar door de telefoon tweemaal zo oud zou hebben ingeschat. 'Ik ben gekomen uw medewerking te vragen. Het is echt heel belangrijk voor mij.'

Ze blijkt nu vloeiend Engels te spreken en ze komt minder horkerig over dan in ons telefoongesprek. Waarschijnlijk realiseert ze zich dit, want ze is nu erg vriendelijk.

‘U moet me maar niet kwalijk nemen,’ zegt ze, ‘maar zulke telefoontjes maken mij wantrouwend.’

‘Ik begrijp het. Ik wil me met plezier legitimeren.’

‘Graag.’

Ik laat haar mijn identiteitskaart zien.

‘Ik heb op 18 juli een van uw bussen gezien in Warmond, dat is een dorpje in de buurt van Amsterdam. De reizigers hadden een rondvaart gemaakt over het meer. In die bus zag ik een man die heel veel op mij leek. Het kan een onbekend familielid zijn. Ik zou graag de passagierslijst van die bus willen zien om hem te achterhalen.’

Ik laat haar de foto’s van de bus op mijn mobiele telefoon zien. Ze knikt instemmend.

‘Dat is inderdaad een van onze bussen. Maar ik heb u telefonisch al verteld dat zulke gegevens vertrouwelijk zijn. Ik mag ze niet geven...’

‘Maar...’

‘...als ik ze had. Wij zijn een reisbureau dat vakantiereizen verkoopt, daar bent u nu, maar we hebben ook een onderneming voor busverhuur.’

‘Feriecture Aarhus,’

‘Inderdaad. Maar de reis die u bedoelt werd niet door ons georganiseerd. Wij hebben geen passagierslijst.’ Ze lacht allerliefst, maar haar woorden zijn een teleurstelling.

‘Heeft u dan iets waaruit ik, eh, kan afleiden’ – ik kan zo snel niet op het juiste Engelse woord komen – ‘dat die reis heeft plaatsgevonden? Heeft u een brochure of zo, zodat ik verder kan zoeken?’

‘Bent u speciaal uit Nederland gekomen om dit te vragen?’ Ik knik. Op dat moment komt een klant het reisbureau binnen, die ze meteen gaat helpen. Ik wacht een kwartier op een krukje totdat ze mij weer te woord kan staan.

‘Ik wilde echt dat ik u kon helpen. Het enige dat ik voor u kan doen is u doorverwijzen naar de directeur. Hij regelt de verhuur van de bussen. Misschien kan hij u helpen.’

‘Dat zou heel mooi zijn. Kan ik hem spreken?’

De vrouw heft moedeloos haar handen.

‘*Synd for dig*. Jammer voor u. Hij is naar ons filiaal in de hoofdstad. Ik verwacht hem morgenmiddag tegen vieren terug.’ Ze kijkt me trouwhartig aan. ‘Maar ik zal hem een appje sturen dat hij u ontvangt. Hier in het reisbureau. Zullen we zeggen half vijf?’

Ik geef haar mijn mobiele nummer zodat ze mij kan appen als het anders loopt.

Die nacht slaap ik slecht. Ik begin me af te vragen of ik wel met een realistische actie bezig ben. Wat verwacht ik eigenlijk? Is mijn reis naar Denemarken niet erg impulsief? Ik ben afgegaan op een paranormale waarneming, maar het is natuurlijk allerminst zeker dat er enig succes zal zijn. En hoe kom ik de dag van morgen door? Ik klim uit bed, zoek op mijn iPad of er iets in Aarhus te beleven is en stuit op een openluchtmuseum *Den Gamle By*, wat de oude stad betekent. Het blijkt morgen open te zijn. Dat is tenminste iets. Pas tegen tweeën val ik in slaap.

‘Meneer Van Noort,’ zegt de man die me ophaalt in het reisbureau. ‘Mijn naam is Martin Madsen. Ik ben directeur van Ferieture Aarhus.’ Hij is jong, hoogstens vijfendertig, en ziet eruit als een filmster uit de zestiger jaren. Donker, knap, opgepoetst en onberispelijk gekleed. Ik heb een kwartiertje moeten wachten, maar nu is hij er toch.

‘Ivar van Noort.’ We schudden handen.

‘Komt u verder.’ Hij spreekt onberispelijk Engels, zoals veel Denen. Hij gaat me voor naar een kantoor op de eerste verdieping en biedt me een stoel aan. Het kantoor is ruim, licht en luchtig, maar zodra ik de ruimte binnenkom, lijkt het alsof er een transparant valschermboven mij zweeft, dat me dwingt om in mezelf te kijken, of om mij te beschermen. Het voelt alsof ik

hier beter niet naar binnen zou kunnen gaan. Dan ervaar ik een sterk gevoel alsof er iets niet deugt, alsof er iets mis is. Ik schud mijn hoofd en zet het van me af. Ik moet me concentreren op het komende gesprek. Martin Madsen zet zich achter een groot, leeg bureau voor het raam. Ik moet mijn ogen dichtknijpen tegen het licht.

‘Wat kan ik voor u doen?’

Voor de zoveelste keer vertel ik mijn verhaal. Terwijl ik spreek zie ik aan zijn lichaamstaal dat hij het al kent, het resultaat van twintig jaar psychologische hulpverlening. De moed zakt me in de schoenen. Dit wordt opnieuw een ‘nee’, nu door de hoogste baas.

‘Weet u,’ begint hij niet onvriendelijk, ‘ik zou u graag willen helpen, maar dat is onmogelijk. Ik zal u uitleggen hoe zulke reizen werken. Tientallen reisbureaus in het hele land werven op basis van een brochure klanten voor een groot aantal reizen. Veel daarvan gaan niet door, omdat er te weinig aanmeldingen zijn, andere gaan wel door. De reis waarop u doelt is eergisteren geëindigd.’

‘U weet dus om welke reis het gaat.’

‘Zeker, maar het zijn allemaal individuele boekingen. Wat ons bedrijf doet, is het ter beschikking stellen van een touringcar met chauffeur. Wij zijn een soort onderaannemer. Wij werken *low budget*. In dit geval was het een bus waar zo’n tachtig personen in kunnen. De deelnemers ontmoeten elkaar bij het begin van de reis, stappen in en gaan op stap. Zo simpel is het. Wij hebben dus geen overzicht of lijst van reizigers.’

‘Maar,’ probeer ik, ‘de reisleader moet toch een namenlijst hebben zodat hij weet of de club compleet is?’

‘Er was geen reisleader. De chauffeur deed alles zelf. Dat was overigens een vrouw.’

‘Heeft zij dan geen lijst?’

‘Ze weet alleen het aantal deelnemers dat betaald heeft. Het is dus: tickets controleren, neuzen tellen en vertrekken. Om achter namen te komen zou u alle reisbureaus moeten natrekken die een

of meer passagiers hebben geboekt. Alleen weten we niet welke dat zijn. Ze kunnen zelfs wel in het buitenland zitten.'

Ik ben murw. Maar ik krijg nog een ingeving.

'Die rondvaart, die moet toch besproken zijn?'

'Zeker, maar ook hier geldt dat alleen het aantal passagiers wordt doorgegeven.'

'En de hotels?'

'De gasten worden ondergebracht in verschillende hotels. Daar hebben ze natuurlijk hun naam moeten opgeven. Wellicht zit daar een mogelijkheid voor u.'

'Heeft u daar een overzicht van? Van de hotels, bedoel ik?'

'Die staan in de oorspronkelijke brochure. Het zijn allemaal budgethotels. De deelnemers konden eruit kiezen, want er zijn natuurlijk in een gemiddeld hotel geen vijftig of zestig kamers beschikbaar. Maar we weten niet wie voor welk hotel heeft gekozen. Het spijt me ontzettend voor u. Maar ik heb wel de brochure met de aanbieding van de reis.' Hij duikt in een lade en haalt een kleurig vouwblad tevoorschijn. Deze man heeft het gesprek voorbereid, gaat het door me heen. Ik zucht diep.

'Ik ben bang dat wij u echt niet kunnen helpen.'

'Oké,' mompel ik.

Ik sta op uit mijn stoel en loop in de richting van de deur. Martin Madsen komt achter me aan. Dan komt het idee in me op om mijn adres achter te laten. Ik draai me om, haal een visitekaartje uit mijn portefeuille en geeft het hem. Nu hij uit het tegenlicht vandaan is, zie ik zijn aura. Het is knalrood, wat past bij zijn extraverte persoonlijkheid. Ik neem geen alarmerende bijzonderheden waar. Maar het valscherf boven me begint zich te sluiten. Ik sta als een standbeeld en raak een moment in een soort trance. Er is iets met dit kantoor, met dit bedrijf, met deze directeur. Ik krijg een helder beeld door. Martin Madsen vraagt of het goed met me gaat en dan ben ik onmiddellijk weer in het hier en nu.

'*Yes, I'm fine,*' zeg ik. Ik weet niet waar het vandaan komt, maar ik hoor mezelf zeggen: 'Er is iets met een bus.'

‘Daar bent u toch naar op zoek?’ Waarschijnlijk denkt hij dat ik een beetje seniel ben, dat ik zoiets zeg.

‘Nee, nee, geen witte, het gaat om een blauwe bus. Daar is iets mee.’

‘Goed, meneer Van Noort,’ zegt hij opgewekt, ‘het spijt me nogmaals dat wij niets voor u kunnen betekenen. Het is jammer van uw rit hier naartoe. Ik wens u veel succes bij uw verdere speurtocht.’

Hij gaat me voor de trap af, geeft me een hand en werkt me de deur uit. Ik zie de beeldschone vrouw achter de balie nieuwsgierig kijken en denk: ze horen bij elkaar, hij en zij.

Die nacht slaap ik nog in het hotel en de volgende ochtend ga ik weer op weg naar Nijmegen. Een vergeefse reis.

Gelukkig is dit tripje toch niet een volstrekte mislukking, want het openluchtmuseum *Den Gamle By*, de dag ervoor, was een groot genoeg om te bezoeken. Ik dwaalde er door de tijd.

Straatjes uit 1864, gebouwen uit 1927 en nostalgie uit 1974 die ik zelf heb meegemaakt. Een aanrader.

Bejaard – 2012-2017

Misschien lag het aan mij, misschien ook aan het tijdsgewricht of aan de economische crisis, maar vanaf 2012 begon de belangstelling voor mijn *paracounselingspraktijk Ravi* terug te lopen. Bedrijfseconomisch gezien was de praktijk nooit een topper geweest, maar ik kwam er ruim mee uit de kosten en ik hoefde er niet van te leven. Op zich was de terugloop van cliënten dus geen reden om ermee te stoppen. Bovendien vond ik er doorgaans voldoening in. Maar ik was me ervan bewust dat ik in de richting van de zestig liep en begon aan het einde van mijn werkzame leven te denken. Hoewel dit weer een nieuw vraagstuk op zou leveren, namelijk wat ik daarna met mijn tijd zou moeten doen. Ik zag aankomen dat ik toch weer een of andere zakelijke activiteit zou oppakken.

Hoe het zij, op een zondag in mei, eerste Pinksterdag, sprak ik erover met Corné. Het was een stralende morgen. We zaten op het terras onder de parasol aan de ochtendkoffie.

‘Hoe denk jij over pensionering?’ vroeg ik rauwelings. Dat was niet handig, want mijn partner was met zijn gedachten heel ergens anders. Hij keek me vreemd aan en moest even schakelen. ‘Wat een onderwerp! Ik had eerder gedacht dat ik jou vandaag met vurige tongen op je hoofd in de tuin zou zien ronddansen. Weet je nog, in de Heilig Land Stichting?’

Of ik dat nog wist. Het was mijn ‘bekering’ geweest, meer dan vijftien jaar geleden. Het was ook het begin geweest van mijn paracounselingspraktijk. En toevallig begon ik nu, ook op een eerste Pinksterdag, over stoppen met werken.

Corné nam een koekje en beet er zorgvuldig een hoekje vanaf. ‘Hoe denk ik over pensionering? In mijn beroep ga je met je vijfenzestigste met emeritaat. Dat is voor mij dus dit najaar, Ivar.’ Ik schrok.

‘O, jee, dat heb ik me niet gerealiseerd. Je hebt er ook nooit over gesproken.’

‘Omdat ik niet van plan ben te stoppen met mijn werk. Ik ben bezig met een boek...’

‘Over Spinoza?’

‘Over Spinoza. En dat is nog niet af. Verder heb ik minstens vier promovendi die in de komende drie, vier jaar willen promoveren, en van wie ik de promotie graag zelf wil begeleiden. Maar goed, vanaf november ben ik hoe dan ook emeritus professor. Ik ben daarna nog wel bevoegd om examens af te nemen, scripties en dissertaties te beoordelen en zo, maar ik hoef geen les meer te geven.’ Hij trok een scheve mond. ‘Terwijl ik dat nou juist zo leuk vind. Voordeel is wel dat ik dan geen organisatorische en bestuurlijke taken van de universiteit meer heb. Dus als je vraagt: wanneer ga je met pensioen, dan zeg ik: rond mijn zeventigste, als ik zo gezond blijf als ik nu ben.’

‘Dat wordt dus in 2017.’

‘Yep.’

‘Dan ben ik drieënzestig. Misschien is dat inderdaad wel een aardig tijdstip voor ons beiden om te stoppen met werken.’

Het was tekenend voor onze relatie dat we van elkaars pensioenplannen niets wisten. Corné en ik woonden prettig samen, gezellig en intiem, we deelden onze levens, maar onze werkzaamheden hielden we strikt gescheiden. Daar spraken we ook slechts spaarzaam over.

Maar na dit gesprek viel er een potentieel probleem van me af. Ik had een focus, een horizon, en daar had ik behoefte aan. Ik zou nog vijf jaar mijn praktijk uitoefenen. Ik had er zin in.

Vaak kon ik in mijn vak mijn paranormale talent gebruiken. Zoals bij een cliënt, laat ik hem Johan noemen. Een man van een jaar of dertig, met lang, donker haar en een – wat ik noem – troebele blik. Hij was minstens een meter negentig lang en breed van postuur. Een ‘deur’, met boven- en onderarmen als staalkabels en een dikke, gespierde, getatoeëerde nek. Zodra hij

mijn spreekkamer voor het eerst betrad werd de reden van zijn komst al duidelijk.

‘P-para-p-psycholoog,’ was het eerste woord dat hij sprak en hij lachte. ‘W-weet je meteen w-waarvoor ik k-kom.’

Ik wist niet goed wat ik meemaakte. Iemand die zijn probleem kennelijk zo kon relativeren, die moest het toch ook kunnen oplossen. Ik kon het niet helpen dat ik lachte, maar dat vond hij niet erg. Hij verklaarde dat hij niet erg leed onder zijn stotteren, maar dat het wel fijn zou zijn als ik hem zou kunnen helpen eraf te komen.

Ik deed de gebruikelijke intake en de anamnese – hij was bouwvakker van beroep – en al snel verdween zijn bravoure. Binnen een halfuur bekende hij in tranen dat hij ontzettend leed onder zijn gestotter.

Nu was stotteren in mijn counselorsopleiding letterlijk één keer aan de orde geweest, dus was ik verre van gespecialiseerd. Ik voelde me onzeker en erg verantwoordelijk. Wat had ik hem te bieden? Ik was geen logopedist of spraaktherapeut.

Ik zag het als mijn eerste taak om te proberen de aard van het stotterprobleem te achterhalen. Ging het om een hoofdzakelijk lichamelijke kwestie, neurologische of spierproblemen? Ik wist dat mensen een genetische aanleg voor stotteren konden hebben. Dan zou ik hem moeten doorverwijzen naar een arts.

Maar bij Johan kreeg ik al halverwege de vragenlijst het vermoeden dat zijn probleem meer om mentale blokkades draaide. Hij keek niet vrij de wereld in en het bleek dat hij de neiging had om situaties waarin hij in gezelschap zou moeten spreken te vermijden. En verder was hij erg goed geworden in het kiezen van andere woorden, zodat hij niet hoefde te stotteren. Zijn eerste binnenkomer was een stukje toneel geweest, zei hij. ‘Ik was van je onder de indruk,’ zei ik. ‘Zoals je binnenkwam en je probleem voor mij demonstreerde, dat was bijzonder. Volgens mij moeten we de oplossing ook in die richting zoeken. Zelfvertrouwen kweken.’

Voor de tweede sessie, een week later, had ik me terdege voorbereid. Ik had een paar bekende en veel gebruikte methodes tegen stotteren bestudeerd, zoals middenrif ademtraining, het overwinnen van spreekangst, het loslaten van stotteren, verandering van mindset. Ook had ik een test voorbereid. Johan kwam bedeesd binnen. Hij aarzelde, deed de deur achter zich dicht en bleef ervoor staan. Ik concentreerde me op zijn aura, voor mij helder zichtbaar tegen de witte achtergrond. Vandaag was die dof grijs van kleur. Uit ervaring wist ik dat dit op depressie en onderdrukte emoties kon duiden. Maar ik zag meer. Er waren zwarte vlekken zichtbaar ter hoogte van het eerste chakra, het stuitchakra, en een soort blauwe sterren ter hoogte van het vijfde chakra, het keelchakra. Ik moest nadenken en liep naar de automaat om een beker koffie voor hem te tappen. Wat ik zag kon op van alles duiden. De blauwe verkleuringen moesten wel te maken hebben met zijn spreekangst. Maar de zwarte in zijn onderrug? Ik besloot eerst de test te doen. Die hield in dat ik hem vroeg mee te zingen met een speciale CD, in een liedje waar veel medeklinkers uit 't kofschip' voorkwamen. Want over die letters struikelde hij het vaakst. Eerst speelde de CD het liedje langzaam, daarna sneller. Samen zongen we luidkeels mee. Toen het uit was zei ik: 'Ik dacht dat jij stotterde, nou daar merk ik nu helemaal niets van.'

Johan was stomverbaasd.

'K-klere,' zei hij, 'je hebt gelijk.' Zolang hij aan het zingen was, was er geen sprake van stotteren. We deden de middenrif adem oefeningen en ik vroeg hem langzaam te spreken, een beetje alsof hij aan het zingen was. Al oefenend boekten we die dag een lichte vooruitgang.

Tijdens de derde sessie vroeg ik hem opnieuw voor de witte deur te gaan staan. Zijn aura vertoonde nog steeds de zwarte vegen, deze keer in een iets andere positie bij zijn onderrug. Terwijl ik het energieveld om zijn lichaam bestudeerde, verscheen er een

helder beeld in mijn geest. Ik zag wat deze man had meegemaakt en waar de oorzaak van zijn spraakprobleem lag.

In mijn afrondende verslag schreef ik: ‘Het niet mogen en kunnen spreken over langdurig seksueel misbruik door zijn moeder, al vanaf jonge leeftijd, heeft zich in hem vertaald in een spraakprobleem. ‘Als ik niet goed kan praten, dan kan ik ook niet klikken, waarmee ik de loyaliteit tegenover mijn moeder zou verbreken’, dat moet ongeveer het psychische mechanisme zijn geweest.

De therapie met Johan duurde veel langer dan gewoonlijk. Hij had op het laatst moeite om mijn honorarium van een paar tientjes per week op te brengen. Ik deed het daarom gratis, blij als ik was dat ik deze eenzame reus kon helpen. In mijn spreekkamer speelden zich taferelen van ontlasting af, en tijdens uitingen van zijn hartzeer en ellende was hij plots in staat vloeiend te spreken. Ik liet hem zijn moeder toespreken, met wie hij geen contact meer had. In de loop van de bijeenkomsten leerde hij geleidelijk zonder te stotteren tegen haar zeggen hoe kwaad en verdrietig hij was. Maar hij kon haar niet vergeven. Op de dag dat Johan afscheid van me nam, sprak hij bedachtzaam, zonder stotteren.

Toch verwees ik hem door naar een psychiater voor verdere behandeling. Ik zag dat er veel meer in dat grote, sterke lichaam omging. Mijn vermoeden na een vijftiental sessies, waarin hij onderhevig was aan sterke stemmingswisselingen, was dat hij leed aan bipolariteit. Maar dat viel buiten mijn competentie.

Tot 2017, het jaar waarin Corné officieel met pensioen zou gaan, zette ik me volledig in voor mijn paracounselingspraktijk. Soms dacht ik aan vroegtijdig stoppen, maar ik kon me niet zo goed voorstellen wat ik daarna zou gaan doen. Bovendien genoot ik van mijn werk en vond ik het onverminderd boeiend om mezelf onder te dompelen in de persoonlijkheden van de mensen die mijn hulp inriepen. Ik was zelfs zo gemotiveerd, dat ik in 2009, tijdens de kredietcrisis, een leergang schuldbemiddeling volgde.

Want ik ontdekte dat de psychische problemen van steeds meer cliënten deels terug te voeren waren op hun financiële misère.

In januari 2017 ontving ik een van mijn laatste cliënten. Ik meende dat ik alles al had meegemaakt wat een therapeut kan beleven, maar deze cliënt zette me in één klap bijna veertig jaar terug in de tijd.

Hij was een man van een jaar of dertig en stelde zich voor als Cor de Bok. Hij had blond haar en maakte een kopschuwe, wat schichtige indruk. Ik was doorgaans niet achterdochtig ingesteld, maar iets in deze man deed een snaar in mij trillen. Het leek ook alsof hij iets te verbergen had. Vooroordeel, natuurlijk, corrigeerde ik mezelf.

‘Ga zitten,’ zei ik. ‘Wat kan ik voor u doen?’ De openingsvraag die ik meestal stel aan een nieuwe cliënt. Vaak was het eerste antwoord op die vraag anders dan waar men echt voor kwam. Hij zuchtte diep, alsof hij wanhopig was. Ik ging ervoor zitten, in mijn professionele luisterhouding.

‘Ik zit niet goed in mijn vel,’ begon hij. ‘Ik weet niet wie ik ben.’
‘Wat bedoelt u daarmee?’

‘Nou, gewoon wat ik zeg.’

‘Kunt u misschien een voorbeeld geven, een situatie beschrijven?’

Hij haalde zijn schouders op.

‘Nou, gisteravond bijvoorbeeld. Ik zit met een paar maten van me aan de bar. Een van die knapen begint over zijn vader. Die ouwe lul noemde hij hem. Er kwam een heel verhaal, dat die man zijn moeder het leven zuur maakte, dat hij met een dronken kop achter het stuur was gekropen, wat maar net goed was afgelopen. Dat hij nota bene vijf ruggen in de staatsloterij won, en die binnen een paar maanden had verzopen. Ik voelde me beroerd.’

‘Da’s geen mooi verhaal. Waardoor voelde je je zo?’

‘Nou ja, hij had tenminste een vader, wat voor een niksnut die ook was.’

‘Je hebt dus zelf geen vader?’

‘Onbekend.’

‘Aha. En je moeder?’

‘Dood. Al jaren.’

Waarom was deze man naar mij toegekomen? Ik kwam er op deze manier niet achter.

Ik probeerde me op zijn aura te concentreren, maar zijn manier van doen leidde me af. Daarom besloot ik hem de vraag nogmaals te stellen.

‘Je zei dat je niet goed in je vel zit. Is dat waarvoor je hulp zoekt?’

Ik keek hem nog eens goed aan en realiseerde me opeens wat die snaar in mij had doen trillen. Het waren bepaalde trekken in zijn gezicht.

‘Nee! Ik ben op zoek naar mijn vader, dat zei ik toch.’

Geruime tijd zat hij zwijgend tegenover me, mij aankijkend, alsof hij moeilijk kon besluiten wat hij zou gaan doen. Nu had ik de gelegenheid om zijn aura te lezen. Dat was overwegend lichtgrijs, wat vaak een signaal is dat de persoon besluiteloos is en zich noodzakelijkerwijs neerlegt bij een onrechtvaardige stand van zaken. Ik dacht: jij zit inderdaad niet goed in je vel.

Plotseling zag ik een helder beeld van een blij jongetje, huppelend aan de hand van zijn moeder. Ze liepen van mij vandaan, met hun ruggen naar mij gekeerd. Toch wist ik dat ik de moeder kende.

Cor scheen een besluit te nemen. Zijn hand verdween in zijn binnenzak en kwam tevoorschijn met een opgevouwen blaadje uit een gelinieerd A4 blok. Het zag er beduimd uit, alsof het al vaak open en dicht was gevouwen. Op het moment dat hij het openvouwde en ik er een blik op kon werpen, sloeg mijn hart een slag over. Want ik meende het handschrift te herkennen, dikke, blauwe vulpenletters, schuin achterover. Hij legde de brief op het tafeltje dat tussen ons in stond.

‘Lees maar, dit vond ik bij de spullen van mijn moeder nadat ze was gecremeerd. Ik was toen veertien.’ Er verscheen een traan in zijn linkeroog.

Voorzichtig, haast eerbiedig pakte ik de brief op.

Lieve Cor,

Nu ik er nog ben, zou het tijd zijn om je te vertellen waar je vandaan komt. Maar eerlijk: ik weet niet wie je vader is. In de beginperiode van mijn parenclub ben ik onvoorzichtig geweest, met meerdere onbekende mannen. Maar jij was het allermooiste dat me ooit is gegeven. Het spijt me erg dat je met die onzekerheid verder moet leven, maar het is niet anders.

Je leest dit als ik er niet meer ben. Weet dan dat ik meer van je heb gehouden dan ik je zeggen kan, en ook meer dan ik misschien heb laten merken. Je zult je verdere leven zonder mij moeten leven. Mocht je hulp nodig hebben, dan weet ik zeker dat Corné en Ivar, twee schatten van mannen, er graag voor je zullen zijn. Hun adres vind je in mijn adressenboek. Zij weten niet dat jij bestaat, zoals ze heel veel over mij niet weten, want ik heb mijn andere leven voor hen verborgen gehouden.

Terugkijkend op mijn leven heb ik het nodige fout gedaan, maar ook heel veel goeds. Ik ben trots op wat ik voor kanslozen in deze beroerde wereld heb kunnen betekenen. Het is triest dat ik al zo snel moet uitstappen. Corné beweert dat er niets is na je dood. Maar ik denk toch dat ik nog een beetje met je mee zal blijven leven. Al is het maar in je herinnering.

Heel veel liefs.

Je moeder, Laura Anne.

Normaal gesproken was ik niet gemakkelijk uit mijn evenwicht te brengen, maar op dat moment viel ik even volkomen stil.

‘Laura Anne was jouw moeder...’

Het drong tot me door dat onze vriendin Laura Anne een kind had, een zoon. Ik had er geen idee van gehad en ik moest van de schok bekomen. Maar het klopte wel met wat ik zo-even had gezien. Zwijgend keek ik nog eens goed naar de man tegenover

me. Nu zag ik een duidelijke gelijkenis met Laura Anne, er was geen twijfel dat hij haar kind was. En nu het hoge woord eruit was, zat er opeens een heel andere man tegenover me. Hij ontspande zichtbaar.

‘Pfoehh,’ was de enige reactie die ik kon uitbrengen. Snel rekende ik terug. Hij moest dus geboren zijn niet lang na de start van de parenclub in 1979. Laura Anne was toen vijftientig of zesentwintig.

‘Je heet dus niet De Bok.’

‘Nee, ik heb de achternaam van mijn moeder, Bockhorst.’

‘Hoe oud ben je?’ vroeg ik.

Hij zag me rekenen en moest grinniken om de vraag. ‘Ik ben zevenendertig. Ik ben ontstaan in de seventies, nou ja, begin eighties. Dat was een wilde tijd, nietwaar?’

‘Dat was het. En jouw moeder was een wilde meid.’

Hij knikte alleen maar.

‘Zijn jullie nog bij elkaar?’ vroeg hij.

‘Corné en ik? Jazeker.’

‘En jullie wisten echt niet dat ik er ben?’

‘Nee. We hebben nooit geweten dat je moeder zwanger was.’

Ik probeerde me te herinneren hoe het toen was. Ik was druk met mijn bedrijven en Laura Anne met het opstarten van *Freeparty*. In 1980 verhuisden we ook naar Berg en Dal en waren we bezig met het inrichten van het huis en het opknappen van de tuin. Het kon heel goed mogelijk zijn geweest dat we Laura Anne de vier of vijf maanden dat ze met een dikke buik rondliep niet hadden gezien. In haar werk voor mij liet ik haar volkomen vrij en gewoonlijk overlegden we via de telefoon of per fax, vanwege de afstand tussen Leiden en Nijmegen. Wonderlijke gedachte dat deze man er al die jaren was geweest. We moesten hem zelfs hebben gezien tijdens de crematie van Laura Anne.

Ik vroeg: ‘Was je aanwezig bij haar uitvaart?’

‘Natuurlijk, maar ik zat bij mijn oom Jelte en tante Annemarie.

Jelte is een broer van mijn moeder. Ik kon het niet opbrengen om in mijn eentje op de voorste rij te gaan zitten.’

‘En waarom heb je destijds geen contact met ons opgenomen?’

‘Ik had jullie niet nodig. Mijn oom en tante hebben mij als hun eigen kind in hun gezin opgenomen. Ik was sowieso al heel vaak bij hen, omdat mijn moeder vaak op pad was. Ze hebben mij opgevoed, begeleid, laten studeren. Ik heb een tijdje theologie gestudeerd, mijn oom en tante zijn nogal religieus, zie je, dus daar dacht ik ze een plezier mee te doen. Maar tegenwoordig zit ik in de IT.’

‘Oké, dat is heel mooi van hen. Maar wat is de reden dat je nu contact met mij opneemt? Ben je echt op zoek naar psychologische hulp?’

‘Ik vond jouw praktijk op het Internet. Zoveel Ivars zijn er niet in het land.’

‘Dat is geen antwoord op mijn vraag.’

‘Och, hulp, ik moet proberen te leven zonder te weten van wie ik afstam.’

Ik schrok van zijn gezichtsuitdrukking.

‘Je denkt toch niet dat Corné of ik...?’ Ik kon de zin niet afmaken. Maar ik wist ook dat het redelijkerwijs niet mogelijk was, omdat wij met Laura Anne altijd heel voorzichtig hadden gevreeën.

‘Nee, dat denk ik niet. Jullie zijn homo’s, toch?’

‘Ja, dat zijn we.’ Ik liet hem in de waan.

Dit was het moment om mijn verhouding tot deze man opnieuw te definiëren. Hij was nu niet meer mijn cliënt, het voelde eerder alsof hij een soort familie van ons was. Ik vroeg me af hoe Corné er tegenaan zou kijken. Bij die gedachte kwam ik overeind van mijn stoel.

‘Een ogenblik.’

Ik liep naar de gang en belde mijn partner op de universiteit. Hij nam meteen op en hoorde aan mijn stem dat er iets bijzonders aan de hand was.

‘Je moet hem ontmoeten,’ zei ik. ‘Hij zit in mijn spreekkamer aan de Daalseweg.’

‘Dat is maar een paar minuten rijden hiervandaan,’ antwoordde Corné. ‘Ik kom eraan.’

‘Laten we een beetje gezelliger gaan zitten om te praten,’ stelde ik voor, toen ik weer tegenover Cor Bockhorst zat. ‘Aan de andere kant van het gebouw is een zaal met zitjes waar je koffie kunt drinken.’

Die avond zaten we na een gezamenlijke maaltijd in de zitkamer van ons huis, Corné, Cor en ik. We haalden herinneringen op aan Laura Anne.

‘Mijn moeder heeft me naar jou vernoemd, weet je dat?’ zei Cor op zeker moment tegen Corné. ‘Ik heet Cornelis. Toch leuk, nietwaar?’ Hij was nu inderdaad een andere man dan de cliënt die zich ’s middags bij mij had gemeld. Zijn aura was van kleur verschoten. Het was nu haast goudkleurig, de kleur van hernieuwde energie.

‘Dat ontroert me,’ fluisterde Corné. ‘Blijkbaar heb ik iets voor haar betekend.’

Na een stilte vroeg ik: ‘Wat was nou dat “andere leven” waar Laura Anne in haar brief op doelde?’

Cor aarzelde een ogenblik. Toen zei hij: ‘Eigenlijk had ze drie levens. Ze was natuurlijk sociaal advocaat, en daar was ze heel goed in. Daarnaast had ze – hoe zal ik het zeggen – een erotische praktijk. Ze runde die seksclub in Leiden, daar was ze tegenover mij heel open over, zodra ik het een beetje kon begrijpen. Maar zelf was ze ook actief als escort. Heel chic, dat wel, allemaal dure klanten. Dat heeft ze gedaan vanaf haar studietijd totdat ze ziek werd. Ze is er rijk mee geworden. Ik heb een klein vermogen geërfd.’

‘Geen wonder dat je moeder weinig thuis was. Met zo’n vol leven.’

Corné vroeg aan mij of ik deze ontmoeting had voorzien.

‘Nee,’ zei ik, ‘helderziendheid openbaart kennelijk niet alles.’

‘Ben jij echt helderziend?’ vroeg Cor. ‘Dat staat ook op je website.’

Ik knikte.

‘Maar dat wil niet zeggen dat je altijd alles van tevoren weet. Ik zie beelden, flitsen waarvan ik vaak achteraf pas de betekenis begrijp. Soms denk ik wel eens dat inderdaad de helft op toeval berust, zoals de officiële wetenschap beweert.’

Nu kwam Corné in het geweer. ‘Niet zo bescheiden, Ivar. Je hebt sterke staaltjes van helderziendheid vertoond, dat weet je best. Dat gaat verder dan toeval.’

‘Oké, oké. Maar het is een talent dat ik zelf nooit helemaal heb begrepen.’

Nog weer later spraken we over de zin van het leven.

‘Wat heeft het leven van mijn moeder nu eigenlijk voor zin gehad, wat heeft het opgeleverd?’ vroeg Cor zich hardop af.

‘Behalve wat geld en een lijdensweg naar haar dood?’

‘Je ziet het wel erg somber, Cor,’ zei ik. ‘Jij zelf bijvoorbeeld, je bent een waardevol mens. En ze heeft een massa kansloze burgers steun en hoop gegeven.’

‘Dat is zo. Ik ben een beetje somber, komt misschien van de drank. Maar verder... Ik denk wel eens: heeft het leven überhaupt wel zin? Is het ergens goed voor? Of moet je het maar gewoon doorstaan, uitzitten, tot je er niet meer bent? In Kampen heb ik daar veel over nagedacht.’

Ik dacht dat Corné als filosoof hier direct op zou inspringen, maar dat deed hij niet. Hij schudde alleen maar bedachtzaam met zijn hoofd.

‘God, of zo,’ ging Cor verder. ‘Ik ga soms naar een kerk, maar wat ik daar hoor, daar word ik ook niet vrolijk van. Ik moet er niet meer aan denken dat ik zelf op een kansel zou staan met allerlei moralistische verhalen.’

Nu mengde Corné zich in het gesprek.

‘Als je god zoekt,’ zei hij, ‘dan moet je niet in een kerk zijn, met geestelijken die precies weten wat je moet doen en niet moet doen. Als je god zoekt moet je om je heen kijken. In de natuur, in alles wat er gebeurt, het weer, de seizoenen, het heelal, de levenscyclus van mensen en dieren, daarin is god. De

onveranderlijke wetmatigheden van de natuur. Die bepalen hoe de wereld draait, die bepalen ons lot, daarin zit god.’

‘Maar stuurt hij dan niet mijn leven?’

Corné keek hem met een begrijpende blik aan.

‘Je zit vast aan een traditioneel godsbegrip, dat ons eeuwenlang is ingeprent, Cor,’ zei hij. ‘Dat heb je waarschijnlijk overgehouden aan je studie aan de Theologische Hogeschool. God is absoluut geen grijze man met een baard die ergens boven ons zweeft.’ Hij lachte even. ‘Of een zwarte vrouw, natuurlijk, of een Indiaan met een verentooi. Mensen stellen zich god voor naar hun eigen beeld. Chinezen zien een Chinese god, zwarte mensen zien een zwarte god. Als je aan een driehoek zou vragen: hoe ziet god eruit? Dan zou hij zeggen: als een driehoek. Nee, de natuur en alle dingen die daartoe behoren, mensen, dieren, planten, zeeën, die sturen je leven. God is de natuur, alles.’

Ik zei: ‘De filosoof Spinoza, daar is Corné verzot op.’

‘Corné,’ zei Cor een tikje aarzelend, ‘wat jij over die Spinoza zegt komt op mij ook over als een soort geloof, zeg nou eerlijk. Jij preekt dat God niet bestaat, daar komt het op neer, toch?’

‘Zeker. En er zijn heel wat filosofen die er heel anders tegenaan kijken. Er is ook kritiek op Spinoza, ja. Als hij in zijn tijd gewoon maar beweerd zou hebben dat god niet bestaat, dan zou hem dat de kop hebben gekost. Waarschijnlijk heeft hij om die reden een ander godsbegrip ontwikkeld, god-natuur.’

‘Oké. En daar geloof jij in.’

‘Ja, daar geloof ik in. Overigens ben ik in de loop van de jaren wel genuanceerder over Spinoza en zijn ideeën gaan denken, hoor. Maar het voert te ver om daar nu op in te gaan.’

‘Je bent met emeritaat, weet je nog?’ zei ik.

Corné hief zijn glas. ‘Proost’

‘En dus?’ vroeg Cor. ‘Wat raad je me aan?’

‘En dus kun je maar het beste, net als de Stoïcijnen, je blijmoedig neerleggen bij wat ís, bij wat je niet kunt veranderen. En zoals Spinoza zegt: leven vanuit je verstand, proberen de natuur – god!

– te doorgronden en datgene doen wat goed is voor jezelf en voor anderen.’

Cor knikte langzaam.

‘Dus moet ik er ook vrede mee hebben dat ik nooit te weten zal komen wie mijn vader is.’

‘Zeker. Misschien moet je daar zelfs blij om zijn. Het heeft in elk geval geen zin om de rest van je leven erom te verpieteren.’

‘En je kunt me de hand geven, Cor,’ zei ik. ‘Ook ik weet niet wie mijn vader is. En ook niet wie mijn moeder is.’

Cor keek me verbijsterd aan.

‘Jazeker, zo is het. Ik ben, net als jij, opgegroeid in een liefhebbend gezin. Maar dat was niet het mijne. Mijn leven speelt zich in dat opzicht in het onbekende af. Alsof ik in een andere wereld leef dan de bedoeling was.’

‘Jouw levensverhaal,’ mompelde Cor.

‘Voor een deel is mijn levensverhaal ook dat van jouw moeder.’

‘Tjee, dat zou ik best willen horen, Ivar.’

‘Corné gaapte luid. ‘Het is al laat, mannen, we gaan eerst slapen. Op mijn leeftijd heb ik mijn bedrust nodig.’

‘Morgen,’ zei ik. ‘Morgen vertel ik je mijn verhaal, Cor. Mijn levensverhaal’

Het is een mooie zondagochtend in september. Corné en ik zitten op het terras van De Waagh in de Nijmeegse binnenstad. Op het tafeltje voor ons staan mokken cappuccino en schoteltjes appelgebak met slagroom. Het is rustig in de stad, zeker in vergelijking met twee maanden eerder, toen je je door het geweld van de Vierdaagse op dit plein nauwelijks kon bewegen. Corné draagt een petje en een zonnebril en ziet er voor zijn tweeënzeventig jaar goed uit. Zijn pensionering, twee jaar geleden, heeft hem goedgegaan. Geen werkdagen meer van negen of tien uur, geen colleges voorbereiden, iets dat hij tot zijn laatste werkdag gewetensvol heeft gedaan, geen zenuwachtige promovendi tegen hun deadline, die laat in de avond nog bellen om advies. Ook is hij gestopt met de filosofische bijeenkomsten op zolder. In plaats van dat alles heeft hij zich gestort op een bezigheid die hij graag doet, namelijk schrijven. Hij werkt aan het, volgens hem, ultieme boek over de filosoof Baruch de Spinoza, met wie hij zich zijn hele leven al bezighoudt. Persoonlijk ben ik niet zo'n schrijver als Corné, maar ik heb me na mijn pensionering gewaagd aan het boekstaven van mijn persoonlijke geschiedenis. Het was Cor Bockhorst, de zoon van Laura Anne, die mij twee jaar geleden op dat spoor zette. Ik vertelde hem mijn leven in hoofdlijnen en ik ontdekte al pratend dat mijn paranormale talent daarin een verbindend element is. Bij vrijwel alle belangrijke gebeurtenissen speelde het mij parten. Zeker, er zijn periodes geweest dat mijn bijzondere gave haast onzichtbaar was, waardoor ik er zelfs nauwelijks meer in geloofde. Maar dan plotseling rispte het weer op als regenwormen bij het spitten van je tuin, en dan kwamen er beelden in mij omhoog van gebeurtenissen waarvan ik redelijkerwijs niets kon weten. Een jaar heb ik aan het boek gewerkt.

Vervolgens ben ik me gaan wijden aan de schilderkunst. Nou ja, kunst, het zijn de min of meer kunstzinnige oprispingen van een amateur. Ik heb schilderles genomen in hetzelfde gebouw aan de Daalseweg waar jarenlang de spreekkamer van mijn paracounselingspraktijk gevestigd was. Een van de kamers in ons huis heb ik als hobbyruimte in gebruik genomen, pal naast de kamer waar Corné studeert en schrijft.

Intussen ben ik enigszins hersteld van de teleurstelling over mijn vergeefse reis naar Denemarken, twee maanden geleden. Ik was er zo van overtuigd dat ik iets belangrijks had gezien, het was tweemaal aangekondigd door middel van paranormale beelden die in mij opwelden. Maar alle zoeksporen zijn doodgelopen. Corné en ik zitten te praten over onze villa in Berg en Dal. Nu we ouder worden en minder actief zijn, wordt het huis voor ons aan de grote kant. We wonen er heerlijk, maar vooral het onderhoud van de tuin begint ons op te breken.

‘Ik droom soms,’ zegt Corné, ‘van een mooie, grote bungalow. Nieuw, alles gelijkvloers, met een tuin die te behappen is. Zou die bestaan?’

‘Wordt de tuin je te veel? Die kun je laten bijhouden door een hovenier.’

‘Dat doen we momenteel niet.’

‘Klopt, maar de tuin is dus geen argument om te verhuizen. Het bungalowidee spreekt me overigens wel aan, moet ik zeggen. Licht en ruim moet hij zijn. Met minstens zes kamers, want we willen niet kleiner. Toch?’

‘Zeker niet. Twee woonkamers, twee werkkamers, onze slaapkamer en een ruimte voor gasten.’

Hij neemt een slok van zijn cappuccino en een flinke hap appeltaart.

‘Trouwens, weten we wel zeker dat we in deze streek willen blijven...’

Op dat moment klinkt vanuit mijn binnenzak een signaal dat er een e-mail binnenkomt. Ik beweeg werktuiglijk mijn hand er naartoe en Corné maakt een geïrriteerd gebaar.

‘Wees toch niet de slaaf van dat apparaat,’ moppert hij. Maar ik weet dat het iets belangrijks is. ‘Sorry,’ mompel ik, ‘maar ik moet hem lezen.’ Ik haal mijn iPhone tevoorschijn en toets de code in en lees *m.madsen@sol.dk* in de inbox van mijn Gmail. Een seconde kan ik de naam niet plaatsen, zo heb ik de herinnering aan Denemarken verdrongen. Maar onmiddellijk daarna begint mijn bloed sneller te stromen. ‘Deze mail is afkomstig van de directeur van het reisbureau in Aarhus,’ roep ik opgewonden. De mail is in het Engels geschreven.

*Geachte heer Van Noort,
Ik stuur u deze e-mail omdat ik u dank ben verschuldigd. Toen wij in juli afscheid namen, maakte u terloops een opmerking over een blauwe bus, en dat daarmee ‘something the matter’ was, zoals u het formuleerde. Een opmerking die ik in mijn oren heb geknoopt. Want al onze meer dan zestig bussen zijn wit, op één na, een al wat oudere touringcar die blauw is. Ik heb het bedrijf dat ons materieel onderhoudt opdracht gegeven om deze bus een extra veiligheidskeuring te geven. Daar kwam uit tevoorschijn dat de remcilinder van een van de voorwielen niet meer goed functioneerde. In een situatie van hard remmen zou dit een disaster hebben kunnen zijn. U hebt met uw opmerking mogelijk een ernstig busongeluk voorkomen.
Als tegenprestatie heb ik geprobeerd om toch de inzittenden te achterhalen van de bus die u in uw woonplaats heeft gezien. Daarvoor heb ik gebruik moeten maken van enkele informele, bevriende relaties, een moeite die ik niet zou hebben genomen zonder uw aanwijzing. Met het nodige speurwerk is dat grotendeels gelukt. Van de drieënzestig mensen die in de bus zaten heb ik de Deense passagiers, zesenvijftig in getal, kunnen traceren. Ik heb hun namen in een bijlage bij deze mail*

gevoegd. De buitenlandse passagiers zijn helaas niet te vinden.

NB. Ik ga hiermee buiten mijn boekje voor wat betreft privacywetgeving. Ik vraag u dan ook dringend om de namenlijst na het lezen te vernietigen.

Graag dank ik u nogmaals.

Oprecht de uwe,

Martin Madsen,

CEO Ferieture Aarhus.

Ik kijk Corné aan en vergeet mijn appelgebak.

‘Dit is het. DIT IS HET,’ roep ik. De mensen aan het tafeltje naast ons kijken op. Met gedempte stem zeg ik: ‘Hij heeft de lijst van de passagiers van die bus in Warmond opgestuurd. Die man krijgt een standbeeld van me!’

Ik tik op de bijlage om die te downloaden. Na een paar seconden verschijnt de lijst op mijn scherm. Ik hoef er niet lang op te kijken om te vinden wat ik zoek. De zesde naam van boven luidt: Ravi en Lene Møller Hansen.

2019

We zijn even oud, hebben dezelfde genen en lijken sprekend op elkaar, zelfs nog na 65 jaar scheiding. Hetzelfde smalle gezicht, de getaande huid en de bruine ogen. Ravi heeft alleen nog iets meer haar dan ik.

Zodra ik de passagierslijst van de bus van Ferieture Aarhus onder ogen kreeg, wist ik dat Ravi familie van mij moest zijn. Het was daarna een koud kunstje om hem op te sporen, want zijn adres stond erbij.

Nu staat hij ons op te wachten bij de voordeur van zijn huis aan de Parkvej in Silkeborg, een kleine, vrijstaande roodstenen villa met witte dakkapellen. Ik loop het stenen trapje naar de voordeur op en we omhelzen elkaar zwijgend. Wat valt er te zeggen? We zien elkaar voor het eerst in levenden lijve. In de afgelopen weken hebben we geappt, gebeld en gemaïld. We hebben elkaar foto's gestuurd en uitgewisseld wat we deden. Maar dit weerzien is ons moment.

Corné houdt zich bescheiden op de achtergrond.

De vrouw van Ravi heet Lene. Ze verwelkomt Corné en mij enthousiast met twee kussen op onze wangen. Haar spontaniteit haalt de spanning uit de lucht.

In de ruime woonkamer zitten Ravi en ik recht tegenover elkaar in comfortabele fauteuils. Corné en Lene kijken vanaf de bank die er dwars op staat van de een naar de ander, als toeschouwers van een tenniswedstrijd.

'Hebben jullie een goede reis gehad?' vraagt Lene 'En willen jullie koffie?' De voertaal is Engels.

'We hadden de gebruikelijke files bij Bremen en Hamburg. Maar zodra je over de Deense grens bent is het rustig. Mooi land, Denemarken. Ik was er nog nooit geweest, moet ik tot mijn schande zeggen.' Corné houdt de conversatie gaande, terwijl ik

gebiologeerd naar mijn tweelingbroer blijf kijken. Het spiegelbeeld in het water van de Warmonder Leede.

We drinken koffie en eten slagroomgebak. Een uur later is de geladenheid verdwenen. Ravi vertelt dat hij tot aan zijn pensionering, een jaar geleden, directeur van een wijnkoperij is geweest.

‘Wat grappig,’ zeg ik, ‘zelf heb ik jarenlang een...’ – ik kan zo snel het Engelse woord voor slijterij niet bedenken – ‘...een drankwinkel gehad.’

Ik vertel hem ook over mijn psychologische praktijk die ik *Ravi* heb genoemd. Daarna gaat het gesprek automatisch verder en we wisselen onze carrières uit. Maar langzamerhand moeten we toch toekomen aan het onderwerp waar ik het meest benieuwd naar ben. Mijn afkomst.

Ravi staat op en haalt een kartonnen map tevoorschijn uit een lade van de buffetkast.

‘Ik weet daar zelf ook niet zoveel van. Maar hier heb ik ons geboortebewijs.’ Hij laat een vergeelde akte zien met sierlijke letters. Ivar en Ravi Møller Hansen, geboren op 6 februari 1954 in het Academisch Ziekenhuis van Aalborg. ‘Ik was de oudste,’ meldt hij, ‘een kwartier eerder geboren dan jij. Wat ik van onze vroegste jeugd weet, heb ik van een oudtante, die al heel lang dood is. Onze moeder heette Grethe. Ze is kort na de bevalling aan een bloeding overleden. Onze vader heette Jan Møller Hansen. Hij bleef alleen met ons achter. Ondanks onze sjeke dubbele achternaam was onze vader niet rijk. Hij was ook niet van adel, of zo. En er was geen familie waar hij na de dood van zijn vrouw op kon terugvallen. Zowel hij als Grethe waren enig kind. Volgens het verhaal is hij na haar dood depressief geworden en heeft zichzelf van het leven beroofd. Jij en ik zijn toen ter adoptie aangeboden. Als koopwaar. Als toen eBay had bestaan...’ Hij schudt met een cynische blik zijn hoofd.

‘Maar wat een toeval dat ik jou zag in die bus,’ zeg ik.

‘Nou, toeval... Ik wist dat jij in Nederland terecht was gekomen. Ik ben wel eens naar je op zoek geweest, maar dat was zoeken naar...’

‘Een speld in een hooiberg.’

‘Precies. Maar dat reisje naar Nederland was dus niet helemaal toevallig. Maar ja, waar moet je beginnen? Ik wist niet eens onder welke naam je bent geadopteerd.’

Ik zeg maar niet dat er in Nederland niet veel Ivars wonen en dat hij me via het Internet... Enfin, we hebben elkaar nu ontmoet. Vier dagen logeren we bij Ravi en Lene. Overdag laten ze ons iets zien van hun mooie land. In zijn Volvo rijden we naar Silkeborg, naar openluchtmuseum de Oude Stad in Aarhus, want dat wil ik ook aan Corné laten zien. En we rijden naar het mooie plaatsje Ebeltøft, met een prachtig houten fregat en een glasmuseum. De avonden brengen we grotendeels pratend door. De levens van Ravi en mij krijgen vorm in het hoofd van de ander.

Ravi spreekt met liefde over zijn eerste vrouw, Anne, die in 2002 aan kanker is overleden. Ze hebben een zoon die met een Zweedse is getrouwd en in Zweden woont, en een dochter die professor is aan de universiteit van Beirut, waar ze erg trots op zijn. Ik vertel hem dat wij in datzelfde jaar een goede vriendin hebben verloren, die ook Anne heette en aan kanker is gestorven. Maar behalve dit feit, de treffende uiterlijke gelijkenis tussen ons en ons beider wijnbedrijven ontdekken we niet veel overeenkomsten. Het blijkt dat mijn tweelingbroer godsdienstig is en een meelevend kerklid. Ik meen ook te merken dat hij wat onwennig staat tegenover mijn relatie met een man, al probeert hij daarvan niets te laten merken. In de loop van ons verblijf krijg ik het gevoel dat er minder broer-gevoel tussen ons is dan je bij tweelingen zou verwachten. Misschien is een scheiding van vijfenzestig jaar wel gewoon te lang. Corné kan eerlijk gezegd beter met mijn broer overweg dan ik. Ravi kijkt erg op tegen het feit dat hij hoogleraar is, net als zijn dochter, al geeft hij toe dat

hij vrijwel niets van filosofie weet. En van Spinoza heeft hij nooit gehoord. Daarentegen heb ik met Lene direct een klik. Na vier dagen nadert het moment van een nieuwe voorlopige scheiding. Natuurlijk spreken we af dat we contact houden. Want we zijn tenslotte broers. Maar tot een innige verstandhouding is het nog niet gekomen. In de auto op de terugweg spreek ik daarover mijn teleurstelling uit. Corné zegt dat dit aanloopproblemen moeten zijn. We durven ons nog niet volledig aan elkaar te geven. Hij vergelijkt onze familierelatie met een fles wijn die te lang heeft gelegen: we durven hem niet goed te proeven, omdat we bang zijn dat hij zuur zal zijn. Op het trottoir voor het huis van mijn tweelingbroer, waar mijn C4 staat geparkeerd, nemen we afscheid. We omhelzen elkaar en zoenen. We maken de afspraak dat Ravi en Lene binnenkort naar Nijmegen komen. Terwijl ik de auto start schuif ik het portierraam naar beneden. Ik zie de aura van mijn broer en ik schrik van wat ik zie. En van het beeld dat in mij naar boven komt. Mijn verdoemde paranormale gave. Ravi zwaait ons samen met zijn vrouw niets vermoedend uit.

Vorden
Augustus 2020

Verantwoording

In dit boek heb ik geprobeerd enkele van de centrale gedachten van de filosoof Baruch de Spinoza te verwerken. Daarvoor heb ik de volgende bronnen gebruikt:

- Spinoza, Ethica, Wereldbibliotheek, 1979
- Spinoza, vijf wegen naar de vrijheid, Maarten van Buuren, 2016
- De essentie van Spinoza, Maarten van Buren, 2019
- Syllabus Filosofische thema's, De Opstap Nijmegen, Frans Eijkelhof 2018-2019